

DOCUMENTA PARAMILITARIA HUNGARICA

**TANULMÁNY ÉS TÖRTÉNETI
FORRÁSOK A KETTŐSKERESZT
VÉRSZÖVETSÉG TITKOS
IRREGULÁRIS KATONAI ALAKULAT
TEVÉKENYSÉGÉRŐL, 1919–1945**

**szerkesztette:
KÁNTÁS BALÁZS**

A kötet az alábbi forráskiadványok átszerkesztett,
bővített változata:

*Levéltári iratok a Kettőskereszt Vészövetség katonai titkos társaság szórványosan
dokumentált történetéhez 1920-1945,* forráskiad.

KÁNTÁS Balázs, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár
Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.
<https://mek.oszk.hu/20900/20962/>

*A fekete hadsereg. Tanulmány és válogatott dokumentumok a Kettőskereszt Vészövetség
katonai titkos társaság 1920-as évekbeli működéséről,* forráskiad. KÁNTÁS Balázs,

Budapest, Országos Széchényi Könyvtár
Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.
<https://mek.oszk.hu/20400/20475/>

*Árnyékhadereg?. Válogatott dokumentumok a Kettőskereszt Vészövetség katonai titkos
társaság 1920-as évekbeli működéséről,* forráskiad.

KÁNTÁS Balázs, Budapest, Hungarovox Kiadó, 2020.
<http://real.mtak.hu/106528/>

A forrásokat közreadja, jegyzetekkel ellátta, a bevezető tanulmányt írta
és az életrajzi adattárat összeállította:

Kántás Balázs

A szakmai tanácsokért köszönet illeti dr. Zinner Tibort.

A forráskiadvány a
HORTHY-KORSZAK KUTATÁSÁÉRT TÁRSASÁG
támogatásával valósult meg.

ISBN 978-615-6250-02-5

MAGYAR ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR
BUDAPEST, 2020.

TARTALOM

A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG. EGY TITKOS IRREGULÁRIS KATONAI ALAKULAT TEVÉKENYSÉGE AZ 1920-AS ÉVEKBEN.....	6
DOCUMENTA PARAMILITARIA HUNGARICA. FORRÁSOK A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG MŰKÖDÉSÉVEL KAPCSOLATBAN	129
TITKOS KÜLÜGYMINISZTERIUMI ELŐTERJESZTÉS AZ ELCSATOLT TERÜLETEKEN DIVERZIÓS TEVÉKENY- SÉGET VÉGREHAJTÓ, TITKOSSZOLGÁLATI JELLEGŰ SZERV FELÁLLÍTÁSÁRÓL	130
HÉJJAS IVÁN FŐHADNAGY VALLOMÁSA A MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMRENDŐRSÉG BUDAPESTI FŐKAPITÁNY- SÁGA ELŐTT A SZOLGÁLAT KÖZBEN KATONARUHÁS EGYÉNEK ÁLTAL AGYONLŐTT SOLTRA JÓZSEF RENDŐR ÜGYÉBEN	134
SCHITLER JÓZSEF VEZÉRKARI ALEZREDES FELJEGY- ZÉSE A MAGYAR KORMÁNY, VALAMINT AZ OSZTRÁK ÉS BAJOR PARAMILITÁRIS SZERVEZETEK KÖZÖTT LEFOLYT TITKOS TÁRGYALÁSOKRÓL.....	139
MORLIN ERVIN MINISZTERI OSZTÁLYTANÁCSOS JELEN- TÉSE A MAGYAR KORMÁNY ÉS AZ ORKA ÉS ORGESCH BAJOR ÉS OSZTRÁK NACIONALISTA PARAMILITÁRIS SZERVEZETEKSEL FOLYTATOTT TITKOS TÁRGYALÁ- SOKRÓL.....	146
GÖMBÖS GYULA LEVELE BETHLEN ISTVÁN MINISZTER- ELNÖKNEK A HÉJJAS-KÜLÖNÍTMÉNY MEGFÉKEZÉSE ÉRDEKÉBEN, MELYBEN A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖ- VETSÉG FEGYVERESEINEK SEGÍTSÉGÉT KÉRI.....	152

RÉSZLETEK SHVOY KÁLMÁN TÁBORNOK NAPLÓJÁBÓL AZ IRREGULÁRIS-TITKOS KATONAI ALAKULATOK REGULARIZÁLÁSÁRÓL, ILLETVE HÉJJAS IVÁN ALFÖLDI BRIGÁDJÁNAK ÁTALAKULÁSÁRÓL KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉGGÉ	154
RÉSZLET PRÓNAY PÁL ALEZREDES VISSZAEMLÉ- KEZÉSEIBŐL AZ. 1. SZEGEDI VADÁSZZÁSZLÓALJ FELÁLLÍTÁSÁRÓL, MELYBEN A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG MEGSZERVEZÉSÉT IS EMLÍTI	158
CSÁKY KÁROLY HONVÉDELMI MINISZTER TANÚ- VALLOMÁSA A NEMZETVÉDELMI ALAKULATOKRÓL BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK ELŐTT MÁRFFY JÓZSEF ÉS TÁRSAI BÜNTETŐPERÉBEN	161
RÉSZLET A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNY- SZÉK MÁRFFY JÓZSEF ÉS TÁRSAI PERÉBEN HOZOTT ELSŐFOKÚ ÍTÉLET INDOKLÁSÁBÓL, MELY AZ ÉBREDŐ MAGYAROK EGYESÜLETE FÉLKATONAI ALAKULATAIVAL FOGLALKOZIK	171
A SZÓZAT CIKKE, 1922. SZEPTEMBER 2., P. 3	175
A MAGYARORSZÁG CIKKE, 1923. JÚLIUS 9., P. 3	182
A PESTI HÍRLAP CIKKE, 1923. NOVEMBER 29, P. 9-11.	187
AZ EST CIKKE, 1923. OKTÓBER 1., P. 1	206
A NÉPSZAVA CIKKE, 1924. JANUÁR 12., P. 6.....	211
AZ EST CIKKE, 1924. DECEMBER 28., P. 7.....	217
FÁBIÁN BÉLA INTERPELLÁCIÓJA A TITKOS TÁRSASÁ- GOKRÓL.....	221
RASSAY KÁROLY FELSZÓLALÁSA A TITKOS TÁRSA- SÁGOK ÁLTAL ELKÖVETETT BŰNCSELEKMÉNYEK ÜGYÉBEN	267

VÁZSONYI VILMOS FELSZÓLALÁSA A TITKOS TÁRSASÁGOK ÁLTAL ELKÖVETETT BŰNCSELEKMÉNYEK TÁRGYÁBAN	274
RASSAY KÁROLY FELSZÓLALÁSA, MELYBEN ANDRÉKA KÁROLY FŐKAPITÁNY-HELYETTEST A SZÉLSŐJOBB-OLDALI TITKOS TÁRSASÁGOKKAL VALÓ ÖSSZEJÁTSZÁSSAL VÁDOLJA	281
DROZDY GYŐZŐ FELSZÓLALÁSA HÉJJAS IVÁN ÉS KÜLÖNÍTMÉNYE BÜNTETTEIRŐL	289
A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK ÍTÉLETE A KOVÁCS TESTVÉREK ÉS TÁRSAIK BŰNÜGYÉBEN	307
A MAGYAR KIRÁLYI BELÜGYMINISZTERIUM BIZALMAS KÖRLEVELE TÖRVÉNYHATÓSÁGOKNAK ÉS A RENDŐRKAPITÁNYSÁGOKNAK A NEMZETI MUNKAVÉDELMI TARTALÉK A MEGSZŰNT KETTŐS-KERESZT VÉRSZÖVET-SÉGGEL VALÓ KAPCSOLATBA HOZÁSA TÁRGYÁBAN	329
A MAGYARORSZÁG CIKKE, 1926. ÁPRILIS 4., P. 7	331
RÉSZLET ÁDÁM T. ISTVÁN A NYUGAT-MAGYARORSZÁGI FELKELES CÍMŰ, 1935-BEN MEGJELENT MONOGRÁFIÁ-JÁBÓL	336
A MAGYAR ÁLLAMRENDŐRSÉG BUDAPESTI FŐKAPITÁNYSÁGÁNAK ÁLLAMRENDÉSZETI OSZTÁLYA JELENTÉSE A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG FELOSZLATOTT EGYESÜLET ADATAI TÁRGYÁBAN BUDAPEST FŐVÁROS FŐPOLGÁRMESTERÉHEZ	341
A TANULMÁNYBAN ÉS A FORRÁSOKBAN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA	344
FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM	391
KÉPMELLÉKLET	413

A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG EGY TITKOS IRREGULÁRIS KATONAI ALAKULAT TEVÉKENYSÉGE AZ 1920-AS ÉVEKBEN

Bevezetés

Titokban működő szervezetekről írni meglehetősen hálátlan feladat, hiszen az ilyen organizációk jellemzően kevés iratot képeznek, vagy rosszabb esetben éppenséggel egyáltalán nem képeznek iratot. Minél nagyobb továbbá az időbeli távolság, annál nehezebb egy szervezet tevékenységét bármilyen módon is nyomon követni, rekonstruálni. A Horthy-korszak (1920–1944) a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – első sorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő, ezzel együtt sokszor intoleráns és erősen antiszemita szellemiségű – titkos társadalmi egyesületekben, szövetségekben, társaságokban, melyek között igen jelentős személyi átfedéseket találhatunk, illetve a politikai életre is befolyással bírtak.¹ Ezeknek a titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszervezete valamiféle, a belügyminiszter által engedélyezett és jóváhagyott alapszabállyal rendelkező egyesület formájában, olykor teljesen informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki tevékenységüket.

A Kettőskereszt Vérszövetség (rövidítve többnyire KKV vagy KKV Sz) névre hallgató katonai titkos társaság / titokban szerveződő irreguláris vagy paramilitáris alakulat ezen szervezetek közül

¹ UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchenyi Könyvtár, 2012, 97–100.

is különösen érdekes, mert bár az 1920-as évek első felében igencsak erősen jelen volt a köztudatban, és számos törvényteleniséget (önbíráskodást, politikai és egyszerű rablógyilkosságokat, merényleteket, puccskísérleteket, stb.) írtak a számlájára a korabeli sajtóban és egyéb forrásokban, iratot mégsem igen keletkeztetett, vagy legalábbis iratai többsége nem maradt fenn közgyűjtemények őrzetében, így a létezésén kívül a történészek máig keveset tudnak róla, konkrét tevékenysége pedig leginkább találgatásokon, feltételezéseken, bizonyos személyek és események csupán részben bizonyítható hozzákötésén alapul.

A Kettőskereszt Vérszövetség alapvetően – ha ugyan hihetünk a forrásoknak és azoknak az információknak, amelyek a köztudatban róla elterjedtek – nem volt más, mint az Etelközi Szövetség nevű, nagy befolyással rendelkező, a politikai, katonai és hivatalnoki elit tagjaiból szerveződő titkos társaság egyik alszervezete, annak egyfajta katonai-félkatonai szárnya. Az Etelközi Szövetségről, a korszak kiterjedt befolyással bíró, a szabadkőművesség ellenében alakult, annak fehér/nacionalista változataként funkcionáló titkos társaságáról – Zadravecz István tábori püspök emlékiratának,² Prónay Pál alezredes feljegyzéseinek,³ illetve Shvoy Kálmán tábornok napló-memoárijának,⁴ e három, a Kádár-

² ZADRAVECZ István, *Páter Zadravecz titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967. Az eredeti forrás ma az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában található: HU-ÁBTL-A-719.

³ PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszája. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin–SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963. A könyv formában 1963-ban csak részben közreadott, eredeti forrás ma is a Politikatörténeti Intézet Levéltárában található: HU-PIL-IV-973.

⁴ SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945*, forráskiad. PERNEKI Mihály Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983. Az eredeti forrás a

korszakban könyv formában is publikált alapidokumentumnak és néhány más levéltári forrásoknak köszönhetően⁵ – titkossága és titokzatossága ellenére viszonylag sokat tudunk.⁶ Az Etelközi Szövetség (rövidítve: EX, ET vagy X) a magyar irredenta, fajvédő legális és illegális egyesületek többségét valamilyen módon irányította, vagy legalábbis irányítani igyekezett, így azok egyfajta ernyő-szervezetének is tekinthető. Tagjai a fenti rövidítéseket konspirációs okokból felváltva használták. A szervezet valószínűleg 1919 novemberében alakult Szegeden,⁷ az ellenforradalmi kormány közvetlen környezetében, és a későbbiekben kb. 5000 tagot számláló társaságot a Vezéri Tanács, más néven Nagytanács nevű, 7–12 fős vezető testület 1944. október 16-áig többnyire a Magyar Országos Véderő Egylettel (MOVE)⁸ szoros együttműködésben

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltárában található: HU-MNL-CSML-XIV-12.

⁵ Az Etelközi Szövetség fennmaradt alapszabálya / alkotmánya megtalálható Dr. Minich József orvos népbírószági perének iratai között. HU-BFL-XXVI-2-b-8311/1947.

⁶ Az Etelközi Szövetség történetéről összefoglaló tanulmányt írt többek között Fodor Miklós Zoltán. Vö. FODOR Miklós Zoltán, *Az Etelközi Szövetség története*, Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156. Mindazonáltal Fodor Miklós Zoltán összefoglaló tanulmánya is szórványos forrásbázison és a témában eddig megjelent szekunder szakirodalmon alapul, így megállapításai vállaltan igen nagyrészt feltételezések.

⁷ Az Etelközi Szövetség érthető módon a katonai vezetésre és a hadseregre is nagy befolyást gyakorolt, alapító tagjai között főtiszteket is találunk. Ily módon nem meglepő az sem, hogy a KKV Sz valószínűleg az EX közvetlen irányítása alá tartozott. Vö. ERDEŐS László, *A magyar honvédelem egy negyedszázada 1919-1944*, szerk. BABUCS Zoltán, Gödöllő, Attraktor Kiadó, 2007, 115–117.

⁸ A Magyar Országos Véderő Egylet 1918 novemberében, félkatonai-ellenforradalmi egyesületként alakult, és fokozatosan vált a Horthy-rendszer a rendszer

irányította, annak lefoglalt budapesti székházában tartotta összejöveteleit.⁹ Az EX rítusaiban, külsőségeiben az általa gyűlölt, hazafiatlannak és nemzetrombolónak tartott szabadkőművességre¹⁰ kívánt hasonlítani, ironikus módon székhelyét is a betiltott Magyarországi Symbolikus Nagypáholy lefoglalt Podmaniczky utcai székházában rendezte be, ugyanott, ahol a MOVE is működött. Kapcsolatrendszerén keresztül jelentős hatást gyakorolt a korszak politikai életére, befolyását pedig jól mutatja, hogy tagjai voltak többek között Bethlen István, Teleki Pál, Károlyi Gyula, Bánffy Miklós, vagy éppenséggel Eckhardt Tibor, aki 1923

egyik legnagyobb tömegbázisú szervezetévé, tagsága nagy részét katonatisztek adták. Egyik alapítója Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök volt. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesületével együtt korszak egyik meghatározó antiszemita-revizionista egyesülete, a vezetésben az 1930-as évek második felétől kezdve a nyilasok és más szélsőjobboldali pártok képviselő kerültek többségbe (pl. Bánkúti László, Baross Gábor, Endre László, Feilitzsch Berthold, stb.). 1942-től vezetősége a magyar szélsőjobboldali szervezetek összefogására mozgósított, tagjai pedig nagy arányban adták a Nyilaskeresztes Párt parthadseregét. 1944 elején 144 fiókegyesülettel rendelkezett, melyek egyenként átlagosan 200 tagot számláltak. Csaknem mindegyikhez tartoztak fiatalokat tömörítő lövészklubok. A német megszállás után belügyminiszteri rendelettel a kisebb fasiszta jellegű egyesületeket is a MOVE-be olvasztották. Az egyesület töredékesen fennmaradt iratanyaga kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában: HU-MNL-OL-P 1360. Történetéről lásd: DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

⁹ Vö. L. NAGY Zsuzsa, *Szabadkőművesek*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988, 68.

¹⁰ Dömötör Mihály belügyminiszter 1920. május 18-ai 1550/res. számú rendeletével betiltotta a szabadkőművesség működését a Magyar Királyság egész területén. Az belügyminiszteri rendelet indokolása szerint a szabadkőműves páholyok az „*alapszabályaikban kitűzött, kormányhatóságilag is törvényesen elismert céljaik és feladataik megvalósítása helyett a politikai élet irányítására és a tényleges hatalomnak a kezükbe ragadására terelték át egyleti tevékenységüket*”.

decemberétől az Ébredő Magyarok Egyesületének,¹¹ a korszak legbefolyásosabb nacionalista tömegszervezetének¹² elnöki tisztét is betöltötte. A szövetségbe meghívás alapján felvételüket kérők e célra kidolgozott misztikus szertartás keretében életre-halálra szóló fogadalmat tettek az irredenta és fajvédő célok szolgálatára.¹³ A Vezéri Tanács az ország sorsát érintő csaknem minden fontos

¹¹ Az Ébredő Magyarok Egyesülete az első világháború és a forradalmak utáni Magyarország legbefolyásosabb nacionalista társadalmi egyesülete volt, mely az 1920-as évek elején saját segédrendőri milíciákat, karhatalmi alakulatokat tartott fenn, és határozottan befolyásolta a pártpolitikát is. Tagjai számos hírhedt, antiszemita és irredenta indíttatású bűncselekményt, kisebb-nagyobb terrorcselekményt követtek el. Alapítói és vezetőségi tagjai között számos politikust és befolyásos katonatisztet találunk, pl. Prónay Pált, Héjjas Ivánt, vagy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt. Működése csúcspontján tagsága több száz-ezresre volt tehető, elnökei az 1920-as évek elején Szmracsányi György, Eckhardt Tibor és Buday Dezső nemzetgyűlési képviselők voltak. Jelentősége 1923 után, a kormánypártból kiváló Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt (Fajvédő Párt) megjelenésével fokozatosan, majd komolyan az 1930-as években létrejövő, részben az egyesület tagjaiból szerveződő, nyugati mintájú magyar fasiszta és nemzetiszocialista pártok megalakulásával csökkent. Az ÉME a különböző radikális jobboldali politikai pártok mellett ezzel együtt egészen 1945-ig működött. Történetének első éveiről lásd: ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.; valamint: ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez*, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

¹² Zeidler Miklós szerint a Magyar Országos Véderő Egylet, az Ébredő Magyarok Egyesülete, az Etelközi Szövetség, a Kettőskereszt Vérszövetség és más nacionalista társaságok alapján határozták meg az ellenforradalom ideológiáját és káderalományát. Vö. ZEIDLER Miklós, *A revíziós gondolat*, Pozsony, Kalligram, 2009, 105.

¹³ Az EX történetének az egyik alapító, Zadravecz István tábori püspök emlékiratában egész fejezetet szentelt. ZADRAVECZ, i. m. 129–150.

kérdést megtárgyalt. Az EX fedőegyesülete a Magyar Tudományos Fajvédő Egyesület volt, azonban ez jóval később, 1923-ban alakult csak meg és hagyták jóvá alapszabályát. 1936-ban bekövetkezett haláláig az EX informális vezetője lényegében Gömbös Gyula honvédelmi miniszter, majd miniszterelnök volt,¹⁴ és igen alaposan feltételezhető, hogy mind a MOVE-hez, mind az ÉME-hez kötődő radikális jobboldali paramilitáris alakulatok és titkos-féltitkos szervezetekben is vezető szerepet játszott, noha hivatalos pozíciót a MOVE elnökségén kívül jellemzően nem viselt.¹⁵ Arra is számos jel mutat, hogy Gömbös nem csupán a korabeli radikális jobboldali szervezetek informális vezetője volt, de tudhatott a különböző paramilitáris alakulatok által eltervezett és végrehajtott bűncselekményekről, és adott esetben támogatta is azokat,¹⁶ az Etelközi Szövetség pedig a jobboldali mozgalmak egyfajta irányító szerveként működött.¹⁷ 1923 után a kormánypártból kilépő fajvédő frakciót, majd a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot megalapító Gömbös igen aktív kapcsolatot ápolt Héjjas Ivánnal és az Ébredő Magyarok Egyesülete alföldi fiókszervezeteivel, 1924 novemberétől pedig a Fajvédő Párt vidéki gyűléseit az ÉME helyi szervezetei koordinálták, így kevésbé tűnik valószínűnek, hogy Gömbös ne tudott volna az 1923 során az ÉME tagjaihoz és Héjjas Iván paramilitáris csoportjaihoz köthető elkövetett erősza-

¹⁴ GERGELY Jenő, *Gömbös Gyula. Politikai pályakép*, Budapest, Vince Kiadó, 2001, 208.; valamint SHVOY, i. m. 74.

¹⁵ VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, 2012, Napvilág Kiadó, 100–101.

¹⁶ VONYÓ, i. m. 101.

¹⁷ Erről Zadravecz István tábori püspök is ír emlékiratában: ZADRAVECZ, i. m. 148–149.

kos bűncselekményekről.¹⁸ Gömbös Gyula halála után, a II. világháború ideje alatt az Etelközi Szövetség is fokozatosan a szélsőjobb felé tolódott,¹⁹ és báró Feilitzsch Berthold, a korszak befolyásos politikusa, az EX egyik alapítója és hosszú időn keresztül a Vezéri Tanács elnöke a nyilasok felé orientálódott²⁰ és fokozatosan magához ragadta az – amúgy egyre csökkenő jelentőségű – szervezet teljes irányítását.²¹ Ezzel együtt megemlítendő az is, hogy a szövetség

¹⁸ VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Pécs, Kairosz Kiadó, 2013, 169–170.

¹⁹ Vö. Ismeretlen forrásból származó beadvány a magyar belpolitikai helyzetről, a nyilasok növekvő befolyásáról, a kormánypropaganda fogyatéosságairól és erélyes kormányintézkedések szükségességéről, in *Horthy Miklós titkos iratai*, forráskiad. SZINAI Miklós, SZÜCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1965, 252–260, 257.

²⁰ Feilitzsch Berthold báró, az EKSz vezérintézője az 1944. októberi nyilas hatalomátvétel után az új nyilas törvényhozó testület, a Törvényhozók Nemzeti Szövetségének elnöke lett. Vö. KEREPESZKI Róbert, *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 177.

²¹ Vö. SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60, 22–24. Az EX négyoldalas, intranzigens irredentizmust és antiszemitizmust hirdető alkotmánya, mint már említettük, fennmaradt továbbá dr. Minich József VI. kerületi tisztiorvos népbírósi perének iratanyagában. Az orvos tagja volt az Etelközi Szövetségnek és fedőegyesületének, a Magyar Tudományos Fajvédő Egyesületének, aminek köszönhetően a világháború után állásából végül elbocsátották. HU-BFL-XXVI-2-b-8311/1947. Idézi: ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobboldali szervezetek megalakulásának körülményeihez*, Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576, 564. A szervezet működéséről fennmaradt még egy mindössze egyoldalas, 1945-ös keltezésű, kritikával kezelendő jelentés a Magyar Kommunista Párt fegyveres erők, karhatalmi osztályának iratai között: HU-MNL-OL-M-KS 274-f-11. cs.-44. őrzési egység, Jelentés az Etelközi

egy másik, sokkal inkább mérsékelt és németellenes, elsősorban Bethlen István és Kállay Miklós nevével fémjelezhető szárnya a kormányzót támogatta a sikertelen kiugrási kísérlet során.²²

Az Etelközi Szövetségről tehát, ha szórványosan is, de összességében igen sok minden tudható, az annak elvileg (fél)-katonai szárnyát / militáns alszervezetét²³ képező Kettőskereszt Vérszövetség esetében azonban sokkal rosszabb a helyzet. Amennyiben lehet hinni az egyébként igen ellentmondásos forrásoknak, úgy a szervezet az EX-hez hasonlóan minden valószínűség szerint 1919 őszén jött létre az ellenforradalom védelmére, a kommunista és más baloldali erők elleni harcra, valamint az irre-
dentizmus céljaira. Elsőszámú vezetője, parancsnoka Siménfalvy Tihamér²⁴ ezredes, később tábornok volt, aki az 1920-as évek

Szövetség működéséről, 1945. május 29. Az EX működéséről kellő forráskritikával olvasandó továbbá az egyik legfontosabb forrás, Zadrevecz István tábori püspök, a szervezet egyik alapítójának és vezetőjének emlékirata. Vö. ZADRAVE CZ István, i. m. 129–150.

²² SZEKÉR, i. m. 81,

²³ Komoróczy Géza az Etelközi Szövetséget is a paramilitáris társaság jelzővel illeti. Vö. KOMORÓ CZY Géza, *A zsidók története Magyarországon II. 1849-től a jelenkorig*, Pozsony, Kalligram, 2012, 380.

²⁴ Vö. SERFŐ ZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a róluk folytatott parlamenti viták 1922–1924-ben*, Párttörténeti Közlemények, 79–80. Siménfalvy Tihamér ezredes, később tábornok leginkább a Vitézi Rend egyik törzskapitányaként ismert, titkosszolgálati tevékenységéről jóval kevesebb forrás maradt fenn. Az általa vezetett titkosszolgálati szerv megfigyelte többek között az emigrációba távozott Károlyi Mihályt is. Vö. Siménfalvy Tihamér vszkt. ezredes felterjesztése a Kormányzó Katonai Irodájához Károlyi Mihály szabadkai tartózkodásáról, Budapest, 1924. október 1., in *Megfigyelés alatt. Dokumentumok a borthysta titkosrendőrség működéséről 1920–1944*, forráskiad. BERÁNNÉ NEMES Éva, HOLLÓS Ervin, Budapest,

elején külföldi szélsőjobboldali szervezetekkel, különösen az osztrák és a német nacionalista mozgalmakkal is kereste a kapcsolatot. A szervezet vidéki vezetője elvileg Makkay / Makai Imre tűzér százados volt (neve a forrásokban több írásmóddal is előfordul), továbbá vezető szerepet töltöttek be benne a fehérterror²⁵ olyan hírhedt alakjai, mint Héjjas István és Prónay Pál különítményparancsnokok, a későbbi miniszterelnök, Gömbös Gyula illetve Endre László,²⁶ Prohászka Ottokár püspök, Zadravecz István tábori püspök, Klebersberg Kunó belügy-, majd közoktatási miniszter, Habsburg Albrecht főherceg, Görgey György ezredes, valamint egy bizonyos Szabó József ezredes.²⁷ A Kettős kereszt Vérszövetség alakulását tehát a Szegeden szerveződő ellenkormány Horthy Miklós vezette fegyveres erejéhez és a fővezér²⁸ közvetlen

Akadémiai Kiadó, 1977, 100–101. Az irat ma is fellelhető a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában. Jelzete: HU-MNL-OL-K 149-1924-1-2042.

²⁵ A fehérterrorról lásd részletesebben például Bődök Gergely hiánypótló PhD-értekezését: BÖDÖK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018.

²⁶ Endre László saját bevallása szerint is tagja volt az ÉME-nek, a MOVE-nak, az EX-nek és a KKV Sz-nek is, noha vezető szerepét a radikális jobboldali szervezetekben népbírósi perében tagadta. Vö. *Az Endre-Baky-Jaross-per*, forráskiad. KARSAI László, MOLNÁR Judit, Budapest, Cserépfalvi Kiadó, 1994, 25.

²⁷ Endre László a népbírósi elött azt vallotta, hogy míg az EX-ben az államigazgatás magas rangú tisztviselői tömörültek, a KKV Sz-nek leginkább katonák voltak a tagjai. Ő nevezte meg a vezetőségi tagok között Szabó József ezredest is. I. m. 25.

²⁸ Pölöskei Ferenc egyenesen azt írja, hogy nem csupán a tiszti különítmények, de az Ébredő Magyarok Egyesülete, a Magyar Országos Véderő Egylet és a Kettős kereszt Vérszövetség fegyveres, paramilitáris alakulatai már 1919-ben a Nemzeti Hadsereg és annak fővezére, Horthy Miklós közvetlen irányítása alatt

környezetéhez szokás kötni,²⁹ alapításában pedig olyan, később befolyásos katonatisztek és politikusok vettek részt, akiknek egy részétől a Tanácsköztársaság bukása utáni időkben nem állt messze a katonai diktatúra bevezetésének gondolata. Az elképzelésre e bizonytalan időkben minden valószínűség szerint Horthy Miklós, Magyarország nem sokkal később megválasztott régens államfője is hajlott, és csak fokozatosan, az Antant és Bethlen István mérsékeltebb környezetének nyomására mondott le a hadsereg által vezetett állam gondolatáról, és tért vissza az alkotmányos, parlamentáris keretekhez.³⁰ Horthy maga egyébként valószínűleg sem a KKVSz-nek, sem az EX-nek nem volt tagja formálisan,³¹ nem vett részt a társaságok beavatási szertartásain és esküjüket sem tette le, mivel pragmatikus, mondhatni kissé földhözragadt katonatisztként és politikusként nem vonzotta különösebben a

álltak. Habár kétségtelenül voltak átfedések az irredenta egyesületek tagsága és a Nemzeti Hadsereg személyi állománya között, illetve a szegedi ellenforradalmi kormány éppen a Kettőskereszt Vérszövetség égisze alatt igyekezett a különböző fegyveres csoportokat valamiféle egységes irányítás alá vonni, az antibolsevizmus eszméje pedig szinte minden ekkoriban működő fegyveres formációt összekötött, ez így igen erős leegyszerűsítésnek hangzik. Vö. PÖLÖSKEI Ferenc, *Hungary After Two Revolutions 1919–1922*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980, 15.

²⁹ Erről többek között Mester Miklós (1906–1989) történész és politikus, aki a Horthy-korszakban maga is számos titkos társaság tagja volt, számol be egy vele időskorában készült interjúbán: OSZK 1956-os Intézet OHA–45. sz. 53. Mester Miklós–interjú. Készítette Gyurgyák János–Varga Tamás 1986-ban. Idézi: SZEKÉR Nóra, *A Magyar Közösség története*, PhD-értekezés, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2009, 75.

³⁰ TURBUZ Dávid, *Horthy Miklós*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2011, 66–92.

³¹ ORMOS Mária, *Mussolinától Hitlerig*, in *Akik nyomot hagytak a 20. századon. Diktátorok – diktatúrák*, szerk. ERÉNYI Tibor, Budapest, Napvilág Kiadó, 1997, 27–47, 31.

titkosság, a titokzatosság és a miszticizmus. Ezzel együtt azonban valószínűleg mindkét, egymással szoros személyi átfedéseket sejtető társaság informálisan a vezetőjeként ismerte el,³² és befolyását bizalmasain keresztül mindkettőben érvényesíteni tudta, csak úgy, mint a hozzájuk igen szorosan kötődő, nyíltan működő nacionalista egyesületekben.³³

A Kettőskereszt Vérszövetség katonailag szervezett egységeinek tagjait igen szigorú eskü kötötte, mely állítólag az alábbi módon hangzott:

„Én, XY esküszöm a mindenható Istenre, és fogadom mindenre, ami előttem szent, hogy az országfelforgató vörös elemek, azoknak izgatása és mozgolódása ellen, ha kell, fegyverrel a kezért is harcolok, és ezeréves magyar Hazám elrablott területeinek visszaszerzése érdekében, ha kell, életemet is feláldozom. Vezéreimnek és általuk kinevezett előjáróimnak parancsait a leghebbeen teljesítem. Ha ezen eskümet megszegném, alávetem magam a Kettőskereszt Vérszövetség vérbírászkodás-ítéleteinek. Isten engem úgy segítjen!”³⁴

³² Az Etelközi Szövetség fővezéri székét a vezetőségi tagok elvileg Horthy Miklós kormányzónak szánták, aki ezt azonban nem fogadta el, ám a tagok ettől függetlenül őt tekintették a szervezet valódi vezetőjének. Erről többek között Prónay Pál, Shvoy Kálmán és Zadravecz István is beszámol a visszaemlékezéseiben több helyen. Vö. PRÓNAY, i. m. passim.; SHVOY, i. m. passim.; ZADRAVECZ, i. m. 130–132.

³³ UNGVÁRY, i. m. 98–99.

³⁴ ZINNER, i. m. 568. Az eskü szövege dr. Kiss Gábor Jenő tartalékos honvéd főhadnagy perének iratanyagában maradt meg, aki az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának helyettes parancsnoka és Tiszamarasszögi Nemzetvédelmi Osztályának parancsnoka volt, amely a Kettőskereszt Vérszövetséghez és a Héjjas Iván parancsnoksága alatt álló Alföldi Brigádhoz tartozó milícia volt. Kiss Gábor Jenő 1923-ban súlyos sikkasztási ügybe keveredett, amellyel összefüggésben bűnpártolás

Az eskünek ismert egy másik változata is, amelyet a radikális jobboldali titkos társaságokkal is élénken foglalkozó, illegális baloldali ellenzéki sajtó is leköszölt, noha éppen bizonytalan eredete miatt alapos forráskritikával illendő kezelnünk:

„Esküszöm a mindenható Istenre, aki szent és sérthetetlen, hogy én, XY az apostoli Kettőskereszt Vérszövetség céljaiért meghalni kész vagyok. Minden bolsevizmus elleni harcban részt veszek, és a Vérszövetség szent céljaiért életemet is feláldozom. Mindenki előtt titokban tartom a Vérszövetség titkait és törekvéseit. Magyarország ezeréves múltjáért sikra szállok, és kész vagyok meghalni minden erre irányuló törekvésért. Minden olyan dolgról, amely tudomásomra jut, legyen az királykérdéssel kapcsolatos, avagy kommunista, vagy bármi más néven nevezendő kísérlet, ami az apostoli Kettőskereszt Vérszövetség céljait hátráltatná, azonnal jelentést teszek a Vérszövetségi parancsnokságának. Ellenkező esetben a Vérszövetség vérbíráskodása végez velem. Isten engem úgy segítjen.”³⁵

Ezen felül pedig az esküszöveg fennmaradt egy harmadik változatban is:

„Én, XY esküszöm a mindenható Istenre, és fogadom mindenre, ami szent előttem, hogy vezéreimnek és az általuk kinevezett előjáróimnak parancsait a

vétsége miatt elmarasztalták, és négyhavi fogházbüntetést kapott. 1940-ben perének újrafelvételét kérte. Az 1940-es ügy iratai között a korábbi, 1923-as per legfontosabb iratai is megtalálhatók. Ezen iratokból kitűnik, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete, különösen annak nemzetvédelmi osztályai, az Alföldi Brigád és a KKVSz működése nyilván nem elválasztható egymástól. HU-BFL-VII-5-c-198/1940.

³⁵ Az esküminta a Proletár című illegális kommunista lapban jelent meg: [SZERZŐ NÉLKÜL], Proletár, 1921. 08. 18. Idézi: PRÓNAY, 163.

legbűségesebben teljesítem, és a Kettőskereszt Vérszövetségben történeteket a legszigorúbban titokban tartom. Esküszöm, hogy semmiféle más irredenta szervezetnek kötelezve nem vagyok, és hogy ilyen parancsokat csakis Kettőskereszt Vérszövetségi elöljáróimtól fogadok el. A Kettőskereszt Vérszövetség keretén belül sem politikai, sem királykérdéssel nem foglalkozom, és amennyiben ilyen esetről tudomást szerzek, elöljáróimnak azonnal jelentem. Ha ezen eskümet megszegném, jogosnak ismerem el a Kettőskereszt Vérszövetség vérbíráskodását.”³⁶

Noha a szervezet alapszabálya eddig nem került elő levéltári dokumentumok közül, az esküszöveg és annak változatai alapján is lehet következtetni a KKVSz nacionalista-irredenta, antibolsevista, ettől szinte elválaszthatatlanul antiszemita, illetve a katonák / katonaiselt férfiak felülreprezentáltsága és az organizáció paramilitáris felépítése okán pedig egyértelműen militarista szellemiségére. A három esküváltozat közötti apró különbségek sem meglepőek, mivel a szervezet 1919-ben valószínűleg antibolsevista céllal alakult, az irredentizmus pedig érthető módon csak később, a trianoni békeszerződés 1920-as aláírása után lett az organizáció másik vezéreszméje. Az apolitikusság kötelve sem meglepő, ugyanis az irredentizmus és a területi revízió eszméje az 1920-as évek Magyarországon egyébként nagyon különböző gondolkodású embereket kötött össze, így e titkos szervezetben is megférhettek egymással a legitimisták, a szabad királyválasztók, vagy éppenséggel az autoritárius, katonai államberendezkedést elképzelő köztársaság-

³⁶ Az esküszöveg e változata Fábián Béla liberális ellenzéki parlamenti képviselőhöz jutott el valahogyan, aki a sajtóban tette azt közzé. Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *A Kettőskereszt Vérszövetség eskümintája*, Az Est, 1926. 05. 07., 3.

pártiak. Abban sincs semmi meglepő, hogy a vérszövetségi eskünek több változata fennmaradt, hiszen mint minden hasonló szervezetnek, így a KKV Sz-nek is több helyi alszervezete volt, így apróbb részkérdésekben bizonyosan megfigyelhető volt egyfajta decentralizáció is. Pláne, ha elhisszük, hogy a titkos irreguláris katonai alakulat sosem állt egészen egységes vezetés alatt, a különböző paramilitáris parancsnokok – általában a hadsereg magasabb rangú, hivatásos tisztjei – pedig folyamatosan vetélkedtek egymással, hogy minél több beszerezett tag nekik engedelmeskedjen.³⁷

Ami szervezet a taglétszámát illeti, az meglehetősen bizonytalan, mindenesetre az 1920-as évek elején ezres nagyságrendűre tehető. Az Umlauf Szigfrid³⁸ százados vezetése alatt álló budapesti zászlóalj egyik tagja, Kürthy Endre később arról számolt be, hogy ő maga mintegy háromszáz tagot szerzett az egyesületnek. A szövetség tagjai gyűléseit a Nyár utca 9. szám alatti iskola tornatermében tartották, amelyet a főváros bocsátott rendelkezésükre, amennyiben lehet hinni a forrásoknak. A KKV Sz (egyik) legális fedőszerve minden valószínűség szerint a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület volt, mely azonban jóval később alakult meg, mint a titkos társaság maga, alapszabályát azonban csak 1922-ben

³⁷ Többek között Prónay Pál is megjegyzi naplójában, hogy a Kettőskereszt Vérszövetség vezetéséért több magas rangú főtitzt vetélkedett, többek között Makkay Imre tüzér százados, Prónay egyik helyettese a különítményében, Görgey György ezredes, a kormányzói testőrség parancsnoka, vagy éppenséggel Csörgő Károly tábornok, a tüzér fegyvernem későbbi főfelügyelője. PIL-VI-973-III. kötet p. 355.

³⁸ Dr. lovag Umlauf Szigfrid, jogász, huszár százados, különítményparancsnok, Héjjas Iván és Prónay Pál mellett egyik alacsonyabb rangú, hírhedt vezetője a fehérterrornak és a hozzá köthető politikai gyilkosságoknak. A Kettőskereszt Vérszövetség katonai titkos társaság budapesti szervezetének parancsnoka.

hagyták jóvá.³⁹ Egy, a szervezetről Budapest Fővárosi Levéltárában fennmaradt, 1946-os, kései rendőrségi jelentés szerint:

„A Szövetség területi szempontból budapesti és vidéki főosztályokra oszlott. Minden főosztálynak vezérmegfigyelői, főmegfigyelői és megfigyelői voltak. Ezek havi jelentésekben számoltak be a körzetükben lejátszódó baloldali megmozdulásokról. Ha bárkiről bármilyen adatra volt szükség, így ezek a megfigyelők kötelesek voltak azokat azonnal beszerezni. A tagok politikai meggyőződése a jobboldali antiszemita és antibolsevista karakteren belül nem volt korlátozva. Így tagjai között Horthy-pártiakat, legitimistákat, fajvédőket és nemzetiszocialistákat is lehetett találni.

Céljuk nemcsak a baloldal figyelemmel kísérése volt, hanem a megbízható jobboldali elemek összetartása és felfegyverzése is. Fegyveres terrorkülönítványai leginkább a Nagy-Alföldön dolgoztak.

Antibolsevista célkitűzéseik révén meglehetősen politikai súlyuk volt, ez azonban a Bethlen-éra alatt kezdett eltűnni, mint ahogy az egész Vérszövetség jelentősége is a harmincas években, különösen egyéb korszerű jobboldali megmozdulások miatt, erősen csökkent. Leginkább az Etelközi Szövetség vette át a helyüket.”⁴⁰

³⁹ SERFÖZŐ, i. m. 79.; A Budapesti Főkapitányság 10 326/1923. főkapitányi jelentése szerint 234 791/1922-BM. VII. sz. alatt hagyta jóvá a belügyminiszter a Magyar Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület alapszabályát. Lásd: HU-BFL-IV-1407-b-XI. üo.-151/1922. Idézi: ZINNER, i. m. 564.

⁴⁰ HU-BFL-VI-15-c-205/1945 – A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság Államrendészeti Osztálya jelentése a Kettőskereszt Vérszövetség feloszlott egyesület adatai tárgyában Budapest főváros főpolgármesteréhez, Budapest, 1945. december 03.

Az idézett – valószínűleg jórészt spekulatív, illetve a szervezet múltbéli szerepét eltúlozni igyekvő politikai rendőrségi jelentés szerint Horthy Miklós kormányzó tagsága ugyancsak nem állapítható meg a szervezetben, de befolyását kétségtelenül érvényesítette benne. A KKVSz vezetőségi tagjai között pedig olyan prominens személyeket találunk, mint: Than Károly báró, Kárpáthi Kamilló tábornok, vitéz Jánky Kocsárd tábornok, ifj. Horthy István, Erdélyi Lóránt vármegyei főjegyző, Héjjas Iván, Szigetváry alezredes, Teleki Mihály és Teleki Béla grófok, Vass grófné, dr. Petrányi Rezső, Teleki Tibor gróf, képviselő, Ernst Vilmos főjegyző, Ferentzy Kálmán iskolaigazgató, Hatvany Lajos báró, Helle százados, vitéz Kemény János vármegyei főjegyző, Klebersberg Kunó, Prónay Pál, Prohászka Ottokár püspök, stb.⁴¹ Ebből a – jórészt jobboldali történelmi személyiségeket tömörítő, ám egyúttal véletlenszerűnek is ható – névsorból talán az asszimilálódott zsidó polgárcsaládból származó, horthyzmussal, túlhajtott nacionalizmus-sal vagy antiszemitizmussal nehezen vádolható Hatvany Lajos báró személye a legérdekesebb, és mutat rá arra a legjobban, hogy ezt a forrást is alapos kritikával érdemes kezelni.

Ungváry Krisztián szerint a szervezet KKVSz titkos megbeszéléseit a Nádor laktanyában (a Prónay-különítmény egyik székhelyén, ez tehát a Prónay Pál paramilitáris alakulatával való szoros személyi átfedésekre utal) tartotta, tagjai pedig elsősorban csendőr- és katonatisztek, valamint földbirtokosok és közigazgatási tisztviselők voltak. A budapesti központon kívül minden nagyobb városban, megyeszékhelyen működött egy-egy alszervezet, a KKVSz tagjai pedig, behálózva a magyar államapparátust, elsősor-

⁴¹ Uo.

ban a kommunistagyanús egyének és szervezkedések feltérképezésével és megakadályozásával foglalkoztak.⁴² A KKV Sz-ben ezzel együtt persze nagy arányban jelen voltak a felbomlott monarchia hatalmas hadseregének leszerelt, emiatt pedig deklasszált, egzisztenciális gondokkal küzdő katonatisztjei is.⁴³

Egy meglehetősen gyakran, számos szakpublikációban idézett lexikonszócikk így ír a szervezetről:

„A Kettőskereszt Vérszövetség (KKV Sz) az Etelközi Szövetség közvetlen alárendeltségébe tartozó titkos hírszerzési és terror szervezet. Az 1919. júliusában alakult szövetség álcázott orgvilkosságokkal, a környező országok magyarlakta területein diverziós akciókat végrehajtó szabadcsapatok szervezésével és hírszerző tevékenységgel támogatta a magyar vezetés irredenta és fajvédő politikáját. (Pl. 1938-ban a tagjai is részt vettek a Rongyos Gárda kánpátaljai akcióiban.) Az egyenként titokban felelküdt tagok egy része a BM állományában, Főttartalék fedőnévvel, külön titkos katonai egységet képezett. A szervezet vezetése sohasem volt egységes. A II. világháború alatt ez különösen élesen megmutatkozott, amikor a KKV Sz legitimista csoportja Kettőskereszt Szövetség néven a Magyar Frontba tömörült pártokhoz, egy másik csoportja a nyilasokhoz csatlakozott.”⁴⁴

⁴² UNGVÁRY, i. m. 98–99. Ungváry Krisztián azonban nem ad meg forrást monográfiájában.

⁴³ BEREND T. Iván, *Magyarország gazdasága az első világháború után 1919-1929*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966, 13.

⁴⁴ Vö. *Magyarország a második világháborúban. Lexikon A-Zs*, főszerk. SIPOS Péter, Budapest, Petít Real Könyvkiadó–Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete–Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum–Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem–Magyar Hadtudományi Társaság, 1997. Vö. a nyilasokhoz valójában az Etelközi Szövetség egyik szárnya csatlakozott, illetve az államigazgatásban, illetve a honvéd vezérkarban tevékenykedő magas

E közkézen forgó információhalmazzal egybevágnak Ujszászy István tábornok, a katonai titkosszolgálat és a későbbi Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában, 1948-ban írott feljegyzései, melyek között találhatunk egy igen érdekes dokumentumot. E dokumentum tanúsága szerint az 1920-as években a honvédségen belül félig-meddig illegalitásban, de természetesen a kormány és a kormányzó tudtával és beleegyezésével működött egy – elsősorban irredenta indíttatású – külföldi szabotázs-, diverzáns- és terrorakciókat kidolgozó és kivitelező, titkosszolgálati jellegű csoport, melynek a vezetője ugyancsak Siménfalvy Tihamér ezredes, a KKVSz igazgatója, később pedig Papp Dezső alezredes volt. A Siménfalvy-csoport a Várban, a külügyminisztérium épületében működött, tevékenysége elsősorban a kisantant államokra terjedt ki, középtávú célja pedig a magyarlakta területek esetleges visszafoglalásának előkészítése volt. Ujszászy feljegyzése szerint Héjjas Iván különítményei, majd 1932-től az úgynevezett (második) Rongyos Gárda is ugyanennek a csoportnak voltak informálisan alárendelve, 1936-ban pedig ebből a titkos katonai csoportból nőtt ki a honvéd vezérkar 5. számú, sajtó- és propagandaosztálya, immár Homlok Sándor ezredes irányítása alatt. Ez az osztály nevével ellentétben nem csupán a magyar honvédség propagandacéljait szolgálta, hanem a korábbi titkos csoporthoz hasonlóan kisantant államokban szabotázs- és diverzánsakciókat is előkészített és végrehajtott, és tette mindezt a miniszterelnökséggel és a külügyminisz-

rangú tagjai révén az EX kiugrási kísérlet meghiúsításában is jelentős szerepet játszhatott. Vö. SZEKÉR Nóra, *Titkos társaság*, 80–81.

tériummal szoros együttműködésben.⁴⁵ A Siménfalvy-, később Papp-csoport, majd végül a Homlok Sándor ezredes vezetése alatt álló 5. vkf. osztály kétségkívül létezett, és tevékenységükből, valamint Siménfalvy Tihamér szervezői tevékenységéből (1929-ben bekövetkezett haláláig) akár a Kettőskereszt Vérszövetséggel való szoros átfedésekre is következtethetünk.⁴⁶ A külügyminisztérium és a honvédelmi minisztérium közös irányítása alatt álló titkos hírszerző-szabotőr-diverzáns csoport tervezett létrehozásáról 1920-ból egy rövid, levéltárban fennmaradt feljegyzés is beszámol:

„Megállapodás az elszakadt részekben folytatandó irredenta szervezéséről: Az irredenta legfelsőbb vezetésére egy a kormány ingerenciája alatt álló titkos szerv létesítetik egy polgári és egy katonai egyén vezetése alatt. Ezen szerv politikai

⁴⁵ UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Állambiztonsági Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 356–359.

⁴⁶ Többek között a kalandos életű, számos különítményt, irreguláris katonai alakulatot és gyakorlatilag minden, a két világháború között működő szélső-jobboldali egyesületet és pártot megjárt, a nyilasokból kiábránduló, és végül 1944-45-ben ellenállóként és zsidómentőként ismertté váló Zsabka Kálmán alhadnagy, amúgy civilben költő, színész és filmproducer élete is rámutat a különböző paramilitáris alakulatok, irredenta társadalmi szervezetek, illetve az állami szervek, így a titkosszolgálatok szoros kapcsolatára. Zsabka Kálmán altisztként történő leszerelése után titkos tiszti állományban a Siménfalvy-csoport, majd a VKF-5 tagja is volt, korábban pedig az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályához és Prónay-különítményhez fűzték szoros szálak, így tagsága a Kettőskereszt Vérszövetségben is erősen valószínűsíthető. Vö. BARTHA Ákos, PÓCS Nándor, SZÉCSÉNYI András, *Egy hosszan „ébredő” túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész*, Múltunk, 2019/2, 138–180, 159–160.

kérdésekben a külügyminisztérium, katonai kérdésekben a katonai vezetésétől kapja az általános irányelvekre vonatkozó utasításait, úgy azonban, hogy politikai tekintetben a nemzeti kisebbségek miniszterével egyetértően jár el. Ezen központi titkos szerv végrehajtó orgánumaiként társadalmi szervezetek (ligák) létesítendőek külön-külön az egyes nemzetiségi csoportok részére. Anyagi támogatás az irredenta céljaira a kormány illetőleg egyes részortok részéről kizárólag a központi titkos szerv útján folyósíthatók.”⁴⁷

Ezzel együtt ezeket a forrásokat is alapos kritikával kell kezelnünk, ugyanis egyrészt Ujszászy a saját feljegyzéseit az ÁVH fogságában, legalább részben jó eséllyel kényszer hatása alatt írhatta, másrészt hiába az esetleges személyi átfedések, de egyik, a Siménfalvy-csoportról szóló forrás nem nevezi meg a Kettőskereszt Vér-szövetséget.⁴⁸

Nándori Pál jogtörténész ugyanakkor az I. Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter elleni, halálos kimenetelű marseille-i merénylet⁴⁹ nemzetközi jogi vonatkozásait

⁴⁷ HU-MNL-OL-MOL-K 64-1920-2-60. Cím és aláírás nélkül, 1920. 04. 06. Idézi: ANGYAL Béla, *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből*, Fórum Intézet–Lilium Aurum Kiadó, Dunaszerdahely, 2002, 50. A felvidéken működő magyar titkosszolgálati sejtek tevékenysége kapcsán ugyanerre az iratra hivatkozik jóval korábban BOROS Ferenc is: BOROS Ferenc, *Magyar-csehszlovák kapcsolatok 1918-1921-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970, 231.

⁴⁸ UJSZÁSZY, i. m. 354–359.

⁴⁹ 1934. október 9-én Marseille-ben I. Sándor jugoszláv király és Louis Barthou francia külügyminiszter a király franciaországi diplomáciai látogatása alkalmával közös limuzinban utazott. Az autóra hirtelen többször rálöttek, és a merényletben mind a jugoszláv király, mind a francia külügyminiszter életét veszítette. A gyilkosságot horvát usztasák és macedón terroristák követték el, akiket nagy

vizsgáló monográfiájában egyértelműen le meri írni, hogy a Siménfalvy-csoport lényegében azonos a KKV Sz-szel.⁵⁰ Nándori – részben levéltári forrásokra hivatkozva – állítja, hogy a KKV Sz a kezdetektől fogva kormányzati irányítás alatt állt, nem önszerveződő titkos társaság, hanem állami szerv, titkos katonai alakulat volt, melynek elsődleges célja valóban a kisantant államok elleni terrorcselekmények, szabotázs- és diverzánsakciók, közép-távon pedig a magyarlakta területeken zavargások kirobbantása és a területi revízió előkészítése volt.⁵¹ Egy általa idézett külügyminisztériumi tervezet szerint a szerv katonai parancsnoka ugyancsak Siménfalvy Tihamér ezredes, politikai vezetője pedig Kánya Kálmán diplomata, későbbi külügyminiszter volt, a diverziós tevékenység pedig a tervek szerint elsősorban Csehszlovákia, Románia, illetve kiemelten a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság / Jugoszlávia ellen irányult. Egy másik, a külügyminiszter számára készült előterjesztés mély részletekbe menően ecseteli a határon túl elkövetendő diverziós, szabotázs- és terrorcselekmények mikéntjét, Nándori Pál pedig annak tartalmait összefoglalóját is nyújtja, így érdemes könyvéből egy terjedelmesebb részt idéznünk:

„A tervezet bevezetőjében megállapítja: „A megszállt területen a magyar irredentizmus sikerét a megszálló életét és vagyonbiztonságát rendszeresen

valószínűséggel Magyarországon, a Zala megyei Jankapusztán képeztek ki a magyar katonai titkosszolgálatok és Héjjas Iván különítményének tagjai. Vö. SÓREGI Zoltán, *Adalékok a marseille-i merénylet*hez, Archivnet, 2013/4.

https://archivnet.hu/hadtortenet/adalekok_a_marseillei_merenylet_hatteréhez.html

⁵⁰ NÁNDORI Pál, *A Marseille-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972, 24.

⁵¹ HU-MNL-OL-K 64-1921-41-187. Feljegyzés az elcsatolt területeken folytatandó diverziós tevékenységről, 1921. Idézi: NÁNDORI, i. m. uo.

támadó aknamunka nagyban elősegítené, mert a lelkeket a félelem könnyen megszállja, és ebbeli állapotában gyávasága szembetűnően mutatkozik. A jól megválasztott időben és módon alkalmazott fellépés mindig eredményre vezet.”

A terrorista akciók végrehajtására a megszállt területeken, a magyar kormány pénzügyi támogatásával szintén titokban létrehozott irredenta szervezetek voltak kiszemelve. Az akciók végrehajtásának sikerét a tervezet az alábbi pontokban jelöli meg:

1. A terrorselekményeket úgy kell alkalmazni és végrehajtani, hogy ezzel az elcsatolt területeken élő magyarság élet- és vagyonbiztonsága ne veszélyeztessék. /A magyar kormány tartott attól, hogy a terrorakciók végrehajtása nyomán a román, a csehszlovák és a jugoszláv kormányok a magyar kisebbséggel szemben majd retorziót fognak alkalmazni./

2. A terrorista cselekmények útján a személyi és tárgyi áldozatok gondos kiszemelése, /itt felsorolja a tervezet, hogy kiket kell meggyilkolni: intranzigens nacionalista politikusokat, államférfiakat, vezető személyeket, veszedelmes rendőrségi és detektívtestületi tagokat, politikai szónokokat stb. Továbbá katonai lőszer- és anyagraktárak, laktanyák, pénzügyintézetek, hadiüzemek, közlekedési vonalak, hidak, műépítmények, közületek stb. felrobbantását írja elő./ Meggyilkolni tehát minden olyan személyt, akinek politikai magatartása, befolyása az elcsatolt területek visszaszerzése tekintetében számottevő akadályt jelentett.

3. A gyilkosság és a szabotázs időpontjának a megválasztása. A tervezet külön kihangsúlyozza, hogy nagyon fontos a kül- és belpolitikai momentumok kihasználása a gyilkosság és a rombolás eredményes végrehajtásának szempontjából.

4. Az akcióhoz szükséges anyagi költségek biztosítása a kormányzat részéről.

5. A terrorselekmények végrehajtásához szükséges eszközök beszerzése /pisztoly, bomba, mérge, robbanóanyag, pokolgép, szérum stb./.

6. Végezetül a végrehajtó személyek kiválasztása. Az aknamunka sikere esetére a tervezet gondol arra, hogy elkerülhetetlen lesz a „Magyarország elleni kegyetlen retorzió”, és azt úgy kívánják elkerülni, ha a terrorista cselekmények végrehajtását „más irányú szocialista, kommunista, parasztforrongás, bukovinai vagy besszarábiai irredenta mozgalom kereteibe illesztjük be, vagy legalábbis a végrehajtásnál oly áruló nyomokat hagyunk hátra, amelyekből a fent említett más irányú mozgalom valamelyikére lehet következtetni”. Továbbá a „végrehajtó közegek oly irányú lekötése /pénz, hozzátartozók javadalmaszása, pozíció biztosítása stb./, hogy felfedezés esetén a vallatás során az előbb említett más irányú mozgalmak szolgálatában állónak vallják magukat”.

E cél elérése érdekében a megszállt területen működő titkos irredenta vezető embereinek a hozzájárulását is kellett az akcióhoz biztosítani, a lokális viszonyok ismerete és a tanácsadói szerepük miatt. Ha e hozzájárulás és biztosíték – az elaborátum szerint – megvan, a tervezett akció alapjait a következőképpen képezzük:

a) megszerzendő egy végrehajtó terrorista csoport, „elszánt, bosszúvágyó vagy pénzért kapható, testi ügyességgel bíró, szófukar, esetleg tényleg elszánt nők”. Ezeket a személyeket elméletileg és gyakorlatilag speciális tanfolyamon tanítják meg a terrorcselekmények végrehajtására;

b) a megszállt területeken a „komoly intranzigens gondolkodású és széles látókörű férfiak előzetes bemondása alapján, összeállítandó a kiszemelt személyi és tárgyi áldozatok jegyzéke, és az itteni /a magyar kormányról van szó – N. P./ megítélés szerinti időpontban azok valamelyike vagy több ellen az aknamunka kezdetét venné”;

c) az akció végrehajtásához szükséges terroristáknak a helyszínre való küldése, már jóval a cselekmény megkezdése előtt;

d) a gyilkossághoz és a szabotázhoz szükséges eszközöket Magyarországon kell beszerezni és innen a tett színhelyére elszállítani;

e) a terroristák „pénzzel való ellátása és siker esetén bőséges megjutalmazása és szükségük előkészítése”.

*A tervezet végezetül bejelenti: a terrorista cselekmények és a velük kapcsolatos precízebb végrehajtási módszereket egy részletesebb javaslat fogja ismertetni.*⁵²

A Kettőskereszt Vérszövetség / Siménfalvy-csoport a források tanúsága szerint továbbá nem csupán a kisantant államok területén készített elő diverzánsakciókat és terrorcselekményeket, de élénken kereste a kapcsolatot a német és osztrák szélsőjobboldali paramilitáris szervezetekkel, többek között az Orgesch (Organisation Eschirch)⁵³ és Orka (Organisation Kanzler)⁵⁴ nevű milíciákkal is, illetve 1921-ben egy grazi tárgyaláson felmerült az is, hogy egy esetleges későbbi háború kitörése esetén a magyar és az német fél közös erővel foglalná el Csehszlovákiát.⁵⁵ Ezenkívül nem csupán a

⁵² HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515. Előterjesztés a külügyminiszter részére az elcsatolt területeken megvalósítandó diverziós és terrorcselekményekről, 1920. Idézi: NÁNDORI, i. m. 24–25; 88.

⁵³ Az Orgesch paramilitáris mozgalom tevékenységéről bővebben lásd: John T. LAURIDSEN, *Nazism and the Radical Right in Austria, 1918–1934*, Koppenhága, The Royal Library–Museum Tusculanum Press, 2007, 111–113. A szervezetek az 1920-as években jelentős politikai befolyással rendelkeztek Németországban, elsősorban Bajorországban. Erről tanúskodnak a róluk fennmaradt rendőrségi akták is a Német Szövetségi Levéltár (Bundesarchiv) őrizetében: BArch-R 1507/400. Organisation Escherich. Orgesch Orka.

⁵⁴ Az Orka paramilitáris mozgalom tevékenységéről lásd bőveben: LAURIDSEN, i. m. uo.

⁵⁵ HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221. Jelentés a német ORKA és Orgesch irredenta szervezetekkel való tárgyalásról, 1921.; HU-MNL-OL-K-64-1921-41-199. Schitler vezérkari alezredes feljegyzése a német és a magyar irredenta szervezetek közötti együttműködés tárgyában, 1921. Idézi: NÁNDORI, i. m. uo. A

diverzáns- és terrorakciók kivitelezése, de az első világháború vesztes államait sújtó fegyverkezési korlátozások kijátszása is célja lehetett a KKV Sz-nek,⁵⁶ hiszen rajta keresztül nagyszámú embert lehetett titkos katonai állományba sorolni és kiképezni.⁵⁷ Ebben az értelemben a Kettős kereszt Vérszövetség akár hasonló lehetett a német Fekete Hadsereghez (Schwarze Reichswehr).⁵⁸ A német Fekete Hadsereg belüli milíciák között is működött egy, a Hermann Erhardt korvettkapitány irányítása alatt álló, titkos társaságként működő és titkosszolgálati jellegű paramilitáris egység, az Organisation Consul, melynek nevéhez számos politikai gyilkosság

magyar-német-osztrák nacionalista politikai erők közötti, komolyabb eredményre egyébként nem vezető tárgyalásokról részletesebben lásd: G. SOÓS Katalin, *Magyar-bajor-osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920–1921*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1967/XVII, 3–43.

⁵⁶ A magyar hadsereg 1920-as évekbeli titkos felfegyverzésének kísérleteiről lásd többek között ugyancsak Nándori Pál politikailag elfogult, de adattartalmában nagyon is jól használható tanulmányát: NÁNDORI Pál, *A birtenbergi fegyverszállítás*, Hadtörténelmi Közlemények, 1968/4, 636–657.

⁵⁷ NÁNDORI, *A Marseille-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, uo.

⁵⁸ A Schwarze Reichswehr (Fekete Hadsereg) a német haderőn belüli titkos szervezet volt, mely az első világháborút elvesztett Németország súlyos fegyverkezési korlátozások alá eső haderejének titkos újrafelfegyverzését tűzte ki célul. Az állami hadsereg, a Reichswehr az 1920-as években hallgatólagosan támogatta a különböző nacionalista milíciák, Freikorpsok működését, és lényegében félhivatalos tartalékos egységekként tekintett rájuk. A német Fekete Hadsereg történetéről lásd bővebben: Jun NAKATA, *Der Grenz- und Landesschutz in der Weimarer Republik 1918–1933. Die geheime Aufrüstung und die deutsche Gesellschaft*, Rombach Verlag, Freiburg im Breisgau, 2002. Illetve magyarul lásd Németh István összefoglaló tanulmányát: NÉMETH István, *Német haditengerészeti és légügyi lépések a versailles-i békeszerződés kijátszására a weimari köztársaság (1919–1933) éveiben*, Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae, 2017/XLIV, 523–534.

köthető, illetve tagjai gyakran végeztek az Antant államok elleni diverziós tevékenységet. Némi leegyszerűsítéssel részben ebből a titokban működő, a törvényesség határait belföldön is messze áthágó milíciából nőtt ki később a Harmadik Birodalom katonai titkosszolgálat, a Wilhelm Canaris tengernagy irányítása alatt álló Abwehr.⁵⁹ A Kettőskereszt Vérszövetség tehát nemzetközi, első-sorban európai példák alapján jól összehasonlítható más első világháború utáni titkos, ugyanakkor erős állami támogatásban részesült paramilitáris szervezetekkel. Mindazonáltal azt Nándori Pál fentebb idézett monográfiája is elismeri, hogy az irredenta titkos katonai alakulatok⁶⁰ forrásbázisa meglehetősen szűkös, így tényleges

⁵⁹ Az Organisation Consul 1920-ban alapította Hermann Erhardt paramilitáris vezető, a Kapp-puccs egyik résztvevője, a korábban a saját parancsnoksága alá tartozó Erhardt Tengerészdandár tagjaiból. A szervezet elsősorban Bajorországon belül működött, de körülbelül 5-6000 fős tagságával behálózta az egész weimari köztársaságot. A versailles-i békeszerződések fegyverkezési korlátozásai megtiltották, hogy Németország professzionális katonai titkosszolgálatot tartson fenn, ezt pedig a németek természetesen ugyancsak igyekeztek kijátszani. A radikális jobboldal felé hajló Ernst Pöhner bajor rendőrfőnök erősen támogatta az Organisation Consul működését, melynek tagjai többek között felelősek voltak Matthias Erzberger és Walther Rathenau pénzügyminiszterek meggyilkolásáért. A szervezet pénzügyei kezelése céljából fedőcéget is létesített egy müncheni fakitermelő vállalat formájában. A szervezet és az állam viszonyát furcsa kettősség jellemezte. Vö. Robert G. L. WAITE, *Vanguard of Nazism The Free Corps Movement In Post-War Germany 1918-1923*, New York, W. W. Norton and Company, 1969. valamint: NÉMETH István, i. m. 524–525.

⁶⁰ Nándori Pál felsorol még néhány titkos, paramilitáris elvek szerint működő nacionalista társaságot és egyesületet: Árpád Fiai, Árpádosok, Ifjú Gárda, Felvidéki Egyesületek Szövetsége, Délvidéki Szövetség, Mefhosz, EMKE, Turáni Vadászok, Alföldi Vadászok, valamint ide sorolja az egyetemistákat tömörítő Turul Szövetséget és a Leventemozgalmat is. Állítása szerint Gömbös

tevékenységükre a fennmaradt források tükrében is inkább csak következtethetünk, mint biztos állításokat tehetünk róla.⁶¹ Ugyanakkor el kell ismernünk, hogy Nándori Pál bármennyire is a Kádár-korszak kutatója volt, és a Horthy-korszak kapcsán bármennyire is negatív irányban elfogult, átpolitizált véleményt fogalmazott meg, az általa hivatkozott levéltári iratok a mai napig léteznek, tartalmuk pedig ellenőrizhető, így állításainak adhatunk némi hitelt.

Természetesen nemcsak Magyarország, de a kisantant államok, így Szerb–Horvát–Szlovén Királyság is működtetett hírszerző szolgálatot, és érthető okokból a legnagyobb gyanakvással figyelték a magyarok tevékenységét. Egy 1926-ban kelt hírszerzési jelentés arról számolt be, hogy Magyarországon a Társadalmi Egyesületek Szövetsége⁶² és a betiltott Területvédelmi Liga mellett

Gyula miniszterelnöksége alatt ezeket a korábban polgári formációkként működő organizációkat a kormány teljes mértékben titkos katonai felügyelet alá helyezte, és a Honvédelmi Minisztérium egy titkos szervezeti egysége irányítása alá vonta. Minden szervezetnek feladata volt, hogy tagjaiban az irredenta szellemet táplálja, és hogy kapcsolatokat teremtsen az elcsatolt területeken hasonló célokkal működő titkos szervezetek vezetőivel. Ennek alátámasztása céljából egy, a Nemzetek Szövetsége Levéltára őrizetében lévő dokumentumra hivatkozik: S. d. N. C. 518.M. 234. VH. Requête du Gouvernement Yougoslave en vertu de l'article paragraphe 2, du Pacte. Communication du Gouvernement Yougoslave, 34–41. 1. Idézi: NÁNDORI, i. m. 88.

⁶¹ NÁNDORI, i. m. 88–89.

⁶² A Társadalmi Egyesületek Szövetsége (TESZ) az 1920-as években a jobboldali, irredenta tömegszervezeteket összefogó ernyőszervezet volt, mely többek között magában foglalta az ÉME-t, a MOVE-t és a Területvédő Ligát (TEVÉL). Elnöke báró Feilitzsch Berthold, az Etelközi Szövetség vezetője, alelnöke és tényleges irányítója Gömbös Gyula volt. Történetéről lásd: KEREPESZKI Róbert, *A politikai és társadalmi élet határán. A Társadalmi Egyesületek Szövetsége a Horthy-korszakban*, in „...nem leleplezni, hanem megismerni és megérteni”. *Tanulmányok a*

még mintegy húsz titkos irredenta-terrorista szervezet működik, melyek titokban tevékenykednek, tagjaik feladata többek között, hogy hírszerző tevékenységet folytassanak a kisantant országokban:

„Ezekből a szervezetekből verbuválódnak az úgynevezett keresztény-szociális munkások, akik, ahol csak lehetséges, felváltják a szociálisan szervezett munkásokat. Ezek a keresztény munkások dolgoznak azokban az üzemekben, ahol titokban hadianyagot gyártanak. Őket alkalmazták a francia frankok hamisításakor, mint ahogy a kisantant államok útleveleinek, pénzjegyeinek, illetékbélyegeinek és egyes katonai parancsnokságok pecsétjeinek a hamisítására is. Továbbá a kisantant országokban élő magyarok segítségével igyekeznek megszerezni hivatalos dokumentumokat, kiírásokat vagy hatósági utasításokat a helyi nemzeti elemekkel szemben [követendő] magatartásról. Ezen kiírások vagy utasítások alapján hamis iratokat készítenek, amelyekben a kisantant kormányokat vádolják meg, és amelyeket elküldenek Londonba, Amerikába, Rómába és Párizsba.”⁶³

E sorok minden bizonnyal immár a Nemzeti Munkavédelem szervezetére utalhatnak, mely a források tanúsága szerint a Kettőskereszt Vérszövetség továbbélésének egyik formája is volt.

A Horthy-rendszer kezdetén a különböző nacionalista-irredenta egyesületek, titkos társaságok és a fegyveres testületek és

60 éves Romsics Ignác tiszteletére, szerk. GEBEI Sándor – IFJ. BERTÉNYI Iván – RAINER M. János, Eger, Esterházy Károly Főiskola, 373–388.

⁶³ A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság Külügyminisztériuma a bécsi követség jelentésére alapozva informálja a vatikáni követséget, hogy Magyarországon rendkívül aktív irredenta tevékenység zajlik, amely a társadalom szinte valamennyi rétegét átfogja, 1926. március 12., in *A Horthy-korszak Magyarországa jugoszláv szemmel. Délszláv levéltári források 1919–1941*, forráskiad. HORNYÁK Árpád, Pécs–Bp., Kronosz Kiadó–MTA BTK TTI, 2016, 126–127.

egyéb állami szervek közötti személyi átfedések mindezzel együtt nyilvánvalók. Ráadásul az 1920-as évek elején a különböző (jobb-oldali) polgári karhatalmi milíciák hatósági jogköröket vindikáltak maguknak és / vagy gyakoroltak az (ekkor még ingatag) állam által rájuk ruházott módon, vagy éppenséggel az állam által rájuk ruházott jogkört önkényesen túllépve, így egyáltalában nem kizárható és nem meglepő az sem, hogy a nagyrészt leszerelt, aktív állományú és tartalékos katonákból álló Kettőskereszt Vérszövetség 1920-as években aktív tagjai igen nagy átfedést mutattak a későbbi magyar titkosszolgálatok apparátusával is.⁶⁴ Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök, a MOVE elnöke – mellyel elsősorban katoná-(viselt) tagjai révén a KKVSz valószínűleg ugyancsak szoros átfedésben kellett, hogy legyen – gyakran hangoztatta saját állítólagos titkos értesüléseit, illetve keltette katona- és politikustársaiban azt a látszatot, hogy jelentős befolyást gyakorol a hadsereg hírszerző és kémelhárító apparátusára, ami nem is nélkülözött minden alapot. 1919–1921-ben ugyanis a Szegeden alakult Nemzeti Hadsereg,⁶⁵ a katonai hírszerző és elhárító szervek,⁶⁶ valamint a MOVE között

⁶⁴ A titkosszolgálati szervek és a radikális jobboldali (paramilitáris) szervezetek közötti átfedésekre felhívja a figyelmet többek között Kovács Tamás tanulmánya: KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendszetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 66–92.

⁶⁵ Az amúgy természetesen nem csupán a fehérterror nyomán hírhedté vált tisztí különítményekből álló Nemzeti Hadsereg történetéről lásd például Jankovich Arisztid ezredes, György Sándor szerkesztésében igen részletes forráskritikai apparátussal is közreadott visszaemlékezését: JANKOVICH Arisztid, *A Nemzeti Hadsereg (1919)*, forráskiad. GYÖRGY Sándor, Budapest, Szülőföld Könyvkiadó–Trianon Múzeum, 2019.

⁶⁶ A Kettőskereszt Vérszövetség 1919–1920 során szoros átfedésben lehetett a szegedi Nemzeti Hadsereg antikommunista belső reakcióelhárító szolgálatával, a

igen szoros informális kapcsolatok álltak fenn, illetve nagy befolyást gyakoroltak ezek működésére a titkos társaságok, így a többek között politikusokat és katonai vezetőket is tömörítő Etelközi Szövetség is.⁶⁷ Ebből pedig joggal következtethetünk az EX katonai szárnyának számító KKV Sz hadseregére és a politikai életre való erős befolyására is, lévén a KKV Sz tagjai között igen sok lehetett a főtiszti rendfokozattal bíró katona is.⁶⁸

Az Etelközi Szövetséggel ellentétben, mely alapvetően nem csupán egy pragmatikus célokat követő titkos politikai organizáció, hanem titokzatos, misztikus, filozofikus-ezoterikus szellemiséget, a tagok számára egyfajta sajátos magyar nacionalista vallást, vagy legalábbis valamiféle valláspótlékot megtestesíteni kívánó szervezet volt, a KKV Sz esetében nincs tudomásunk arról, hogy a szervezetnek az igen szigorú, árulás / parancsmegtagadás esetén a tagok ellen akár halálbüntetést is kilátásba helyező eskün kívül bár-

hivatalosan rövid életű, ám informálisan minden bizonnyal tovább tevékenykedő úgynevezett vörösvédelmi szervezettel, a Fővezérség II/b. osztályával is. Vö. Bádoki Soós Károly honvédelmi miniszter előterjesztése Horthy Miklóshoz a „vörösvédelmi szervezet” újjászervezése és a kormányválság megoldása ügyében, 1920. július 16., in *Horthy Miklós titkos iratai*, 27–33. A Fővezérség II/b. osztályának Kozma Miklós volt a vezetője, és irathagyatéka tanúsága szerint szoros átfedéseket mutatott a MOVE-val is. Vö. HU-MNL-OL-K 429-11. csomó-Katonai vonatkozású adatgyűjtemény.

⁶⁷ GERGELY, i. m. 80–83. A MOVE egyébként saját hírszerző osztályt is működtetett. Vö. VONYÓ, i. m. 159–162.

⁶⁸ Elég, ha csak Siménfalvy Tihamérra, Prónay Pálra, Gömbös Gyulára vagy Görgey Györgyre gondolunk. A KKV Sz helyettes parancsnoka, Héjjas Iván ugyan rendfokozatát tekintve nem volt főtiszt, sőt, még hivatásos katona sem, de ebben az időszakban azonban tényleges befolyása nyilván jóval nagyobb volt, mint amit tartalékos főhadnagyi rendfokozata alapján sejteneink.

miféle misztikus jellegű, akár a szabadkőművességhez hasonlatos rituáléi lettek volna. Az EX, bár feltehetőleg ülésein születtek politikai döntések is, vagy legalábbis magas rangú közhivatalnok tagjain keresztül tényleges befolyást gyakorolt azokra, alapvetően inkább politizáló, de spekulatív szellemiségű titkos társaságként írható le. Tagjai ugyanis többnyire nem a taggá avatás által tettek szert befolyásra, hanem épp fordítva, sokkal inkább bizonyos szintű befolyással már rendelkező, megbízhatónak, a fennálló jobboldali politikai rendszerhez hűnek tartott embereket igyekeztek a tagok közé beszervezni, bár miként az minden ember alkotta organizáció esetében lenni szokott, az itt kialakított személyes kapcsolatok éppenséggel nem feltétlenül hátráltatták valakinek a további karrierjét sem.⁶⁹ A KKV Sz ezzel ellentétben egy többnyire tényleges és tartalékos katonákból, de legalábbis katonaviselt emberekből álló, paramilitáris elvek szerint szerveződő, felfegyverzett társaság volt, célja pedig egyrészt a baloldali mozgalmak elleni operatív tevékenység (hírszerzés, adatgyűjtés, adott esetben fegyveres represszió), illetve később a párizsi békeszerződések revíziójának előkészítése, az ország területi integritásának helyreállítása volt. A KKV Sz tehát inkább volt titkos, jórészt a kormány tudtával és beleegyezésével működő, bár annak céljaitól időnként egyes tagok / csoportok szintjén önkényesen eltérő titkos katonai alakulat és titkosszolgálati jellegű szerv, mint valamiféle önszerveződő, spekulatív titkos egyesület.

⁶⁹ Zadravecz István emlékiratában kárhóztatja is az Etelközi Szövetséget, hogy egy idő után a nemes, hazafias céloktól eltért, és működését egyre inkább az emberi érdekek és gyengeségek, a tagok egymást különböző pozíciókba segítésének szándéka, az urambátyám rendszer kezdte meghatározni, és a politikusok játékszerévé vált. Vö. ZADRAVECZ, i. m. 140–141.

Mindezzel egybevág Ádám T. István 1935-ben a nyugat-magyarországi felkelésről írott igen korai, ugyanakkor részben propagandacéllal, felkelők visszaemlékezései alapján íródott, így politikailag meglehetősen elfogult monográfiája, mely a Kettőskereszt Vérszövetségnek is szentel egy rövid fejezetet, amely leginkább a szervezet felkelésben való részvételéről szól.⁷⁰ E forrást politikai elfogultsága és célja miatt ugyancsak kritikával érdemes olvasnunk, ám minden bizonnyal elfogadhatjuk azt is, hogy van igazságtartalma. A szerző szerint a KKVSz hazafias, fegyelmezett katonai társaság volt, melynek tagjai szigorú esküt tettek a haza szolgálatára, a tagsággal jogaik lényegében nem, csak kötelességeik keletkeztek. Gyűléseiket a budavári Szalag utcai iskola tornatermében tartották, szoros átfedésben voltak a Nádor laktanyában működő Prónay-különítménnyel, 1921-ben pedig a legnagyobb lelkesedéssel és tisztességgel vettek részt az Antant döntése értelmében Ausztriához csatolandó Burgenland magyar részről történő megvédésében. A szerző arra is kitér, hogy a megbotrántoztató merényleteket elkövető, Márffy József vezette csoport, az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztálya megítélése szerint nem a KKVSz felbujtására cselekedett, ugyanakkor az ÉME nemzetvédelmi osztályai ezzel együtt a KKVSz-szel valóban szoros kapcsolatban álltak, az ÉME-tagok gyakran letették a KKVSz esküjét is,⁷¹ és a nyugat-magyarországi felkelésben nagy arányban vettek részt.

A Kádár-korszakban a marxista történetírás rendszerlegitimációs céllal igyekezett a Horthy-rendszer valóban létező és befo-

⁷⁰ ÁDÁM T. István, *A nyugat-magyarországi felkelés története*, Külpolitika Kiadása, Budapest, 1935, 115–118.

⁷¹ ZINNER, i. m. 124.

lyással bíró radikális jobboldali társadalmi egyesületeinek és titkos társaságainak jelentőségét és tevékenységét leegyszerűsítő módon felnagyítani és kihangsúlyozni, olykor már-már afféle árnyékkormányként⁷² beállítva ezeket a társaságokat, és ez nincs másként a Kettőskereszt Vérszövetség esetében sem. Az ellenforradalomról szóló, adattartalma szempontjából használható, ám erősen propagandisztikus hangvételű monográfiájában Nemes Dezső például azt írja, a KKVSz a Horthy-korszak első időszakának egyik legjelentősebb titkos szervezete, melynek megalapításában a szegedi „tizenkét kapitány”,⁷³ a későbbi Nemzeti Hadsereg befolyásos parancsnokai vettek részt 1919 júliusában. A szervezet lényegében végig a magyar hadsereg irányítása alatt állt, és középtávú célja az volt, hogy paramilitáris egységei révén feszültséget keltsen és lázadást robbantson ki a trianoni békeszerződés után a szomszédos államokhoz csatolt magyarlakta területeken (elsősorban a Csehszlovákiához került Felvidéken), ahová majd a reguláris hadsereg rendcsinálás címén bevonult volna e területek visszafoglalása céljából. Nemes Dezső szerint emellett a KKVSz kémelhárítással, belső reakcióelhárítással és a kormány által jóváhagyott belföldi terrorcselekmények elkövetésével is foglalkozott, illetve Prónay

⁷² Vö. DÓSA Rudolfné, *A „másik államhatalom” a fehérterror éveiben*, in uő, *A MOVE. Egy jellegzetes magyar fasiszta szervezet 1918–1944*, 84–132.

⁷³ A „tizenkét kapitány” néven ismertté vált tisztek állítólagos névsora a következő: Gömbös Gyula, Görgey József, Görgey György, Hardy Kálmán, Igmándy-Hegyessy Géza, Keresztes-Fischer Lajos, Koós Miklós, Kozma Miklós, Magasházy László, Marton Béla, Toókos Gyula, Vetter Antal. Vö. KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendészetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 64–92, 75.

naplójára⁷⁴ hivatkozva azt is állítja, hogy a szervezet már az Etelközi Szövetség megalakulása előtt létrejött, hiába tartozott később valamilyen módon – elsősorban a jelentős személyi átfedéseknek köszönhetően, például a parancsnok, Siménfalvy Tihamér EX-ben való vezetőségi tagsága okán – annak irányítása alá.⁷⁵ Nemes meglehetősen határozott állításokat tesz ugyan a KKV Sz-ről, ám Prónay Pál fennmaradt feljegyzésein kívül jórészt csak sajtóforrásokra hivatkozik, így noha megállapításainak lehet ugyan igazságtartalma, de azok mindenképpen ugyancsak alapos kritikával kezelendők. Prónay maga egyébként – nyilván némi túlzással, saját történelmi szerepének hangsúlyozása érdekében – azt is írja feljegyzéseiben, hogy az ellenforradalmi, irredenta fegyveres alakulatokat, többek között a Kettőskereszt Vérszövetséget igen nagyrészt ő maga szervezte meg.⁷⁶ A szervezet vezetőiként Prónay Görgey György, Teleki Sándor, Makay Imre, Ranzenberger (később Ruszkay) Jenő tiszteket és főtiszteket, Nagy Pál tábornokot, a honvédség főparancsnokát, illetve Uhlig (később Csörgey) Károlyt, a budapesti katonai karhatalom vezérkari főnökét nevezi meg. A KKV Sz létszáma egyébként az 1920-as években viszonylag nagynak mondható, ha figyelembe vesszük, hogy nem közönséges,

⁷⁴ Prónay Pál naplója szerint a KKV Sz „rávetette magát azon emberanyagra, amely részben az Etelközi Szövetségben volt már, vagy pedig szervezetlenül állott... Görgey György, Makay Imre, Teleki Sándor századosok, Ranzenberger Jenő vk. őrnagy, Nagy Pál hon.főparancsnokhoz beosztott Ulrik vk. ezredes, aki később vitéz Csörgyre változtatta a nevét, állott ezen szervezkedés élén.” Prónay Pál naplója, III. k. 355. Idézi: NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967, 156.

⁷⁵ Vö. NEMES Dezső, i. m. 155–160.

⁷⁶ PRÓNAY, i. m. 161–163.

önszerveződő egyesületről, hanem (felfegyverzett) irreguláris katonai alakulatról beszélünk – elérhette a 15–20.000 főt is.⁷⁷

Mint láthatjuk, a KKVSz forrásbázisa igencsak szórványos, a kutatók rendelkezésére álló információk a szervezet működéséről pedig a mai napig ellentmondásosak és homályosak. Az 1920-as években, a Horthy-korszak legelején, a tanácsköztársaság bukása utáni polgárháborús időket követően ugyanakkor előfordult számos megdöbbenően súlyos, olykor több ember életét követelő, a korszak titkos és kevésbé titkos társadalmi egyesületeihez, illetve paramilitáris alakulataihoz – melyek között egyébként mind a tagság, mind a vezetőség szintjén igen nagy személyi átfedések mutathatók ki – köthető, nagy nyilvánosságot kapott bűncselekmény. Ezekkel időről időre érthető módon a Kettős kereszt Vérszövetséget is kapcsolatba hozták mind a közbeszédben és a sajtóban, mind pedig a parlamentben. Így a legjobb talán, ha sorra vesszük ezek közül az esetek közül a leghírhedtebbeket, kezdve a KKVSz egyik lehetséges és valószínű genezisével, Héjjas Iván főhadnagy különítményének a fehérterror idején elkövetett bűntetteivel.⁷⁸

⁷⁷ ZINNER, i. m. 173. Az adat persze becslés, de lehet reális alapja. Az Etelközi Szövetség létszáma a szervezet legsikeresebb időszakában ugyanakkor 5000 fő lehetett, így feltételezhető, hogy a KKVSz-be történő felvétel nem jelentett egyúttal automatikusan EX-tagságot is, még ha az egyik szervezet a másik irányítása, befolyása alatt is állt.

⁷⁸ A fehérterrorról bővebben lásd például Bodó Béla angol nyelven megjelent monográfiáját: BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019.; valamint: PÁSZTOR Mihály, *A fehérterror néhány jelensége. Pest megye 1919–1920*, Budapest, Pest Megyei Levéltár, 1985.

A Héjjas-különítmény tevékenysége a Duna–Tisza közén a fehérterror idején, valamint egy radikális különítmény-parancsnok utóélete

Héjjas Iván, a viszonylag jómódú parasztcsaládból származó, első világháborúból hazatért fiatal repülő főhadnagy kétségtelenül hamar a tanácsköztársaság bukása utáni ellenforradalmi megtorlás egyik hírhedt különítményparancsnokává vált, akinek nevéhez talán a legtöbb önkényesen elkövetett gyilkosság köthető.⁷⁹ Héjjas frontot járt katonaként 1919 tavaszán kezdte meg különítménye megszervezését gazdálkodással foglalkozó családja birtokának közelében, Kecskemét környékén a tanácsköztársaság megdöntésére.⁸⁰ Különítménye magját a háborúból vele együtt hazatért repülőszázadának tagjai alkották, akikhez a környék paraszti származású, többnyire katonaviselt fiataljai is csatlakoztak.⁸¹ A fiatal tartalékos főhadnagy igen hamar, 1919 áprilisában a tanácskormány ellen kitört egyik komolyabb felkelés vezetőjévé emelkedett.⁸²

⁷⁹ Héjjas Iván életrajzáról és tevékenységéről bővebben lásd többek között: BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10.

⁸⁰ ROMSICS Ignác, *A nagy háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*, Helikon Kiadó, Budapest, 2018, 108–109.

⁸¹ A fehérterror társadalmi kontextusban való vizsgálatára Paksa Rudolf teoretikus tanulmánya tesz kísérletet, ld. PAKSA Rudolf, *A fehérterror „logikája”. Események, olvasatok, kontextusok*, in *Terror 1918–1919. Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók*, szerk. MÜLLER Rolf, TAKÁCS Tibor, TULIPÁN Éva, Budapest, Jaffa Kiadó, 2019, 217–245.; valamint ugyanerről lásd: BODÓ Béla, *The White Terror in Hungary. The Social World of Paramilitary Groups*, *Austrian History Yearbook*, 2011/42, 133–163.

⁸² Vö. ROMSICS Ignác, *A Duna–Tisza közge hatalmi-politikai viszonyai 1918–19-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982.

Héjjas emellett az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója és korai vezetője is volt, így ez a – ekkoriban egyre inkább paramilitáris elvek szerint szerveződő – nacionalista társadalmi egyesület sem maradhatott ki a lázadásból, sőt, a jelentős személyi átfedések okán korai tevékenysége gyakorlatilag elválaszthatatlan a Héjjas-különítmény működésétől. Egy elvesztett kecskeméti csata után Héjjas és fegyveres társai – köztük például Francia Kiss Mihály vagy Liszka Béla későbbi kecskeméti polgármester – végül csatlakoztak a Szegeden szerveződő ellenforradalmi kormányhoz.⁸³ Horthy Miklós, a szegedi kormányhoz hű fegyveres erők parancsnoka, a Nemzeti Hadsereg későbbi fővezére és Magyarország későbbi államfője 1919 áprilisában állítólag személyesen fogadta Héjjas Ivánt, és megbízta azzal, hogy különítményét a Nemzeti Hadsereg karhatalmi segédcsapataként működtetve szűkebb pátriájában, az Alföldön tegyen rendet, és számolja fel a még megmaradt kommunista csoportokat.⁸⁴

Az ország jelentős részét megszállva tartó román hadsereg amúgy igen hamar felszámolta a tanácskormány maradványait, és 1919 nyarán Héjjas alakulatai is engedélyt kaptak a megszálló hadsereg katonai hatóságaitól, hogy Kecskemét környékén a felbomlott társadalmi rend helyreállítása céljából segédrendőri szolgálatot lássanak el. Héjjas Kecskeméten – ugyancsak a román hadsereg és a szegedi ellenkormány körül csoportosuló magyar fegyveres erők jóváhagyásával – városparancsnokká, lényegében de facto helyi rendőrkapitánnyá nyilvánította magát, és ezzel megkezdődött azon személyek internálása és önkényes kivégzése, akik a

⁸³ BODÓ Béla, Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete.

⁸⁴ BODÓ, i. m.

tanácsköztársaság alatt állítólag pozíciót viseltek, vagy akár csak szimpatizáltak a rövid életű kommunista kormánnyal.⁸⁵

1919 október-novemberében a román hadsereg még mindig megszállva tartotta az Alföldet, Héjjas segédrendőri alakulatai pedig körülbelül száz olyan embert gyilkoltak meg (és persze vették el ingóságait), akiknek többségében amúgy semmi köze nem volt a tanácsköztársasághoz és a vörösterrorhoz. Az áldozatok többnyire olyan elszigetelt településekről származtak, mint pl. Páhi, Kiskunfélegyháza, Kerekegyháza, Soltvadkert, Bugac, Csengőd, Akasztó, Köncsög, Kiskőrös, Móricgát, stb., melyet a román hadsereg alakulatai sem tudtak rendesen megvédeni, ezért a magyar paramilitáris alakulatok által alkalmazott erőszak mindenféle kontrol nélkül szabadulhatott el.⁸⁶

Héjjas Iván, amennyiben lehet hinni a forrásoknak, 1919–1920 folyamán valóságos kiskirályságot, szinte különálló magánállamot működtetett Kecskeméten és környékén a saját de facto vezetése alatt, melynek sajátos rendjét a hozzá hű fegyveresek, mint formálisan a Nemzeti Hadsereg karhatalmi osztagai tartották fenn. Héjjas menyasszonya és későbbi felesége dr. Papp György kecskeméti rendőrkapitány lánya, Papp Sarolta volt, ő pedig fegyvereseivel városparancsnokként az egész várost és környékét a kezében tartotta, mindössze bizonyos Jánossy és Dornbach

⁸⁵ BODÓ, i. m.

⁸⁶ Vö. például Drozdy Győző 1924. január 22-ei parlamenti felszólalásával Héjjas Iván és különítménye bűneiről, amelyben az elkövetőket és az áldozatokat is igen részletesen számba veszi a rendelkezésre álló adatok alapján. A felszólalást Drozdy emlékiratainak legújabb kiadása is közli. Vö. DROZDY Győző, *Elhett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007, 408–416.

rendőrfelügyelők mertek vele szembeszállni. Apja, idősebb Héjjas Mihály a Kecskeméti Pinceszövetkezet igazgatója, a környék egyik befolyásos személyisége volt, és ebben az időben teljesen nyíltan egy fia fegyveresei által elkövetett rablásból származó autóval közlekedett. A Héjjas családnak pedig már a fehérterror előtt is kiterjedt kapcsolatai voltak Kecskeméten és környékén, a paramilitáris fegyveres csoport megszervezésével viszont a szinte anarchisztikus állapotokat kihasználva leginkább közönséges, haszonszerzésre berendezkedett bűnözőkként kezdtek el viselkedni. Arra is mutatnak adatok, hogy a Belügyminisztérium és a fővárosi rendőrség igen sok részletet tudott az izsáki és az orgoványi gyilkosságokról, valamint a Héjjas-különítmény tagjainak egyéb egyéni rablógyilkosságairól is, ám egy ideig halogatták az ellenük való fellépést.⁸⁷ Az bizonyos, hogy a Héjjas-különítmény tagjai által elkövetett gyilkosságokról a kecskeméti rendőrség már 1919 végén tudott, ugyanis a kecskeméti rendőrfőkapitány egy körülbelül 40 eltűnt személy névsorát továbbította gróf Ráday Gedeon kormánybiztosnak, aki ugyanezt az iratot másolatban a Nemzeti Hadsereg Fővezérségéhez

⁸⁷ Állítólag született egy 17699/920 iktatószámú, 1920-as belügyminisztériumi jelentés Héjjas Iván és paramilitáris csoportja alföldi tevékenységéről, melyet a korabeli sajtó is idéz, illetve kivonata megjelent a *Magyar pokol* című, a Kádár-korszak alatt született, erősen propagandisztikus hangvételű forráskiadványban is. Mivel azonban az eredeti irat tudomásunk szerint nem maradt fenn levéltári őrizetben, ezt a közvetett forrást mindenképpen kellő kritikával kell kezelnünk. Vö. HALMI József, *17699/920 belügyminiszteri akta Héjjas Ivánról. A Bécsi Magyar Újság munkatársától*, in *Magyar pokol. A magyarországi fehérterror betiltott és üldözött kiadványok tükrében*, szerk. MARKOVITS Györgyi, Budapest, Magvető Könyvkiadó, 50–53.

is továbbküldte.⁸⁸ Nagyjából hasonló állapotokról és ugyanezen eseményekről számol be a Kecskeméti Királyi Államügyészség vezetőjének a főállamügyészhez címzett jelentése 1919 novemberéből, kiemelve, hogy Héjjas Iván karhatalmi különítménye viszonylag nagy létszámú és jól felfegyverzett alakulat, éppen ezért az atrocitások elkövetői felelősségre vonására tett kísérletek adott esetben akár fegyveres összecsapást is vonhatnak maguk után.⁸⁹ Egyáltalán nem állíthatjuk tehát, hogy a hatóságok ne tudtak volna Héjjas Iván különítményének a Duna–Tisza közén elkövetett atrocitásairól.

Héjjas és emberei cselekedeteiben tehát a túlhajtott nemzeti érzelmeken, a megrögzött antikommunizmuson és az antiszemitizmuson túl feltehetőleg a nyereségvágy, és talán a gyors társadalmi mobilitás lehetőségébe vetett hit is igen nagy szerepet játszott, hiszen meggyilkolt áldozataikat gyakorlatilag kivétel nélkül kirabolták, elorzott javukat pedig a maguk hasznára fordították.⁹⁰

⁸⁸ A kecskeméti főkapitány jelentése gróf Ráday Gedeon kormánybiztosnak a Héjjas-különítmény vérengzéseiről, az elhurcolt kommunisták legyilkolásáról és a lakosság megfélemlítéséről, Kecskemét, 1919. november 27. In *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945, I. kötet. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921*, forráskiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956, 221–223.

⁸⁹ A Kecskeméti Államügyészség vezetőjének jelentése a főállamügyésznek a Héjjas-különítmény vérengzéseiről, 1919. november 27., in *Dokumentumok az 1918/19-es forradalmak Duna–Tisza közti történetéhez*, szerk. ROMSICS Ignác, Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár, 1976, 677–685.

⁹⁰ Az első világháború után a közép-európában tevékenykedő nacionalista milíciák, így többek között a magyar fehérterrort megvalósító alakulatok tagjainak motivációiról és társadalmi háttéréről lásd bővebben: Robert GERWARTH, *Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erők az Közép-Európa vereséget szenvedett*

Ténykedésüket nemcsak gyilkosságok, hanem egyéb erőszakos cselekmények is kísérték, pl. számos, akár több száz kisebb-nagyobb zsidóverés és halálos áldozatokkal többnyire nem, de súlyos sérülésekkel járó pogrom is kísérte – elég, ha például az 1919. november 17-ei izsáki pogromra gondolunk.⁹¹

Teljesen pontos számok és névsorok⁹² persze nem állnak a kutatók rendelkezésére máig sem, de miután a Tiszától keletre eső területekről 1920 áprilisában kivonult a román hadsereg, a Héjjas-különítmény az általa úgymond felszabadított területeket is megtisztította. 1920 decembere és 1922 decembere között Héjjas emberei, az úgynevezett Alföldi Brigád tagjai valószínűleg körülbelül 400 embert gyilkolhattak meg.⁹³

A Kettőskereszt Vérszövetség megalakulása is valamikor erre az időszakra, az ellenforradalom első hónapjaira tehető, és a szervezet kezdetben bizonyosan szoros átfedésben volt a Héjjas

államaiban, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 71–92.

⁹¹ BODÓ, i. m.

⁹² Vö. Bődök Gergely hiánypótló PhD-értekezése a vörös- és fehérterror témájában rendkívül részletes adattárat tartalmaz, mely táblázatszerűen a fehérterror 583 önálló eseményét és több száz halálos áldozatát dokumentálja (többségében név nélkül). BÖDÖK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018, 292–431. Továbbá a közelmúltban Kóródi Máté adott közre egy részletes adattárat a fehérterrorról, melyben összesen 680 gyilkosságot dokumentál. Vö. KÓRÓDI Máté, *Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg különítményes csoportjai és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról, 1919. augusztus 3.–1921. október 23.*, Budapest, Clio Intézet, Clio Kötetek 2., 2020.

⁹³ BODÓ, i. m.

Iván különítményével és az Alföldi Brigáddal is.⁹⁴ Mint azt már említettük, Héjjas, amennyiben hihetünk az erről szóló forrásoknak, az 1920-as években a Kettőskereszt Vérszövetség helyettes katonai parancsnoka volt, így a különítménye és a KKV Sz közötti átfedések igen egyértelműnek tűnnek.⁹⁵

A Héjjas-különítmény / Alföldi Brigád tagjai esküt is tettek, mégpedig magára vezérükre, Héjjas Iván különítményparancsnokra esküdtek fel, az eskü szövege nem meglepő módon meglehetősen hasonló a Kettőskereszt Vérszövetség fennmaradt esküjének szövegéhez is:

„Én, XY, a Héjjas-brigád tagja, esküszöm és fogadom, hogy a szervezet tagjai között a legnagyobb testvéri egyetértés megteremtésén fogok dolgozni minden erőmmel. Esküszöm és fogadom, hogy a Héjjas-brigád, illetve a Héjjas vezér által kinevezett fellebbvalóim parancsait minden körülmények között lehetőség szerint teljesítem. Esküszöm s fogadom, hogy minden az alakulattal kapcsolatos titkokat megtartok, az alakulat tagjait, annak parancsnokait senkinek soha el nem árulom. Titoktartási kötelezettségem még az alakulat megszűnésével is érvényben marad. Esküszöm, hogy minden erőmmel arra fogok törekedni, hogy szervezetünk értékét és közmegebecsülését tehetséggel és munkámmal előbbre segítem. Esküszöm, hogy semmilyen titkos, vagy nyílt destruktív irányú egyesület tagja nem vagyok, s nem leszek. Esküszöm és

⁹⁴ Prónay Pál feljegyzéseiben azt írja, hogy 1919-1920 során maga szervezte-szerveztette meg a nemzetvédelmi milíciákat és a Kettőskereszt Vérszövetséget. Vö. PRÓRAY PÁL, i. m. 163.

⁹⁵ GYURGYÁK János, *Magyar fajvédők*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012, 256. Gyurgyák János más szerzőkhöz hasonlóan nem ad meg forrást arra vonatkozóan, honnan veszi, hogy Héjjas Iván a KKV Sz helyettes katonai parancsnoka volt. Az információ mindenesetre a vonatkozó szakirodalomban igen elterjedt.

fogadom, hogy míg a Héjjas-brigád tagja vagyok, politikával és a királykérdéssel nem foglalkozom. Esküszöm, hogy a Héjjas-brigád tagjai között a legnagyobb fegyelmet meg fogom tartani és megtartatom. Fogadom, hogy sem nyílt, sem titkos ellenségeinkkel soha összeköttetésbe nem leszek. Bajtársamat semmi körülmények között, sem élve, sem sebesülve, de még meghalva sem fogom elhagyni, rajta minden körülmények között segíteni tartozom. Alávetem magam a Héjjas-brigád tagjai által választandó fegyelmi és büntető bizottság bármينemű büntetésének. Isten engem úgy segítjen!”⁹⁶

Héjjas Ivánt felesküdtött emberei részéről tehát személyi kultusz övezte, a paramilitáris vezető akarata pedig számukra a törvénnyel volt egyenlő. Komoly titoktartási kötelezettség terhelte őket, melynek megszegése, vagy a parancsoknak való ellenszegülés esetén súlyos, akár halálbüntetéssel is számolhattak – éppen úgy, mint a KKV Sz tagjaiként letett eskü értelmében. Az Alföldi Brigád – mely amúgy a Kettőskereszt Vérszövetség egyik önálló egységként működött⁹⁷ – pedig kétségtelenül súlyos bűncselekményeket követtek el a fehérterror idején 1919 és 1921 között. Héjjas Iván és emberei egy része ezután – részben talán az Alföldön elkövetett tetteik megtorlásától való félelemtől hajtva – csatlakozott a nyugat-magyarországi felkeléshez,⁹⁸ melynek során az aktív állományú, tartalékos és leszerelt katonákból, egyetemistákból és paraszti származású fiatalokból szerveződő, Rongyos Gárda elnevezésű

⁹⁶ Az eskü szövege ugyancsak Dr. Kiss Gábor Jenő büntetőperének iratai között maradt fenn: HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Idézi: ZINNER, i. m. 568–569.

⁹⁷ SERFŐZŐ, i. m. 36.

⁹⁸ SUBA János, *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920*, Rendvédelem-történeti Füzetek 2008/18, 131–142, 136.; valamint: G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918-1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971, 140–141.

paramilitáris diverzáns alakulat tagjaiként kétségtelenül tevékeny szerepet vállaltak többek között a soproni népszavazás kikényszerítésében, melynek eredményeképpen Sopron, a hűség városa a mai napi Magyarországhoz, nem pedig Ausztriához tartozik.⁹⁹

Ezzel együtt a fegyveres csoportok által elkövetett, egyre szaporodó önkényes atrocitások hatására a Friedrich István vezette, megkérdőjelezhető legitimitással rendelkező kormány már 1919-ben úgy döntött, hogy mindazokat a személyeket, akik bármiféle politikai tevékenységet fejtettek ki a tanácsköztársaság alatt, felelősségre kell vonni.¹⁰⁰ A kormány a büntetőeljárások megindítását Váry Albert koronaügyész-helyettesre bízta. Rengeteg bejelentés érkezett, amelynek eredményeként az 1919 augusztusától decemberéig terjedő időszakban több ezer embert vettek őrizetbe.¹⁰¹

Az ügyész a vallomásokból, jelentésekből, beszámolókból, bírói ítéletekből készítette el *A vörös uralom áldozatai Magyarországon* című, először 1922-ben megjelenő könyvét,¹⁰² amely a vörösterroretrociatásait, gyilkosságait igyekezett elfogulatlanul dokumentálni. Eszerint bizonyíthatóan 587 halálos áldozata volt a kommunista kormányzat működésének. Horthy Miklós fővezér 1919. november

⁹⁹ A nyugat-magyarországi felkelésről jó összefoglalót nyújt Botlik József tanulmánya. Lásd: BOTLIK József, *A nyugat-magyarországi felkelés . 1921. augusztus 28.- október 4.*, Valóság, 2007/3, 24–47, illetve 2007/4, 39–58.

¹⁰⁰ ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017, 347.

¹⁰¹ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630. Héjjas Iván és társai népbíróági pere – Tárgyalási jegyzőkönyvek – Váry Albert tanúvallomása, Budapest, 1947. 02. 12., 282–288.

¹⁰² VÁRY Albert, *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*, Vác, A Váci Királyi Országos Fegyintézet Könyomdája, 1922.

16-ai budapesti bevonulása után különböző jobboldali katonai alakulatok avatkoztak bele Váry Albert munkájába. Főként az Ostenburg-Moravek Gyula, Héjjas Iván és a Prónay Pál vezette különítmények léptek fel jogtalanul polgári – főleg zsidó származású – személyek ellen, és igyekeztek a nyomozati munkát is akadályozni, amennyire csak tudták.

Az fehérterror elleni tiltakozásának az lett az eredménye, hogy Váry Albert 1920. június 12-én elkészített tervezetét a minisztertanács elfogadta, s még aznap a hivatalos lapban közzé is tette. Ez kimondta, hogy minden katonai alakulat és különítmény polgári személyekkel szembeni fellépése azonnal megszüntetendő, a rendelet ellen vétő katonai személyek pedig azonnali hatállyal letartóztatandók. A rendeletet, bár eredményes volt, a jobboldal mégis gyanakvással fogadta azt. Ennek, és az ebből létrejövő folyamatos támadásoknak eredménye az lett, hogy Váryt 1920. október 26-án a Budapesti Királyi Ügyészség vezetése alól felmentették. Helyzetén Bethlen István későbbi miniszterelnök intézkedése változtatott.

Az Ébredő Magyarok Egyesülete felfegyverzett milicistái – akik egyúttal Héjjas Iván paramilitáris különítményének, és feltehetőleg a Kettőskereszt Vérszövetségnek is tagjai is voltak – 1921. augusztus 16-án, Solton meggyilkolták Léderer Adolf izraelita vallású lakost. Ez a közvéleményben igen nagy felháborodást váltott ki, a sajtó követelte a gyilkosok bíróság elé állítását. Ekkor jelentette be Bethlen a nemzetgyűlésben, hogy a solti gyilkosság tetteseinek kézre kerítésével Váry Albertet bízta meg. Emellett bejelentette azt is, hogy az 1919-ben 1920-ban és 1921-ben a Duna–Tisza közén elkövetett erőszakoskodások, verések, elhurcolások, rablások, gyilkosságok és zsidóüldözések eseményei-

nek kinyomozására, illetve a hasonló további események megakadályozására Váryt küldi ki az Alföldre jelentős rendőri és csendőrségi kísérettel megerősítve.¹⁰³

Héjjas Iván és társai meglehetősen megkésett, 1949-es népbíróági perének iratanyagában maradt fenn gyakorlatilag az egyik legjelentősebb egykorú, 1920-as évekből származó jelentősebb dokumentum a fehérterrorral kapcsolatban folyt vizsgálatokról, ez pedig Váry Albert 1922-es összefoglaló jelentése a Duna–Tisza közén zajlott eseményekről.¹⁰⁴ Az ügyész nagyjából ugyanazt írta le 1922-ben kelt jelentésében, mint amit huszonöt évvel később, 1947-ben, immár idős emberként elmondott a népbíróság előtt Héjjas Iván és társai perében. Tanúvallomása ugyanezen ügyiratban fennmaradt. E levéltári források tanúsága szerint Váry Albert valóban a Léderer Adolf sérelmére 1921. augusztus 16-án, Solton elkövetett gyilkosság kapcsán kapott megbízást a fehérterror atrocitásainak felderítésére a miniszterelnöktől. Váry ekkoriban a Budapesti Királyi Ügyészség elnökeként dolgozott, és a vörösterrorelkövetői utáni – jórészt elfogulatlan – nyomozásai fényében a kormány joggal várta tőle a fehérterror súlyos visszaéléseinek eredményes felderítését is.¹⁰⁵ Katonák, vagy legalábbis annak látszó, katonai egyenruhába öltözött személyek Budapesten is hurcoltak el civileket, ezért a budapesti ügyészség beavatkozása is egyre indokoltabbnak tűnt, noha a fővárosban a katonai hatóságok a

¹⁰³ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – uo. Váry Albert tanúvallomása, 282.

¹⁰⁴ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Héjjas Iván és társai népbíróági pere – Vádlottakra vonatkozó iratok – Váry Albert koronaügyész-helyettes összefoglaló jelentése a fehérterror Duna–Tisza közén zajlott eseményeiről, Budapest, 1922. június 20.

¹⁰⁵ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 283.

legtöbb elhurcolt embert később szabadon bocsátották.¹⁰⁶ A kormány a katonai hatóságok polgári személyekkel szembeni intézkedési jogkörét végül egyértelműen megszüntette,¹⁰⁷ Váry Albert mellé pedig dr. Kovács Péter ügyészt osztották be a Duna–Tisza közén elkövetett gyilkosságok kinyomozására, illetve a Belügy-minisztérium – ekkoriban a Magyar Királyi Államrendőrségtől függetlenül, országos hatáskörű központi bünyügyi rendőrségként működő – nyomozó osztálya számos detektívet bocsátott az ügyészek rendelkezésére.¹⁰⁸

Váry 1921. augusztus 29-én jelent meg jelentős rendőri és csendőri kísérettel Izsákon, a szétszóródó nyomozók azonban nemsokára azt jelentették neki, hogy a különböző súlyos bűncselekményekkel gyanúsítható egyének jó része Nyugat-Magyarországra ment, hogy részt vegyenek a burgenlandi felkelésben. A rendőrök és a csendőrök 20–22 embert állítottak elő, akiket az ügyészek ki is hallgattak Budapesten, azonban egyikük sem volt súlyos bűncselekményekkel gyanúsítható. Váry Albert megítélése szerint Léderer Adolf solti, valamint Pánczél Zoltán, Beck Sándor és Schmiedt Árpád izsáki lakosok megölése egyszerű rablógyilkosság volt, ahol a sértettek állítólagos kommunista szimpátiája vagy zsidó származása csupán ürügy volt az aljas indokból táplálkozó, alapvetően haszonszerzési célú bűncselekmény elkövetésére.¹⁰⁹ 1921. október 19-én Váry megkeresést intézett a nyugat-magyarországi főkormánybiztoshoz, gróf Sigray Antalhoz, hogy az oda menekült 50-60, gyilkosságokkal alaposan gyanúsítható

¹⁰⁶ Uo. 284.

¹⁰⁷ Uo. 284.

¹⁰⁸ Uo. 284.

¹⁰⁹ Uo. 285.

személyt adja ki az ügyészség részére. Noha Váry Albert választ a főkörménybiztostól nem kapott, az alábbi személyek ellen büntető-eljárást indított és elfogatóparancsot bocsátott ki: Francia Kiss Mihály, Danics Mihály, Tóth Ambrus, Nagy Mihály, Bán Sándor, Kállai Gábor, Schmidt Rezső, Korom József, Danics Aladár, Király Gábor, Pataki Nándor, Juhász István, Papp Kálmán, Kenei József, Kállai Gyula, Papp Sándor, Rád Árpád, Korb Géza, Tasi Gergely, Makai Antal, Baski Lajos.¹¹⁰ Az ügyész különösen Rád / Raád Árpád főhadnagy neve kapcsán tudta összekapcsolni a Duna–Tisza közén elkövetett gyilkosságokat az Ébredő Magyarok Egyesületének működésével.¹¹¹

Váry Albert nyomozása során elsősorban az izsáki, a lajosmizsei és a solti gyilkosságokra helyezte a hangsúlyt, ugyanis meg volt róla győződve, hogy ezekben az ügyekben kevésbé állt fenn a politikai indíttatás, mint az anyagi haszonszerzés motivációja.¹¹² Az ügyész azonban a megkezdett letartóztatásokat, helyszíni kihallgatásokat nem folytathatta sokáig, hiszen Horthy Miklós kormányzó 1921. november 3-ai amnesztiarendelete¹¹³ gyakor-

¹¹⁰ Uo. 285.

¹¹¹ Uo. 286.

¹¹² Uo. 287.

¹¹³ Horthy Miklós kormányzó 1921. december 25-én kelt rendeltében országos amnesztiában részesített mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali atrocitások elkövetőit. Az 1920. december 25-ei amnesztiarendelet kegyelmet hirdetett az 1918–1920 között politikai bűnökért elítéltek számára. A rendelet fontos kitétele volt, hogy a felbujtókra és vezetőkre, illetve a súlyos börtönbüntetésre ítélt személyekre nem vonatkozott. Azok kaphattak kegyelmet, akiket az 1918. október 31. és 1919. március 21. között elkövetett bűncselekményeik miatt öt évre ítélték, illetve azok, akiket a gyorsított bünvádi eljárás keretében tíz évet meg nem haladó szabadságvesztést kaptak, feltéve, ha a személy egyénisége és

latilag semmissé tette, de legalábbis szimbolikussá alacsonyította munkáját. A nyomozás lezárása után elhatározta, hogy a vörös uralom áldozatai névsorának közzététele után a fehérterror áldozatainak névsorát is összegyűjti, ám munkáját nem tudta eredményesen befejezni.¹¹⁴ Noha Francia Kiss Mihályt, Danics Mihályt és társaikat megkísérelte egyszerű, az amnesztiarendelet hatálya alá nem eső köztörvényes bűncselekményekért is letartóztatni, feletteseitől azt az utasítást kapta, hogy letartóztatásukat tartsa függőben.¹¹⁵

Végül az ügyek kivizsgálásának befejezésére dr. Kovács Péter, a Váry Albert mellé korábban kirendelt ügyész kapott megbízást, aki – mivel értelmezése szerint a Kecskemét környékén a Héjjas-brigád tagjaiként karhatalmi szolgálatot teljesített fegyveresek jogi értelemben katonáknak számítottak – az ügyet áttette a katonai hatóságokhoz.¹¹⁶ A nyomozást a legtöbb esetben – feltehetőleg a legmagasabb kormányzati körök támogatásával – a katonai hatóságok, amelyek korábban sem mutattak túl nagy együttműködést Váry Alberttel, aki számos ügyben megkereste őket,¹¹⁷ megszüntették.¹¹⁸ A gyilkosságokkal alaposan gyanúsítható,

gondolkodásmódja távol állt a bolsevizmustól. Emellett az ellenforradalomban részt vevőkre is vonatkozott, akik olyan bűncselekményt követtek el, ami a Tanácsköztársaság elleni „közelkeseredésből vagy menthető felháborodásból fakadt.” Vö. CSONKA Laura, *Nemzetközi és hazai fellépés a népbiztosok megkegyelmezése érdekében*, Archivnet, 2015/3.

https://archivnet.hu/politika/nemzetkozi_es_hazai_fellepes_a_nepbiztosok_megkegyelmezesere_erdekében.html

¹¹⁴ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – uo. Váry Albert tanúvallomása, 287.

¹¹⁵ Uo. 287.

¹¹⁶ Uo. 288.

¹¹⁷ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert összefoglaló jelentése.

karhatalmi szolgálatot ellátó katonák kihallgatásaik alkalmával pedig mindössze egyetlen esetben említették meg parancsnokuk, Héjjas Iván főhadnagy nevét.¹¹⁹ Az érdemi felelősségre vonás a végén persze elmaradt,¹²⁰ 1922-ben különböző köztörvényes bűncselekmények miatt mindössze Danics Mihály, Zbona János és más, kisebb kaliberű elkövetők kaptak néhány év börtönbüntetést.¹²¹ Bár különítményét erre az időszakra már elvileg lefegyverezték, Héjjas 1922 nyarán heves sajtóvitát kezdeményezett, és lényegében kikérte magának, hogy az ellenforradalom idején elkövetett cselekményeiért amnesztiában részesíttették. Kijelentette továbbá, hogy bár meghajlik a kormány akarata előtt, még nem adta ki az utolsó parancsot, és „ha a magyar ég bármely táján

¹¹⁸ A csendőri ügyészség felmentő határozata a Héjjas-különítmény gyilkos tagjai ügyében, Budapest, 1923. november 27., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945, I. kötet. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921*, forráskiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956, 225–228.

¹¹⁹ Danics Mihály és Zbona János Váry Albert 1947-es tanúvallomása szerint 1921-es kihallgatásuk során mindössze egyszer említették Héjjas Iván nevét, akkor azonban azt mondták, Héjjas adta a parancsot a gyilkosságokra. HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 287–288.

¹²⁰ Horthy Miklós fővezér, majd kormányzó fehérterrorban játszott felelősségének kérdéséről lásd bővebben: UNGVÁRY Krisztián, *Horthy Miklós. A kormányzó és felelőssége 1920–1945*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2020. Valamint: GELLÉRT Ádám, *Horthy Miklós és a politikai alapú büntetlenség. Gellért Ádám vizsgálóválasza Máthé Aronnak*, Clio Intézet honlapja, 2020. 04. 13.

<https://www.clioinstitute.hu/single-post/2020/04/13/Horthy-Mikl%C3%B3s-a-politikai-alap%C3%BA-b%C3%BCntetlens%C3%A9g-Gell%C3%A9rt-%C3%81d%C3%A1m-vizontv%C3%A1lasza-M%C3%A1th%C3%A9-%C3%81ronnak> Letöltés ideje: 2020. 04. 14.

¹²¹ ZINNER, i. m. 174.

villámlik”, akkor Budapest számára ő lesz az „istennyila”.¹²² Bethlen miniszterelnök közbenjárására ekkor, 1922. július 20-án – mivel lényegében egy második nyugat-magyarországi felkelést próbált meg szervezni, és ehhez toborzott embereket¹²³ – egy rövid időre őrizetbe vette a rendőrség, azonban nemsokára ki is engedték.¹²⁴

Az Ébredő Magyarok Egyesületének pacifikálásával párhuzamosan a fehérterror egyik kulcsfigurája és a Duna–Tisza közén elkövetett atrocitások irányítója, a KKVSz-ben vezető szerepet betöltő Héjjas Iván is – látszólag – konszolidálódott és pacifikálódott. A büntetést – elsősorban talán a Horthyval és Gömbös Gyulával való viszonyának köszönhetően – a Horthy-korszakban végig elkerülhette. A fehérterrorban részt vevő egykori különítményparancsnokok közül talán Héjjas volt az, aki társadalmi és politikai értelemben a legmagasabbra jutott.¹²⁵ 1927 és 1931 között a Gömbös Gyula által alapított, a kormányzó Egységes Pártból kivált Magyar Függetlenségi Párt (közkeletű nevén: Fajvédő Párt)¹²⁶

¹²² [SZERZŐ NÉLKÜL], *Héjjas Iván ügye a nemzetgyűlésben*, Népszava, 1922. július 15. Idézi: ROMSICS Ignác, *Bethlen István*, Budapest, Helikon Kiadó, 2019, 270.

¹²³ ROMSICS, i. m. 270.

¹²⁴ ZINNER, i. m. 173.

¹²⁵ Vö. Bödök Gergely hiánypótló PhD-értekezésével: BÖDÖK, i. m. 220.

¹²⁶ A politikai konszolidáció zálogaként Bethlen István miniszterelnök törekvései és tárgyalásai nyomán az 1920-as választások két legsikeresebb pártja, a Nagyatádi-Szabó István vezette Országos Kisgazda- és Földműves Párt és a kormányon levő Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja 1922. február 2-án Keresztény Földműves-, Kisgazda- és Polgári Párt néven egyesült. Az így létrejött új pártot a közbeszédben a korszakban jórészt csak Egységes Párt néven emlegettek, és agrárpártból széles gyűjtőpárttá válva akarta folytatni konszolidációs politikáját, lehetőleg minél stabilabb parlamenti többséget szerezve az

színeiben a kunszentmiklósi választókerület országgyűlési képviselője volt. 1929. június 16-án Horthy Miklós kormányzó a Margitszigeten tartott nagyszabású ünnepség keretében vitézi címet adományozott Héjjas Ivánnak, testvérének, Héjjas Aurélnak, Gömbös Gyulának és még további több tucat egykori és aktív állományú katonának.¹²⁷

Héjjas időközben diplomát, illetve a légi jogról szóló könyvével¹²⁸ jogtudományi doktorátust szerzett, majd mint egykori pilóta és egyébként korántsem inkompetens repülésügyi szakember, az 1930-as években a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium közlekedéspolitikai szakosztályának munkatársaként dolgozott magas rangú köztisztviselőként. 1940-től a közforgalmi repülési ügyek szakosztályvezetője, miniszteri osztálytanácsosa, később címzetes államtitkára,¹²⁹ illetve párhuzamosan a Magyar Légiforgalmi Rt. igazgatótanácsi tagja volt, a kormányzó pedig főhadnagyból századossá is előléptette.¹³⁰ Hivatalosan ugyan a

1922-es nemzetgyűlési választásokon. (Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja (KNEP)*, in *Magyarországi politikai pártok lexikona*, 1846–2010, főszerk. VIDA István, Budapest, Gondolat Kiadó, 2011, 193–194.) Az Egységes Pártból vált ki 1923 augusztusában a Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök vezette szélsőjobboldali frakció, amelyből 1924. november 14-én hivatalosan is megalakult a Fajvédő Párt néven ismert Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt. (Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt*, in i. m., 213–215.).

¹²⁷ BODÓ, i. m.

¹²⁸ HÉJJAS Iván, *Légi jog*, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Rt, 1934.

¹²⁹ Héjjas Iván 1944-ben nyugalomba vonult, ennek alkalmából pedig a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter előterjesztésére államtitkári címet kapott. HU-MNL-OL-K 27-1942. 02. 08.-26. napirendi pont.

¹³⁰ Nem áll rendelkezésre pontos forrás erre vonatkozólag, azonban elérhető egy fénykép az 1930-as évekből, amelyen Héjjas Iván öccsével, Héjjas Auréllal együtt

polgári repülés felügyeletével és szervezésével foglalkozott, azonban egykori vadászpilótaként valószínűsíthetően szerepe volt a honvéd légierő szervezésében, fejlesztésében is.¹³¹

Barátja és protektora, Gömbös Gyula miniszterelnök 1936-ban bekövetkezett halálával Héjjast ugyan politikai értelemben nagy veszteség érte – kormánytaggá pl. sosem válhatott, holott kvalitásai alapján valószínűleg a miniszteri pozíció lehetett volna a legmagasabb szint, amelyet elérhetett volna –, de a kormányzó töretlen híveként pozíciója és befolyása stabil maradt. A politikai aktivitással sem hagyott fel egészen, 1938-ban – az egykori Fajvédő Párt nyomdokain járva – új radikális jobboldali pártot alapított Magyar Fajvédők Országos Szövetsége¹³² néven, mely azonban szigorúan távol tartotta magát a Nyilaskeresztes Párttól és más, nyugati mintára szerveződő magyar fasiszta-nemzetiszocialista pártoktól, és leginkább az autoriter konzervatív kormányzat lojális ellenzékeként működött, így nem tudott a magyarországi szélső-jobboldal számottevő erejévé válni.¹³³

A kormány tudtával és beleegyezésével, sőt, annak kifejezett kérésére Héjjas a második világháború idején, Magyarország hadba lépésével és a németek agressziós politikája melletti elköte-

látható a honvéd légierő társasági egyenruhájában. A vállapok alapján egyértelműen megállapítható, hogy Héjjas Iván századosi, míg öccse, Aurél hadnagyi rendfokozatot visel.

¹³¹ Vö. Horthy Miklós kormányzó feljegyzése a magyar polgári és katonai repülés állapotáról, 1938. október, in *Horthy Miklós titkos iratai*, 194–197.

¹³² A párt fondtörtédeke, mely elsősorban tagsági igazolványokat és belépési nyilatkozatokat tartalmaz, fennmaradt a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára őrzésében: HU-MNL-OL-P 2249-81. sorozat.

¹³³ BODÓ, i. m.

leződésével egy időre a katonai / paramilitáris tevékenységhez is visszatérhetett. 1938-ban Kozma Miklós volt belügyminiszter (ekkoriban a Magyar Távirati Iroda elnök-vezérigazgatója, későbbi kárpátaljai kormányzói biztos) irányítása alatt az újjászervezett (második) Rongyos Gárda egyik vezetőjeként részt vett a kárpátaljai diverziós hadműveletben, mely az 1920-ban a trianoni békeszerződés értelmében Csehszlovákiához csatolt Kárpátalja német segítséggel történő visszafoglalását készítette elő.¹³⁴ Héjjasnak emellett valószínűleg szerepe volt Horthy Miklós fia, Horthy István kormányzóhelyettségé válásának megszervezésében is.¹³⁵

1943 végén Szombathelyi Ferenc, a honvéd vezérkar főnöke Kádár Gyula ezredes egy 5000 fős, irreguláris katonai segéderő megszervezésével bízta meg,¹³⁶ melyben a kormányzó utasítására Héjjas, mint a diverziós hadviselés szakembere ugyancsak részt vett. Ez a csapattest azonban végül nem játszott szerepet Magyarország katonai védelmében, Héjjas pedig 1945-ben az előre nyomuló szovjet csapatok elől Németországba, majd Spanyolországba menekült, ahol a német háborús bűnösöknek és szervezetseiknek előszeretettel menedéket nyújtó jobboldali diktátor, Francisco Franco tudtával és beleegyezésével a Galicia tartománybeli Vigóban telepedett le.

¹³⁴ ORMOS Mária, *Egy magyar médiavezér. Kozma Miklós*, PolgArt Kiadó, Budapest, 2001, 549–571.

¹³⁵ Horthy Miklós kormányzó fiát, Horthy István repülő főhadnagyot 1942. február 19-én választotta kormányzóhelyettségé az országgyűlés. BODÓ, i. m.; valamint részletesebben lásd: OLASZ Lajos, *A kormányzóhelyettesi intézmény története, 1941–1944*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007.

¹³⁶ BODÓ, i. m.

Bár Héjjas Ivánt a népbíróság végül – koncepciók pernek korántsem nevezhető, a megszálló szovjetek által befolyásolt magyar bíróságok ítélkezési gyakorlatához képest többé-kevésbé korrekt eljárásban – 1949. augusztus 25-én, elsősorban a fehérterror idején elkövetett orgoványi gyilkosságok miatt távollétében halálra ítélte,¹³⁷ az egykori milíciaparancsnok végül spanyol emigrációban hunyt el 60 éves korában, 1950-ben, feltehetőleg természetes halállal.¹³⁸

A radikális jobboldali paramilitáris alakulatok működésének egyik fordulópontja – Soltra József rendőrjárőr meggyilkolása

A Tanácsköztársaság bukása után az Antanthatalmak segítségével berendezkedő, erősen jobboldali kormányzat még hosszú ideig csak nagy nehézségek árán tudott úrrá lenni az országban uralkodó kvázi anarchisztikus állapotokon. Noha a politikusok egy újabb baloldali hatalomátvételi kísérlettől is félték, a rend helyreállítását erősen akadályozták egyes, a jobboldalhoz kötődő félkatonai-katonai csoportok, formálisan többnyire a Nemzeti Hadsereghez tartozó, gyakorlatilag azonban tényleges állami kontrol nélkül tevékenykedő paramilitáris alakulatok, milíciák is, amelyeknek tagjai többek között a kommunisták, vagy legalábbis annak vélt szemé-

¹³⁷ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Héjjas Iván és társai népbíróági pere – Ítélet.

¹³⁸ Héjjas Ivánt már az 1940-es évektől kezdve súlyos gyomorbántalmak gyötörték, halálának oka feltehetőleg gyomorvérzés volt, súlyos, kezeletlen gyomorfekély vagy emésztőrendszeri rákbetegség következtében. Halálának pontos oka nem ismert.

lyek elleni politikai bosszúhadjáratuk közben súlyos, köztörvényes bűncselekményeket is elkövettek.¹³⁹ Mivel levéltári forrás tanúskodik róla, hogy a Kettőskereszt Vérszövetség nevű, sajátos katonai titkos társaság 1919-ben a honvédelmi vezetés kezdeményezésére jött létre, mint az egyes jobboldali milíciák egységes katonai irányítás alá vonására szolgáló, afféle paramilitáris csúcsszerv, ezért igen alapos okunk van feltételezni, hogy a súlyos atrocitásokat elkövető milicisták jó része ennek a szervezetnek (is) tagja volt.¹⁴⁰ Míg a Tanácsköztársaság összeomlását követő időszakban Horthy és kormányzata még támaszkodott ezen alakulatokra, addig a fővezér államfővé történő megválasztása után a kontrol nélkül működő szabadcsapatok tevékenysége már kifejezetten súlyos károkat okozott az élet normalizálására és az ország konszolidálására törekvő politikusoknak. Némelyik katonai alakulat tevékenysége már lassan kifejezetten az ellen az államrend ellen irányult, amelynek helyreállítását és megvédését a működése eredetileg célozta volna.¹⁴¹

Ezek közül az egyik leghírhedtebb csoport a budapesti, Nyugati Pályaudvar melletti Britannia Szállóban berendezkedő különítmény volt, mely formálisan a Prónay Pál alezredes vezetése

¹³⁹ Soltra József rendőr meggyilkolásának körülményeit Bartha Ákos vonatkozó tanulmánya is jól összefoglalja. Vö. BARTHA Ákos, *Az utolsó csepp a pohárban. Soltra József rendőr meggyilkolása*, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok* 2., szerk. Jámbor Orsolya Ilona, Tarján G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 28–44.

¹⁴⁰ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924. Márffy József és társai büntetőpere – Az elfőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása, 1924. november 29.

¹⁴¹ Vö. ZINNER, i. m. passim.

alatt álló, I. vadászászlóalj nyomozócsoporthaként definiálta magát. Az alakulat azonban nem csupán a jobboldali és radikális jobboldali, úgynevezett fehér katonákból állt, hanem a könnyű zsákmányszerzés lehetőségét megsejtő köztörvényes bűnözők is egyre nagyobb számban csatlakoztak hozzá, bár többnyire valóban olyan emberek alkották, akik katonaként harcoltak az első világháborúban.¹⁴² A Britannia Szállóban tanyát verő katonák közül sokan a Kettőskereszt Vérszövetségnek is tagjai voltak. Az ekkoriban még igen gyenge kormányzat csak korlátozottan tudta ellenőrizni a nemrégiben felbomlott Monarchia hatalmas hadseregétől leszerelt katonákat tömörítő alakulatok állományviszonyait, ennek köszönhetően a Nemzeti Hadsereg számos alakulata is irreguláris és / vagy paramilitáris keretek között, a szigorú katonai fegyelmet, munkakultúrát és a meghatározott alá-fölérendeltségi viszonyokat nélkülözve működött. Ebből kifolyólag sokszor egy-egy befolyásos, a kormányzóval is jó személyes kapcsolatot ápoló különítményparancsnok, többek között Héjjas Iván, Prónay Pál vagy Ostenburg-Morawek Gyula szava is elégséges lehetett ahhoz, hogy az adott alakulatba beálló személy a számára a parancsnok által kiosztott, korábbi katonai szolgálatából „magával hozott”, esetleg ad absurdum önkényesen önmagának adományozott rendfokozattal rendelkező katonának számítson. Lényegben minden a különböző paramilitáris parancsnokok döntésén és befolyásán múlt.¹⁴³ Így volt ez még akkor is, ha utólag bizonyos büntető-eljárás alá vont fegyveresekről a katonai hatóságok, jórészt a Nemzeti Hadsereg becsületét mentendő, igyekeztek megállapítani,

¹⁴² ZINNER, i. m. 103.

¹⁴³ BARTHA, i. m. 29.

hogy miért is nem számítanak katonai személyeknek, és büntetőügyüket a polgári bíróságok hatáskörébe utalták. A pesti köznyelvben csak *britanniasoknak* nevezett egység tagjai hónapokon keresztül járták a fővárost éjszakánként, a számlájukon pedig zsarolás, fosztogatás, rablás, súlyos testi sértések és politikai motivációból elkövetett gyilkosságok sorozata szerepeltek.¹⁴⁴

1920 során a Horthy Miklós kormányzóval és Teleki Pál miniszterelnökkel egyre elégedetlenebb radikális jobboldal két fronton is támadást indított a kiépülő politikai rendszer ellen. A korszak legnagyobb radikális jobboldali tömegszervezete, az Ébredő Magyarok Egyesülete különböző akciókkal (pl. lakásfoglalások, sztrájkok szervezése, illetve intenzív politikai kampány) növelte a kormányzatra gyakorolt nyomást, miközben a szorosan hozzá kötődő félkatonai egységek főként Budapesten rendezkedtek be. Némi leegyszerűsítéssel ezek a fosztogató, embereket váltságdíjért elrabló, éjjelente az utcákon garázdálkodó fegyveresek jelentették a korai magyarországi szélsőjobboldali mozgalom katonai szárnyát, és mentalitásuk, tevékenységük, egész működésük igen hasonló volt az ugyanebben az időszakban Németországban és Ausztriában működő *Freikorps*¹⁴⁵ típusú, első világháborús veteránokból álló

¹⁴⁴ A britanniás tisztek köztörvényes bűncselekményeinek egy jó része, így többek között a Soltra József rendőrájárőr sérelmére elkövetett emberölés eseményei is leginkább Kmetty Károly főhadnagy büntetőperének fennmaradt iratanyagából ismerhető meg. Kmetty Károly ellen 1920-ban is folyt egy büntetőeljárás, melynek legfontosabb iratait egy későbbi, 1925-ös büntetőperének irataihoz is csatolták. HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

¹⁴⁵ A német Freikorps típusú szabadcsapatok korszakbeli történetéről lásd bővebben: Nigel H. Jones, *Hitler's Heralds. The Story of the Freikorps, 1918–1923*, Dorset, Barns and Noble, 1995.

szabadcsapatok működéséhez. E felfegyverzett alakulatok kihasználták a háborús és polgárháborús összeomlásból éppen csak kilábalni készülő, fiatal független magyar állam kormányzatának gyengeségét, és a professzionális állami fegyveres szervekhez képest kifejezetten ütőképes egységeknek számítottak. Arról nem is beszélve, hogy az igen zavaros jogi-társadalmi helyzetben – a kérészéletű kommunista kormányzat bukása után a rend helyreállításának jelszava alatt egy ideig a katonai hatóságoknak is volt intézkedési jogkörük a polgári személyekkel szemben – egyfajta párhuzamos rendvédelmi apparátust építettek ki, és törvénytelen cselekményeiket a legtöbbször hatósági intézkedés látszatát keltve, annak álcája alatt követték el az állampolgárok ellen.¹⁴⁶ Noha a miniszterelnök 4710/1920. ME számú, 1920. június 12-én kelt rendelete egyértelműen kimondta, hogy az összes katonai alakulat (az ún. védelmi szervezeteket és különítményeket, tehát az irreguláris keretek között működő katonai egységeket is beleértve) és ezek nyomozóinak működése polgári személyekkel szemben megszüntetendő, a nyomozó alakulatokat pedig a katonai igazságügyi szervezetbe kell beolvasztani, a de facto helyzet egy ideig még nem sokat változott. Nagy létszámuk, felfegyverzettségük, illetve a hadsereg főtisztjeivel való jó személyes kapcsolataik miatt a különböző különítményekkel való konfrontációt a budapesti államrendőrség állománya is lehetőleg igyekezett elkerülni. Ugyanakkor a Horthy körül csoportosuló, elsősorban Bethlen István és Teleki Pál nevével fémjelezhető, konzervatív jobboldal úgy vélte – a korszak számos, főként katonai körökhöz köthető, olykor képtelen puccstervén végigtekintve nem minden alap nélkül –, hogy

¹⁴⁶ ZINNER, i. m. 66.

a radikális jobboldal a Héjjas és Prónay körül szerveződő fegyveres alakulatok révén esetleg hatalmváltást akar kieszközölni.

1920. november 10-én, szerdán hajnalban, 2 óra 30 perc körül az Oktogon környékén szolgálatot teljesítő Miklós József rendőrellenőr¹⁴⁷ segélykiáltásokat hallott. A tér egyik oldalán katonatiszti egyenruhát viselő fiatalemberek egy csoportját vette észre, akik éppen egy hazafelé tartó nyomdászt bántalmaztak. A rendőrellenőr láttán a csoport ekkor még abbahagyta a férfi ütlegetését, és az egyenruhások a Nyugati Pályaudvar irányába távoztak. A Nyugati felől érkező a segélykiáltásokra szintén felfigyelt Soltra József gyalogos rendőrfőnök, aki az Aradi utca és a Teréz körút sarkán szembetalálkozott ugyanazzal a csoporttal. A rendőr és a különítményes tisztek között szóváltás alakult ki, Miklós rendőrellenőr pedig Soltra segítségére sietett, és igyekezett rábírni, hogy vele együtt távozzon a helyszínről, és ne konfrontálódjon a túlerőben lévő különítményesekkel egyedül. Ekkor a katonák közül azonban kivált egy, állítólag három fős csoport, akik fegyvert rántottak, és Soltra Józsefre több lövést adtak le, majd elfutottak. Soltrát a rendőrellenőr fölemelte és az Edison kávéház előtt álló szállítótargoncára fektette, majd a tettesek után futott. Miklós József a menekülő katonák után lőtt, ám ők visszafordultak és rá is tüzet nyitottak, a rendőrellenőr pedig ugyancsak súlyos sérüléseket szenvedett. Miklós József is a földre rogyott, mire a különítményesek köré gyűltek, kicsavarták kezéből a szolgálati fegyverét, majd a sebesültet bántalmazása után elfutottak. Soltra József a testét ért több lövéstől olyan súlyos sérüléseket szenvedett,

¹⁴⁷ A rendőrellenőr az utcai rendőrfőnököket, szolgálatuk ellátását ellenőrző rendőrtisztviselő volt.

hogy még az orvos megérkezése előtt meghalt. Miklós József súlyos lőtt és vágott sebekkel ugyan, de túlélte a különítményesekkel való konfliktust. A gyilkosságnak számos szemtanúja is volt, akik az elkövetőket a Britannia Szállóban megtelepedett katonai alakulat tagjaiként azonosították.¹⁴⁸ Több szemtanú egybevágó vallomást tett arról, hogy a Soltra Józsefre rálövő katonák a Britannia Szállóba futottak be.¹⁴⁹

A Soltra-gyilkosság nagy felháborodást és társadalmi tiltakozást váltott ki, Horthy és köre pedig a rendőr halála után halaszthatatlannak látta a különböző szélsőjobboldali tiszti alakulatok lefegyverzését. Nádosy Imre budapesti, nem sokkal később már országos rendőrfőkapitány határozott lépéseket tett az ügyben, a budapesti államrendőrség pedig nagy erővel kezdett a tettesek után nyomozni.¹⁵⁰ Héjjas Iván főhadnagy, a korszak befolyásos paramilitáris vezetője, aki kecskeméti tevékenysége után, Horthy bevonulását követően részben a fővárosba helyezte át székhelyét, és akit nem meglepő módon a Britanniában székelő, összesen egyébként négy, egymástól persze nehezen elhatárolható különítmény tagjai is a vezetőjüknek ismertek el, ingerülten vette tudomásul, hogy emberei meggyilkoltak egy rendőrt, és felkészült akár

¹⁴⁸ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 12. Valamint uo: Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 13.

¹⁴⁹ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 14.

¹⁵⁰ BARTHA, i. m. 29–30.

az alakulatai által birtokolt épületek fegyveres védelmére is. A szálloda kapuit elbarikádozták, géppuskákat állítottak fel mögöttük, a tiszteknek pedig lőszert és gránátokat osztottak ki. A Britannia szálló előtt még másnap délelőtt folyamán felsorakoztak a kormányzathoz hű Nemzeti Hadsereg reguláris egységei és jelentős rendőri karhatalom. Összecsapásra végül nem került sor, mert a helyszínen megjelent a különböző szabadcsapatok szervezésében kulcsszerepet játszó, tagjaik által igen tisztelt Prónay Pál alezredes is, aki utasította Héjjast és egységeit a hatóságokkal való együttműködésre.¹⁵¹ A rendőrök a Nemzeti Hadsereg reguláris katonáival együtt nyomultak be a szállodába, ahol megkezdődött a rendőrgyilkosságban részes személyek azonosítása. Ez azonban csak részlegesen volt lehetséges, mert a tettesek egy része még közvetlenül az események után megszökött, és a szökésben feltehetőleg magasabb beosztású katonai vezetők is segítették őket. A rendőrségi detektívek végül azonban nem csak a Soltra-gyilkosságban részes fegyvereseket válogatták ki, hanem régóta húzódó rablási, kínzási, testi sértési és emberrablási ügyek gyanúsítottjait is kézre kerítették.¹⁵² Héjjas az ügyben maga is tanúvallomást tett, és mind a Soltra Józsefet meggyilkoló fegyveresektől, mind pedig a Babarczy Jenő által vezetett különítménytől élesen elhatárolódott. Azt ugyan elismerte, hogy a Tanácsköztársaság idején jobboldali milíciát szervezett a kommunista kormányzat megdöntésére, de azt már

¹⁵¹ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 16.

¹⁵² HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 18.

kategorikusan tagadta, hogy jelenleg saját különítmény felett rendelkezne.¹⁵³ Héjjas vallomásaival egyébként részben egybevág az ügyben ugyancsak őrizetbe vett Bíró Béla hadapródjelölt őrmester, a Babarczy-különítmény segédtisztjének vallomása is, aki azt állította, hogy Héjjas Ivánnak ekkoriban valóban nem volt saját különítménye, azonban több irreguláris katonai alakulat, így a Babarczy-különítmény is nagy tisztelettel tekintett rá, és tagjai informálisan a vezetőjüként ismerték el.¹⁵⁴ A Britanniában állomásozó csapatok személyi összetételét mindenestre jól mutatja, hogy az őrizetbe vett személyek túlnyomó többsége – legalábbis a hatóságok korabeli értelmezése szerint – ekkor már nem volt tényleges állományú katona, hanem katonai egyenruhát öltött civil személy volt, köztük igen sokan olyanok, akik az első világháború után a katonai szolgálatból leszereltek, de lényegében önkényesen, esetleg valamelyik paramilitáris vezető engedélyével, valamelyik különítményhez csatlakozva tovább szolgáltak.¹⁵⁵

Ugyan a rendőrrel összetűzésbe kerülő különítményes csoport személyi összetételére vonatkozó információk a különböző nyomozati adatok fényében ellentmondásosak, a nyomozók a sebesült rendőrellenőrt később megverő háromfős csoport tagjaként végül Mészáros Imre leszerelt tiszthelyettest, Sesevics László hadnagyot és egy Zólyomi vezetéknévű katonát azonosítottak, aki a források alapján azonos volt a korszak egyik regényes életű, egyébként civilben színészként és költőként tevékenykedő, ismert

¹⁵³ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Héjjas Iván főhadnagy vallomása, 1920. november 18.

¹⁵⁴ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Bíró Béla hadapródjelölt őrmester kihallgatási jegyzőkönyve, 1920. november 19.

¹⁵⁵ Uo.

különítményes tisztjével, Zsabka Kálmán alhadnaggal.¹⁵⁶ Zsabka egyébként Zólyom településen született, innen vette akkoriban használatos álnévét.¹⁵⁷ A délvidéki születésű, szerb származású Sesevicset nem sikerült elfogni, ő elhagyta az országot, és hazatért szülőföldjére, akkoriban már a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságba.¹⁵⁸ Noha Miklós József rendőrellenőr egyértelműen felismerte Zsabka Kálmánban az egyik tisztet, aki Soltrára és rá is tüzet nyitott,¹⁵⁹ a gyilkosság elkövetésével végül Mészáros Imrét vádolták meg, akiről a katonai hatóságok úgy ítélték meg, hogy immár nem tényleges állományú katona, pusztán leszerelt, de továbbra is egyenruhát hordó civil, polgári szakmájára nézve egyébként bádogos, és ügyében ezért, részben a hadsereg becsületét mentendő, polgári statáriális bíróság járt el. Mészáros először tagadott, majd végül beismerte, hogy két lövést adott le Soltra Józsefre, illetve azt is bevallotta, hogy a sebesült Miklós József rendőrellenőrt is bántalmazta. Ugyanakkor azzal védekezett, hogy lövései nem találtak,

¹⁵⁶ A már korábban is említett Zsabka Kálmán alhadnagy botrányos és regényes életéről lásd: BARTHA-PÓCS-SZÉCSÉNYI, i. m.

¹⁵⁷ ZINNER, i. m. 101. Valamint: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 17.

¹⁵⁸ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 16. Sesevics László egyébként a forrásban Sesevics Vladisláv néven szerepel. Később egyébként Szerbiából Törökországba szökött, ahol huzamosabb ideig élt, végül a második világháború alatt hazatért, és a katonai titkosszolgálat, a VKF-2 tisztjeként tevékenykedett. Vö. HU-ÁBTL-V-84089. Sesevich László. Idézi: Bartha, i. m. 44.

¹⁵⁹Uo.

így valószínűleg az a személy Soltra gyilkosa, aki nála valamivel előbb lőtt.¹⁶⁰ Mészáros Imre ellen vallott Gellért Antal orvostanhallgató, Vágner Lajos magánhivatalnok, a Zsabka Kálmán baráti köréhez tartozó Micsinai Aladár iparművészeti iskolai hallgató, valamint Kővári Váraljai Károly és Farkas János orvostanhallgatók is.¹⁶¹ Mészárost ügyében a rögtönítélő polgári bíróság az 1920. december 18-án megtartott főtárgyaláson halálra ítélte, egy nappal később pedig a budapesti gyűjtőfogházban főlakasztották.¹⁶² Nem kizárható persze az sem, hogy Mészáros Imre az ügyben csupán egyfajta bűnbak volt, még ha köze is volt a Soltra-gyilkossághoz, hiszen Soltra haláláért semmiképpen sem egyetlen személyt terhelte a felelősség. Meglehet, hogy bizonyos politikai-katonai körök itt is igyekeztek „menteni a menthetőt”, és a rendőrgyilkosságban részes paramilitáris fegyveresek közül a lehető legkevesebbet, csupán egyetlen személyt áldoztak fel. Meglehetősen gyanús körülmény ugyanakkor, hogy Mészáros Imre büntetőperének iratai eltűntek, legalábbis Budapest Főváros Levéltárának őrizetében, ahol lenniük kellene, nem találhatók meg, a vádlott gyors kivégzésének tényéről pedig csupán a korabeli sajtóorgánumból, illetve az elítélt fogolytörzskönyvéből tudunk.¹⁶³ Némi malíciával akár még az állítólagos rendőrgyilkos kivégzésének ténye is kétségbe vonható, a korabeli Budapesten ugyanis felröppent a pletyka, hogy kivégzése

¹⁶⁰ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Mattyasovszky Tibor rendőrkapitány jelentése a belügyminiszternek a Soltra József meggyilkolása ügyében lefolytatott nyomozásról, 1920. november 22.

¹⁶¹ BARTHA, i. m. 36

¹⁶² ZINNER, i. m. 103. A polgári statáriális bíróság Mészáros Imre ügyében hozott ítélete mai ismereteink szerint nem maradt fenn levéltári őrizetben.

¹⁶³ ZINNER, i. m. 103. Idézi, BARTHA, i. m. 42.

után Mészáros Imrét „vígán látták sétálni” a főváros utcáin. Mindez persze már a legendák világába tartozik, valóságtartalma pedig ma már aligha ellenőrizhető, mindazonáltal visszaemlékezéseiben maga Prónay Pál, aki az egyes különítményesek által elkövetett bűncselekményekről nem csupán sok mindent tudhatott, de akár bizonyos esetekben az igazságszolgáltatásba is beavatkozhatott, ad hangot ez ügyben a kételyeinek.¹⁶⁴

Prónay a rendőrgyilkosság után mindenesetre felfogta a helyzet komolyságát, és eszében sem volt vállalni a Horthyval és a kormánnyal való nyílt konfrontációt a Héjjashoz kötődő fegyveresek által elkövetett gyilkosság miatt, ezért néhány tisztért, többek között magáért Héjjasért is személyes felelősséget vállalt, de a többieket a rendőrök lefegyverezték, és egy részüket le is tartóztatták.¹⁶⁵ A következő napokban a rendőrség folytatta a razziákat, a tiszti alakulatok által megszállt szállodákat átkutatták, körülbelül ötven különítményes tisztet letartóztattak, és rengeteg fegyvert elkoboztak. Budapesten ezzel párhuzamosan a főbb útkereszteződések és közlekedési csomópontokat a rendőrség és a Horthyhoz hű Nemzeti Hadsereg reguláris egységei szállták meg, és utcai igazoltatásokkal szűrték az egyenruhásokat. A rendőrök a különítményesek után kutatva átfésülték a fővárosi szórakozóhelyeket is, ahonnan ugyancsak számos embert állítottak elő. Az erélyes hatósági fellépésnek köszönhetően Héjjas Iván paramilitáris alakulatai elkezdtek bomladozni, a különítményesek közül pedig

¹⁶⁴ PRÓNAY, 214–215.

¹⁶⁵ Prónay a naplójában is beszámol röviden az eseményekről, persze a saját felelősségét kategorikusan tagadja. PRÓNAY, i. m. 315.

többen polgári ruhát öltöttek, és igyekeztek minél gyorsabban elhagyni Budapestet.¹⁶⁶

November 12-én hajnalban a kormány csapatai megkísérelték birtokba venni az Ehmann-telepi laktanyát is, ahol a Bogáti Jenő álnéven tevékenykedő, báró Babarczy Jenő huszárszázados szabadcsapatait, formálisan a Budapesti Városparancsnokság munkásosztagát, valójában egy teljes mértékben irreguláris és önkényesen működő katonai alakulatot szállásoltak el. Itt azonban a rendvédelmi csapatok kemény ellenállásba ütköztek, a délelőttig elhúzódó fegyveres harc pedig számos áldozatot követelt mindkét oldalon. A rendőrség végül győzelmet aratott, és az ostrom túlélőit pedig letartóztatták.¹⁶⁷ Babarczy Jenő százados – feltehetőleg Héjjas és Prónay segítségével megszökött, egy ideig pedig Kecskeméten bujkált, ahol a helyi fegyveresekből még újabb különítményt is megpróbált szervezni, azonban a csendőrség nemsokára elfogta.¹⁶⁸ A fehérterror időszaka után ez volt a különböző, olykor törvényen kívüli tevékenységet folytató, irreguláris katonai alakulatok felszámolásának első hulláma, amellyel a kormányzó és a kormány két fontos politikai célkitűzését is elérte: egyrészt egyértelműen visszaállította az állam és az általa ellenőrzött szervezetek erőszakmonopóliumát, másrészt minden valószínűség szerint sikerült megakadályoznia, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete lassanként egy katonai erővel kiegészített, modern radikális

¹⁶⁶ ZINNER, i. m. 98–101.

¹⁶⁷ ZINNER, i. m. 98.

¹⁶⁸ ZINNER, i. m.

jobboldali politikai párttá válhasson, amely akár a hivatalban lévő kormányzat hatalmát is veszélyeztetheti.¹⁶⁹

Soltra József rendőrfőnököt ezután hősi halottá nyilvánították és a Mosonyi utcai rendőrkaszárnya udvarán ravatalozták fel. Ravatalára számos állami szervezet és magánvállalat koszorút küldött. A rendőrt kiemelt állami tiszteletadással temették el 1920. november 16-án a Kerepesi úti temetőben, a fővárosi törvényhatóság által adományozott díszsírhelyre. A szertartáson részt vett maga a kormányzó is, aki személyesen nyilvánította részvétét Soltra szüleinek és menyasszonyának.¹⁷⁰ Az eseményről természetesen a sajtó is részletesen tudósított.

Ugyan Soltra József rendőr halála és az utána lefolytatott nyomozás jelentős stimulációt adott a kormánynak a különböző irreguláris alakulatok leszereléséhez, vagy legalábbis szorosabb kormányzati ellenőrzés alá vonásához, illetve ezzel párhuzamosan a polgárháborús időköt idéző állapotok mérsékléséhez, a különböző (fél)katonai formációk tevékenysége valóban mérséklődött, de teljesen egészében egyáltalán nem szűnt meg. Mint már említettük, a különböző súlyos bűncselekményeket elkövető irreguláris katonákat számos esetben felmentették, vagy legalábbis az általuk elkövetett cselekmények súlyához képest enyhe büntetéseket kaptak, amelyből arra következtethetünk, hogy látszólag egészen alacsony rangú, jelentéktelen személyek is viszonylag magas szintű, befolyásos pártfogókkal rendelkeztek.¹⁷¹ A korszak paramilitáris vezetői közül ismételtelen kiemelhetjük Héjjas Ivánt és

¹⁶⁹ ZINNER, i. m. 99.

¹⁷⁰ ZINNER, i. m. 105.

¹⁷¹ ZINNER, i. m. 103.

Prónay Pált, akik katonai tevékenységük mellett ekkoriban az Ébredő Magyarok Egyesülete vezetőségi tagjai, illetve a korai magyar radikális jobboldal egyre inkább feltörekvő, ambiciózus politikusai is voltak. Az ellenforradalmi rendszer kiépítésében szerzett érdemeik és kiterjedt kapcsolatrendszerük, ide értve akár a kormányzóval való személyes kapcsolatukat is, sok mindenre lehetőséget adhatott a számukra, és számos alkalommal megóvhatta őket a felelősségre vonástól, noha nevük igen egyértelműen összekapcsolódott számos törvénytelen, olykor egyenesen az állam megdöntését célzó cselekménnyel, például puccstervekkel. Befolyásuk ugyan korántsem volt végtelen, ám a büntetés alól adott esetben nem csupán maguk tudtak – olykor persze kompromisszumok árán – mentesülni, de feltehetőleg büntetlenséget, vagy legalábbis enyhe büntetés kiszabását tudták elérni számos követőjük, alárendeltjük büntetőügyében is. Árulkodó eset például, hogy az ugyancsak britanniás tisztek közé tartozó, súlyos bűncselekményeket elkövető Rumbold Attila főhadnagyot elsőfokon halálra, másodfokon már csak 15 évi fegyházra ítélték, az 1921. november 3-án kihirdetett kormányzói amnesztia nyomán azonban rövid fogság után szabad emberként távozhatott.¹⁷² Az 1920-as év végétől kezdve a – korántsem egységes – radikális jobboldali magyar milicista mozgalom, igen szoros átfedésben az Ébredő Magyarok Egyesületével, a Magyar Országos Véderő Egyesülettel, és persze a Kettőskereszt Vérszövetséggel, tovább élt különböző, egyre inkább titokban működő alakulatok formájában, mondhatni egészen az 1920-as évek közepéig, viszonyát a kormányzathoz és a kormányzóhoz pedig meglehetősen ambivalencia jellemezte. A

¹⁷² ZINNER, i. m. uo.

Soltra-gyilkosságot még számos további, nagy közfelháborodást kiváltó és sajtónyilvánosságot kapó bűncselekmény követte, és csak a Teleki Pált a miniszterelnöki székhelyben 1921-ben váltó, határozottan konszolidációra törekvő Bethlen Istvánnak sikerült több lépésben, körülbelül 1924–1925-re felszámolnia a különböző fegyveres csoportokat, és egy időre pacifikálnia a radikális jobboldalt.

A Magyar, bajor és osztrák jobboldali paramilitáris szervezetek közötti titkos tárgyalások – a Fehér Internacionálé gondolata

A versailles-i békeszerződés aláírása után a vesztes államok egyes politikusai érthető módon nem nyugodtak bele a vereségbe és a jelentős területi veszteségekbe, és minden lehetséges módon a revízió lehetőségét keresték nem csupán egyéni módon, de lehetséges szövetségesek segítségének bevonásával is. Magyarország új, jobboldali politikai vezetése 1919-től kezdve is élénken kereste a kapcsolatot a németajkú, elsősorban bajor és osztrák radikális jobboldali politikai erőkkel és a hozzájuk kötődő paramilitáris alakulatokkal. Bajor részről Erich Ludendorff tábornok, Max Bauer ezredes, illetve az ekkor még csak feltörekvő szélső-jobboldali politikus, Adolf Hitler 1919 végén megkísérelték egy nemzetközi revizionista szerveződés létrehozását. A német radikális jobboldali politikusok leginkább a mind Németországban, mind Ausztriában igen nagy számban működő, elsősorban első világháborús veteránokból álló félkatonai szervezetek, szabadcsapatok összefogásában látták volna a politikai viszonyok megváltoztatásának lehetőségét. A Ludendorffék által elképzelt terv

lényege tehát a bajor–német szabadcsapatok, az osztrák szélsőjobboldal, valamint az éppen zajló magyarországi ellenforradalom és fehérterror vezetőinek együttműködési megállapodása lett volna, persze a politikai hatalom mihamarabbi erőszakos átvétele által mind Németországban, mind Ausztriában – Magyarországon ekkor már sejteni lehetett, hogy a hatalom az Antant támogatásával a szegedi ellenforradalmi kormány jobboldali politikusai és a Nemzeti Hadsereget vezető Horthy Miklós fővezér kezébe kerül.

1919 telén Ludendorff tábornok és Bauer ezredes Trebitsch Ignácot, a magyar születésű nemzetközi kém és szélhámost küldték Magyarországra azzal a megbízatással, hogy a készülő Kapp-puccs¹⁷³ támogatására megnyerje a magyar jobboldali köröket. A bajor és az osztrák radikális jobboldallal elsősorban erősen nacionalista, a Kettőskereszt Vérszövetséghez kötődő katonatiszti csoportok keresték a kapcsolatot – Trebitsch és Bauer ezredes első magyarországi látogatásuk alkalmával például Prónay Pállal folytattak tárgyalásokat.¹⁷⁴ Látható tehát, hogy a titkos

¹⁷³ A Kapp-puccs a weimari köztársaság megdöntésére irányuló puccskísérlet volt a német szélsőjobboldali politikai erők részéről, jórészt Németország első világháborús vereségébe beletörődni nem akaró katonák és rendőrök fegyveres részvételével 1920 márciusában, melyet lényegében Luddendorf tábornok és Wolfgang Kapp főtisztviselő és földbirtokos vezetett. Berlin elfoglalása után Kapp megdöntöttnek nyilvánította a köztársasági kormányt, önmagát kancellárrá nyilvánította, és a német néphez intézett kiáltványban meghirdette a versailles-i béke revízióját és legtöbb elemében a későbbi nemzetiszocialista politikai rendszerre hasonlító új politikai kurzust. A puccs végül két nap alatt kudarcba fulladt, Kapp Svédországba emigrált.

¹⁷⁴ Bernard WASSERSTEIN, *Az igazí Trebitsch. Az átváltozóművés*, ford. MOLNÁR György, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2016, 217–238.

katonai alakulat és annak parancsnokai egy rövid ideig a magyar külpolitikára is bizonyos fokú befolyást gyakoroltak.

A radikális jobboldal 1920. márciusában Németországban megkísérelte a hatalomátvételt, ám az úgynevezett Kapp-puccs a hadsereg tévovázása miatt, amely nem állt a puccsisták mellé, de nem védte meg a legitim német kormányt sem, kezdetben a kormány meneküléséhez vezetett, de a puccs nyomán kitört általános sztrájk és a bankárok, valamint a gyáriparosok ellenállása miatt négy napon belül megbukott. Trebitsch 1920 májusában Bauer ezredessel és von Stefany századossal együtt Ludendorff levelét kézbesítve utazott ismét Budapestre, és ekkor már Horthy Miklóst keresték fel,¹⁷⁵ akit ekkorra már Magyarország kormányzójává választott a parlament.¹⁷⁶ A német radikális jobboldali politikusok és a frissen megválasztott magyar államfő egy esetleges német–osztrák–magyar jobboldali erők közötti, elsősorban katonai jellegű összefogás lehetőségéről tárgyaltak. Hozzáteendő, hogy a felek valóban az együttműködés komoly szándékával folytatták tárgyalásaikat, Ludendorff pedig ekkor még teljes mértékben elképzelhetőnek tartott volna egy általa *Fehér Internacionálénak*¹⁷⁷ nevezett, a közép-európai jobboldali erők között létrejövő együttműködést. Ludendorff szívélyes levelében Magyarországot a nacionalista eszme megmentőjének nevezte, együttal pedig a bajor

¹⁷⁵ Trebitsch Ignácot, mint Bauer ezredes útítársát a Horthyval való tárgyaláson, megemlíti Zadravecz István, a magyar Nemzeti Hadsereg tábori püspöke is emlékirataiban. Vö. ZADREVE CZ, i. m. 134.

¹⁷⁶ Horthy Miklóst 1920. március 1-jén választotta kormányzóvá a nemzetgyűlés.

¹⁷⁷ WASSERSTEIN, i. m. 239–260.

forradalmi szervezeteknek nyújtandó anyagi támogatást is kért.¹⁷⁸ A németek az alábbi főbb pontokból álló, igen részletes együttműködési tervet ajánlották a magyar fél részére:

1. Németországból titkos irreguláris katonai alakulatok utaznak Magyarországra.
2. Ezeket az embereket magyarországi titkos táborokban kiképzik.
3. A kiképzéshez szükséges anyagi erőforrásokat a magyar kormány hamis orosz rubel nyomtatásával és terjesztésével teremti elő.
4. A Magyarországon kiképzett bajor katonai alakulatok titokban beszivárognak Bécsbe, és megfelelő időben megdöntik az osztrák szociáldemokrata kormányt.
5. Bécs elfoglalása után a bajor-magyar-osztrák koalíciós csapatok megtámadják Csehszlovákiát.
6. Ezután a fent említett csapatok elfoglalják Poroszországot, ahol Ludendorff katonai diktatúrát vezet be.
7. Ily módon megerősödve a fehér internacionálé kormányai és hadseregei Szovjet-Oroszországban robbantnak ki fehér forradalmat, és megdöntik a kommunista kormányzatot.

¹⁷⁸ Vö. *Erich Ludendorff levele Horthy Miklóshoz Németország és Magyarország egymáshoz való közép-európai ellenforradalmi szervezkedésről*, in *Horthy Miklós titkos iratai*, szerk. SZINAI Miklós-SZÜCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 33–38; valamint SZERÉNYI Ildikó–VISZKET Zoltán, *Buzgó Mócsing, az igazi Trebitsch*, Archivnet, 2006/3.

http://www.archivnet.hu/kuriozumok/buzgo_mocsing_az_igazi_trebitsch.html

8. Az oroszországi sikeres restauráció után a fehér internacionálé tagállamai hadat üzennek az Antantnak, és a győztes fél újrarajzolja Európa térképét, melynek keretében Magyarország is visszakapná a trianoni békeszerződés előtti határait.¹⁷⁹

Itt említhetjük meg, hogy Ludendorffék különösen nagy reményeket fűztek bolsevik kormányzat ellen harcoló, monarchista orosz erők részvételéhez a Fehér Internacionáléban, hiszen az elhúzódó orosz polgárháború végkimenetele 1919-ben még nem volt eldöntött tény, és a kommunista forradalom óta több százezer cárista, vagy legalábbis a bolsevik kormányzattal nem szimpatizáló orosz állampolgár hagyta el hazáját. A fehér orosz emigránsok legnagyobb csoportja éppen Németországban telepedett le, illetve még mindig sok orosz hadifogoly is tartózkodott az ország területén, akik megtagadták a hazatérést Szovjet-Oroszországba, számos cárista orosz tábornok pedig többek között ezekkel a katonákkal ekkor még elképzelhetőnek tartotta a bolsevik rendszer megdöntését. Ludendorff ugyancsak Trebitsch Ignácon és Bauer ezredesen keresztül Vaszilij Biskupszkij tábornokkal vette fel a kapcsolatot, aki 1920 júniusában maga is személyesen járt Budapesten, és részt vett a német, az osztrák és a magyar felek tárgyalásain.¹⁸⁰ A tárgyalások során ugyancsak részletes tervekkel tagláló memorandumok születtek,¹⁸¹ ám a tényleges együttműködésre a

¹⁷⁹ GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek, 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 42–43.

¹⁸⁰ WASSERSTEIN, i. m. 254–255.

¹⁸¹ A Fehér Internacionálé orosz vonatkozásairól, illetve az orosz–magyar relációról részletesebben lásd: KOLONTÁRY Attila, *Alekszej von Lampe, Vrangél*

bolsevik erők ellen ténylegesen harcoló, egyébként igen széttagolt és rosszul szervezett fehér orosz haderőkkel többek között a nagy földrajzi távolságok miatt Közép-Európából a Fehér Internacionálé résztvevői részéről nem igazán kerülhetett sor.¹⁸²

A főként budapesti székhelyű, európai nacionalista erők közötti tárgyalások persze nem folyhattak teljes titokban, azokról a francia és az angol hírszerző szervek is idejében értesültek, az Antant pedig már ekkor határozott tiltakozásának adott hangot, ez pedig külpolitikai téren óvatosságra intette a magyar kormányzatot.¹⁸³ A bajor nacionalista politikai erők mellett az 1920-as év folyamán a magyar kormány párhuzamosan az osztrák radikális jobboldali politikai erőkkel és paramilitáris szervezetekkel is élénken kereste a kapcsolatot ugyanezen közép-európai fehér koalíció létesítésének reményében.¹⁸⁴ A magyar kormány és katonai vezetés, illetve velük szoros együttműködésben a magyar nacionalista társadalmi szervezetek meglehetősen ellentmondásos játékot játszottak, ugyanis terveik között szerepelt Ausztria választott baloldali kormányának megdöntésének elősegítése, és a helyi jobboldali és radikális jobboldali politikai erők hatalomra segítése, akár magyar katonai intervenció által is.¹⁸⁵ Magyar radikális jobboldali katonatisztek „Remény” fedőnévvel egy – persze soha

báró katonai képviselője Magyarországon, Pécs, PTE BTK Történettudományi Intézet – Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport, MOSZT-füzetek 1., 2015.

¹⁸² WASSERSTEIN, i. m. 255.

¹⁸³ KARSAI Elek, *Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek*, Budapest, Táncsics Kiadó, 1969, 63–64.

¹⁸⁴ G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918-1921*, 84–122.

¹⁸⁵ G. SOÓS, i. m. 90.

meg nem valósult – hadművelet tervét is kidolgozták.¹⁸⁶ Az osztrák radikális jobboldali paramilitáris szervezetek amúgy igen szoros kapcsolatban álltak az elsősorban Ludendorff vezette bajor nacionalista körökkel is, így a titkos tárgyalások nem csupán a magyar és az osztrák fél között folytak, hanem azokban párhuzamosan természetesen az illetékes bajor politikusok is részt vettek, a magyar vezérkar pedig az osztrák paramilitáris szervezetek gyengesége és Csehszlovákia katonai készülődése miatt az esetleges Ausztria elleni intervenciót elsősorban bajor irreguláris katonai alakulatok támogatásával tartotta csak kivitelezhetőnek.¹⁸⁷ Az 1920 folyamán komolyan és intenzíven folyó bajor–magyar–osztrák titkos tárgyalásokat személyesen Teleki Pál miniszterelnök és külügyminiszter irányította, magyar részről Siménfalvy Tihamér ezredes, a Kettőskereszt Vérszövetség titkos katonai alakulat vezetője, bajor részről Rudolf Kanzler, az ORKA (Organisation Kanzler) nevű jobboldali milícia vezetője és Georg Heim parasztpárti politikus, osztrák részről pedig elsősorban a keresztényszocialista párt radikális jobbszárnyának tagjai, például Johannes von Liechtenstein herceg vettek részt.¹⁸⁸ 1920. augusztus 25-én és 26-án a felek Teleki miniszterelnök svábhegyi villájában gyűltek össze, és arra a megegyezésre jutottak, hogy „a [szociáldemokrata] Renner-kormány lehetőleg eltávolítandó, és ennek helyére egy polgári köztársasági kormány helyezendő, Ausztriának Németországhoz való csatlakozása, valamint a monarchista restauráció kérdése egyelőre kikapcsoltatik, miután ezek a kérdések mindnyájunkat az entente-al, Magyarországot pedig

¹⁸⁶ HU-HL-VKF-1920-II-21197.

¹⁸⁷ Uo. Idézi: G. Soós, i. m. 90–91.

¹⁸⁸ G. Soós, i. m. 91.

*elsősorban a kisentente-al hoznál ellentétbe. Ezen program keresztülviteléhez mindenekelőtt az osztrák keresztényszocialista párt megnyerése szükséges, Wiesner követ úr vállalkozott ennek kieszközlésére, valamint a bajorokkal való közvetítésre. Wiesner és Teufel urak a legközelebbi napokban Bajorországba utaznak, később pedig Bécsben lesz egy megbeszélés. A magyar kormány tőle telhetőleg támogatni fogja ezen politikát, katonai beavatkozás részünkről nincs tervbe véve.*¹⁸⁹

A magyar kormány tehát az Ausztria elleni katonai intervenció tervéről 1920 augusztusára látszólag letett, azonban továbbra is mindent elkövetett, hogy a közelgő osztrák parlamenti választásokon lehetőleg jobboldali kormány kerüljön hatalomra, ily módon pedig konspiratív eszközökkel igyekezett beavatkozni az új osztrák állam belügyeibe. A magyar katonai intervenciót ugyanakkor már a bajor paramilitáris vezető, Rudolf Kanzler sem helyeselte. A bajor, a magyar és az osztrák fél között továbbá jelentős érdekellentétek is fennálltak, például nem tudtak megegyezni a királykérdésben, illetve nem állapodtak meg Nyugat-Magyarország majdani területi hovatartozásáról, mely a magyar és az osztrák viszony egyik sarkalatos pontja volt. A magyar kormány végül a bajor radikális jobboldali politikai erőkkkel egy jelentős mennyiségű fegyver szállítására vonatkozó egyezményt kötött csak meg, melyhez utólag az ugyancsak erősen jobboldali, Ludendorffal jó kapcsolatokat ápoló Gustav von Kahr bajor tartományi miniszterelnök is hozzájárult.¹⁹⁰

¹⁸⁹ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/309. Bizalmas utasítás Denghy müncheni konzulnak, Budapest, 1920. 08. 30. Idézi: G. Soós, i. m. 91.

¹⁹⁰ G. Soós, i. m. 92.

Párhuzamosan az osztrák és bajor jobboldali erők között is élénk tárgyalások folytak, melyeknek fő célja bajor részről az osztrák jobboldali félkatonai szervezetek német parancsnokság alatt történő egyesítése, illetve hosszabb távon a közreműködésükkel a németajkú államok egyesítése lett volna, azonban itt is jelentős érdekellentétek és véleménykülönbségek álltak fenn a felek között. 1920. szeptember 6-án és 7-én Bécsben további tárgyalások zajlottak bajor és osztrák radikális jobboldali szervezetek között, amelyeken feltehetőleg Gratz Gusztáv, ekkoriban bécsi magyar követ is részt vett, ahol a felek egymás antikommunista céljainak kölcsönös támogatásáról állapodtak meg, ugyanakkor az osztrák keresztényszocialista politikusok az utolsó pillanatban letettek az osztrák kormány erőszakos megdöntésének tervéről.¹⁹¹ Az osztrák Heimwehr-milíciák vezetői ugyanis kijelentették, hogy a szociáldemokrata kormány katonai úton való megdöntéséhez szükséges fegyveres erőt nem tudják biztosítani, azonban mindent igyekeznek megtenni, hogy a közelgő választásokon Ausztriában jobboldali, az ő elképzeléseiknek inkább megfelelő kormány kerüljön hatalomra.

A magyar kormány elsősorban anyagi támogatásáról biztosította az osztrák Heimwehr-szervezeteket, abban a reményben, hogy későbbi külpolitikai céljaihoz még hasznukat veheti majd.¹⁹² Bajorországban ezzel párhuzamosan Ludendorff tábornok és radikális elveket valló köre már nem igazán akart hallani a korábbi, szeptemberi tárgyalásokon megszavazott, sokkal óvatosabb és józanabb forgatókönyvről, és mindenképpen a katonai fellépés mellett kötelezték el magukat, az első világháború vesztes országai

¹⁹¹ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/263.

¹⁹² G. Soós, i. m. 93.

által létesítendő *Elnyomott Népek Szövetsége* fantáziánévre hallgató katonai szövetség gyors létrehozása által. Ludendorff e célból a magyar kormánytól ismét jelentős anyagi támogatást igényelt, immár nem először és nem is utoljára,¹⁹³ és elsősorban azt várta, hogy a magyar kormány az Ébredő Magyarok Egyesületén vagy a Magyar Országos Véderő Egyleten, a bajor ellenforradalmi erőkkel szoros kapcsolatot ápoló, magyar radikális jobboldali egyesületeken keresztül nyújtson pénzügyi segítséget.¹⁹⁴ Teleki ekkorra már azonban kifejezetten ellenezte a bajor radikális jobboldal magyar részről történő anyagi támogatását, főként az ÉMÉ-n és a MOVÉ-n keresztül, és a magyar kormány az Elnyomott Népek Szövetségében való részvételt és így módon a belesodródást egy esetleges újabb katonai konfliktusba egyre inkább nemkívánatosnak és kockázatosnak értékelte.¹⁹⁵

A magyar kormány persze érthető okokból óvatos volt, és a hatalmas területi veszteségek miatti elkeseredettséggel és a belőle fakadó radikalizmussal szemben győzni látszottak a reálpolitikai megfontolások, ugyanakkor nem utasította el egyértelműen az Elnyomott Népek Szövetsége nevű – tulajdonképpen csak elképzelés formájában létező – együttműködéshez való csatlakozás majdani lehetőségét, azonban Ludendorffnak és körének küldött válaszában úgy fogalmazott, hogy a bajor szervezetekkel való jó kapcsolatot továbbra is igyekszik fenntartani. Jelezte továbbá, hogy a Magyarországot és Németországot földrajzilag is elválasztó Ausztriát mindenképpen saját politikai-katonai céljaik szolgálatába

¹⁹³ HU-HL VKF-1920-II-23152. Idézi: G. Soós, i. m. 94.

¹⁹⁴ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/263.

¹⁹⁵ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/363. Idézi: G. Soós, i. m. 95.

kellene állítani, ha nem is egy rögtön végrehajtandó katonai intervenció révén.¹⁹⁶

Az osztrák ellenforradalmi csoportok és a magyar kormány viszonyát többek között az rontotta meg, hogy Nyugat-Magyarország hovatartozásának kérdésében a Monarchia két nagy utódállamának nem sikerült megegyeznie, e kérdés eldöntése pedig a győztes antanthatalmakra, elsősorban a franciákra várt.¹⁹⁷ A kérdés még egy ideig tisztázatlan maradt, azonban mind a hivatalos osztrák kormánykörökkel, mind pedig a hatalmi aspirációktól fűtött osztrák radikális jobboldallal csak rontotta a magyar kormányzat viszonyát, a felek pedig igyekeztek számukra minél kedvezőbb döntést elérni a nagyhatalmaknál.

1920 októberében a szociáldemokrata Renner kancellárt a keresztényszocialista Michael Mayr váltotta az osztrák kormányfői székben, a magyar kormány, vagy legalábbis kormányközeli radikális jobboldali magyar katonai körök ennek ellenére titokban ismét fontolóra vették egy Ausztria elleni katonai intervenció lehetőségét. Novemberben a magyarok Janky Béla müncheni katonai attasén keresztül ismét kapcsolatba lépett Ludendorffal, 1921 januárjában pedig Belitska Sándor honvédelmi miniszter utasítására az ekkoriban fedésben működő magyar vezérkar kidolgozta egy Ausztria elleni katonai beavatkozás tervét arra az esetre, ha a szomszédos államban kommunista hatalomátvétel következne be, és radikális baloldali kormány kerülne hatalomra.¹⁹⁸

¹⁹⁶ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/384.

¹⁹⁷ G. SOÓS Katalin, *Magyar-bajor-osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920-1921*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1967/Tomus XXVII., 3–43, 23.

¹⁹⁸ HU-HL VKF-1921-1-266. Idézi: G. SOÓS, i. m. 25.

A terv kidolgozása után gróf Ráday Gedeon a Külügyminisztérium megbízásából Münchenben utazott, hogy az esetleges akció részleteit Kahr bajor miniszterelnökkel és Rudolf Kanzler bajor paramilitáris vezetővel megtárgyalja, 1921. január 16-án pedig a kormányzó jelenlétében lefolytatott titkos tanácskozáson a magyar kormány eldöntötte, hogy az Ausztria elleni esetleges katonai akcióra csak és kizárólag német (bajor) közreműködéssel kerülhet sor.¹⁹⁹ A magyar kormányzati döntés azt is magában foglalta, hogy ha a bajor politikai erők esetleg saját elhatározásukból látnák szükségesnek a katonai beavatkozást Ausztriában és hajtanák végre azt, Magyarország akkor is támogatná őket, és elsősorban anyagi támogatást, felszerelést és hadianyagot biztosítana számukra, illetve önkéntes magyar irreguláris katonai alakulatok is a bajor erők segítségére sietnének. Ezen magyar egységeket természetesen a Siménfalvy Tihamér ezredes parancsnoksága alatt álló Kettőskereszt Vérszövetség biztosította volna,²⁰⁰ melynek, mint már említettük, igen nagy szerepe volt a bajor, az osztrák és a magyar (szélső)jobboldali politikai körök közötti revizionista célzatú titkos tárgyalásokban, sőt, magyar részről többek között éppen a KKV Sz-hez kötődő, radikális jobboldali katonatiszti körök voltak az ilyen irányú katonai együttműködés fő szorgalmazói.

A közép-európai kommunistaellenes katonai együttműködés tervét, a kérdést kissé leegyszerűsítve, az Antant, elsősorban Franciaország és Anglia nem nézte túlzottan jó szemmel, már csak azért sem, mert az osztrák és a bajor fél álláspontjából erősen kiolvasható volt Ausztria és Németország egyesítésének, az

¹⁹⁹ HU-HL VKF-1921-1-266; G. Soós, i. m. 26.

²⁰⁰ HU-HL VKF-1921-1-266.

Anschlussnak a szándéka is. 1921. január végén Gratz Gusztáv nagy mennyiségű, jelentős diplomáciai információ birtokában kifejezetten lebeszélni igyekezett a magyar kormányt mindenféle esetleges meggondolatlan katonai akcióban való részvételnek még csak a gondolatáról is. Jelezte, hogy Anglia és Franciaország a magyar–német–osztrák úgymond fehér, bolsevistaellenes ligát csupán ürügynek fogja tekinteni a Párizs környéki békeszerződések revíziójára – gondolatai természetesen nem jártak messze az igazságtól –, és megítélése szerint reális veszély, hogy bármiféle Ausztria elleni magyar katonai aktivitás esetén a Magyarországgal szomszédos kisantant államok is beavatkozzanak.²⁰¹

Gustav von Kahr bajor tartományi miniszterelnök a nemzetközi diplomáciai szintéren egyre inkább vesztesre állt Franciaországgal szemben, és bajor részről a tárgyalás jogát egyre inkább átengedte Rudolf Kanzlernek. Ráday Gedeon és a bajor paramilitáris vezető 1921 februárjában együttműködési megállapodást is aláírtak a magyar kormány és a bajor ORKA milíciák között, azonban ez leginkább névleges, szimbolikus nyilatkozat volt csupán. A felek megállapodtak, hogy ha és amennyiben alkalom kínálkozik, az ORKA megkísérel „rendet csinálni” Ausztriában, ehhez pedig a magyar kormány anyagi segítséget nyújt, az ORKA sikeres fellépése esetén pedig a trianoni békeszerződést is semmisé nyilvánítják. Kanzlerék azonban túl nagy összeget, mintegy 4,5 millió márkát kértek a magyar kormánytól a kockázatos, bizonytalan kimenetelű akció megszervezésére, amelyet a magyar fél nem akart biztosítani, így a tényleges megegyezés végül nem jött létre.²⁰²

²⁰¹ HU-MNL-OL-K 64-1921-41-34.

²⁰² HU-MNL-OL-K 64-41-72. Idézi: G. Soós, i. m. 29.

Összességében elmondhatjuk, hogy az Ausztria elleni katonai intervenció gondolata az adott politikai helyzetben teljes mértékben irreális volt, és ezt a felek 1921 első felében végül belátták. Bár Ausztria új kancellárja jobboldali, keresztényszocialista politikus lett, a párt mérsékeltebb szárnyához tartozott, a magyar kormány pedig inkább az osztrák keresztényszocialisták radikális szárnyához kezdett közeledni. Az osztrák Heimwehr-milíciák és a kormányzó keresztényszocialisták radikális szárnya között szoros kapcsolatok álltak fenn, és igen hamar felmerült a mérsékelt Mayr-kormány megbuktatásának lehetősége is. Az esetleges magyar vagy bajor katonai intervenció helyett az újabb tárgyalásokat már leginkább az a gondolat határozta meg, hogy az osztrák jobboldali paramilitáris szervezeteknek maguknak kellene Ausztriában a kormányváltást kieszközölniük, a bécsi és alsó-ausztriai Heimwehr-szervezetek nevében pedig elsősorban Metzger tábornok, illetve Ignaz Seipel későbbi kancellár²⁰³ képviselte az osztrák felet. Az osztrákok a magyar kormány részéről anyagi támogatást vártak a Heimwehr-milíciák komolyabb felfegyverzésére, mire a magyar kormány cserébe azt kérte, hogy amennyiben az osztrák radikális jobboldali erőknek sikerülne a saját elképzelésüknek megfelelő kormányt hatalomra juttatniuk Bécsben, Ausztria ideiglenesen mondjon le Nyugat-Magyarország területéről, illetve a tárgyalások egészen addig folytatódjanak az ügyben, míg az új osztrák kormány nem képes a nyugat-magyarországi kérdést a magyar fél számára kedvezően rendezni. Bár az osztrák Heimwehr-szervezetek vezetősége és a Seipel vezette csoport egyáltalán nem voltak mentesek a legitimizmus gondolatától, IV. Károly 1921.

²⁰³ Ignaz Seipel bő egy évvel később, 1922. május 31-én Ausztria kancellárja lett.

március végi magyarországi, komolytalannak minősíthető visszatérési kísérlete Ausztriában is teljes mértékben irreálissá tette a Habsburg-restauráció elképzelését. Masirevich Szilárd bécsi magyar követ 1921. március 31-én jelentette Gratz Gusztávnak, aki ekkorra már külügyminiszter volt, hogy személyesen tárgyalt Seippel, akit IV. Károly Magyarországról történő határozott eltávolítása mélységesen lesújtott. Többek között ez volt az a momentum, amely Seipelt is rádöbbsentette, mekkora a régióban az antanthatalmak politikai befolyása, és hogy a Heimwehr-milíciák közreműködésével történő fegyveres kormányváltás Ausztriában gyakorlatilag épp olyan irreális elképzelés, mint a Habsburg-restauráció.²⁰⁴ Ausztriában IV. Károly visszatérési kísérletét komoly politikai viták követték, Mayr kancellár pedig a parlamentben azon határozott véleményének adott hangot, hogy Ausztriára nézve kötelezőnek tartja a Saint Germain-i békeszerződésben rögzített köztársasági államformát, és minden eszközzel meg fogja azt védeni mindenféle legitimista-monarchista szervezkedéssel szemben.²⁰⁵ Bár Ignaz Seipel nem sokkal később kormányra került, maga is a nemzetközi nagypolitikai érdekekhez való igazodásra, konszolidációra kényszerült.

IV. Károly visszatérési kísérlete Magyarországon kisebb belpolitikai válságot idézett elő, a legitimistaként ismert Gratz Gusztáv külügyminiszter 1921. április 4-én lemondott, ezt pedig Teleki Pál miniszterelnök április 8-ai lemondása követte. Telekit a miniszterelnöki székben Bethlen, Gratzot a külügyi tárca élén gróf Bánffy Miklós követte. A bethleni konszolidáció időszaka ugyan

²⁰⁴ G. Soós, i. m. 35.

²⁰⁵ G. Soós, i. m. 36.

megkezdődött, de a magyar–bajor–osztrák titkos tárgyalások egy esetleges antikommunista-revizionista szövetség létesítésére egy ideig még folytatódtak. A korábbi tárgyalások főbb pontjaiban továbbra is egyetértettek a felek, Ausztria és Magyarország viszonya azonban, részben a magyarországi legitimista puccskísérlet okán még negatívabbá vált. A bajor Kanzler mellett az osztrák radikális jobboldalt a tárgyalások ezen fázisában elsősorban stájerországi politikusok képviselték, mint például Anton Rintelen stájer tartományi miniszterelnök, Ausztria későbbi oktatási minisztere.²⁰⁶ A bajor ORKA szervezet vezetése a tárgyalások során elsősorban a Párizs környéki békék általános érvénytelensége mellett érvelt, és azt szorgalmazta, hogy az osztrák és a magyar fél baráti egyezmény keretében rendezze Nyugat-Magyarország hovatartozásának vitás kérdését.²⁰⁷ Tekintve azonban, hogy Ausztriát ilyenkor már csak helyi befolyással rendelkező politikusok képviselték a titkos tárgyalásokon, a kérdésben elfoglalt álláspontjuk a nemzetközi nagypolitika szempontjából nem sokat számított. Mind az osztrák, mind a német radikális jobboldali szervezetek további anyagi támogatást kértek a magyar kormánytól, és ebben jelentős rivalizálás is mutatkozott köztük. 1921 májusától magyar részről – a kormány tudtával és felhatalmazásával – a Kettőskereszt Vérszövetség képviselői voltak jelen a tárgyalásokon, Siménfalvy Tihamér ezredes pedig azt a kérést intézte az ORKA felé, hogy lehetőleg igyekezzen bevonni ne csupán a stájer radikális

²⁰⁶ Ugyan Anton Rintelen 1918 és 1926 között valóban betöltötte Stájerország tartományban a Landeshauptmann (kb. tartományi miniszterelnök) tisztségét, a korszakban ez a pozíció a bécsi központi kormányzathoz képest meglehetősen korlátozott hatalommal járt.

²⁰⁷ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/198.

jobboldali erőket, hanem Ausztria összes hasonló szervezetét, elsősorban befolyásos bécsi politikusokat az együttműködésbe.²⁰⁸ A tárgyalások során felmerült az a kérdés, hogy ha az ORKÁ-nak sikerül Ausztriában radikális jobboldali kormányt hatalomra juttatni, akkor Ausztria kész-e engedményeket tenni a nyugat-magyarországi kérdés terén Magyarországnak, amelyre Rintelen stájer tartományi miniszterelnök nem volt képes határozott választ adni. Metzger tábornok megkísérelte a felek közötti ellentétet kibékíteni, azonban ez a törekvése kudarcot vallott. Morlin Ervin külügyminisztériumi osztálytanácsos 1921 májusában arról tájékoztatta a magyar kormányt, hogy ekkor már valószínűleg maga Anton Rintelen sem hitte komolyan, hogy a Mayr-kormány helyére az ORKA embereit tudná ültetni.²⁰⁹ A bajor és osztrák radikális jobboldali szervezetek tevékenysége egyre inkább a magyar kormánytól való újabb és újabb anyagi támogatások kicsikarására kezdett korlátozódni, tényleges, legalábbis a magyar kormány számára bármilyen szempontból is hasznosítható politika-katonai tevékenységet azonban saját hazájukban egyre kevésbé végeztek.²¹⁰ Láng Boldizsár ezredes 1921. május végén informálta a magyar kormányt az osztrák Heimwehr-szervezetek hatalmas széttagoltságról és rossz felszereltségéről.²¹¹ Bajorország ezzel párhuzamosan hatalmas gazdasági és társadalmi krízissel küzdött, és a helyi kormányzat egyre kevésbé engedhette meg magának, hogy a szövetségi kormány akaratától eltérő külpolitikát folytasson, a különböző radikális jobboldali paramilitáris szervezetek között pedig ugyan-

²⁰⁸ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/199.

²⁰⁹ HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221.

²¹⁰ G. Soós, i. m. 41.

²¹¹ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/244.

csak jelentős széthúzás mutatkozott, politikai tevékenységük pedig egyre inkább Bajorország tartományi határai közé szorult vissza.²¹² A bajor és az osztrák radikális jobboldal hatalomra kerülése akkor és ott egyre inkább néhány, az első világháború lezárása után végbement változásokat elfogadni képtelen, sértett és nyughatatlan politikus lázálma volt, semmint reális politikai lehetőség.

Magyarországnak ugyanakkor sem a kormányzati hatalomra törő radikális jobboldallal való titkos, sem az Ausztria legitim kormányával folytatott hivatalos diplomáciai tárgyalások révén nem sikerült olyan kompromisszumot kialakítania az osztrák féllel, amely rendezhette volna a nyugat-magyarországi régió hovatartozásának a Monarchia 1918-as felbomlása óta fennálló, mindkét fél számára érzékeny és vitás kérdését. Bár a Párizs környéki békeszerződések a területet végül Ausztriának ítélték, a magyar kormány megtagadta Burgenland kiürítését és átadását, és addig húzta azt, ameddig csak lehetséges volt. 1921 késő nyarán pedig már javában folyt a térségbe nem sokkal később bevonuló, irreguláris katonai egységek szervezése, melyet a háttérből teljesen érthető módon a Bethlen-kormány is erősen támogatott.²¹³

A nyugat-magyarországi felkelésről, részben talán a Kettős-kereszt Vérszövetség egyik jelentős hadműveletéről röviden

A korszak legnagyobb szélsőjobboldali egyesülete, az ÉME továbbra is fennálló katonai jellegét erősítette az ébredők igen markáns jelenléte az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésben

²¹² G. Soós, i. m. 41.

²¹³ G. Soós, i. m. 42.

is.²¹⁴ Az ÉME, a MOVE és a KKVSz működése, főként, ami a katonai műveleteket és a paramilitáris egységek tevékenységét illeti, elválaszthatatlan egymástól, még ha az ÉME vagy a MOVE nem is tekinthetők egy az egyben a KKVSz fedőszerveinek,²¹⁵ hiszen Prónay, Héjjas, Gömbös és a KKVSZ különböző (állítólagos?) katonai vezetői mindkét egyesületben vezető tisztségeket töltöttek be. 1921 őszén, a Monarchia felbomlását követően jelentős feszültségeket okozott Ausztria és Magyarország kapcsolatában Burgenland hovatartozásának kérdése. Bár a Párizs környéki békeszerződések a területet Ausztriának ítélték, a magyar kormány megtagadta e területek átadását. Az ÉME-n belül szervezkedés indult ismét Prónay Pál, Héjjas Iván, Dániel Sándor²¹⁶ és más különítményes tisztek vezetésével, melyet a Bethlen-kormány hallgatólagosan támogatott. Bár az egykori tiszti különítményeket formálisan már feloszlatták, 1921-ben még mindig működtek az ÉME Nemzet-

²¹⁴ A nyugat-magyarországi felkelésről jó összefoglalót nyújt például Botlik József tanulmánya. Lásd: BOTLIK József, *A nyugat-magyarországi felkelés. 1921. augusztus 28–október 4, Valóság* 2007/3. 24–47, illetve 2007/4. 39–58. Kellő forráskritikával használható továbbá G. Soós Katalin 1967-es kismonográfiája is: G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.; valamint ugyancsak: G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918-1921*.

²¹⁵ Janet Kerekes Nemes Dezsőre hivatkozva azt írja – talán kissé leegyszerűsítő módon –, hogy a KKVSz nem volt más, mint a MOVE titkos katonai szárnya, éppen ezért a MOVE-t tekinti a KKVSz fedőszervének. Vö. JANET KEREKES, *Alarcosbál a Fehér Keresztben. A zsidó asszimiláció*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2018, 227.

²¹⁶ Dr. Dániel Sándor jogász, ügyvéd, az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, a szervezet félkatonai milíciákat irányító nemzetvédelmi főosztályának vezetője. A korabeli sajtóban mint „az ébredők ügyésze” szerepel igen gyakran, ez az egyesület jogi képviselőjét jelenti.

védelmi Főosztályának alárendelt nemzetvédelmi osztályok. Ezek lényegében a kormány által továbbra is hallgatólagosan megtűrt, irreguláris katonai/segédrendőri alakulatok voltak, melyeknek a belső rend fenntartásában jutott volna szerep, és a honvédelmi tárcától kaptak bizonyos mértékű kiképzést és anyagi támogatást is.²¹⁷ A Bethlen-kormány intenciói ellenére az ébredő milicisták tevékeny szerepet vállaltak a nyugat-magyarországi felkelésben is, a Prónay, Héjjas, Hir György és más különítményparancsnokok által szervezett, állítólag mintegy 3–4000 főnyi,²¹⁸ Rongyos Gárda névre keresztelt irreguláris katonaság bevonult Burgenland területére.

A felkelés 1921. augusztus 28-án kezdődött meg a mai Burgenland és Sopron környékének területén. A felek Ágfalvánál ütköztek meg, ahol Héjjas mintegy 120 embere keveredett tűzharcba az osztrák csendőrökkel. A rongyosok gerillaharcot folytattak az osztrákokkal, így lehetetlenné vált, hogy Ausztria birtokába vegye a neki ítélt területet. Soprontól keletre szinte minden faluban jelen voltak a felkelők. 1921. október 4-én Prónay Pál felkelőcsapata merész módon kikiáltotta Lajtabánság de facto államot, az államfői tisztséget betöltő lajtai bán pedig maga Prónay lett. Külön érdemes kiemelni, hogy a magyar és az osztrák nacionalista szervezetek közötti, korábban reménytelinek tűnő együttműködési kísérletek, mint a Kettőskereszt Vérszövetség és a német ORGESCH és ORKA²¹⁹ organizáció, valamint ausztriai társszerveik tárgyalásai

²¹⁷ ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora*, 124–126.

²¹⁸ Más források szerint a nyugat-magyarországi felkelésben ennél jóval kevesebb fő vett részt. G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

²¹⁹ Az ORGESCH (Organization Escherich) Georg Escherich (1870–1941) által 1919-ben alapított bajor paramilitáris csoport volt, mely szorosan kötődött a

többek között éppen a nyugat-magyarországi felkelés okozta konfliktus miatt fulladtak kudarcba.²²⁰

A nyugat-magyarországi felkelés mindazonáltal korántsem zajlott valamiféle egységes és előre meghatározott forgatókönyv szerint, és a különböző paramilitáris alakulatoktól az adott körülmények között igen nehéz lett volna elvárni, hogy egyetlen központi akaratnak engedelmeskedjenek. A felkelők között voltak ugyanis legitimisták, szabad királyválasztók, de adott esetben királykérdéssel kevésbé foglalkozó, egyszerűen irredenta elveket valló személyek, de közönséges kalandorok is. Miként arra a Horthy-korszak külpolitikájáról szóló monográfiájában Gulyás László találóan rámutat, összesen öt érdekcsoportról beszélhetünk a felkelők között, ezek pedig az alábbiak voltak: a legitimista Lehár Antal ezredes, aki az első királypuccs idején diszkreditálta magát a kormány előtt; Friedrich István volt miniszterelnök, a korszak egyik tipikus kalandorpolitikusa; Gömbös Gyula százados, mint többé-kevésbé a Bethlen-kormány megbízottja, aki közvetíteni és próbált az egyes felkelőcsapatok között; Héjjas Iván és Prónay Pál fegyveresei; illetve végül az ugyancsak legitimista Ostenburg-Morawek Gyula őrnagy parancsnoksága alá tartozó csendőr-

Rudolf Kanzler (1873–1956) vezette ORKA bajor nacionalista milíciához. Mindkét szervezet szoros kapcsolatokat ápolt a Németország és Ausztria egyesítését szorgalmazó, osztrák nacionalista Heimwehr / Heimatschutz mozgalommal is. A magyar kormány, majd később a kormány ellenzékeként működő szélsőjobboldal különböző szervezetei az 1919-től kezdve mind az osztrák, mind a német (elsősorban bajor) nacionalista szervezetekkel keresete a kapcsolatot.

²²⁰ Vö. BELLÉR Béla, *Az ellenforradalom nemzetiségi politikájának kialakulása*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975, 199.

zászlóalj.²²¹ Jól mutatja a helyzet komplexitását és az események spontaneitását, hogy ezeknek az alakulatoknak az egymáshoz és a kormányhoz való viszonya is igen gyorsan változott. Ugyancsak Gulyás László hozza fel érdekes példaként, hogy Bethlen Győrben lefoglaltatott egy Friedrich István alakulatainak szánt fegyverszállítmányt, de mégis engedélyezte, hogy a fegyvereket átadják Héjjas Iván fegyvereseinek. Héjjas igen forrófejű, radikális embereit ugyanakkor Ostenburg-Morawek Gyula csendőrei valamivel később ugyancsak a miniszterelnök utasítására lefegyverezték és kitessékelték Sopronból.²²²

Horthy végül Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt, a MOVE elnökét és az ÉME vezetőségi tagját nevezte ki nyugat-magyarországi ügyekért felelős kormánybiztossá, aki a lehetőségekhez képest megpróbálta a felkelőket valamiféle egységes irányítás alá vonni. Gömbös e közvetítő szerep elvállalásával egyébként nem kis kockázatot vállalt, a különböző paramilitáris felkelőcsoportok közötti éles vélemény- és érdekkülönbségeket pedig igen jól jelzi, hogy – már amennyiben hihetünk az információt dokumentáló Prónay Pálnak –, Ostenburg néhány tisztjében még Gömbös Gyula meggyilkolásának terve is szerepelt, és csak Sigray Antal közbelépésére tettek le ezen szándékukról.²²³ Bethlen István és kormánya a külföld előtt formálisan elhatárolhatta magát a Burgenlandot ellenőrzésük alatt tartó magyar irreguláris fegyvereseiktől, akiknek egyébként körülbelül 70%-a volt tagja az Ébredő

²²¹ GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 114–115.

²²² GULYÁS, i. m. 115.

²²³ PRÓNAY, i. m. 279.

Magyarok Egyesületének,²²⁴ és igen sokuk feltehetőleg a Kettős-kereszt Vérszövetségnek is. Siménfalvy Tihamér, a KKVSz parancsnoka állítólag korábban maga is részt vett a nyugat-magyarországi felkelés megszervezésében, illetve a Burgenlandba küldendő diverzáns alakulatok toborzásában.²²⁵

Bethlen ezalatt a háttérből egyik bizalmasán, báró Perényi Zsigmondon keresztül részben maga irányította a szabadcsapatok tevékenységét, már amennyire azok engedelmeskedtek a kormánynak. Tervei között az Antanthatalmakkal kötendő olyan kompromisszum szerepelt, mely szerint optimális esetben a vitatott hovatartozású terület negyedét-ötödét sikerülhet a Magyar Királyság határain belül tartani.²²⁶ Az 1921. október 11-ei, olasz közvetítéssel megrendezett velencei konferencián Bethlennek végül sikerült olyan alkut tudott kötnie, mely szerint, ha az irreguláris magyar csapok kivonulnak Burgenlandból, Sopron lakossága népszavazáson maga dönthet a város hovatartozásáról. A szabadcsapatok egy része persze ennek ellenére vonakodott kivonulni a területről, és csak Horthy parancsára tették ezt meg, aki a reguláris hadsereg ellenük való bevetését is kilátásba helyezte.²²⁷ Prónay egy ideig vonakodott teljesíteni a kormány parancsát, azonban Lajtbánság végül alig egy hónap fennállás után megszűnt, a magyar kormány pedig 1921. november 11-én jelezte az osztrákok felé,

²²⁴ ZINNER, i. m. 131.

²²⁵ Vö. G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, 106, 139–140.

²²⁶ ROMSICS Ignác, *A trianoni békeszerződés*, Budapest, Helikon Kiadó, 2015, 177–178.

²²⁷ ROMSICS, i. m. 178.

hogy az irreguláris magyar katonai egységek nagy része elhagyta Nyugat-Magyarországot.²²⁸

Miután az osztrák haderő bevonult a számára átadott területekre, a velencei tárgyalásokon aláírt jegyzőkönyv értelmében megtörténhetett a soproni népszavazás, melyre Az 1921. december 14-e és 16-a között került sor. A Sopron városa és a környékén elhelyezkedő nyolc falu hovatartozásáról szóló népszavazás – részben a városban tartózkodó magyar fegyveresek jelenléte miatt – Magyarország számára végül kedvezően alakult, Sopron és környéke pedig a Magyar Királyság része maradt.²²⁹

Idetartozó érdekes tény, hogy bár a Kettőskereszt Vérszövetséget Siménfalvy Tihamér tábornok mellett alapvetően Prónay Pál és Héjjas Iván nevéhez szokás kötni, és a róla elterjedt információk szerint tagjai a nyugat-magyarországi felkelésben is aktívan részt vettek, a Nyugat-Magyarországon tevékenykedő egyes irreguláris alakulatok pacifikálására, vagy legalábbis tevékenységük a kormány kontrollja alá vonására a térségbe küldött Gömbös Gyula hátrahagyott egy Bethlen István miniszterelnöknek címzett, 1921. szeptember 30-ai keltezésű levelet.²³⁰ Gömbös, mint a kormány megbízottja, ebben az iratban arra kéri Bethlent, hogy ha lehetséges, bocsássa a rendelkezésére a „KKV-szervezet”, tehát valószínűleg a Kettőskereszt Vérszövetség 500 jól képzett,

²²⁸ GULYÁS, i. m. 118.

²²⁹ ROMSICS, i. m. 179.

²³⁰ Gömbös Gyula levele Bethlen István miniszterelnöknek a Héjjas-különítmény megfékezése érdekében, melyben a Kettőskereszt Vérszövetség fegyvereseinek segítségét kéri, 1921. szeptember 30., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959, 203–204.

géppuskákkal felszerelt emberét, mert nem tud szót érteni és megegyezésre jutni Héjjassal. Többek között tehát ebből a forrásból is az olvasható ki, hogy a KKV Sz ebben az időben legalább részben kormányzati irányítás alatt állhatott, mint afféle titkos katonai alakulat, és fegyvereseit a miniszterelnök parancsára Gömbös szándéka szerint épp azon, magukat önállósító paramilitáris vezetők ellen kellett volna bevetni, akik nem engedelmeskednek a kormány akaratának, ugyanakkor akik a szervezetről széles körben elterjedt információk szerint amúgy vele együtt ugyancsak annak vezetői közé tartoztak. Ebből is látszik, hogy a KKV Sz története pedig mennyire teli van ellentmondásokkal, illetve – ahogyan az a hagyományos katonaságnál sokkal lazább fegyelem alatt működő paramilitáris alakulatok esetében egyáltalán nem szokatlan –, hogy a szervezeten belül különböző frakciók működtek, sosem állt egészen egységes vezetés alatt, és mennyire nyíltan megmutatkozott a horthysta (szabad királyválasztó) és a legitimista szárny ellentéte akár a nyugat-magyarországi felkelés, mint tipikus irreguláris katonai hadművelet során is.²³¹

A Kovács testvérek büntetetei és a rendőrség kétes szerepe

A Horthy-korszak első éveinek ismert figurái voltak a Kovács fivérek, Árpád, Kornél és Tivadar, három katonaviselt, fiatal magánhivatalnok. Kornél és Tivadar korábban, még a Tanács-

²³¹ Nemes Dezső is megjegyzi, hogy megítélése szerint csak úgy, miként a többi titkos társaságon, pl. az EX-en belül folyamatos csatározás zajlott a vezető pozíciókért a tagok között, úgy a KKV Sz-en belül is működött egy horthysta és egy legitimista szárny, és különböző politikai irányultságú katonatisztek vetélkedtek a titkos katonai alakulat vezetéséért. Vö. NEMES, i. m. 160–161.

köztársaság előtti és alatti években a budapesti rendőrség detektívjeiként is szolgáltak, később azonban – közelebbről nem ismert okból – elhagyták a rendészeti pályát, és egészen mással kezdtek foglalkozni.²³² A három testvér a Kettőskereszt Vérszövetség alapítói és fő szervezői közé tartozhattak, és a KKVSz (egyik?) fedőszerve, a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület alapítóit is bennük tisztelhetjük.

A Kovács fivérek saját céljaik megvalósítása érdekében létrehoztak a KKVSz-en belül egy szűkebb körű alszervezetet, amely Bujdosó Kurucok néven nevezte magát.²³³ Valószínűleg részt vettek többek között az 1921-es szokolhamisításban,²³⁴

²³² Kovács Kornél és Tivadar 1919 májusában, a rövid életű Tanácsköztársaság ideje alatt, még a budapesti rendőrség nyomozóiként állítólag részt vettek egy jobboldali, ellenforradalmi szervezkedésben is. Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Leleplezett ellenforradalmi összeesküvés Budapesten*, Népszava, 1919. 05. 10., 6.

²³³ SERFŐZŐ, i. m. 79.

²³⁴ Az 1921-ben lelepleződött szokolhamisítás, azaz a hamis csehszlovák korona forgalomba hozatalára tett kísérlet a későbbi, jóval nagyobb nemzetközi visszhangot kiváltó frankhamisítási botrány afféle főpróbájának tekinthető. Az első világháború után, amikor az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával annak monetáris struktúrája is összeomlott, remek lehetőség kínálkozott a pénzhamisítók számára.²³⁴ A hamis csehszlovák koronát forgalomba hozó csoport élén Mészáros Gyula magyar turkológust, néprajztudóst, egyetemi tanárt, a Turáni Társaság tagját találjuk. A szervezet az Osztrák Keresztényszocialista Párt jelentős támogatásával Ausztriában, Grazban hamisította az új csehszlovák állami pénz legnagyobb címletét, az ötszázkoronást. A hamisítók gyakorlatilag azonnal lebuktak, amikor Bécsben, 1921 júliusában 200 darab hamis ötszázkoronást akart forgalomba hozni. Mészárost és egyik segítőtársát, Györffy Andrást az osztrák hatóságok perbe fogták, de a magyar külügyminisztérium hathatós közbenjárására jelentős összegű óvadék fejében szabadon bocsátották

melynek fő szervezője Mészáros Gyula turkológus professzor, Teleki Pál miniszterelnök közeli barátja volt.²³⁵ Feltehetőleg igen sok közülük volt Reismann Jakab zongoragyáros meggyilkolásához,²³⁶ szerepet vállaltak a nyugat-magyarországi felkelésben, majd a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület nevében úgymond kulturális célra kezdtek pénzgyűjtésbe, valójában azonban nagyobb mennyiségű robbanószert és lőfegyvereket szereztek be. Eltervezték a kormány megdöntését, számos kormánytag meggyilkolását és a katonai diktatúra bevezetését, valamint tervezték a Dohány utcai zsinagóga felrobbantását is.²³⁷ Az ellenzéki politikusok közül állítólag elsősorban Vázsonyi Vilmost, Rupert Rezsőt és Drozdy Győzöt,²³⁸ a szélsőjobboldali szervezetek és az általuk elkövetett atrocitások ellen igen gyakran felszólaló nemzetgyűlési képviselőket akarták meggyilkolni. A Kovács fivérek szervezkedése persze nem maradt, nem maradhatott észrevétlen a rendőrség előtt sem, és

őket. Vö. ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56, 31–32.

²³⁵ ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56.

²³⁶ Reismann Jakab zongoragyárost három, magát detektívnek kiadó fiatalember, feltehetőleg a Kovács testvérek hurcolták el otthonából és gyilkolták meg 1920. október 30-án. Nincs ugyanakkor kizárva, hogy a Kovács testvérek ebben az időszakban valódi detektívigazolványt birtokoltak. Vö. KÓRÓDI, i. m. 18.

²³⁷ SERFŐZŐ, i. m. 80.

²³⁸ Emlékirataiban Drozdy Győző a Kettőskereszt Vészövetségről azt írja, hogy a Siménfalvy Tihamér vezette befolyásos katonai titkos társaságnak nagy szerepe volt Horthy Kormányzóná választásában is. Egészen odáig elmegy, hogy voltaképpen nem a parlament, hanem a nacionalista titkos társaságok választották Horthyt államfővé, ami persze nyilván túlzás, de legalábbis a tényállás leegyszerűsítése. Vö. DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007, 195–196.

egyik bűntársuk, Czigány Sándor keresztényszocialista budapesti városatya lakásán a nyomozók 1923 júniusában végül is 18 kilogramm ekrazitot találtak a házkutatás alkalmával.²³⁹

A Kovács testvérek azonban magas rangú pártfogókkal bírtak, és nem meglepő módon szoros kapcsolatot ápoltak a Prónay-különítménnyel is. Többször hivatkoztak a Parancsnokságra, mint felettes szervükre, mely alatt nyilvánvalóan a Kettőskereszt Vérszövetség magasabb (katonai) parancsnokságát értették.²⁴⁰ Legmagasabb rangú protektoruk maga Andréka Károly²⁴¹ budapesti rendőrfőkapitány-helyettes, a politikai rendőrség vezetője volt, aki számos szélsőjobboldali szervezetnek, így talán többek között a KKVSz-nek maga is tagja volt,²⁴² ilyen irányú kapcsolatai pedig sokak előtt ismertek voltak. A Kovács Kornéllal és Tivadarral való kapcsolata feltehetőleg a két fiatalember rendőrnnyomozói múltjára nyúlt vissza. Rassay Károly liberális ellenzéki képviselő felszólalt az

²³⁹ A Kovács fivérek szervezkedéséről a sajtó is érzékletesen beszámolt. Pl. *Tízennyolc kilogramm ekrazitot találtak Czigány Ferenc pót-városatya lakásán*, Pesti Napló, 1923. június 23.

²⁴⁰ SERFŐZŐ, i. m. 14–15.

²⁴¹ Andréka Károly ellentmondásos rendőri vezetői tevékenységéről és a korszak szélsőjobboldali szervezeteihez való kötődéseiről bővebben lásd: VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015, 51–61. Andréka Károly maga amúgy igen jó példája annak, milyen magasra nyúlhatott az 1920-as években a KKVSz befolyása, illetve hogy mennyire nem egy önálló, az államtól függetlenül vagy akár annak ellenében működő titkos társaságról, hanem kvázi állami, de legalábbis időnként állami célok szolgálatába állítható szervezetről van szó.

²⁴² WAYAND Tibor, *Önvallás. Wayand Tibor fogságban írt visszaemlékezései, 1945–1946*, forráskiad. VARGA Krisztián, *Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Kronosz Kiadó*, Budapest, 2019, 81.

ügyben a nemzetgyűlésben,²⁴³ mire Bethlen István miniszterelnök személyes közbenjárására végül is őrizetbe vették a Kovács fivéreket.

Andréka főkapitány-helyettes azonban maga is közbenjárt értük, és a vizsgálóbíró előtt olyan vallomást tett, melyek nyomán hamarosan szabadlábra helyezték őket. Andréka többek között arra hivatkozott, hogy a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület szoros kapcsolatban állt a Kettőskereszt Vérszövetséggel, mely hazafias célokat szolgáló szervezet volt, és hogy ő maga, mint rendőri vezető számos alkalommal hagyatkozhatott a Kovács testvérekre, ha baloldali (elsősorban kommunista) vagy legitimista szervezkedésekről értesültek, ők pedig éveken keresztül a rendőrség igen hasznos informátoraiként szolgáltak.

A három Kovács testvér ellen felmerült továbbá a pénz-hamisításra irányuló szövetség vádja is, és talán erről tudjuk a legtöbbet – a három fivér és társaik hamis csehszlovák koronát akartak a felvidéken forgalomba hozni, feltehetőleg diverziós céllal. A nyomozati vallomások arról tanúskodnak, hogy Kovács Tivadar egy bizonyos Jablonszky Jenő nevű, felvidéki magyar honvéd főhadnagytól kapta a hamisításhoz szükséges üvegklisé, néhány rajzot és a mintaként szolgáló 2 bankjegyet. Jablonszky főhadnagy állítólag azt indítványozta, hogy a hamis pénzt a KKV Sz részére bocsássák, akik azt a jövőben irredenta célra fordítják, és így zavart keltenek a Felvidéken. Kovács Tivadar hamisítási szándékát közölte Tarnovszky Pállal, azzal az indoklással, hogy „felsőbb helyen” is kívánják e terv megvalósítását. Tarnovszky egy felvidéki

²⁴³ Rassay Károly felszólalása 1923. november 29-én. Nemzetgyűlési Napló XIV, 155. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 78.

barátjától, Balázsovich Jenő főhadnagytól 150 ezer koronát kapott a hamisítás anyagi előkészületeihez. Kovács bemutatta Tarnovszky Szalay János műszaki rajzolóinak, akit megbíztak a kivitelezéssel, majd Tarnovszky és Szalay együtt megvásárolták a szükséges anyagokat. A Szalay laboratóriumában elkészült cinklemez kliséjét eljuttatták Makay Imre századosnak, a Kettőskereszt Vérszövetség egyik parancsnokának, ám a vádlottak állítása szerint az az utasítás érkezett vissza, hogy „felsőbb helyen” nem járulnak hozzá a szokolhamisításhoz, így a klisé és a rajzokat megsemmisítették. A „felsőbb hely” ez esetben ugyancsak a Kettőskereszt Vérszövetség magasabb parancsnokságát, illetve magát Siménfalvy Tihamér ezredest, tehát lényegében a hadsereg vezetését jelenthette.

A vádlottak hiába vonták vissza a nyomozás során tett vallomásait, és hivatkoztak arra, hogy a felszerelések egy kísérleti fényképészeti eljáráshoz kellettek, a királyi törvényszék a részletes és egymást kiegészítő vallomások alapján pénzhamisításra irányzott szövetség vétségében bűnösnek találta, és két hónap fogházra ítélte őket 1925. október 22-én, büntetésüket pedig a vizsgálati fogsággal kitöltöttnek vette.²⁴⁴

Ugyanezzel a cselekménnyel együtt tárgyalta a törvényszék Kovács Kornél, Kovács Árpád, Kovács Tivadar, Becker István, Szalay János, Szobodeczky Aladár, Umlauf Szigfrid, Tarnovszky Pál, Sztahó Szavér és Láng Ede büntetőügyét, akiket az állam és a társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló szervezkedéssel vádoltak, ám végül bizonyítékok hiányában vala-

²⁴⁴ A Kovács testvérek és bűntársaik ügyében hozott ítélet Márffy József és társai büntetőügyében iratainak csatolt részeként is fennmaradt: HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

menyiüket felmentették. Az egyetlen tárgyi bizonyíték, 18 kilogramm ekrazit lefoglalása érdekes módon nem volt elegendő az elmarasztaló ítélethez, noha, mint említettük, a Dolowschiák Mihály²⁴⁵ királyi ügyész által benyújtott vádirat olyan súlyos vádpontokat is megfogalmazott az ügyesszég, mint a Dohány utcai zsinagóga felrobbantására, ismert politikusok elrablására, terrorcsapatok szervezésére, valamint egy nagyvárad bankrablásra tett előkészületek, illetőleg különböző lőfegyverek és robbanóanyag beszerzése a fenti célok megvalósítására.²⁴⁶

A Kovács testvérek és társaik tehát – feltehetően pártfogóiknak köszönhetően – büntetést lényegében nem kaptak, Andréka Károly főkapitány-helyettes a szélsőjobboldallal való folyamatos összejárása okán viszont a pozíciójával fizetett,²⁴⁷ a politikai rendőrség vezetői székében Hetényi Imre főkapitány-helyettes követte.

Állítólagos Ébredő merénylet a román királyi pár ellen

Bethlen István kormánya az ország külpolitikai konszolidációja érdekében már 1921-ben kérvényezte Magyarország felvételét a Népszövetségbe, 1922-ben pedig a felvétel lehetősége egyre reálisabbá vált.²⁴⁸ Románia külpolitikai érdekeivel azonban ellentétes

²⁴⁵ Dolowschiák Mihály királyi ügyész képviselte a vádat elsőfokon Márffy József és társai bombaperében is.

²⁴⁶ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

²⁴⁷ VARGA i. m. 61.; VARGA Krisztián, *Az 1945 előtti politikai rendőrség Wayand Tibor detektívfelügyelő ömállomásában*, Betekintő, 2009/1.

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2009_1_varga_k.pdf

²⁴⁸ ZINNER, i. m. 177.

volt Magyarország népszövetségi felvétele, ezért – feltehetőleg a korabeli román titkosszolgálat, a Siguranță kezdeményezésére – a román állam Bukarestben 1923. február 19-én egy kirakatpert indított, melynek azonban minden valószínűség szerint nem sok valóságalapja volt. A vád szerint az Ébredő Magyarok Egyesülete vezetői, közöttük Prónay Pál, Héjjas Iván, Hír György, Turchányi Egon és páter Bónis Lajos (szerzetesi nevén: Arkangyal) merényletet terveztek a román királyi pár ellen, és egészen pontosan 1922. szeptember 3-án akarták volna őket meggyilkolni, illetve meggyilkoltatni, illetve több román állami vezető ellen elkövetett merénylettekkel akarták volna a román állam rendjét megzavarni.²⁴⁹ Az ügynek összesen 21 vádlottja volt, a tárgyaláson azonban mindössze 7 személy jelent meg, és érdekes módon egyikük sem volt dokumentálhatóan az ÉME tagja.²⁵⁰ A (kirakat)perről a sajtó is igen sokat cikkezett, és az ÉME mellett a vele szoros kapcsolatban álló Kettőskereszt Várszövetség neve is szinte értelemszerűen felmerült.

A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága a román állami szervek nyomására ugyancsak nyomozást indított az ügyben, többek között Héjjas Iván különítményparancsnok, ekkoriban az ÉME a KKVSz egyik vezetője ellen, azonban az ügyészség azt bizonyítékok hiányában megszüntette. A bukaresti magyar követ ugyanakkor jelezte Daruváry Géza igazságügyminiszter felé, hogy a román hatóságok nyomatékosan kérik, hogy a többnyire Magyarországon élő és tevékenykedő vádlottak lehetőleg tartózkodjanak a Románia területére történő belépés megkísérlésétől.

²⁴⁹ ZINNER, i. m. 177–178., valamint: GOTTFRIED Barna, *Thuróczy István és a román király elleni merényletterv*, Székelyföld, 2010/7, 79–101.

²⁵⁰ ZINNER, i. m. 178.

Az ügy abszurditásához az is hozzátartozik, hogy a többségében polgári személyekkel szemben megfogalmazott vádatat román katonai bíróság tárgyalta.²⁵¹ A fővádottjai Thuróczy István MÁV-tisztviselő és egy bizonyos Kmoskó Miklós nevű, magyar nemzetiségű nemzetközi szélhámos volt, aki ebben az időben éppen Belmont de Fickelmont gróf álnéven működött, és egyébként 1894 és 1921 között csak Magyarországon ötször tartóztatták le és büntették, elsősorban pénzügyi bűncselekmények miatt. Kmoskót a román bíróság végül is bűnösnek találta és elítélte, csak 1930-ban szabadult.²⁵² A perben – távollétükben – elítélték többek között még Héjjas Ivánt, Prónay Pált és Hir Györgyöt is, az ítéletről pedig a nemzetközi sajtóban is számos cikk jelent meg. A román sajtó elsődlegesen a magyar állam és a magyar hadsereg felelősségét igyekezett hangsúlyozni, lehetőleg összemossa azt a korabeli magyar szélsőjobboldali egyesületekkel és titkos társaságokkal, így a Kettőskereszt Vérszövetséggel is.²⁵³

Hogy a romániai ÉME-per nem valós tényeken alapult, hanem a román állam Magyarország-ellenes külpolitikai céljain, alátámasztani látszik, hogy a londoni magyar követ már 1922. szeptember 8-án jelentette Kánya Kálmánnak, a későbbi magyar külügyminiszternek, hogy a bukaresti angol ügyvivő szerint a román kormány a merénylet ügyét igen komolyan veszi.²⁵⁴ A *Lupta* [Harc] című bukaresti napilap még arról is beszámolt, hogy az ÉME vezetői nem csupán román politikusokat akartak meggyilkol-

²⁵¹ HU-MNL-OL-K 63-27/7-1924. Idézi: ZINNER, i. m. 178.

²⁵² ZINNER, i. m. 178.

²⁵³ ZINNER, i. m. 179.

²⁵⁴ HU-MNL-OL-K 67-27/7-1924-11872. számjeltávirat. Idézi: ZINNER, i. m. 179.

ni, de még Masaryk²⁵⁵ csehszlovák köztársasági elnök és Sándor²⁵⁶ szerb–horvát–szlovén király is a halállistájukon szerepelt.²⁵⁷ Zinner Tibor helytálló megítélése szerint a román kormánynak többféle célja lehetett a merényletterr elhíresztelésével és a kirakatperrel: egyrészt Magyarországot és Bánffy Miklós külügyminisztert akarták lejáratni a nemzetközi szinten a Népszövetség előtt, másrészt el akarták terelni a figyelmet az erdélyi magyar optánsok ellen folyó perekről.²⁵⁸ Kánya Kálmán külügyminisztériumi vezértitkár táviratot intézett a magyar követségekhez, és felhívta a figyelmet rá, hogy kísérjék figyelemmel a román szervezkedést.

Magyarország – a mérsékelt nemzetközi botrány ellenére – 1923. január 23-án a végül is felvételt nyert a Népszövetségbe, az ország külpolitikai rehabilitációja pedig gyakorlatilag megtörtént. A romániai ÉME-per érdekes példa arra, hogyan próbáltak meg aljas külpolitikai célok érdekében felelősséget testálni amúgy nagyon is létező, számos más komoly bűncselekményt valóban elkövető szélsőjobboldali társaságokra és közéleti szereplőkre egy olyan ügyben, ahol ezek közvetlen felelőssége történetesen nem volt megállapítható. Az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Kettőske-reszt Vérszövetség hírhedt politikai tevékenysége épp kapóra jött a

²⁵⁵ Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937), csehszlovák, pontosabban cseh filozófus és egyetemi tanár, Csehszlovákia első köztársasági elnöke (1918–1935).

²⁵⁶ I. Sándor jugoszláv király végül 1934-ben, Marseillesben valóban merénylet áldozata lett, melyet horvát és macedón terroristák követtek el, abban a reményben, hogy halála Jugoszlávia felbomlásához vezet. A merényletben talán irredenta érzelmű magyar katonai és politikai körök is szerepet játszhattak.

²⁵⁷ ZINNER, i. m. 179.

²⁵⁸ HU-MNL-OL-K 67-27/7-1924-11887. számú számjeltávirat. – Rubidó Zichy István bukaresti követtől Bánffy Miklós külügyminiszternek. Idézi: ZINNER, i. m. 179.

román kormánynak, hogy Magyarország lejáratására propaganda-célokból felhasználja azt.

Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy és társai puccsterve

A korszak egy másik hírhedt paramilitáris akcióterve Apor Viktor nyugalmazott pénzügyőr, tartalékos honvéd főhadnagy, az Ébredő Magyarok Egyesülete Nemzetvédelmi Főosztályának vezetője nevéhez köthető. Apor ugyancsak az ÉME, és tágabb értelemben a korabeli szélsőjobboldal ismert alakja volt, aki nem meglepő módon ugyancsak Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok szűkebb köréhez tartozott, illetve egyik vezetője volt a Babarczy Jenő báró által irányított, hírhedt Ehmann-telepi különítménynek is. 1923-ban lázadás gyanújával – állítólag Héjjas és Prónay megbízásából egy meghiúsult puccskísérlethez toborozott volna embereket – több társával együtt őrizetbe vette a rendőrség.

A detektívek 1923. augusztus 30-án nagy erővel ütöttek rajta az ÉME Sörház utca 3 alatti székháza közelében lévő, Csocsó bácsi²⁵⁹ névre hallgató kocsmán, miközben a kormány megdöntésére szövetkező milicisták éppen megbeszélést tartottak.²⁶⁰ Apor Viktort és társait a rendőrség a csongrádi bombamerénylettel is kapcsolatba hozta, lőfegyvereket, gránátokat és folyékony robbanóanyagot foglaltak le az Ébredő Magyarok Egyesületétől.²⁶¹

²⁵⁹ A Csocsó bácsi kocsmát egy Topcsik / Topcsagics Mujaga nevű, szerb nemzetiségű ember tulajdonában volt, eredetileg az ő beceneve volt Csocsó bácsi, ahogyan saját vendéglátóhelyét elnevezte.

²⁶⁰ SERFŐZŐ, i. m. 82.

²⁶¹ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor és társai pere – A vádirat.

A vádiratba belekerült az is, hogy az ÉME nemzetvédelmi osztályai titkos társaság módjára működtek, és nem meglepő módon a Kettőskereszt Vérszövetség neve itt is felmerült velük kapcsolatban. Héjjas Iván és Prónay Pál neve természetesen ugyancsak szóba került, mint lehetséges megbízóké. Prónay Pál, az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának korábbi vezetője maga is tanúvallomást tett az ügyben, melyben azt állította, Apor Viktor és társai csak hazafias célok érdekében tevékenykedtek, az ÉME nemzetvédelmi osztályai pedig a hatóságok által ismert és elismert segédrendőri milíciák, melyek egyedüli célja az ország megóvása egy esetleges újabb kommunista hatalomátvételtől, ezek tagjai pedig, így Apor Viktor és társai semmiféle jogszabályt nem sértettek meg. Még ha az ügyben előállított emberek nagyrészt erdélyiek is voltak, és irredenta gondolatokat fogalmaztak meg egymás között, az irredentizmus semmiképpen sem bűn, sőt, üdvözlendő szándék, még ha pl. Erdély vagy annak egy részének visszafoglalására nyilván nem volt, és nem is lehetett reális esélyük.²⁶² A nyomozó hatóságok az ügyet a csongrádi bombamerénnyel is megpróbálták összekötni valahogyan, persze nem sok sikerrel – a személyi átfedésekre persze itt is lehetett következtetni.

Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy egyébként a (jórészt erdélyi menekültekből álló) felosztatott szervezet, a Gábor Áron Szövetség²⁶³ tagjait szervezte be az ÉME nemzetvédelmi

²⁶² HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Prónay Pál vallomása.

²⁶³ A Gábor Áron Szövetség, teljes nevén az Erdélyi Magyar Székely és Magyar Munkások Gábor Áron Szövetsége a tanácsköztársaság bukása után, 1919-ben alapult hazafias, irredenta egyesület volt, melynek tagjai elsősorban a Romániához csatolt Erdélyből a Magyar Királyság területére áttelepült erdélyi magyarok voltak. A kormány több irredenta egyesülettel együtt feloszlatta, tagjai ilyenkor

milíciái alá, erre még megbízólevelet is kapott Héjjas és Prónay aláírásával, vallomása szerint pedig az ÉME nemzetvédelmi osztályai a hadsereg kiegészítő alakulatainak voltak tekinthetők.²⁶⁴ Apor és társai az Alföldi Brigád tisztjei, többek között Lehrer Alfréd és Kiss Gábor Jenő segítségével toborzott tagokat, és ezek a milicisták egyszer még a csendőrség tudtával és beleegyezésével, annak kölcsönkapott fegyvereivel hadgyakorlatot is tartottak.²⁶⁵

A vád Apor Viktor és társai ellen az ügyészség intenciója szerint lázadás lett volna, azonban a hasonló cselekményekre jellemző módon még a tárgyalásig sem jutott el. A vizsgálóbíró a rendelkezésre álló adatok, illetve a fegyverek és robbanószerek birtoklása, valamint a toborzás pusztá ténye alapján nem látta bizonyítottnak, hogy Aporék valóban a magyar állam és kormány megdöntésére szövetkeztek volna, ezért büntetőeljárás megszüntetését kezdeményezte.²⁶⁶ A Budapesti Királyi Főügyészség az Apor Viktor és társai ellen folyó büntetőeljárást végül 1924. december 23-ai dátummal szüntette meg.²⁶⁷

Az erzsébetvárosi bombamerénylet

Az 1922-es választási küzdelmet olyan eseménysorozat zavarta meg, mely egyúttal újabb lehetőséget adott az államnak a szélsőségekkel szembeni erőteljesebb fellépésre. Az Ébredő Magyarok

részben átléptek a hasonló egyesületek ernyőszervezeteként is működő Ébredő Magyarok Egyesületébe.

²⁶⁴ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor vallomása.

²⁶⁵ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor vallomása.

²⁶⁶ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Vizsgálóbírói határozat.

²⁶⁷ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – A budapesti királyi főügyészség határozata.

Egyesületének a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai – a kormány különböző milíciák leszerelésére több lépcsőben tett intézkedései ellenére az ÉME ekkor még mindig működtetett ilyen felfegyverzett, és gyakorlatilag tényleges állami ellenőrzés nélkül tevékenykedő paramilitáris egységeket – 1922 tavaszán elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen egy nagy létszámú rendezvény alkalmával bombamerényletet követnek el, és ezáltal számos, általuk a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnék. A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megrázkóztató és sajtóvilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt *bombaper*, illetve Márffy József elsőrendű vádlott után Márffy-per néven szerepel.²⁶⁸ Nem meglepő módon itt is előkerül a Kettőskereszt Vérszövetség neve, sőt, a per iratai között voltaképpen a titkos szervezet tevékenységének egyik legértékesebb, alapvető forrását találjuk gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomásában.²⁶⁹

Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör összejövételén 1922. április 2-án robbant fel a bomba, mely nyolc ember életét oltotta ki, és huszonhárom embert sebesített meg. Tekintve, hogy a korabeli szélsőséges politikai helyzetben egyre-másra követték el a zsidóság, illetve az antantbarát(nak vélt) személyekkel, intézményekkel szembeni merényleteket, és mind mögött felsejlett az Ébredő Magyarok Egyesülete, a korszak egyik legnagyobb létszámú és

²⁶⁸ Márffy József és társai perének iratanyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárának őrzésében: HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

²⁶⁹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

legnagyobb politikai befolyással bíró szélsőjobboldali társadalmi szervezete, valamint egészen konkrétan Héjjas Iván és Prónay Pál alakja, az erzsébetvárosi robbantás ügye már nem egyedül került a bíróságra, hanem a vádirat végül hármias csoportosításban tárgyalta azt egyéb antiszemita és antantellenes bűncselekményekkel:

1. Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet összevonták egy, az újpesti zsinagóga ellen tervezett pogromkísérlettel, melyet két, az ÉME-hez köthető fiatalkorú egyén, Péter Tivadar és Salló János²⁷⁰ tervezett, de azt végül nem hajtották végre.
2. A Koháry utcai törvényszéki palota, valamint a francia és a csehszlovák követségek ellen ugyancsak bombamerényletet kíséreltek meg, és csupán a szerencsén múlt, hogy ezek a bombák nem robbantak fel.
3. Miklós Andor liberális hírlapíró és Rassay Károly liberális politikus, nemzetgyűlési képviselő, a korszak ismert ellenzéki politikai szereplői csomagot kaptak, benne bontásra robbanó nyeles kézigránáttal, és szintén csupán a szerencsén és a jelenlévők éberségén múlt, hogy ezek a csomagok nem robbantak fel. Ezzel párhuzamosan érkezett a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságára, a

²⁷⁰ Salló János később, az 1930-as években ismert szélsőjobboldali politikus lett, pályáját a Turul Szövetség jobboldali diákszervezetben kezdte, majd a 1936-ban a Nemzeti Front – Magyarszocialista Párt nevű magyar nemzetiszocialista párt egyik alapítójaként látjuk viszont. Vö. PAKSA Rudolf, *Magyar nemzetiszocialisták. Az 1930-as évek új szélsőjobboldali mozgalma. pártjai, politikusai, sajtója*, Budapest, Osiris Kiadó–MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2013, 146–147.

nemzetgyűlési elnökéhez, illetve a francia nagykövetségre is érkezett egy-egy életveszélyes fenyegető levél, melyet valakik „101-es bizottság” néven írtak alá.

A nyomozást Sombor-Schweinitzer József, a korszak politikai rendőrségének egyik első embere személyesen vezette, a rendőrség által az ÉME-től lefoglalt iratok nyomán a Fővárosi Királyi Büntetőtörvényszék azzal vádolta a nemzetvédelmi milicistákat, hogy azok „eltértek a központi nemzetvédelmi céloktól, társadalomellenes támadásokat készítettek elő, az izraelita vallást követő állampolgárok Magyarországon való megmaradását pedig úgynevezett zsidóverések és bombamerényletek útján akarták lehetetlenné tenni.”²⁷¹ Márffy Józsefet és társait továbbá úgynevezett vérbíróság megszervezésével is vádolták, mely a szervezet belső, önkényes bíraskodási szerve volt, és a tagok engedetlensége, kilépése, árulásnak minősített cselekménye esetén halálos ítélet kiszabására, azaz gyilkosságra is feljogosítva érezte magát, Márffy József pedig ebből kifolyólag megfélemlítéssel és életveszélyes fenyegetéssel vette rá tettestársait, hogy a merényletek megszervezésében és végrehajtásában közreműködjenek. Ennek ellentmond, hogy az iratok nyomán Márffy József vérbíróság, belső bíraskodási szerv létrehozására csak 1923. április 14-én adott utasítást, amikor a vádban szereplő bűncselekmények jó részét már elkövették. Az ügy politikai súlyát jól mutatja, hogy az elsőfokú főtárgyaláson tanúként hallgatták ki gróf Csáky Károly honvédelmi minisztert és gróf Bethlen István miniszterelnököt. Miként azt Csáky tanúvallomá-

²⁷¹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az ítélet indoklásának második fejezete, valamint ZINNER, i. m. 180.

sában elmondta,²⁷² a Tanácsköztársaság bukása után a zavaros, polgárháborús időkben az országnak nem volt egységes, reguláris hadereje, a Horthy Miklósék által szervezett, ugyancsak félig-meddig irreguláris Nemzeti Hadsereg mellett ellenben csak Budapesten működött körülbelül ötven polgári milícia. Ilyen szervezetek voltak többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai is. Ebben a kaotikus helyzetben a megszilárduló új magyar kormányzatnak szüksége volt ezekre az irreguláris, felfegyverzett félkatonai alakulatokra a rend fenntartása érdekében, Berzeviczy Béla vezérkari főnök pedig 1919–1920-ban igyekezett ezeket a milíciákat valamennyire a honvédség ellenőrzése alá vonni. Többek között így jött létre a Kettőskereszt Vérszövetség, mint a különböző nemzetvédelmi alakulatokat tömörítő ernyőszervezet a hadsereg irányítása alatt. A hadsereg becsületének megóvása érdekében a honvédelmi miniszter persze tanúvallomásában azt is hangsúlyozta, hogy bár a különböző milíciák egyfajta katonai kontroll alatt működtek, személyi kérdésekbe, így az ÉME nemzetvédelmi osztályainak összetételébe a hadseregnek már nem volt beleszólása, a tagok a honvédség részéről komolyabban kiképezve és felfegyverezve nem lettek, inkább afféle tartalékos katonai karhatalmi alakulatoknak tekintették őket, amelyek szükség esetén az igen törékeny rend helyreállítása érdekében bevetethők lettek volna.²⁷³ A miniszter állítása szerint jogi értelemben vett hatósági jogosítványokkal alapvetően nem rendelkeztek, arra maximum maguk jogosították fel önkényesen önmagukat, s tényleges bevetés-

²⁷² HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 457–469. p.

²⁷³ Vö. ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobboldali egyesületek megalakulásának körülményeihez*, Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576; 566–567.

re a különböző nemzetvédelmi milíciák tagjai mindössze egyszer, IV. Károly második visszatérési kísérletének alkalmával került sor 1921. október 23-án, a mozgósított milicisták pedig fegyvert és zsoldot is csak erre az időre kaptak. Ám ezután a honvédelmi tárcának a különböző irreguláris katonai alakulatokra már nem volt szüksége: a Tanácsköztársaság restaurációja, egy esetleges újabb kommunista hatalomátvétel 1922-re már nem volt valós veszély, így a konszolidálódó Horthy–Bethlen kormányzat, és általában a trianoni békeszerződés után a külfölddel való viszonyait rendezni kívánó Magyar Királyság számára feleslegessé váltak az ÉME nemzetvédelmi milíciáihoz hasonló, többnyire radikális jobboldali személyekből álló félkatonai alakulatok. A Kettőskereszt Vérszövetséget éppen azért kellett a kormánynak felosztatnia 1923-ban, mert egyes tagjai súlyos bűncselekményeket követtek el. Csáky Károly persze a Kettőskereszt Vérszövetség felosztatásán nagy valószínűséggel a különböző paramilitáris alakulatok felosztatását és / vagy regularizálását, a Nemzeti Munkavédelmi Hivatal²⁷⁴ nevű belügyi karhatalmi alakulat életre hívását értette. A Márffy József-féle ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztály tagjai az erzsébetvárosi merénylet elkövetése idején már mindenféle komolyabb katonai kontroll és utasítás nélkül, önjelölt civilekként működtek tovább, és amit tettek, azt saját elhatározásukból tették.

Bethlen István miniszterelnök kevésbé az ügy politikai vonatkozásai miatt, mint inkább saját magát, mint magánszemélyt tisztázandó jelent meg tanúként a bíróság előtt.²⁷⁵ Márffy József

²⁷⁴ Az NVM-ről részletesen lásd később.

²⁷⁵ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 472–474. p.

ugyanis a saját fontossága és befolyása fitogtatása céljából korábban azt állította, személyes jó ismeretséget ápol a regnáló miniszterelnökkel és családjával, és Bethlen István fiaival járt teniszezni, illetve a miniszterelnök autóján is gyakran utazott. Bethlen ezzel szemben a bíróságon kategorikusan tagadta, hogy akár ő, vagy bármely családtagja akár csak felületesen is ismerné Márffy. A Márffy-pert Zinner Tibor helytálló megítélése szerint elsősorban a külföldi nyomás tette szükségessé,²⁷⁶ hogy a magyar állam demonstrálja az Antant és főként Franciaország felé, hogy az I. világháborút követő forradalmi-polgárháborús idők véget értek, a politikai-társadalmi rend helyreállt, a kormányzat elfogadta a trianoni békeszerződés által előírt területi veszteségeket, és végre megindult a konszolidáció folyamata. Ezzel együtt nem állíthatjuk, és nem is áll szándékunkban állítani, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet ne Márffy József és az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai szervezték volna meg és hajtották volna végre, hiszen ez ügyben számos meggyőző közvetett és közvetlen bizonyíték felmerült, miként arról az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve is tanúskodik. Az azonban igen valószínűnek tűnik, hogy a többi számlájukra írt bűncselekményt a rendőrség, az ügyészség és a bíróság önkényesen és politikai motivációtól hajtva igyekezett a Márffy és társai által valóban elkövetett, önmagában is borzalmas bombamerénylettel összekapcsolni. Ugyan Márffy elsőfokon halálra ítélték, de végül sem őt, sem ugyancsak halálraítélt társait nem végezték ki. A per másodfokon a Budapesti Királyi Ítéltáblán, harmadfokon pedig a

²⁷⁶ ZINNER, *Az ébredők fénykora*, 172.

Magyar Királyi Kúrián folytatódott, és sokkal enyhébb ítéletekkel zárult.

A másodfokon eljáró Budapesti Királyi Ítéltábla Márffy József elsőrendű vádlottat 6 évi fegyházbüntetésre mint fő-, illetve és 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte; Marosi Károly; Radó József harmadrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; Szász József negyedrendű vádlottat a c) esetben közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki és 20 napi elzárásra mint fő-, illetve és 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, Horváth-Halas József ötöd-, Vargha Ferencet hatod- és Kis Ferenc hetedrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; ifjabb Drenka Béla nyolcadrendű vádlottat közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki és egyhavi elzárásra, mint fő-, valamint 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte.

A harmadfokon eljáró Királyi Kúria Márffy Józsefet végül 8 évi fegyházbüntetésre, mint fő-, valamint 1.500.000 korona pénz-büntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, míg az egyéb semmisségi panaszokat el-, illetve visszautasította.

Márffy József 1971-ben, nyugdíjasként hunyt el Kőszegen.²⁷⁷ Börtönbüntetésének nagy részét a váci börtönben töltötte le.²⁷⁸ 1929-ben kedvezményel szabadult, miután súlyos tüdőbajt

²⁷⁷ A Vas Népe című napilap 1971. 08. 23-án adott közre egy rövid halálhírt, mely szerint egy bizonyos Márffy József életének 72. évében Kőszegen elhunyt. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Halálozás*, Vas Népe, 1971. 08. 23. Az állami anyakönyvek Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltárban őrzött másodpéldányaiban található halotti anyakönyvi bejegyzés alapján minden kétséget kizáróan ugyanarról a személyről van szó.

²⁷⁸ HU-BFL-VII-101-c–fegyenc-I–8184. Márffy József elítélt fogolytörzskönyve.

állapítottak meg nála. Ezután telepedett le Kőszegen, ahová családi szálak kötötték, és előbb, mint a kormányzó Egységes Párt helyi párttitkára, később, mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett a városban. A bombaperben elítélt Márffy Józseffel való azonosságát és börtönviselt múltját sosem tagadta, noha a korábban a terhére rótt cselekmények elkövetését sosem ismerte be.

A bombaper utóéletéhez tartozik az ÉME kis könyvecske formájában megjelent propagandakiadványa, melyet az ismeretlen szerző Dr. Benevolus (azaz Dr. Jóakarató) álneven adott közre, és amelynek címe *A Dohány utcai bombamerénylet tettesei*. A kiadvány szerzőjét nem sikerült egyértelműen beazonosítani, csak sejtethjük mögötte Budaváry Lászlót, Ulain Ferencet, Kmoskó Mihályt, vagy a szélsőjobboldali tömegegyesület egy másik lelkes, korabeli vezetőjét és propagandistáját. A súlyosan kegyeletsértő és provokatív pamflet, melyre az ÉME mindössze három hónapra kapott forgalmazási engedélyt, nem kevesebbet állít, mint hogy radikális zsidók ölték vagy ölették meg saját hitsorsosaikat, hogy azzal derék, keresztény magyar emberekre kenhessék a merényletet, az egész Dohány utcai bombamerénylet mögött pedig nem más áll, mint egy jól szervezett cionista összeesküvés. A korabeli antiszemita propagandairodalomra jellemzően ez az írás is a *Cion bölcséinek jegyzőkönyveinél*²⁷⁹ kezdi a saját narratíváját, egyúttal fel-

²⁷⁹A *Cion bölcséinek jegyzőkönyvei* a 20. század elején, Oroszországban keletkezett antiszemita pamflet, amely bizonyítani kívánja az egész világra kiterjedő cionista zsidó összeesküvést. Ismeretlen szerkesztők állították össze többek között Maurice Joly *Alvilági párbeszédék Machiavelli és Montesquieu között* satirikus írása és más hasonló szövegek felhasználásával. Habár többszörös bizonyítást nyert, hogy hamisítványról van szó, antiszemita érzelmű személyek és az összeesküvés-elméletek hívei még ma is meg vannak győződve az eredetiségéről.

szólítja a magyarországi zsidóságot, hogy ők maguk is fogjanak össze az Ébredő Magyarok Egyesületével, és működjenek közre Magyarország talpra állításában abból a gyalázatos helyzetből, ahová hittársaik juttatták az első világháború, az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása és a trianoni békeszerződés révén. A botrányos röpirat sokakban felháborodást váltott ki, és sok korábbi szimpatizánst kiábrándított az Ébredő Magyarok Egyesületéből.

A csongrádi bombamerénylet

Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni bombamerénylet mellett a valamivel későbbi csongrádi bombamerénylet volt a korszak ugyancsak nagy sajtóvisszhangot kiváltó terrorcselekménye volt, melyet ugyancsak radikális jobboldali merénylők követtek el Piroska János honvéd főhadnagy vezetése alatt. A merénylők 1923. december 26-án a csongrádi Magyar Király Szálló báltermében, a helyi zsidó nőegylet által szervezett jótékonysági rendezvényen a bálozók közé robbanószerkezetet dobtak, amely három embert megölt és további huszonöt embert megsebesített. A merényletben szerepet játszottak még Piroska János testvérei, István és György, illetve bizonyos Sági János és Kővári János gazdálkodók is. Piroska János maga készítette el, és ugyancsak ő hozta el a robbanószerkezetet Budapestről.²⁸⁰

A merénylet végrehajtását bizonyos Bölöni Miklós és Sinkó László vállalták magukra. Sinkó a kihallgatása során azzal védekezett, hogy Piroska főhadnagy előzőleg a lakásán tartott megbeszé-

²⁸⁰ SERFŐZŐ, i. m. 98.

lésen azt mondta neki, hogy a bomba csak riadalomkeltésre szolgál, de emberi élet kioltására annak robbanóereje voltaképpen alkalmatlan. Ő mégis vonakodott azt eldobni, amikor éjfélkor megjelentek a Magyar Király Szálló előtt. Bölöni Miklós erre gyávának nevezte Sinkó Lászlót, aki végül a cigarettájával gyújtotta meg a bomba gyújtószinórját, és behajította azt a teli bálterembe. A rendőrség hamarosan elfogta az elkövetőket, és a másnap megérkező Zombori Jenő szegedi főügyész, Szalay József kerületi rendőrfőkapitány, valamint Borbola Jenő rendőrtanácsos közreműködésével lefolytatott nyomozás annyi tárgyi bizonyítékot szolgáltatott, hogy december 30-án a tettesek beismerő vallomást tettek. Letartóztatták a társaikat is, csaknem az egész helyi fajvédő csoportot. Nem meglepő módon kiderült, hogy a merénylők nagy része tagja volt az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Piroska Jánost, mivel hivatásos állományú katonatiszt volt, és az általa elkövetett bűncselekmények a katonai igazságszolgáltatás alá tartoztak, a Budapesti Hadbírósnak adták át.

Az egyre inkább kiemeltté váló nyomozásba bekapcsolódott Diószeghy Sándor miniszteri tanácsos, a Belügyminisztérium közbiztonsági osztályának vezetője is, akinek közreműködése során kiderült, hogy a merénylők csoportja a Héjjas Iván vezetésével működő Alföldi Brigádnak is tagja, így módon pedig a Kettős-kereszt Vérszövetséggel és alaposan feltételezhető volt a kapcsolatuk.²⁸¹ A nyomozás során Sági Jánosnál még egy megbízólevelet találtak, amelyben Héjjas Iván kinevezte őt az Alföldi Brigád

²⁸¹ Az eset rekonstrukciójára leginkább Csongrád megye főispánjának iratai alkalmasak. HU-MNL-CSML-IV-401-a-24/1923.

csongrádi zászlóaljának szolgálatvezetőjévé.²⁸² Héjjas és az Alföldi Brigád kapcsán tehát a csongrádi bombamerénylet mögött ugyan-csak felsejlik a Kettőskereszt Vészövetség is.

Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter, a hadsereg becsültét mentendő – pályája során nem egyetlen alkalommal – elérte, hogy Piroska János főhadnagyot jogi értelemben ne tekintsék hivatásos katonának, épp ezért vádlottként tette társaival ő is a polgári bíróság elé állt.²⁸³ Az ügyet végül a Szolnoki Királyi Törvényszék tárgyalta, a vádlottakat Ulain Ferenc, az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik vezetője, a korszak ismert radikális jobboldali politikusa védte a tárgyaláson, mely egyébként – igen-csak felháborító módon – felmentő ítélettel zárult. Befolyásos katonai és politikai körök feltehetőleg itt is közbenjártak a vádlottak megsegítése érdekében, az ügyben született felmentő ítélet pedig itt sem tudható be a véletlennek.²⁸⁴

A titkos társaságok felszámolása és az irreguláris katonai alakulatok leszerelése

Az egyaránt külföldi és belföldi konszolidációra törekvő Bethlen-kormány számára mondhatni a nagy felháborodást kiváltó csongrádi bombamerénylet volt az egyik utolsó csepp a pohárban. Bethlen István ígéretet tett a parlament 1924. január 3-ai ülésén, hogy személyesen hallgatja ki Héjjas Iván hírhedt különítményparancsnokot többek között a csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban,

²⁸² SERFŐZŐ, i. m. 97.

²⁸³ Vö. Nemzetgyűlési Napló. XVIII, 344–345. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 100.

²⁸⁴ SHVOY, i. m. 97.

és ha a felelőssége kiderül, akkor ugyanúgy járnak el vele, mint bárki mással.²⁸⁵ Héjjast a rendőrség is kihallgatta a csongrádi bombamerénylet, valamint általánosságban a nacionalista titkos társaságok szervezkedései ügyében, személyesen Nádasy Imre országos rendőrfőkapitány jelenlétében,²⁸⁶ végül azonban nem látták bizonyítottnak, hogy személyesen köze lenne bármiféle bűncselekményhez, ez pedig minden bizonnyal nem volt más, mint alku a különítményparancsnok és a kormány, esetleg személyesen Horthy Miklós kormányzó között.²⁸⁷ Horthy mellett elsősorban Gömbös Gyula későbbi miniszterelnöknek lehetett nagy szerepe abban, hogy Héjjast a Horthy-korszakban sosem állították bíróság elé, az általa és az irányítása alatt mások által elkövetett cselekményekért komolyan sosem vonták felelősségre, holott bűnei nagyon sok ember számára nyilvánvalók voltak.²⁸⁸ Sokat elárul a radikális irredenta-nacionalista egyesületek, titkos társaságok és a hozzájuk számtalan szállal kötődő paramilitáris alakulatok és a magyar kormányzat kapcsolatáról Héjjas Iván már említett példája. Az egykori paramilitáris vezetőnek nem hogy nem kellett az igazságszolgáltatás előtt felelnie a tetteiért, de később vitézi címet is kapott,²⁸⁹ repülési jogról szóló könyvével jogi doktori címet szerzett, országgyűlési képviselő, majd a magyar állam jól fizetett és megbecsült hivatalnoká lett. Emelkedését elsősorban Gömbösnek

²⁸⁵ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII, 337–338. Idézi: SERFÓZÓ Lajos, SERFÓZÓ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, 36.

²⁸⁶ SERFÓZÓ, i. m. 36.

²⁸⁷ BODÓ, i. m.

²⁸⁸ BODÓ, i. m.

²⁸⁹ Héjjas Ivánnak Horthy Miklós kormányzó 1929. június 16-án adományozott vitézi címet. BODÓ, i. m.

köszönhette, aki később Magyarország miniszterelnöke is lett. A közös múlttal és közös bűnökkel rendelkező, egykor félelmetes hatalommal rendelkező különítményparancsnokok közül leginkább Prónay volt az, aki képtelen volt bármiféle, legalább részleges konszolidációra. Mivel a második királypuccs²⁹⁰ alkalmával nem fejezte ki kellően a kormányzó iránti hűségét, illetve különítményének tevékenysége, önkényes gyilkosságai és kalandorakciói egyre terheesebbek lettek a Bethlen-kormány számára,²⁹¹ végül nyugdíjazták és félreállították, valamint az Etelközi Szövetségből is kizárták.²⁹²

A konszolidáció jegyében az ország különböző területein még mindig működő félkatonai alakulatokat, nemzetvédelmi milíciákat, így a Héjjas-féle Alföldi Brigádot és az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait ezek után lényegében lefegyverezték, illetve regularizálták, a zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványaikat határozottan és egyértelműen megszüntették. Létrejött ugyanakkor a Belügyminisztérium irányítása alatt álló Nemzeti Munkavédelmi Hivatal²⁹³ nevű, elsősorban a sztrájkok és a munkásmozgalmi

²⁹⁰ IV. Károly 1921. októberi, második visszatérési kísérletének megghiúsításában egyébként Gömbös Gyula mozgósítására a MOVE és az ÉME milicistái mellett a Kettőskereszt Vérszövetség irreguláris katonái is részt vettek. Vö. GULYÁS, i. m. 101.

²⁹¹ KONOK Péter, *Az erőszak kérdései 1919–1920-ban*, Vörösteror–fehérterror, Múltunk, 2010/3, 72–91, 84.

²⁹² PRÓNAY, i. m. 322–324.

²⁹³ A Nemzeti Munkavédelem megszervezéséről a Minisztertanács 1921. október 28-án hozott határozata alapján a belügyminiszter III-III/VII.a/1921 sz. bizalmas rendelete intézkedett. 1922. augusztus 4-én a belügyminiszter kérte a Nemzeti Munkavédelem állományának növelését (HU-MNL-OL-K 27-1922. 08.

szervezkedések letörésére szolgáló félkatonai szervezet – kissé anakronisztikusan mondhatnánk, egyfajta *fehér munkásőrség* –, melynek tagjait kézfegyverekkel szerelték fel, és intézkedési, valamint fegyverhasználati joguk a rendőrségével egyezett meg, ezért ez inkább rendőri, mint katonai alakulatnak volt tekinthető.²⁹⁴ Az Alföldi Brigád, az Állambiztonsági Megbízottak Szervezete,²⁹⁵ illetve az ÉME nemzetvédelmi osztályai is ebbe a szervezetbe olvadtak be, tehát jóval szorosabb kormányzati kontroll alatt, de lényegében tovább működhetek.²⁹⁶

04./33. napirendi pont). A szervezet tagjait részben az állami alkalmazottak közül toborozták, részben egyetemi hallgatókat igyekeztek beszervezni, de tagjai közé kerültek egykori különítményesek és nemzetvédelmi milicisták is.

²⁹⁴ HU-MNL-OL K 26-XXII-6010. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 36.

²⁹⁵ Az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete 1919 augusztusában alapított, polgári segédrendőri és titkosszolgálati szervezet volt, melynek a tanácsköztársaság bukása után elsődleges feladata a kommunista szervezkedések figyelése és az esetleges munkássztrájkok letörése volt. A belügyminisztérium irányítása alá tartozott, polgári ruhás, fegyvert viselő, segédrendőri munkájuk mellett polgári foglalkozásukat is tovább űző tagjainak jogosítványai nagyjából a rendőrség jogosítványainak feleltek meg. Vezetője dr. Szemere Béla kórházi főorvos volt, aki egyébként ezer szálon kötődött az Ébredő Magyarok Egyesületéhez és más szélsőjobboldali szervezetekhez, és akinek neve összefonódott egy, a német szélsőjobboldali politikai erők, Hitler és Ludendorff tábornok támogatásával tervezett, egyébként komolytalan, 1923-as államcsínykísérlettel, amelyben talán az ÁBM fegyveresei is komoly szerepet játszottak volna. A vádak alól Szemerét és társait, Bobula Titusz építész-mérnököt és Ulain Ferenc ügyvéd-nemzetgyűlési képviselőt, az ÉME egyik vezetőjét végül felmentették (HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610). Az ÁBM 1922 októberében formálisan beolvadt a Nemzeti Munkavédelem szervezetébe, de egy ideig még igyekezett megőrizni önállóságát. Vö. Jegyzőkönyv az ÁBM és a NMV együttműködésére vonatkozó megállapodásról, 1922. október 2. Közl.: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II.*, 187–188.

²⁹⁶ Vö. DÓSA, i. m. 151–152.

A Kettőskereszt Vérszövetség – szoros átfedésben az Alföldi Brigáddal – feltehetőleg ugyancsak a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta tevékenységét, érdekes ugyanakkor, hogy Shvoy Kálmán tábornok a naplójában azt írja, a KKVSz 1923-ban alakult meg ezen a néven, éppen a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád egyfajta utódszerveként, tevékenységét pedig állítólag Főtartalék fedőnéven a Belügyminisztérium és a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta. Shvoy így magának a szervezetnek a genezisét is erre az időszakra, az 1923-as év végére datálja.²⁹⁷ A KKVSz Nemzeti Munkavédelemben történő integrálásáról egyébként levéltári forrás is fennmaradt: egy bizalmas belügyminisztériumi körlevél 1926-ból, mely megtiltja az NMV tagjainak, hogy az új sztrájktoró segédrendőri szervet akár egymás között is a Kettőskereszt Vérszövetség névvel illessék, mivel ahhoz a köztudatban meglehetősen rossz emlékek fűződnek.²⁹⁸

Csáky Károly honvédelmi miniszter a Márfy József és társai bombaperében tett vallomása, a Kettőskereszt Vérszövetség történetének egyik legfontosabb levéltári dokumentuma szerint a KKVSz ugyancsak a tanácsköztársaság leverése után a fővárosban

²⁹⁷ SHVOY, i. m. 90–95. Mindazonáltal Szakály Sándor egész tanulmányt szentelt annak a kérdésnek, miért is érdemes Shvoy Kálmánt szövegét (és úgy általában a naplókat és memoárokat) alapos forráskritikával kezelniünk. Vö. SZAKÁLY Sándor, *Napló, naplószerű emlékirat, emlékirat? Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945 nyomán a naplóíró felelősségéről és a forráskritika fontosságáról*, in *Emlékirat és történelem*, szerk. HORVÁTH Jenő–PRITZ Pál. Budapest, 2012. Magyar Történelmi Társulat – Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság. 82–98.

²⁹⁸ HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473 – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettőskereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

és vidéken tevékenykedő paramilitáris szervezetek egységes (katonaszakmai) irányítás alá vonása és egyfajta antikommunista rendcsinálás céljából jött létre, mégpedig feltehetőleg valamikor 1919–1920 tájékán.²⁹⁹ Ezután 1923 körül oszlott fel abban a formában, ahogyan korábban működött, Csáky ez alatt pedig feltehetőleg ugyancsak a KKV Sz Nemzeti Munkavédelembe történő integrálását érti, ami egyébként hivatalosan 1922 vége felé, a gyakorlatban talán valamivel később következett be.

Az 1923. október 19-ei, 7502. számú kormányrendelet valóban megtiltotta az állami alkalmazottnak, így a fegyveres testületek tagjainak is a részvételét olyan egyesületekben, amelynek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen, illetve nem rendelkeznek a belügyminiszter által jóváhagyott alapszabállyal, tehát lényegében a titkos társaságokban való tagságot tiltotta meg.³⁰⁰ A valóságban persze az állam számára tovább sem volt könnyű ellenőrizni – már persze ha jobboldali társaságok esetében valóban ellenőrizni akarta –, ki miféle egyesületben, társaságban tag, kikkel, hogyan és milyen célok érdekében tart kapcsolatot, pláne, ha az adott titkos szervezet érthető konspiratív okokból nem, vagy csak minimális mértékben képzett iratot. Ily módon, bár a Kettőskereszt Vérszövetség 1923-ban, bár hivatalosan megszűnt, tagjai valamilyen formában, részben feltehetőleg továbbra is állami szolgálatban, folytathatták tevékenységüket az általuk hazafiasnak tartott célok érdekében.

²⁹⁹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – Csáky Károly honvédelmi miniszter vallo-mása.

³⁰⁰ Budapesti Közlöny, 1923. október 24.

Ezek a nyilvánvaló ellentmondások is csak megerősítik azt a tényt, hogy a Horthy-korszak elvileg egyik legbefolyásosabb titkos társaságáról, mely a róla elterjedt információk alapján igen szoros személyi átfedésben volt a hadsereggel és egyéb állami fegyveres testületekkel, illetve magas rangú katonatiszt és politikus vezetői révén jelentős befolyást gyakorolt a korabeli politikára és a magyar állam működésére, máig mennyire keveset tudhatunk. Tudásunk jó része is a kisszámú és kellő kritikával kezelendő források okán sajnós, inkább feltételezés. Mindezzel együtt magában a Kettőskereszt Vérszövetség pusztá létezésében talán mégsem kell kételkednünk, a hozzá igen szorosan kötődő egyéb paramilitáris alakulatok, tiszti különítmények és radikális jobboldali társadalmi egyesületek 1920-as évekbeli tevékenységéről pedig számottevő mennyiségű információval rendelkezünk.

**DOCUMENTA
PARAMILITARIA HUNGARICA
FORRÁSOK
A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG
MŰKÖDÉSÉVEL KAPCSOLATBAN**

1.

HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515

**TITKOS KÜLÜGYMINISZTERIUMI
ELŐTERJESZTÉS AZ ELCSATOLT
TERÜLETEKEN DIVERZIÓS
TEVÉKENYSÉGET VÉGREHAJTÓ,
TITKOSSZOLGÁLATI JELLEGŰ SZERV
FELÁLLÍTÁSÁRÓL
PONTOS DÁTUM NÉLKÜL, 1920.**

Kizárólag az átvevő személyes használatára.
Használat után azonnal borítékban visszakérem.

ELŐTERJESZTÉS!

A megszállott területen a magyar irredentizmus sikerét a megszálló életét és vagyonbiztonságát rendszeresen támadó „aknamunka” nagyban elősegítené, mert a lelkeket a félelem könnyen megszállja, és ebbeli állapotában gyávasága szembeűnően mutatkozik. A jól megválasztott időben és módon alkalmazott agresszív fellépés mindig eredményre vezetett. Véleményem szerint az ideje is elérkezett annak, hogy a magyar irredenta működését ilyen irányban is kiterjesszük.

Ezen aknamunka sikere csak akkor lesz biztosítva, ha az nem öletszerűen hajtatik végre, hanem az összes számításba

veendő tényezők figyelembe vétele mellett alaposan megfontolt és kidolgozott tervvel biztosítjuk a sikerének és eredményének előfeltételeit, és ha ez megvan, konzekvensül végrehajtjuk vagy végrehajtatjuk.

Számításba veendő tényezők pedig a következők:

1. Az „aknamunkával” nem veszélyeztetjük-e az ott élő magyarság életét és vagyonbiztonságát? /Retorzió/
2. Nem veszélyeztetjük-e az irredenta működésünk helyességébe vetett bizalmat? /Tehát az ottani hozzájárulást megszerezni./
3. A személyi és tárgyi áldozatok gondos kiszemelése. /Intranzigens nacionalista politikusok, vezető emberek, ilyenek gyűlése, veszedelmes detektívtestületi tagok, stb., szóval azok, akiknek politikai magatartása, befollyása a megszállt területek visszaszerzése tekintetében számottevő akadályt képeznek. Katonai lőszér- és anyagraktárak, laktanyák, pénzüzetek, hadiüzemek, közlekedési vonalak, műépítmények, stb./
4. Időpontmegállapítás. /Kül- és belpolitikai momentumok kihasználása./
5. Az anyagi szükséglet kiszámítása /pénz/, és annak biztosítása.
6. Az eszközök előteremtése /pisztoly, mérge, robbanóanyag, pokolgép, szérum, stb./
7. A végrehajtó emberek kiválasztása.

Ha az 1. és 2. pontban foglaltak biztosítva vannak, ha az 5., 6. és 7. pontban foglaltak rendelkezésre állanak, akkor lehet csak alaposan megfontolt, részletes tervet kidolgozni a 4. pont szerint

megállapított időben a 3. pont alapján kiszemeltek elleni „aknamunka” végrehajtására.

Mielőtt az általam elképzelt terv körvonalazására térnék, az 1. és 2. pontban foglaltak mikénti biztosítását igyekszem megvilágítani.

Sikeres aknamunka esetén a magyarság elleni kegyetlen retorziót csak úgy lehet elkerülni, ha az aknamunka végrehajtását más irányú /szocialista, kommunista, parasztforrongás, bukovinai vagy beregszászi irredenta/ mozgalom kereteibe illesztjük be, vagy legalább is a végrehajtásnál oly áruló nyomokat hagyunk hátra, amelyekből a fent említett más irányú mozgalom valamelyikére lehet következtetni. Továbbá a végrehajtó közegek oly irányú lekötése /pénz, hozzátartozók javadalmazása, pozícióbiztosítás, stb./, hogy felfedezés esetén a vallatás során az előbb említett más irányú mozgalmak szolgálatában állónak vallják magukat.

Az ottani beavatott vezetők férfiaknak az aknamunkához való elvi hozzájárulását szintén szükségesnek tartom, mert e nélkül egyrészt éppen a retorzióra tekintettel a leplezés nem sikerülne, másrészt a lokális viszonyok ismerete folytán tanácsadói szerepüket nem nélkülözhetjük. Meg kell velük értetni, hogy az aknamunkára a cél érdekében szükség van, s ha valamelyik ennek dacára hozzájárulását vonakodna megadni, úgy azt arravalóbb emberrel kell fölváltani, vagy őt egyáltalában kikapcsolni. Megjegyezni kívánom, hogy csak elvi hozzájárulást, nem pedig részletbe avatást tartok szükségesnek.

Ha ezen két biztosíték megvan, a terv alapjait a következőképpen képzelem el:

Megszervezendő egy végrehajtó kis csapat /elszánt, bosszúvágyó, vagy pénzért kapható, testi ügyességgel bíró, szó-

fukar férfiak, esetleg tényleg elszánt nők./ Ezen emberek egy-két héten át elméletileg és gyakorlatilag iskolázandók, és csak azok bízhatók meg valamilyen feladattal, akik az iskolázás eredményeképpen megfeleltek.

A megszállott területen komoly intranzigens gondolkodású és széles látókörű férfiak előzetes bemondása alapján összeállítandó a kiszemelt személyi és tárgyi áldozatok jegyzéke és az itteni megítélés szerinti időpontban azok valamelyike vagy több ellen az aknamunka kezdetét venné. A végrehajtáshoz szükséges emberek már jóval előbb, esetleg állandó tartózkodásra leküldendő, velük az összeköttetés biztosan fenntartandó. Az eszközök biztosítandók, mégpedig innen való bevitel útján. Komplikált technikai eszközök készítendő, többiek bevásárlandók.

A végrehajtó közegek pénzzel való ellátása és siker esetén bőséges megjutalmazása és szökésének előkészítése.

Fontosnak tartom, hogy az aknamunka vezetésével kizárólag egy ember bízzék meg, aki a szervezést eszközli, az iskolázást végrehajtja, az eszközöket beszerzi, stb., akinek ilyen irányú működéséről más, mint a vezető nem tud.

Eredeti, gépelt tisztázat.

2.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

**HÉJJAS IVÁN FŐHADNAGY VALLOMÁSA A MAGYAR
KIRÁLYI ÁLLAMRENDŐRSÉG BUDAPESTI
FŐKAPITÁNYSÁGA ELŐTT A SZOLGÁLAT KÖZBEN
KATONARUHÁS EGYÉNEK ÁLTAL AGYONLÓTT
SOLTRA JÓZSEF RENDŐR ÜGYÉBEN
BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 17.**

Budapesti m. kir. államrendőrség főkapitánysága

MÁSOLAT

Jegyzőkönyv

Fölvéve Budapesten, 1920. évi november hónap 17. napján déli 1/2 órakor.

Jelen vannak: alulírottak.

Idézésre megjelent – az előállított gyanúsított viszonyaira nézve megkérdezettvén előadja:

Családi neve: Héjjas

Utóneve: Iván

Atyjának családi és utóneve: Héjjas Iván

Anyjának családi és utóneve: Battlár Teréz

Születés ideje: 1890 év január hó 19 nap.

Születés helye: Kecskemét

Családi állapota: nőtlen

Honossága: magyar

Községi illetősége: Kecskemét

Lakhelye: VII. Damjanich u. 3. és Britannia

Vallása: ref.

Kora: 30 éves

Foglalkozása: földbirtokos

Vagyoni viszonyai: atyja vagyonos

Katonasági viszonyai: leszerelt 1920. július 20. repülő főhadnagy

Szellemi műveltsége: felső keresk. érettségi

Anyanyelve: magyar

Előző büntetések: nem volt

Arra a kérdésre, hogy kíván-e valamit védelmére előadni, terhelt következőleg nyilatkozik:

Még a kommunizmus ideje alatt szerveztem ellenforradalmi csoportot azon célból, hogy a kommünt megdöntsem. Ez a csoport a kommün bukása után és az oláhok kivonulása után is fennmaradt. Az oláh megszállás alatt ez a csoport akadályozta meg azt, hogy a megszállók Kecskemét vidékére kijöjjenek rabolni. Ezen csoport a miniszter rendeletére 1919. november vagy decemberében feloszlott, s mint katonaság megszűnt létezni. E szervezet javarészt tartalékos tisztekből és gazdákból állott. E csoport ma már csak, mint társadalmi szervezet áll fenn és hazafias célokat szolgál /területvédelem/. Körülbelül egy éve vagyok Budapesten, de itt semmiféle különítményem nincs. Csupán négy ember van körülöttem, úgy, mint Kőváry Ottó főhadnagy, jelenleg tényleges főhadnagy a szegedi vadászászlóalján, Nagy Albert hadnagy, Várkonyi Sándor szakaszvezető és Zubornyak Ferenc járőrvezető, kik valamennyien a szegedi vadászászlóalja állományába tartoznak. Ezek az irredenta mozgalom idejére szabadságolva lettek, így kerültek hozzám abból azon célból, hogy köztem és a többi irredenta csoportok között az összeköttetést fenntartsák. Vagy 15

irredenta célt szolgáló különítménnyel tartottam fenn összeköttetést, de csak f. évi szeptember hó vége vagy október eleje óta, mióta azokat a kormány feloszlatta, így kerültem összeköttetésbe Babarczyval, ki már korábban is bejárt a Britanniába, és Hir György nemzetgyűlési képviselővel, ki az a „Adonyi” különítményt szervezte meg. Hirnek helyettese volt Klein /Szekszárdy/, és ő volt megbízva a szervezéssel, parancskiadással, az eskü kivételével, stb. Szekszárdyval nem érintkeztem, s általában Kőváry útján közöltem figyelmeztetéseimet és tilalmaimat, melyek főleg idegen személyek igazoltatására, általában törvénytelen cselekedetek elkövetésére vonatkoztak. Babarczyval mindössze háromszor-négyszer beszéltem. Pénzt adtam néhányszor Babarczynak zsoldfizetésre, mi kitűnik azon pénztárkönyvből, melyek Kőváry kezelt, s amelyet ma este fogok letétbe helyezni a vezérkarnál /Vár/. Ezen összegeket részben atyámtól, részben Battlay Géza volt makói főispántól kaptam /lakik: Britannia Szálló/, mindezekre nézve Battlay és Kőváry tud pontos felvilágosítást adni. Bíró Béláról Babarczy tett nekem említést, azt mondotta, hogy ez a legjobb embere, ő is mutatta be nekem, de egyébként nem érintkeztem vele. Kőváry egy ízben azt nekem, hogy Babarczy pénzt kér tőle zsoldfizetésre, de Kőváry azt felelte, hogy nincs, mire Babarczy egy más alkalommal azt mondotta, hogy nem baj, úgy is kapni fog 250.000 koronát. Midőn Kőváry ezt jelentette nekem, megbíztam azzal kérdezze meg Babarczyt, hogy kitől fog ennyi pénzt kapni? Kőváry meg is kérdezte Babarczyt, ki azt válaszolta, hogy ócskavasat fog eladni, s ezért kap pénzt. Mivel ez előttem hihetetlennek tűnt fel, Kőváry útján azt üzentem Babarczynak, hogy ne merjen semmiféle disznóságot elkövetni! Folyó hó 10-én, hajnali 3 óra tájban lövéseket hallottam az utcáról, s mivel már előzőleg puccs-

kísérletekről hallottam, besiettem a hallba, ahol már alarmírozva voltak az emberek. A hallban ekkor 30-40 tiszt tartózkodott, kiktől megkérdeztem, hogy mi történt, Hol azt a választ kaptam, hogy lelőttek egy rendőrt. Hogy ezt ki mondta, nem tudom, mert az ott lévők közül név szerint egyet sem ismerek. Megkérdeztem, hogy a mi embereink voltak-e? S mikor azt a választ kaptam, hogy nem innen valók, azt mondtam, hogy menjen ki egy járőr, s értesítse a rendőrséget. Ezután jött csak Kőváry, hogy ő milyen intézkedéseket tett utólag, azt nem tudom, mert én felmentem a szobámba Hír képviselőhöz. Zsabka /Zólyomi/ nem jelentette nekem azt, hogy ők lőttek le egy rendőrt, s én nem mondtam erre azt, hogy rendben van. Azt sem mondta, hogy egy Imre nevű ember lőtt a rendőrré. Imre, Sesevics, Zsabka, Tőkés, Strengé és Stanga nevű egyéneket név szerint nem ismerek, lehet, hogy látásból ismerem őket, de név szerint nem. Bideskuthyt, Osváth főhadnagyot, Kleint /Szekszárdy/ és Bíró Bélát személyesen ismerem, de nem érintkeztem velük. Arra nem emlékszem, hogy Osváthot láttam-e a hallban? A zűrzavar nagy volt, visszaemlékezni nem tudok. Nem felel meg a valóságnak Babarczy azon állítása, hogy én azt mondtam volna neki, hogy bármilyen úton kerítsen pénzt, se ne az ő neve alatt. Az ilyesmi már felfogásommal is ellenkezik. A Britanniában mindössze egy gépfegyver, néhány kézigránát s 6 puská volt, ezeket Prónay alezredes adta az én kérelmemre. Én ezzel azt akartam elérni, hogy meglepetések ne érjenek bennünket, mivel már egy ízben meglepték a Britanniát. Ezen felszerelés a puccsra való tekintettel történt. A gépfegyvert és a kézigránátokat f. hó 10-én délután visszavitettem a Nádor-laktanyába, mert ígéretet kaptam a városparancsnokságtól, hogy a katonaság nem fog kivonulni, csak a rendőrség, és pedig feltűnés nélkül. Én ezt azét

akartam, hogy a razzia ne tűnjön úgy felé, hogy mintha a személyem ellen irányulna, kitől erőszakkal kell elvenni a gazembereket. Én a városparancsnokságon Sávolytábornoknak meg is ígértem, hogy mindenkit kiadunk, aki gyanús. Nekem gáztettekről semmiféle tudomásom nem volt. Felolv. hh. aláíratott.

Kmft.

Héjjas Iván s. k.

Felv. Dr. Szrubián s. k. ker. kapitány.

A hivatalos másolat hitelül.

Budapest, 1920. november 18.

[olvashatatlan aláírás]

bűnügyi kiadó

Másolta: Madaczky

Egyeztette: Szemenyey

Hiteles másolat, gépelt.

3.

HU-MNL-OL-K 64-1921-41-199

**SCHITLER JÓZSEF VEZÉRKARI ALEZREDES
FELJEGYZÉSE A MAGYAR KORMÁNY, VALAMINT AZ
OSZTRÁK ÉS BAJOR PARAMILITÁRIS SZERVEZETEK
KÖZÖTT LEFOLYLT TITKOS TÁRGYALÁSOKRÓL
BÉCS, 1921. MÁJUS 11.**

Jegyzetek a május 10-én, Wienben lefolyt tárgyalásról

Jelen voltak:

Lehoczky konzul

Schitler alezredes

Kanzler

Hörl őrnagy

Kautter³⁰¹ Kapitänlieutnant³⁰² (Erhard megbízottja)

Patterrer tanár, a stájerrek kiküldöttje.

Dr. Ahrer kimentette magát azzal, hogy Dr. Rintelent a kommunisták május 8-án annyira inzultálták tettleg, hogy ágyban fekvő beteg, ennél fogva első helyettese, Dr. Ahrer jelenleg Grazhoz van

³⁰¹ Eberhardt Kautter paramilitáris vezető, Hermann Erhardt közvetlen helyettese az Erhardt Tengerészdandár nevű szabadcsapat élén.

³⁰² Kapitänlieutnant = korvettkapitány, a haditengerészetnél a századosnak megfelelő tiszti rendfokozat.

kötve, mert különben a Landesregierung³⁰³ ügyeit a szociáldemokrata Pongratz (2. Landeshauptmannstellvertreter³⁰⁴) vezetné.

Kifejtettem, hogy a további tárgyalások magyar részről a „Kettőskereszt Vérszövetség” nevében (Bund vom Doppelkreuze) fognak folyni, melynek megbízottja Siménfalvy igazgató lesz.

Továbbá felolvastam a nevezett szövetség föltételeit a tárgyalások folytatására nézve, melyek szó szerint a következőképpen szóltak:

1. *„Bevor dieser Bund sich verpflichte, würde, auf Geld und Verpflegsaushilfen, wünscht er, dass die „Orka” nicht nur mit den Steiern, sondern mit allen für die Aktion in Betracht kommenden Kreisen Vereinbarungen trifft, besonders unseren auch die wiener massgebenden Kreise einzubeziehen.*
2. *Der genannte Bund erklärt, dass die von seiner Seite in Aussicht gestellten Beihilfen nur dann aktuell werden, wenn die westungarische Frage auf freundschaftlichen Wege eine Lösung findet. Die „Orka” verpflichtet sich demnach, dass sie alle im ersten Punkte genannten österreichischer Kreise dazu bringen wird, dass Österreich solange die Übergabe des fraglichen Gebietes nicht fordert, bis dies auf Grund gegenseitiger Vereinbarungen durchgeführt werden kann.”³⁰⁵*

³⁰³ Landesregierung = osztrák tartományi kormány.

³⁰⁴ 2. Landeshauptmannstellvertreter = osztrák tartományi miniszterelnök 2. számú helyettese.

³⁰⁵ A szöveg magyar fordítása: „1. Mielőtt a Szövetség pénz- és élelmiszersegélyre elkötelezné magát, azt kívánja, hogy az Orka szervezet ne csak a stájerekkel, hanem vala-

Úgy a bajorok, mint Patterer tanár ezt a két pontot szóról szóra feljegyezték maguknak. Kijelentették, hogy az 1. pontot úgy értelmezik, hogy ők a nevezett körök alatt az egyes tartományok „Orka”-Landesleitungjait³⁰⁶ értik.

A további tárgyalásokra nézve a következő megállapodás történt:

- a) Kanzler e hó 18-ára összehívja Grazban a nevezett körök vezetőit, hogy velük a feltételeket közölje, és hogy ezeket velük elfogadtassa.

Kérdéses azonban, hogy a tartományok „Orka”-vezetői rögtön hozzájárulnak-e anélkül, hogy a mértékadó emberek hozzájárulását előzőleg ne kérték volna ki.

- b) e hó 18-án szintén Grazban külön tárgyalás lesz a magyarokkal, amelyen a végleges megegyezések fognak létrejönni.

Patterer a maga részéről elfogadta a feltételeket, azonban már most megnevezi azon kifogásokat, amelyek más oldalról fognak támasztatni:

mennyi, az akció szempontjából fontos személlyel, különösen a bécsi mértékadó körökkel lépjen egységre.

2. A Szövetség kijelenti, hogy a részéről kilátásba helyezett segítség csak akkor válik aktuálissá, ha a nyugat-magyarországi kérdés rendezésére barátságos formában került sor. Az Orka szervezet elkötelezi magát amellett, hogy az összes, az 1. pontban említett körrel együtt arra törekszik, hogy Ausztria mindaddig ne követelje a szóban forgó területek részére történő átadását, míg a kérdésben kölcsönös megállapodás nem születik. „

³⁰⁶ Landesleitung = tartományi vezetőség

- 1) Az a kifejezés: „*Vereinbarung auf freundschaftlichen Wegen*”³⁰⁷ egy kissé határozatlan; célszerű volna azon új határvonal megnevezése, mely körül a megegyezés fog forogni. (A tárgyalási bázis megjelölése).
- 2) A tárgyalók a „Heimwehr”-szervezeteket képviselik, közöttük és a jelenlegi kormány között azonban nagy különbség van.

Ha a tárgyalók nem volnának képesek a legjobb akaratuk mellett a jelenlegi kormányt döntően befolyásolni, úgy az nem tekintendő illojalításnak.

Az a benyomásom, hogy a bajorok nagy súlyt fektetnek a megegyezésre Németország expanziólehetősége miatt kelet felé, míg a stájer kiküldöttek a magyarokkal való megegyezésben az állásuk és személyi biztonságuk garanciáját látják.

Kanzler kéri, hogy az „Orka”-vezetőség életben tartására felajánlott 100.00 márkát Janky alezredes címére utalványozzuk át Münchenben, ahol ő vagy Hörl át fogja venni.

Hörl őrnagy a hó vége felé Budapestre fog utazni, hogy Siménfalvyval felvegye az összeköttetést, és tájékoztatást nyerhessen a mi önvédelmi szervezeteink állapotáról.

Kanzler a következőket tette szóvá: értesüléseik szerint a magyarok megegyeztek a lengyelekkel, hogy azon esetre, ha a lengyelek és csehek megtámadnák Németországot, a magyarok semlegességre kötelezték volna magukat Csehországgal szemben is. Ha ez valóság volna, akkor ő és mindazok, akik a magyarbarátság lelkes szószólói, teljesen elvesztették volna hitelüket Németországban, és még, mint kémek lehetnek meggyanúsítva, mert a németek

³⁰⁷ barátságos úton megkötött megállapodás.

terveiről minket értesítettek. A német kormány csak azt az esetet tekintené casus bellinek, ha a lengyelek a csehek „deutsches Reichsgebiet”-et,³⁰⁸ nem pedig ha csak „Abstimmungsgebietet”³⁰⁹ szállnának meg.

A németek úgy látják a helyzetet, hogy Felső-Szilézia ellen a lengyelek 4-500.000 embert, a csehek 3 hadosztályt vonultattak fel, míg a cseh-bajor határon kettő hadosztály állana.

Német részről a Reichswehr Felső-Szilézia vidékén lépne akcióba, míg a cseh-bajor határon kb. 2 Orka-hadosztály, valamint az Erhardt-csapatok (kb. 20-30.000) volnának.

Kérdésemre, hogy mi történne, ha a franciák közbelépnének, Kanzler azt a fantasztikus tervet mondta, hogy a németek 14 napon belül a lengyelekkel és csehekkel fognak végezni, azután a franciáknak fognak ellentállni.

Én kifejtettem, hogy tudtommal nem létezik ilyen meg egyezés a részünkről a lengyelekkel és csehekkel, és a következőt olvastam fel:

„Wenn die Tschechen Deutschland angreifen würden, und die Deutschen sie zurückwerfen, denn ist der genannte Bund bereit, unter folgender Bedingungen zu Gunsten Deutschlands einzugreifen:

- a) Die deutsche Irredenta wurde bereit in ganzen Gebiet der gegenwärtigen Tschechoslovakei zum Ausbruch gebracht,*
- b) grössere deutsche Truppenmassen haben die tschechoslovakische Grenze überschritten.*

³⁰⁸ deutsches Reichsgebiet = német birodalmi terület.

³⁰⁹ Abstimmungsgebiet = olyan vitatott hovatartozású terület, amelynek hovatartozásáról elvileg az ott élő lakosoknak kellene népszavazáson dönteniük.

Die Eingreifen unsererseits wird darin bestehen, dass auch wir in Oberungarn unsere Irredenta zum Ausbruch bringen und vom ungarischen Territorium mit Freischaren nach Oberungarn vorrücken.”³¹⁰

Kanzler azon kívánságának adott kifejezést, hogy a Kettőskereszt Vérszövetségnek segítsége lehetőleg a kezdettől fogva kössön le cseh csapatokat a Felvidéken. Én kifejtettem, hogy a csehek annyira félnek tőlünk, hogy csapatokat a Felvidékről aligha fognak elvonni, másrészt e nevezett szövetség csak akkor léphet akcióba, ha a cseh helyzet már erre megérett, mert tekintettel kell lenni a jugoszlávokra és a románokra.

Fenti kijelentéseim látszólag nagy megnyugvással vétettek tudomásul.

Kanzler azt a kérdés intézte hozzám, hogy a németek részére nem-e lehetne Magyarországon lőszert gyártani.

Nem tudván erre választ adni, felhívtam a bajorokat, hogy ezt a kérdést Hörl őrnagy tegye szóvá budapesti látogatása alkalmával.

Patterer a helyzetet Stájerországban a következően festette: a hangulat a forrpontra jutott, és kedvező volna a helyzetet jobbra fordítani.

³¹⁰ A szöveg magyar fordítása: „Ha a csehek megtámadják Németországot, a németek pedig visszaverik őket, a szövetség készen áll az alábbi feltételekkel beavatkozni:

- a) A német irredenta kirobban majd Csehszlovákia egész jelenlegi területén.
- b) Nagyobb német csapattestek lépik át a csehszlovák határt.

A beavatkozás a mi részünkről abból fog állni, hogy mi is kirobbantjuk a saját irredentánkat a Felvidéken, ahová Magyarország területéről szabadcsapatok nyomulnak be.”

Stájerországban ez egy pár nap alatt hajtható végre, de Wienre való tekintettel ez mostan nem volna kívánatos. A kommunisták ellen elfogató eljárással fognak élni.

[sajátkezű aláírás]

Schitler ales³¹¹

Láttam. 1921. V. 11. Lehoczky s. k.

Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.

³¹¹ ales = alezredes.

HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221

**MORLIN ERVIN MINISZTERI OSZTÁLYTANÁCSOS
JELENTÉSE A MAGYAR KORMÁNY ÉS AZ ORKA ÉS
ORGES BAJOR ÉS OSZTRÁK NACIONALISTA
PARAMILITÁRIS SZERVEZETEKSEL FOLYTATOTT
TITKOS TÁRGYALÁSOKRÓL
GRAZ, 1921. MÁJUS 24.**

JELENTÉS

a folyó hó 19-én, Grazban, az Orka és Orgesch képviselőivel folytatott bizalmas tárgyalásokról

Jelen voltak:

bajor részről: dr. Kanzler és Hörl őrnagy (Ahrer és dr. Patterer a tárgyalásoktól távol tartották magukat, mert a II. tárgyalás után a nyugat-magyarországi junktim miatt visszaléptek.

osztrák részről: dr. Rintelen tartományi főnök és Metzger altábornagy,

magyar részről: Lehoczky ezredes, Schitler vezérkari alezredes és Morlin osztálytanácsos.

A tárgyalásokat dr. Kanzler nyitotta meg. Mindenekelőtt szükségesnek látja leszögezni, hogy eredeti tárgyalási alapunktól eltértünk, amennyiben a magyarok a nyugat-magyarországi kérdés és az együttműködés között junktimot állítottak fel. Ő ezt annál kevésbé érti, mert a nyugat-magyarországi kérdés jelentősége

eltörpül azoknak az egész Európát érintő kérdéseknek fontossága mellett, amelyeknek megoldását közös akciónktól várja. Különben is, ők adott esetben kimondanák az összes békeszerződéseknek érvénytelenségét, amivel a nyugat-magyarországi kérdés automaticæ elintéződnék. Sajnálja különben, hogy a magyarok a bolsevizmus veszedelmét, úgy látszik, lebecsülik; nemrégiben került kezei közé egy bizalmas jelentés, amiből kitűnik, hogy a szovjet kormány agresszív terveit nem adta fel, ellenkezõleg, különösen Magyarország ellen belátható időn belül nagyszabású akciót tervez. Ezt a jelentést ő a pünkösdi ünnepek alatt Manteuffel futárral eljuttatta a magyar külügyminiszter úr kezeihez. Kéri ennek megfontolását. Bejelenti ezután, hogy ő az összes tartományok vezetőit meghívta, a felső-ausztriai beteg, a salzburgi a csatlakozási mozgalmak, a tiroli pedig a rossz közlekedési viszonyok miatt nem jöhetett, ez utóbbi különben is kevésbé van érdekelve.

Katonai szempontból az Orgesch azt szeretné, ha a magyarokkal egyidejűleg léphetnének akcióba, ami által Csehország két tűz közé szoríttattnék.

Ismétli különben, hogy a nyugat-magyarországi junktim az ő helyzetét nagyon megnehezíti.

Dr. Rintelen tartományi főnök ugyancsak a bolsevizmus veszedelmét fejtegeti. Szerinte Ausztria bolsevizálása „*vollzieht sich auf kaltem Wege*”,³¹² de a végeredmény ugyanaz. Ezzel a magyaroknak is számolniuk kell, egyébiránt a magyaroknak sem lehet közömbös, hogy Stájerországban milyen elemek kezében van a hatalom, főleg az Olaszország felé irányuló transito-forgalom miatt. Az osztrák szociáldemokraták teljesen a szélsőséges elemek

³¹² „hidegen [békésen, lassan] megy végbe”.

terrorja alatt állanak, és ezeknek mindenre kapható eszközei, aminek az ellene elkövetett merénylet bőséges bizonyítékokat szolgáltatott. Reméli, hogy az a hír, hogy a magyarok a lengyelekkel szemben lekötötték volna magukat, nem felel meg a valóságnak. (Itt rögtön megnyugtattam, hogy ez csakugyan teljesen alaptalan, és hogy semmiféle irányban sem vagyunk lekötve.) A magyarokat végül kéri, hogy legyenek meggyőződve az ő teljes lojalitásukról. (Itt is rögtön közbeszóltam, hogy ebben sohasem kételkedtünk.)

Az elhangzott beszédekre a következőkben reflektáltam: a bolsevizmust illetően nagyon nehéz diszkussziókba bocsátkozni, mert tiszta képet az ottani állapotokról senki sem alkothat magának. Annyi bizonyosnak látszik, hogy Lenin az utóbbi időben sokat engedett elveiből. Mindenesetre sajnálom, hogy az említett jelentésbe nem volt alkalmam betekintést nyerni, de nem hiszem, hogy ez a magyar álláspontot döntően befolyásolta volna.

A nyugat-magyarországi kérdésre vonatkozólag meg kell jegyeznem, hogy nem szabad azt hinni, hogy ez Magyarország számára másodrendű fontossággal bír. Ha Nyugat-Magyarországot elvesztjük, utolsó reményünk hiúsul meg. A többi elszakított területekről – természetest bizonyos reservatio mentalis-szal – legalábbis egy időre, le kell mondanunk, de a legújabb időkig volt okunk remélni, hogy a trianoni békeszerződésnek idevonatkozó rendelkezései nem fognak teljes szigorúsággal végrehajtatni. Aki pedig ezt a területet tőlünk elveszi, az éppen az az állam, amellyel évszázadokon keresztül a legszorosabb államjogi és gazdasági kapcsolatban éltünk, és amely ezáltal most ellenségeink sorába lép. Magyarországon az átcsatolás megtörténte után oly hangulat fog felülkerekedni Ausztriával szemben, amely minden együttműködést hosszú időre lehetetlenné fog tenni. Az osztrákok pápábbak a

pápánál, mert nyílt titok, hogy az Entente egy barátságos meg-
egyezségnek akkor sem állott volna útjában, ha az a békeszerződés
rendelkezéseivel ellentétben is áll. A magyar kormány a nyugat-
magyarországi kérdésnek Ausztria javára való eldöntése esetében –
ezt egyébiránt sajnós, ma már körülbelül elintézett dolognak lehet
tekinteni – minden valószínűség szerint szigorú gazdasági rend-
szabályokhoz fog nyúlni, ilyen körülmények között nehezen
képzeltető el egy kooperáció.

A tárgyalások ezután inkább beszélgetéssé alakultak át. Fel-
tettem a kérdést, hogy a megtörtént átcsatolás után az Orka embe-
rei, ha egyszer kormányra jutottak, képesek lennének-e a kérdést
újra spontán felvetni. Erre dr. Rintelen nem tudott határozott
választ adni, élénken érdeklődött azonban az iránt, ebben az
esetben mi magyarok hogyan képzelnők a megoldást. Azt feleltem,
hogy egészen pontosan nem tudnám megmondani, de minden
bizonytal igen jelentékeny területi eredményeket követelnénk,
esetleg gazdaságilag passzív és aktív területek tekintetbe vételével.
Magyarország a maga részéről esetleg gazdasági téren adhatna
rekompenzációkat, különösen élelmiszerszállításokkal. Dr. Rintelen
egyenesen megkérdezte azt is, hogy mi lenne Sopronnal? Azt
válaszoltam, hogy Sopronról természetesen nem mondhatnánk le.
Rintelen az egész kérdés iránt nagy érdeklődést tanúsított, és
hajlandónak mutatkozott egy kísérlet megtételére abban az irányba,
hogy a hétfőn meginduló nyugat-magyarországi tárgyalások előtt a
kormányra a nagynémetek útján nyomást gyakorolhatna, hogy
engedjen intranzigens magatartásából. Itt azután Kanzler szóba
hozta az anyagi kérdést, és akkor végre is elő kellett hozakodnom
azzal a kijelentéssel, hogy a magyar kormány a legnagyobb sajná-
latára nem hozhat nagyobb anyagi áldozatot, mindössze 100.000

márkát ajánlhatunk fel a müncheni Zentralorganisatio céljaira. Amikor ezt azzal indokoltam, hogy Magyarország ma jobban, mint valaha kénytelen reálpolitikát űzni, Rintelen megkérdezte, mit értek ez alatt tulajdonképp. Azt válaszoltam, hogy ha áldozatot hozunk, pozitív ellenszolgáltatást kívánhatunk. Rintelen erre megjegyeztek: „*na ja, freilich, man macht keine Politik für die schönen Augen seines Nächsten*”,³¹³ és Metzger felé fordulva elejtette a megjegyzést: „*am End werden wir eine andere Orientierung suchen müssen*.”³¹⁴ Erre reflektálni nem tartottam szükségesnek.

Metzger altábornagy néhányszor közbevetette magát, és a beszélgetés folyamán felmerült ellentétek kiegyenlítésére *modus vivendi*-t keresett.

Schitler alezredes megjegyzi, hogy többet, mint amennyit a május 10-iki ülésen ígértünk, nem adhatunk. Katonai tekintetben szem előtt kell tartani, hogy Magyarország ellenségektől minden oldalról körülvéve, igen súlyos helyzetben van, és esetleges megmozdulásunk okvetlenül valamennyi ellenfelünk támadását vonná maga után.

Rintelen egy ízben bizalmasan közölte, hogy szerinte „*das Leben der Regierung zählt nur mehr nach Wochen*”,³¹⁵ kérdésemre, „*und was kommt dann nach? Etwas noch Aergeres?*”³¹⁶, rejtelmes mosollyal azt felelte: „*das kann man nicht wissen*.”³¹⁷ De nem tudom elképzelni, hogy ő komolyan hinné, hogy az Orka emberei kormányra jutnának.

³¹³ „Na igen, persze, az ember nem csinál politikát a szomszédja két szép szeméért.”

³¹⁴ „Még a végén más orientációt [értsd: szövetségest] kell majd keresnünk.”

³¹⁵ „A kormány élete már csak néhány hétig számít.”

³¹⁶ „És utána mi jön? Valami még zavarosabb?”

³¹⁷ „Azt nem tudhatjuk.”

A tárgyalások ezzel megszakadtak, de bármikor újrafelvehetők, ez mindkét részről ismételt hangsúlyoztatott, különösen új tárgyalási alap esetére. Én többször nyomatékosan kijelentettem, hogy a magyar kormány nagy súlyt helyez az együttműködésre.

Budapest, 1921. május 24.

[saját kezű aláírás]

Morlin

Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.

5.

HU-MNL-OL-K 26-1387. csomó-H tétel

**GÖMBÖS GYULA LEVELE BETHLEN ISTVÁN
MINISZTERELNÖKNEK A HÉJJAS-KÜLÖNÍTMÉNY
MEGFÉKEZÉSE ÉRDEKÉBEN, MELYBEN A
KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG
FEGYVERESEINEK SEGÍTSÉGÉT KÉRI
1921. SZEPTEMBER 30.**

Nagyméltóságú Miniszterelnök Úr!

A nyugat-magyarországi bandaharcok egységes irányítására kérettem fel, úgy Általad, mint a Társadalmi Egyesületek Szövetsége által.

Mindenesetre azért választottatok engemet, mert azt reméltétek, hogy módomban lesz a szabadcsapatok működését... megfelelően irányítani.

Olyan időben vettem át a vezetést, amely időben az egységes vezetés hiánya következtében olyan káosz uralkodott, amelyből úgy látszott, alig lehet kivergődni. Különösen ki kell emelnem azt, hogy az egyes vezérek, telve hiúsággal, önhittséggel annyira el voltak kaptatva, hogy csak nagy önmeztagadással bírtam őket gondolatvilágunknak megnyerni. Emellett katonai szempontból oly nagyfokú műveletlenséget, politikai szempontból oly kicsinyes rövidlátást kellett tapasztalnom, amely már az eddigi munkát is lényegesen megnehezítette. Bizakodó természet lévén... nem adtam fel a küzdelmet ezen elemekkel szemben, sőt, a legutóbbi időkhig azt hittem, hogy sikerülni fog teljes fegyelmet teremtenem.

A pándorfalui események kivizsgálására és rendezésére kiküldött Solymosi János jelentéséből azonban sajnálattal kell megállapítanom azt, hogy a jogtalanul az északi hadsereg körletébe utazott és most ott rendetlenkedő Héjjas Iván felett nem bírok semmiféle állandó és kiszámítható befolyással, úgyhogy az események kialakulásáért nem vállalhatok semmi felelősséget.

Javaslom: adassék nekem annyi felfegyverzett ember, hogy én akaratomat érvényesíthessem legrövidebb időn belül Héjassal szemben; a legjobb volna a K. K. V.-szervezet 500 embere géppuskákkal, vagy ha azt nem kaphatom meg, lemondásomat méltóztassék tudomásul venni. Addig is proponálom, hogy Héjjas Ivánt, aki gyakran megfordul Magyaróváron, továbbá Bachó századost,³¹⁸ aki neki segédje, méltóztassék letartóztatni. Figyelmeztetni kötelességem továbbá, hogy Héjjas, minden megállapodásunk ellenére, Magyaróvár területéről embereket von Pándorfalura.

Mély tisztelettel:
Gömbös Gyula

Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.

³¹⁸ Bachó István százados, az ÉME vezetőségi tagja, ismert különítményes tiszt.

**RÉSZLETEK SHVOY KÁLMÁN TÁBORNOK
NAPLÓJÁBÓL AZ IRREGULÁRIS-TITKOS KATONAI
ALAKULATOK REGULARIZÁLÁSÁRÓL, ILLETVE
HÉJJAS IVÁN ALFÖLDI BRIGÁDJÁNAK
ÁTALAKULÁSÁRÓL KETTŐSKERESZT
VÉRSZÖVETSÉGGÉ**

1923. November 3.

A parlamentben az ellenzék állandóan támadta kormányt a titkos társaságok miatt. Ezért a kormány egy rendelkezést adott ki, hogy minden titkos társaságnak meg kell szűnni. Minden tiszt és képviselő írásban nyilatkozatot kell, hogy adjon, hogy nem tagja semmi titkos társaságnak.

Mint a katonanemzetség (pesti) feje, összehívtam az összes katona EX-tagokat, hogy megbeszéljük a helyzetet. Csáky nagy ellensége volt az EX-nek, tudott róla. Összejöttünk. Véleményeket mondtak, végre az a vélemény alakult ki, hogy meg kell szüntetni, felhagyjuk a további életet és szervezetet. Emiatt erős ellentétem és vitám volt Feilitzschsel, aki részt vet és más véleményen volt, s azt akarta érvényesíteni, végül el is tanácsoltam. Ezután másnap, November 4-én este Újfalussy, Siménfalvyval a kormányzó úrhoz mentünk, előadtunk neki mindent, s azt kértük, hogy a becsület-szó-adásra adja meg ezek után az engedélyt, és adjon garanciát, hogy azoknak a tiszteknek, akik tagok voltak, emiatt nem lesz

bántódásuk. Erre azért volt szükség, mert Csáknak megvolt a tagok jegyzéke.

Erre ígéretet kaptunk. Furcsa volt ilyen ügyben az államfővel tárgyalni.

December 31.

Elmúlt az 1923. év is, amelynek fő jellegzetessége volt, hogy Budapestre kerültem és ott végeztem szolgálatomat a főparancsnok mellett... Ami a hivatalomat illeti: nagyon nehéz feladat elé lettem állítva, egy egész új rendszert kellett megalapozni, és begyepesedett és meggyökeresedett, régi rosszat megszüntetni. Sok ellenséggel, ellenáramlással találkoztam. Erős honvédszellemet fejlesztettem ki, ezért a sok közös tiszt³¹⁹ összefogott ellenem. Egy egész hadjárat indult ellenem.

Az EX nominal³²⁰ megszűnt. Héjjas Iván szervezeteit, az Alföldi Brigádot megszüntették, ugyanakkor azonban megalakult a Magyar Tudományos Fajvédő Társaság, amelynek alapszabályait a belügyminiszter jóváhagyta, és ennek leple alatt tovább dolgozott az EX, mint titkos társaság, még erősebben, még arcátlanabbul, titkosabban, és még jobban destruálva, mert most már teljesen a politika és főleg személyek szolgálatában állva dolgozott. Az Alföldi Brigád helyett pedig a Kettős Kereszt Vérszövetség alakult, amely kifelé úgy szerepelt, mint a nemzeti munkavédelem tartaléka. Parancsnoka, illetve felügyelője volt a nemzeti munkavédelemnek Hajniss Győző főparancsnok, altábornagy. Minden kerületnek volt

³¹⁹ Shvoy Kálmán itt feltehetőleg olyan katonatisztekre céloz, akik a Monarchia fennállása alatt nem a magyar honvédségben, hanem a közös császári és királyi hadseregben szolgáltak.

³²⁰ nominal = névlegesen.

egy vezetője – a szegedinek én –, s hivatalosan összejöttünk a Hadik laktanyában, s ott tárgyaltunk, szervezkedtünk. Tagja volt a szervezetnek és egyben polgári főnöke Ráday Gedeon, tagjai, vezetői Pálóczi Horváth,³²¹ Keresztes-Fischer Ferenc, Bartha László, Somogyi Aladár, mint a legkiválóbb emberek. Benne volt a vasút, posta. Ilyen kétszínű volt akkor a játék – a parlamentben letagadtak mindent, s titokban ilyeneket szerveztek. Egy alkalommal jelen volt Csáky miniszter, aki tulajdonképpen a szervezet ellen beszélt és tett, de eljött, alkalmasint azért, hogy mindent megtudjon. Vita keletkezett köztünk, mely afelett folyt, hogy mi történik, ha valamilyen eltolódás lenne, és valaki rosszul akarná felhasználni a szervezetet. Megfeleltünk neki. Erre ő azt mondta, és mi lenne akkor, ha például ő volna az, aki báránybőrben közeledő oroszlán? Akkor őt is lelőnénk – mondtam én.

Ilyenek voltak akkor az állapotok, de nem is tudta ezt nekem soha megbocsátani és elfelejteni.

[...]

1924. március 25.

Piroskáékat³²² 300 millió korona kaucióért szabadlábra helyezték.

A titkos egyletekre vonatkozó kormányrendelet megjelent. Ezek szerint a tisztek bejelentették az EX-nek, hogy kilépnek, s erre aláírták a becsületszóra való kijelentést, hogy nem tagjai titkos társaságnak. Micsoda aljas kettős játék, képmutatás, mikor a titkos

³²¹ Feltehetőleg Pálóczy-Horváth István, földbirtokos, radikális jobboldali politikus, az 1920-as években egy ideig az Ébredő Magyarok Egyesületének elnöke.

³²² Shvoy Kálmán itt a csongrádi bombamerényletre és a Piroska testvérek óvadék ellenében történő szabadon bocsátására céloz.

társaság tovább fennmaradt, csak kapott egy fedő, nyílt társasági szabályt.

Az Alföldi Brigád kötelékei is átmentek a Kettős Kereszt Vérszövetség szervezetébe. Ki tudja, mennyi gyilkos is ment velük. Ezen szervezetek a honvédelmi miniszter és a belügyminiszter tudtával voltak.

Eredeti, kézzel írt.

7.
**RÉSZLET PRÓNAY PÁL ALEZREDES
VISSZAEMLEKEZÉSEIBŐL AZ. 1. SZEGEDI
VADÁSZZÁSZLÓALJ FELÁLLÍTÁSÁRÓL,
MELYBEN A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG
MEGSZERVEZÉSÉT IS EMLÍTI³²³**

Budapesten azután erélyesen hozzáálltam egy zászlóalj felállításhoz. Először végigjártam valamennyi, a főváros területén létező katonai ruhatárakat, és lefoglaltam az egyenruhákat, lábbeliket és a hozzá szükséges felszereléseket, melyeknek egyöntetűségére különösen gondolnom kellett, miután gyalogságnak való ruha igen kevés volt.

Az első számú tiszti szakaszon Nitthaus Dezső százados indult Szegedről Budapest felé, még mindig József főherceget őrizte a várban, a főhercegi palotában. Tehát bevonultattam, mivel a zsidók által óhajtott „homo regius”-ság be nem következett, és ezen 30 vagy 40 tiszt ott úgy szólván csak a napot lopták és a főhercegi konyhán éltek, nem csináltak semmit. Nitthaus százados, aki nem lévén egészséges természetű, egy különítmény szolgálataiban nem is bizonyult alkalmasnak, ezért nálam jelentkezett, és valahol egy iskolai beosztást kapott. A többi fiatal tisztnek pedig kijelentettem – úm. Taby, Molnár, Cicatrisz, Lackovich, stb. –, miután a főhercegi udvar tányérnyalásaiból elég volt, vagy csapat-

³²³ A könyvformában korábban már megjelent forrás alábbi részletét közöljük újra: PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszája. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin–SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könykiadó, 1963, 161–163.

szolgálatra jelentkeznak, vagy leszereltetem őket a különítményemből, ahová még mindig tartoznak. Erre azután mindannyian sürgősen jelentkeztek szolgálattételre.

Tisztjeim nagy létszámából azokat válogattam ki elsőbben csapatszolgálatra, akik a tényleges állományhoz tartoztak, vagy pedig katonatiszti pályára akartak lépni. Ilyen volt pl. Rantzenberger Győző öreg népfelkelő százados, aki azután ezt a jótéteményemet elég rútul hálálta meg.

A zászlóaljtörzs eszerint a következő tisztekből állott: utánam, mint korban legidősebb, Rantzenberger Győző tüzér százados szerepelt helyettesként, de csak az irodában. Egyúttal az ő felügyelete alá helyeztem a kaszárnya épületét, annak belső tisztaságát, továbbá a konyhákat, a legénység étkezését, stb. Elsősegélytisztnak kinevezték Laczkovich László, másodiknak Cicatricisz Miklós főhadnagyokat. Laczkovich mint rangban a többi fölött legidősebb főhadnagy helyettesített távollétemben a zászlóalj kivonulását és kiképzését illető dolgokban. A zászlóalj gazdasági főnöki teendőivel Czifrusz Ödön főhadnagyot bízam meg, akinek Lederer Gusztáv főhadnagy – a későbbi hentes-rablógyilkos³²⁴ – volt, mint élelmező tiszt alárendelve. A törzshöz tartoztak még

³²⁴ Léderer Gusztáv (1893–1926) csendőr főhadnagy, egykori különítményes tiszt és felesége, Schwartz Mária 1925 januárjában nyereségvágyból meggyilkolták és feldarabolták ismerőseit, Kodelka Ferenc meglehetősen jómódú húspari vállalkozó hentesmestert. Bár sosem bizonyították rá, Léderer Gusztáv a fehérterror ideje alatt a Prónay-különítmény tagjaként legalább egy tucat politikai gyilkosság elkövetője és résztvevője volt, de az sem kizárt, hogy feleségével már a konszolidáció ideje alatt más rablógyilkosságokban is érintettek voltak. A házaspár tagjait halálra ítélték. Léderert kivégezték, a felesége végül 25 éves börtönbüntetést kapott. Vö. PINTÉR István, *A század nevezetes bűnügyei*, Budapest, Minerva Kiadó, 1964, 95–108.

Szeghő Sándor karnagy a teljes létszámú zenekarával, azután Makay Imre tüzér százados, aki alá tartoztak a zászlóalj pótkeret-ügyei, amelyeket pedig hozzá beosztott tisztekkel – úm. Héjjas Auréllal,³²⁵ Héjjas Ivánnal, Vannay Lászlóval,³²⁶ Rády Árpáddal,³²⁷ Kőváry Ottóval és még több más tiszttel intézte a Tisza-Duna között és a Tiszántúlon. Megszerveztettem vele a nevezett vidéken a nemzeti propagandát – továbbá a nemzetvédelmi és irredenta alakulatokat, többek között a Kettőskereszt Vérszövetséget.

A zászlóaljtörzshöz tartoztak még a Britanniában elhelyezett tiszti század parancsnokai, melyeket eleinte Scheftsik vadász főhadnagy, utána pedig Takátsy Gyula honvéd huszár százados vezetett. Miután minden egyes gyalogszázad a parancsnokon kívül 4-5 fiatalabb tisztet is kapott, a fennmaradókat ezen tiszti századba soroltam. [...]

³²⁵ Héjjas Aurél honvéd főhadnagy, Héjjas Iván testvére, a nyugat-magyarországi felkelés egyik parancsnoka.

³²⁶ Vannay László a Prónay-különítmény tisztje volt, aki 1931-ben egy komolytalan puccskíséletben is részt vett, amelyért 6 hónap szabadságvesztést kapott. 1944-ben a nyilasokhoz csatlakozott és Budapest ostromakor különítményt vezetett a szovjetek ellen.

³²⁷ Prónay itt valószínűleg pontatlan helyesírással Raád Árpád különítmény-parancsnokra céloz, aki később a Rongyos Gárda tagjaként és a Nyilaskeresztes Pártban vált még hírhedtebbé.

HU-BFL-VII-5-c-25646/1924

**CSÁKY KÁROLY HONVÉDELMI MINISZTER
TANÚVALLOMÁSA A NEMZETVÉDELMI
ALAKULATOKRÓL BUDAPESTI KIRÁLYI
BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK ELŐTT MÁRFFY JÓZSEF
ÉS TÁRSAI BÜNTETŐPERÉBEN
BUDAPEST, 1924. NOVEMBER 28.**

Belép gróf Csáky Károly, szepesmindszenti születésű, 51 éves, ref. vallású, nő, m. kir. honvédelmi miniszter, érdektelen tanú, aki törvényes figyelmeztetés után bemutatja Ő Főméltósága Magyarország Kormányzójának f. évi november 27-én kelt 5360/1924. számú leiratát, amellyel tanúként leendő kihallgatásával kapcsolatban a hivatali titoktartás alól felmentette:

Elnök a kormányzói leiratot ad. 94/15. szám alatt a főtárgyalási jegyzőkönyvhöz csatolja.

Elnök: Kérem Nagyméltóságodat, méltóztassék megmondani, mi adott okot arra, hogy szíves volt jelentkezni ebben az ügyben tanúságtételre; vajon azok a körülmények-e, melyeket a lapokban olvasott, s amelyek odairányulnak, hogy bizonyos vonatkozásban állítsák be a nemzetvédelmi osztályt a m. kir. honvédséggel?

Csáky Károly: A lapokból arról értesültem, hogy a védelem súlyt helyez arra, hogy az ÉME nemzetvédelmi osztálya helyzetét a katonasághoz tisztázza. Minthogy a magam részéről kíváncsún tartom azt, hogy ez kérdés tisztáztassék és ne maradjon homályban, azért kértem tanúkihallgatásomat.

Elnök: Méltóztassék a kir. törvényszéket és a bíróságot tájékoztatni abban az irányban, hogy milyen vonatkozásban állott az ÉME nemzetvédelmi osztálya a katonasággal?

Csáky Károly: Erre nézve vissza kell mennem a nemzetvédelmi osztály eredetére és általában a hasonló célú alakulatok eredetére.

Méltóztatik tudni, hogy a bolsevik uralom felborulása után tulajdonképp semmiféle megszervezett fegyveres erő az országban nem volt, ellenben a nemzeti hadsereg legelső alakulatainak bevonulásakor és a rend helyreállításakor igen nagyszámú polgári szervezet létezett; több, mint 50 ilyen szervezet volt, amely szervezetek azzal a céllal alakultak, hogy egy esetleg felújuló bolsevik veszélynek elejét vegyék. Ezek társadalmi önvédelmi szervezetek voltak.

Abban a helyzetben, amelyben akkor az ország volt, szükségesnek mutatkozott, hogy ezek a szervezetek, amelyek különböző céllal, különböző vezetések alatt működtek, egy cél érdekében egyesíttessenek és hasznosíttassanak. Ez vezette az akkori katonai vezetőséget arra, hogy ezeket a szervezeteket egy vezetés alatt összpontosítsa. Ezt kézbe vette az akkori vezérkari főnök, Berzeviczy tábornok. Így keletkezett a sok különböző egyesület egységes vezetés alá vétele céljából a Kettőskereszt Vérszövetség neve alatt az a bizonyos szervezet, amely tulajdonképp egyéb célt nem szolgált, mint a bolsevik veszedelem visszatértének esetleg elejét venni, szükség esetén az akkori kül- és belpolitikai viszonyok tisztázása érdekében segédkezni; és itt hangsúlyozni kívánom és jegyzőkönyvbe venni kérem, hogy ez a trianoni békeszerződés előtti időben történt.³²⁸

³²⁸ A trianoni békeszerződést 1920. június 4-én írták alá, ezért ha Csáky Károly e dátum előttre datálja a KKVSz megalakulását, akkor feltehetőleg 1919–1920-ra gondol.

Már most a Kettőskereszt Vérszövetség – amely annyiban állott katonai vezetés alatt, hogy egy katonai központban nyilván lett tartva valamennyi szervezet és a társadalmi úton beszervezett tagok létszáma, hogy szükség esetén egységesen alkalmaztassanak –, ez a Szövetség úgyszólván szerződésre lépett az ÉME-vel, mely szerződésnek az volt a tartalma, hogy az ÉME szintén állít védelmi csoportokat, és alakulatait a Vérszövetség rendelkezésére bocsátja ugyanilyen célból.

A továbbiakat az ÉME teljesen önállóan végezte. Ez toborozta a tagokat, erre a katonaságnak semmiféle befolyása nem volt, ez tartotta nyilván, és csak az a kötelezettsége volt, hogy bejelentse a vezérkarnak, és hogy szükség esetén rendelkezésre áll. Felfegyverezve és kiképezve a katonaság részéről nem lettek, tehát a katonaságnak semmiféle ingerenciája nem volt arra nézve, hogy kik a tagjai ezen nemzetvédelmi osztálynak, és kik nem.

Tényleg igénybe véve ezek a szervezetek egyetlenegyszer lettek katonai részről, és pedig a szomorú emlékü utolsó királypuccs alkalmával, amikor az összes csoportokat ki kellett vonni Budapestről és magában Budapesten semmiféle karhatalmi erő nem volt, úgy, hogy beleértve a karhatalmi alakulatukat, beleértve az ÉME nemzetvédelmi osztályait, mint esetleg szükséges karhatalmi tartalék, összpontosítva lettek és fegyverrel is el lettek látva. Mihelyt a budaörsi események megtörténtek, a fegyverek tőlük beszedettek, és minden katonai ingerencia nélkül élt az osztály tovább.

Ami a védelemnek azt az állítását illeti, hogy rendszeres zsoldban részesültek ezek az osztályok, ez ilyen formában nem állhat meg. Katonai illetéket csak egyszer kaptak, és pedig azon kétnapi szolgálat alatt, amikor mint katonai karhatalmi lettek készenlétbe helyezve, karhatalmi pótdíj címén.

Ami azt illeti, hogy katonai kiképzésben részesültek volna, azt kell mondanom, hogy katonai részről kiképzésben nem részesültek. Koncedálom,³²⁹ hogy egyes tagjai, akik katonailag kiképezve nem voltak és karhatalmi szolgálatot minden előző kiképzés nélkül nem teljesíthettek, mint egyes egyének, a legelemibb karhatalmi és nem katonai kiképzésben részesültek, különösen abban az esetben, ha egyszersmind egyetemi hallgatók is voltak, mert különösen abban az időben épp a rendfenntartás szempontjából az egyetemi ifjúság karhatalmi célokra is ki lett képezve.

Mihelyt a trianoni békeszerződés után a belügyminisztérium útján a Nemzeti Munkavédelem szerveztetett meg, erre a Kettőskereszt Vérszövetségre és vele kapcsolatban a nemzetvédelmi osztályokra³³⁰ szükség többé nem volt, ezek feleslegessé váltak, és tulajdonképpen anélkül, hogy bármilyen direktívákat kaptak volna, mondhatnám, maguktól tengették életüket, addig, amíg a kormány bizonyos események után rájött arra, hogy egyes tagjai ezen egyesületeknek törvényellenes cselekedetekre ragadtatták magukat. Ilyen volt például az én hivatali működésem alatt a Kovács testvérek esete, akik ilyen szervezetbe tartoztak.

Mihelyt erre a kormány rájött, feloszlatta a Kettős Kereszt Vérszövetséget és ennek következtében az ÉME nemzetvédelmi osztályait is.

Elnök: Nagyméltóságod tagja volt a honvédelmi minisztériumnak előbb is?

³²⁹ koncedál = elismer.

³³⁰ Csáky Károly vallomása szerint tehát az ÉME nemzetvédelmi osztályai részben a KKV Sz irányítása alatt álltak.

Csáky Károly: Nem kérem! Én azelőtt közvetlenül nem voltam tagja, hanem a megszállt területen voltam, de a háború alatt, a megszállás előtt voltam tagja.

Kiszely védő: Mikor oszlatták fel hivatalosan a Kettős kereszt Vérszövetséget?

Csáky Károly: Hivatalosan 1923. október havában.³³¹ Előzőleg azonban már a trianoni békeszerződéstől kezdve tulajdonképpen, hogy úgy mondjam, hallgatólagos életet élt.

Kiszely védő: Az előbb azt méltóztatott mondani, hogy ezek az alakulatok a fegyvereket beszolgáltatták a királypuccs után. Méltóztatik tudni, hogy az egészet szedték-e be, vagy maradtak künt fegyverek?

Csáky Károly: Úgy vagyok értesülve, hogy a parancs ki volt adva a fegyverek beszolgáltatására, és a fegyverek legnagyobb részét be is szolgáltatták. Nincs kizárva azonban, hogy abban a zavaros helyzetben egyesek nem adták vissza a fegyvereket, és tényleg bizonyos számú fegyver künn maradt. Erre vall az, hogy 1923 őszén, amikor újból elrendeltük a fegyverek beszolgáltatását, akkor bizonyos mennyiségű fegyvert még találtak és beszolgáltattak.

³³¹ Nem egészen világos, itt a honvédelmi miniszter mire utal, ugyanis tudomásunk szerint a KKVSz nem is létezett, mint hivatalos állami szerv vagy bejegyzett társadalmi egyesület, lévén titkos társaságként működött, legfeljebb – vele formálisan nyilván nem azonos – fedőegyesületet működtetett. A különböző irreguláris karhatalmi alakulatokat 1922 augusztusában vonták össze a belügyminisztérium irányítása alá az egyfajta fehér munkásőrséggént funkcionáló Nemzeti Munkavédelmi Hivatal irányítása alá, ez a folyamat persze a valóságban tovább tartott. Talán az 1923. október 19-ei, 7502. számú kormányrendeletre céloz, amely megtiltotta az állami alkalmazottnak a részvételét olyan egyesületekben, amelynek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen.

Kiszely védő: Ezzel kapcsolatban az volna a kérdésem: méltóztatik-e tudni, hogy az egyetemi karhatalmaknál és más ilyen alakulatoknál is azért hagyattak kint fegyverek, hogy kommunista, vagy más efféle mozgalom esetére polgári karhatalom is legyen?

Csáky Károly: Ez volt a szándék, egyáltalában, az egyetemi karhatalmi alakulatoknál állandóan voltak künn fegyverek, ezeket is 1923-ban szedték be.

Kiszely védő: Méltóztatik tudni, hogy a karhatalmi alakulatok fegyelmileg katonai fegyelem alatt állottak-e; nem a honvédség alá tartoztak, de utasítást kaptak, hogy fegyelmezzék tagjaikat?

Csáky Károly: Arról van tudomásom hallomás szerint, hogy egymás között eleinte meglehetősen szigorú fegyellemmel dolgoztak, ez azonban megkülönböztetendő attól, hogy nem állottak katonai fegyelem és katonai parancsnokság alatt.

Kiszely védő: Kaptak-e utasítást, hogy csináljanak fegyelmi rendtartást, és azzal fegyelmezzék saját tagjaikat?

Csáky Károly: Erről nincs semmi tudomásom.

Kiszely védő: Méltóztatik-e tudni, hogy felhasználtattak-e a vasutassztrájk alkalmával?

Csáky Károly: A vasutassztrájk alkalmával elsősorban a Nemzeti Munkavédelem használtatott fel, de annak kiegészítéseként, ahol még voltak, helyenként igénybe vették a Nemzeti Munkavédelemmel kapcsolatban.

Kiszely védő: Méltóztatik-e tudni, hogy esküt tettek a karhatalmi alakulatoknál felvett tagok?

Csáky Károly: Ezt csak hallomásból és a lapokból tudom, hogy egymás között valami esküformájuk volt.

Kiszely védő: Nem volt a katonaság részéről ilyen esküforma adva?

Csáky Károly: Erről és nem tudok.

Hindy védő: Én ismerem e szervezeteket és jó irányban megszabott feladataikat. Természetesnek találja-e Nagyméltóságod, hogy a tagok esküt vagy fogadalmat tettek?

Elnök: Ez vélemény! Ne méltóztassál erre válaszolni. Tessék kérdést tenni. Kíván erre Nagyméltóságod választ adni?

Csáky Károly: Erre nem tudok válaszolni, mert tény nem tudok, amelyre vonatkozólag nyilatkozhatnék.

Hindy védő: Igen súlyos gyanúokként szerepel itt, hogy a vádlottak bizonyos fogadalom hatása alatt állottak. Természetesnek találja-e Nagyméltóságod, hogy ily szervezetekben fogadalmat tettek?

Csáky Károly: Erre bajosan tudok választ adni, mert én ilyen alakulattal nem foglalkoztam.

Hindy védő: Még a Nemzeti Munkavédelem szervezetéről kérek néhány szóval felvilágosítást...

Elnök: Nagyméltóságod bizonyára tudja, hogy ez rendeletileg szabályoztatott.

Csáky Károly: A Nemzeti Munkavédelmet a belügyminisztérium rendeletben szabályozta, és a belügyminisztérium hatáskörébe tartozik.

Hindy védő: Nagyméltóságod tud-e arról, hogy a Nemzeti Munkavédelem tagjai esküt tettek?

Elnök: Minthogy a vonatkozó rendeletből a szervezet bármikor megtudható, erre vonatkozólag kérdéseket nem engedek.

Hindy védő: Lehetséges-e, hogy a Nemzeti Munkavédelem a többi szervezetet magához kapcsolva működött?

Csáky Károly: Tudtommal nem, különben is a belügyminisztérium hatáskörébe tartozik.

Hindy védő: Az egyetemi karhatalmak nem voltak katonai szervezetek?

Csáky Károly: Nem voltak azok! Csak egyes tisztek voltak kiképzésükre kivezényelve.

Hindy védő: Az a nyilvántartás, amelybe beletartoztak, nem vont-e maga után azt, hogy nyilvántartásuk oly formában történjék, mint a katonai szervezeteknél?

Csáky Károly: Nem kérem! Ez a nyilvántartás egyszerű, globális, számszerű nyilvántartás volt. Tehát nem névszerinti, hanem az egyedek ismerete nélküli számszerinti kimutatás.

Hindy védő: Ezek alakulatok tagjainak nem volt olyan igazolványuk, mint amilyent a katonai hatóságok adnak, hogy valaki bizonyos szolgálatot teljesített, vagy szabadságon volt?

Csáky Károly: Ez náluk nem volt meg.

Hindy védő: Méltóztassék megengedni, hogy Szász József vádlott átadja igazolványát, és az volna az utolsó kérésem, hogy ezzel kapcsolatban nyilatkozzék Nagyméltóságod.

Szász vádlott: Nincs nálam az igazolvány, lent van a fogházban.

Hindy védő: Akkor sajnálom, más kérdésem nincs.

Marczell védő: Jártak-e katonai eligazításra ezek az alakulatok?

Csáky Károly: Katonai eligazításra tudtommal nem.

Bartek védő: Nagyméltóságod azt mondta az előbb, hogy a nemzetvédelmi osztályok 1923. évi október hó folyamán szűntek meg. Méltóztatik-e arra emlékezni, hogy a nemzetvédelmi osztályok tagjai még 1923. év novemberében a Citadellába és a Károly király laktanyába jártak gyakorlatozni, ahol tüzéreknek, géppuskásoknak, fényszóróknak képezték ki őket?

Csáky Károly: Erről hivatalból nem tudok. Lehetséges azonban, hogy amennyiben a tagok egyszersmind egyetemi hallgatók voltak, mint egyetemi hallgatók, ilyen kiképzésben részesültek.

Bartek védő: Méltóztatik arról tudni, hogy amikor a nemzetvédelmi osztály tagjai hivatalos szolgálatot teljesítettek, akkor zsoldot kaptak a hadibiztosságtól?

Csáky Károly: Zsoldot nem kaptak soha, egyszer kaptak karhatalmi pótdíjat, amikor a budaörsi esettel kapcsolatban igénybe vették.

Bartek védő: A vasutassztrájk alkalmával felhasználták...

Elnök: Ne méltóztassék felelni erre!

Bartek védő: Méltóztatik tudni arról, hogy katonai helyzetjelentéseket olvastak fel a nemzetvédelmi osztályokban?

Csáky Károly: A katonai politikai osztály helyzetjelentéseket sok helyre adott ki, hogy ilyen eljutott oda is, az lehetséges.

Bartek védő: Ha eljutott oda ilyen helyzetjelentés, az jogtalanul jutott el? Nem tudott róla a minisztérium?

Csáky Károly: Hogy eljutott-e tényleg, azt nem tudom, de nem volt titkos, hanem rendes havi összeállítás volt a helyzetről.

Marczell védő: Kaptak-e írásos katonai parancsot?

Csáky Károly: Írásos katonai parancsot a nyilvántartásukkal megbízott illetékes helyről tudtommal nem kaptak, kivéve azt az esetet, amikor, mint karhatalom voltak-e igénybe véve, de hogy ez írásban, vagy szóbelileg történt, ezt a részletkérdést nem tudom.

Vasek védő: Méltóztatik-e tudni, hogy Ybl Miklós tábornok milyen állományban van és mi a szolgálati beosztása?

Csáky Károly: Nyugállományú tábornok...

Elnök: Felmentem Nagyméltóságodat a válasz alól, mert e kérdés nem tartozik ide!

Vasek védő: A Bp. 394. §-ának 9. pontja alapján semmiségi okot jelentek be a felelet meg nem engedése miatt. (*Csáky Károlyhoz*) Ybl Miklós tábornok meg volt-e bízva a nemzetvédelmi osztályok felülvizsgálatával?

Csáky Károly: Erről nem tudok abszolúte semmit.

Tanú megesketésére indítvány nem tétetvén, a bíróság végzett: a kir. törvényszék a tanú megesketését a Bp. 311. §. 2. bekezdése alapján mellőzi.

Eredeti, gépelt.

HU-BFL-VII-5-c-25646/1924

**RÉSZLET A BUDAPESTI KIRÁLYI
BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK MÁRFFY JÓZSEF ÉS
TÁRSAI PERÉBEN HOZOTT ELSŐFOKÚ ÍTÉLET
INDOKLÁSÁBÓL, MELY AZ ÉBREDŐ MAGYAROK
EGYESÜLETE FÉLKATONAI ALAKULATAIVAL
FOGLALKOZIK
BUDAPEST, 1924. DECEMBER 13.**

I.

A nemzetvédelmi alakulatok

A kir. büntető törvényszék a főtárgyalás egész anyagának egybevetése, különös figyelemmel azonban Gróf Csáky Károly m. kir. honvédelmi miniszter és Huszár János tanúk vallomása, valamint Raskovszky Iván m. kir. belügyminiszternek a magyar nemzetgyűlés folyó évi november hó 19-én tartott 338-iki ülésén egy interpellációra adott és a főtárgyaláson felolvasott nyilatkozata alapján megállapítja, hogy Magyarországon a bolsevizmus bukása után, mielőtt még szervezett fegyveres erő lett volna, igen nagyszámú, több, mint 50 polgári szervezet alakult azzal a céllal, hogy az esetleg újból fellángoló bolsevista veszély elejét vegye.

Ezen polgári szervezetek a trianoni béka megkötése előtt bizonyos fokú katonai fegyelem alatt állottak;

az ezt követő időben azonban ezen szervezetek feleslegessé váltak s csupán hallgatólagos életet éltek,

s amidőn a kormány bizonyos esetekben rájött arra, hogy ezen alakulatok törvényellenes cselekedetekre ragadtatják magukat, ezen szervezeteket feloszlatta.

II.

A IX. ker. nemzetvédelmi osztag

1920-ban az ÉME IX. ker. nemzetvédelmi osztály a fent említett hazafias és a társadalomvédendő célzattal megalakította a maga nemzetvédelmi osztagát, amellyel eleinte semmi baj nem volt. A bajok csak akkor kezdődtek, amikor Márffy bevonult oda szűkebb társaságával, s ott oly módon viselkedett, hogy Huszár Jánost, aki pedig eredetileg vezetője volt a IX. ker. ÉME-nek, az onnan való kilépésre kényszerítette.

Megállapítja továbbá a kir. büntetőtörvényszék, hogy azon csoport, amely Márffy vezetése alatt állott, név szerint: Marosi Károly, Szász József, Czaki Zoltán, Chriaszty István, Radó József, Kasnyik János, Vargha Ferenc, Vargha Lajos, ifj. Drenka Béla, Nesz Károly, Bekő Zoltán, Salló János és Péter Tivadar, a rendszerin az ÉME Ferenc körút 2. alatti IX. párthelyiségében³³², valamint a Valéria kávéházi törzsasztalnál gyülekezett, s részben ÉME-, részben nemzetvédelmi tagokból, részben pedig azon kívül álló egyénekből állott, s akik ellen részben ehelyütt, részben pedig a katonai bíróságoknál folyik a bünvádi eljárás, a fennálló jogrendet tagadó, társadalomellenes hajlamú, közveszélyes egyénekből alakult, akik teljesen eltérve a nemzetvédelmi osztagok eredeti

³³² Noha a forrás az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának irodahelyiségét következetesen párthelyiségként emlegeti, az Ébredő Magyarok Egyesülete sosem volt politikai párt.

védelmi jellegétől, a jogrenddel szemben a támadás terére léptek /: lásd: Márffy írásaiból a 167. számú kivonat és ÉME nemzetvédelmi osztályának 1922. március 2-án kelt utasításából :/, s állandóan afelett tanácskoztak, hogy a törvényben bevett izraelita vallást követő állampolgároknak Magyarországon való megmaradását ún. zsidóverések és bombamerényletek útján lehetetlenné tegyék;

s ezen céljuk végett különböző merényletek egész sorozatát tervezték és kísérelték meg, illetve követték el.

Megállapítja folytatólag a kir. büntető törvényszék azt is /: lásd 168. szám IX. ker. nemzetvédelmi osztály 56/923.IX. szám, 170. szám egyesített IX. és X. ker. nemzetvédelmi alosztályvezetőtől 46/923.IX. :/ a főtárgyaláson felolvasott iratokból, valamint Báthory Miklós tanú vallomásából, hogy ezen Márffy vezetése alatt álló csoport annyira túlment eredeti rendeltetésén, s annyira törvényen felül állónak képzelte magát, hogy hatósági jogkört és felségjogot bitorolva, az ún. tanácsköztársaság forradalmi törvényszékei mintájára úgynevezett vérbíróságot is szervezett, amely bíróság tényleg működésben, s magát szükség esetén halálos ítéletek meghozatalára is feljogosítottának érezte;

s noha e részben a nyomozás eredménnyel nem járt, a tárgyi bizonyíték fel nem merült, mégis feltámadt a gyanú, hogy Kasnyik János halála ezen titokzatos bíróság működésével áll összefüggésben.

Noha az elhalt Kasnyik Jánosnak nővérei a főtárgyaláson történt kihallgatásuk alkalmával nyomozati vallomásuktól és Dr. Schweinitzer József rendőrkapitány tanúvallomásától eltérően feltűnően a vádlottak javára igyekeztek vallani, mégsem tudták elfogadható megvilágítani a testvérük állítólagos öngyilkossága lélektani rugóit;

különös figyelemmel arra, hogy Kasnyik állításuk szerint ipari munkás létére tanulásra használta fel, s papi pályára készült.

Ily körülmények között tehát nem mutatkozik valószínűnek, hogy pusztán tanulási nehézségek miatt lett volna öngyilkos, s tűnt légyen el közvetlen az erzsébetvárosi kör ellen intézett merénylet utáni időben;

inkább annak a felvetésnek van több jogosultsága, hogy Kasnyik János lelke összeroskadt a borzalmas eredmény láttára, s ennél fogva vagy a büntetéstől való félelem kergette halálba, avagy pedig társai, akik megijedtek Kasnyik megmozduló lelkiismeretétől.

Eredeti, gépelt.

AZ OLÁH SZIGURANCA³³⁴ RÉMMESÉJE MÉREG, POKOLGÉP, EKRAZIT ÉS EGYÉB OSTOBASÁG

Négy esztendő óta elégszer tapasztalhattuk, hogy minden olyan esetben, midőn Magyarország kérése valamely nemzetközi fórum elé kerül, az utódállamok egyik vagy másika valami képtelen hírt röpít a világgá. Most, midőn Csonka-Magyarország a Nemzetek Szövetségébe való föl vételét kéri, hogy a balkáni önkény, a

³³³ 1919. szeptember 28-án jelent meg a TEVÉL (Magyarország Területi Épsége Védelmi Ligája; Területvédelmi Liga) támogatását élvező *Szózat* első száma. A „nemzeti, keresztény, agrár, pártunkívüli” lapot kormánytámogató célzattal hozták létre, ahogy azonban mélyült az ellentét Bethlen és az Egységes Párt fajvédő frakciója között, a lap jellegében változás következett be. A *Szózat* a kormányt jobbról támadó ellenzéki lappá alakult. A lapot az Etelközi Szövetség egyik vezetője, Ulain Ferenc indította s volt első főszerkesztője, tőle Bajcsy-Zsilinszky Endre vette át. Bajcsy Zsilinszky 1921. november 1-jétől főmunkatárs, 1922. szeptember 10-e és 1925. október 17-e között főszerkesztő volt. Bajcsy-Zsilinszky pályafutásának kezdeteit – az 1919-1926 közötti éveket – Szózat-korszaknak nevezi. Ebben az időszakban Bajcsy-Zsilinszky a magyarság védelmét hirdette, fajvédő, területvédő nacionalista, zsidóellenes – hangsúlyozza –, aki a fajvédelem gondolatát erős szociális tartalommal ötvözte és elszántan küzdött a parasztság helyzetének javításáért. A lap Zsilinszky alatt a jobboldal legszínvonalasabb napilapjává fejlődött, a *Szózat* a fajvédők legfőbb propaganda-eszköze lett.

³³⁴ Sziguranca: a két világháború között a román politikai rendőrség és kémelhárítás elnevezése, teljes nevén Serviciul Poliției de Siguranță (a Rendőrség Biztonsági Szolgálat).

civilizálatlan népek brutalitásának kiszolgáltatott véreinket hathatósabb védelemben tudja részesíteni, el lehattunk készülve, hogy szomszédaink közül valamelyik ismét kitalál valamiféle rémmesét, melyet sajtójával világszenzációvá fúj föl.

A várakozásunk teljesedésbe ment. Most az egyszer az oláhok fedeztek föl „összeesküvést”. A kieszt história méltán dicséri Oláhország kultúrembereinek találékonyágát, de ízlését, a hazugságnál is annyira szükséges önmérséklését a legkevésbé sem. A nagyváradi sziguranca oly hallatlanul bornírt, képtelen, a ponyvaregények fogásaira emlékeztető rémmesét koholt, mely már állításainak groteszk és képtelen volta miatt még csak a legcsekélyebb hiedelemre sem tarthat számot.

Az „összeesküvés” részleteivel fölösleges volna foglalkozni. Hallunk valami „Kettős Kereszt Vérszövetségről,” melynek tagjai természetesen keresztény, hazafiságukról általánosan ismert férfiak, hallunk pokolgéppel és emellett még „méregfialákkal” dolgozó „kalandor úrlovasokról” és hasonló – Dumas³³⁵ vagy Ponson du Terrail³³⁶ fantáziáját megszégyenítő fölfedezésekről.

A békeszerződések, melyek olyan sok mindenféléről intézkednek, sajnos, nem állapítják meg azt, amit minden embernek tudnia kellene, hogy hazudni nem szabad. Balkáni szomszédaink úgysem tudnák ezt betartani. Ebbe végre is bele kell nyugodnunk. De kénytelenek vagyunk fölháborodva tiltakozni az ellen, hogy a

³³⁵ Alexandre Dumas (1802–1870) francia író, elsősorban történelmi kalandregényeiről, a *Monte Cristo gróffjáról*, valamint három testőr és D’Artagnan történeteiről ismert.

³³⁶ Pierre Alexis Ponson du Terrail (1821–1891) francia író, elsősorban rémmegényeiről ismert.

nagyon ritkán jól, de az esetek túlnyomó részében ostobán kieszelt hazugságaiknak állandóan Magyarország legyen a cégtáblája.

Természetes, hogy az egész erdélyi, de még a valamelyes és józanabb bukaresti közvélemény is az egész mesét az oláh sziguranca által kieszelt álmerényletnek tartja. Kétségtelen az, hogy azt a pokolgépet a sziguranca rendelte meg, csempészte át Csonka-Magyarországba, hogy onnan visszacsempészve megtehesse diadalmas fölfedezését. A fő cél kétségkívül az, hogy Magyarországot a külföld előtt kompromittálja, a Népszövetség előtt³³⁷ befeketítse, hogy ismét hívőkre találjon a már mindenütt hitelét veszített fehérterror-híreknek.

Lehet azonban, hogy belpolitikai célok is lappangnak mögötte, hiszen az oláh királyi pár koronázását most éppen ötödször halasztották el és ma már a külföldi közvélemény is joggal kérdezősködhetik e különös körülmény oka felől. Íme a bomba-merénylet, mondja a sziguranca, mely esemény miatt kell a koronázást elhalasztani, az is lehet, hogy a merénylettel a Maniu-pártot akarják kompromittálni, melyet – mint a Lupta Írja – azzal gyanúsítanak, hogy összeköttetésben áll a merényletessel.

Sok oka lehetett a szigurancának, midőn ezt a tervet kieszelte, egy azonban kétségtelen, hogy az egész oláh agyaknak terméke, még pedig legsikertelenebb terméke.

³³⁷ Magyarország 1921-ben felvételét kérte a Népszövetségbe a külpolitikai konszolidáció jegyében, 1923. január 23-án a végül felvételt nyert. A román kormány feltehetőleg ennek megakadályozására találta ki a román királyi pár és állami vezetők elleni merénylettervet.

A pokolgépes merénylet állítólagos részletei

Az egész világot bejárta a román félhivatalos távirati ügynökségnek az a híre, hogy magyar részről merényletet terveztek a román királyi pár ellen. Magyarországra csak egészen szűkszavú jelentések érkeztek erről a mindenütt szenzációsan beállított tervről, és ezekben a szűkszavú jelentésekben mindössze egyetlen egy név szerepelt, amely hamisnak bizonyult. A Magyar Távirati Iroda a hírek vétele után azonnal táviratilag fölszólította a román félhivatalos hírügynökséget, hogy az ügyre vonatkozólag bővebb adatokat közöljön. Ez a kérése válasz nélkül maradt, úgyszintén minden egyes lépése is, amelyet Bukarestben tett, hogy az állítólagos merényletről bővebb információkat kaphasson.

A kerülőúton megszerzett erdélyi lapokból egészen furcsa képe bontakozik ki ennek a bombamerénylet-történetének. Mindezelőtt egészen különös az, hogy a román távirati iroda az összes romániai és erdélyi lapoknak leadta az alábbi kommunikét, amelyet Budapestre nem továbbított: „A bukaresti lapok – illetékes helyről nyert információkra hivatkozva – közük, hogy a hatóságok állítólag nagyszámú aktát találtak a tervezett pokolgépes merénylet ügyében letartóztatott egyéneknél, és ezekből az aktákból konstatálható volna, hogy a magyar kormány is tudott a tervezett merényletről. A román kormány lépéseket tett, hogy a kisantant államai is tudomást szerezzenek e dolgokról, és hogy együttesen járjanak el a magyar kormánynál. Így nincs kizárva, hogy elzárják a magyar határt nemcsak Románia, hanem az összes szomszéd államok is. Ezenkívül követelni fogják a magyar kormánytól az összes titkos szervezetek haladéktalan megszüntetését. E lépéseknek eredménytelensége esetén további kényszerítő rendszabályok várhatók.”

A nagyváradi sziguranca rémregénye

Mondani sem kell, hogy a magyar kormány semmiféle ilyen jegyzéket nem kapott, természetes, hogy az Erdélyben megjelenő kisebbségi lapok ezt a komédiát a legnagyobb kétkedéssel fogadják és a sorok között félre nem érthetően azt fejezik ki, hogy az egészet agent provokátorok munkájának tartják.

A Nagyvárad című lap szeptember 7-iki száma a nagyváradi sziguranca információja alapján így sorolja fel az állítólag lejátszódott eseményeket: A sziguranca augusztus 30-án határvizsgálatot teljesített Szentjánosnál, egy kocsit láttak a hivatalnokok, amelyben egy fiatalember ült, aki az igazolásnál feltűnő zavarba jött. A fiatalember cseh útlevelet mutatott. A kocsin fekete láda volt, melynek tartalmáról a fiatalember minden felvilágosítást megtagadott. Hosszabb vallatás után bevallotta, hogy három társa várja őt a nagyváradi pályaudvaron, akikkel Bukarestbe akart utazni. A felbontottládában a sziguranca hatalmas óraműves pokolgépet talált. A bukaresti gyors egy másodosztályú fülkéjében tényleg megtalálták a fiatalember társát is, kinél hét kiló ekrazitot, gyújtózsínórt, és mindkettőjükénél mérget találtak. A letartóztatott egyén Thuróczy István debreceni nyugalmazott MÁV-titkár és Pallagy Lajos „G” osztálybeli nyomozó.

A sziguranca megállapította, hogy a cseh útlevél és az összes vízumok hamisítványok. Mindezeket valami „Kettős Kereszt Vérszövetség” és az „Ébredő Magyarok Egyesülete” szerezte meg nekik, és ők e két egyesület utasítására jöttek Erdélybe, hogy a szeptember 3-án tartandó lóverseny alkalmával, amelyen az egész királyi család megjelenik, felrobbantsák a tribünt.

Ezek után rémregénybe illő részletek következnek, az állítólagos Kettős Kereszt Vészövetségről melynek tagjai között találjuk Héjjast, Prónayt, Prőhle Vilmost,³³⁸ Boross századost, Dánér Bélát, Hegedűs Györgyöt, Hir Györgyöt, Pékár Gyulát,³³⁹ Gömbös Gyulát.

A tett végrehajtásával a már említetteken kívül valami gróf Tiquelmont de Belmont nevű, Angliából származott magyar kalandor, egyébként úrlovas, Balázs Ignác tüzér őrmester, mint robbantó, s Égető (Szedlák) Károly volt aktív főhadnagy voltak megbízva.

Huszonnégy órai vallatás után – mondja a sziguranca – az elfogottak teljes beismerő vallomást lettek. És most jön a szenzáció: Szedlákot, aki időközben Bukarestbe, majd autón Nagyváradon át Kolozsvárra utazott, letartóztatták. Több mint 360.000 leit találtak nála, melyet az „ÉME” titkársága bocsátott rendelkezésére. Thuróczy nál 100.000 leit találtak, lejnek vallomása szerint Hir György 10 millió koronát ajánlott föl a célra.

³³⁸ Prőhle Vilmos (1876–1946) orientalista, egyetemi tanár, nacionalista politikus, 1920–1922-ig egységespárti nemzetgyűlési képviselő, az Etelközi Szövetség egyik alapítója, a MOVE, az ÉME és a Magyar Tudományos Fajvédő Társaság vezetőségi tagja, a korszak ismert antiszemita-irredenta politikusa és közéleti személyisége.

³³⁹ Pékár Gyula (1866–1937) jogász, író, nemzetgyűlési képviselő, jobboldali politikus, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, 1919-ben a Friedrich-kormányban tárcanélküli miniszter, 1919–1921 között vallás- és közoktatásügyi államtitkár, a Turáni Társaság tagja, a lengyel-magyar kapcsolatok ápolását célul kitűző Magyar Miczkiewicz Társaság tagja.

Az erdélyi sajtó sem hiszi el a rémmesét

A kolozsvári Ellenzék szeptember 7-iki száma a többi között a következőképp kommentálja az állítólagos merénylet tervet: – Az ügy minden bizonnyal csak a Viitorul beállításában tragikus komolyságú. Mi magunk ítélnénk és kárhoztatnánk a leghatározottabban az ily esztelen és gonosz tervet, ha a hír komolyságában hinni lehetne. De ez annyira örült és fantasztikus, hogy csak a legnagyobb kétkedéssel fogadhatjuk. Ugyanez a lap szeptember 8-iki számában ismerteti a nyomozás további adatait és ezt azzal fejezi be, hogy: „Mindezeket elmondva pedig fönntartjuk azt a nézetünket, hogy az egész ügyet mérgestül, pokolgépestül és ekirazitostul együtt nem tudjuk komolyan venni.”

A Brassói Lapok szeptember 7-iki száma a következőképpen kommentálja a bukaresti tudósítást: Nincs alkalmunk közvetlenül ellenőrizni a szenzációs hír valóságát. Bizonyos időközökben már gyakran bukkantak föl váratlanul összeesküvések és merényletek tervei, tömeges letartóztatások és üldözések történnék, de a végén ezek a szenzációk nagyon kicsiny esetekké zsugorodtak össze. Nem tudjuk, nem-e ez a mostani merénylettervnek is a jellege.

Nem tudjuk, nem akarjuk elhinni, hogy e borzalmas merénylet terve igaz volna. Nem tudjuk, nem akarjuk elhinni.

A NEMZETGYŰLÉS ELÉ KERÜLNEK A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG TITKAI? EGYSÉGESPÁRTI KÉPVISELŐ KÉSZÜL

³⁴⁰ A *Magyarország* az első este megjelenő politikai napilap volt. 1893-ban alapították az országos függetlenségi és 48-as párt Ugron Gábor vezetése alatt álló részének tagjai. Első tulajdonosa és felelős szerkesztője Holló Lajos országgyűlési képviselő, helyettes szerkesztője Inczédi László, kiadóhivatali igazgatója pedig Sümegi Vilmos volt. 1899-ben Holló Lajos a főszerkesztői állást foglalta el, Lovászy Márton lett a lap felelős szerkesztője. 1910 után az újság Károlyi Mihály politikai baloldaliságának képviselője lett, 1914-ben a lapot irányító szerkesztőbizottságban maga Károlyi Mihály gróf is helyet kapott. 1914 után az Országos Hírlapkiadó Vállalat részvénytársaság kiadásában jelent meg, főszerkesztője Lovászy Márton, felelős szerkesztője Szakács Andor lett. A lap programja Magyarország teljes állami függetlensége s a nemzeti demokrata állam kiépítése volt. A Magyarországnak számos kiváló munkatársa volt, közülük is kiemelkedett Bartha Miklós vezérpublicista, aki ennek a lapnak a hasábjain pendítette meg elsőnek az ellenzék egyesülése, a «koalíció» eszméjét. Vezető szerepet játszott a Magyarország számos ellenzéki akcióban. 1914 után az egyesült függetlenségi és 48-as párt orgánuma lett. 1917 után az Est-konszern tulajdonába került a lap. A két világháború közötti időszak hazai hírlapkiadásának legjelentősebb vállalata ezzel reggeli (*Pesti Napló*), kora délutáni (*Az Est*) és esti (*Magyarország*) megjelenésű napilapokat is működtetett. Az egymást kiegészítő sajtótermékek a bulvársajtó részei voltak, de a legfrissebb hírek, interjúk mellett kiadtak komoly irodalmat is. Az Est volt a zászlóshajó a maga több száz-ezres példányszámával, de a Magyarország is elérte a 40-50 ezres példányszámot. A Tanácsköztársaság alatt – a többi polgári sajtótermékhez hasonlóan – a Magyarország megjelenése is szünetelt. 1939-ben az Est-konszernt erőszakkal államosították, így a kormány tulajdonába került a *Magyarország* is.

INTERPELLÁLNI RÓLUK, A „NEMZETI MÚLTUNK”-RÓL ÉS A KOVÁCS TESTVÉREKRŐL HA A BŰNÜGYI ELJÁRÁS GYORSAN VÉGÉHEZ ÉR, ELMARAD AZ INTERPELLÁCIÓ

(*A Magyarország tudósítójától.*) Egységespárti körökből kapott értesülésünk szerint erre a hétre érdekes interpelláció készült a Kovács testvérek bűnügyével kapcsolatosan. Az interpellációt a miniszterelnök környezetéhez tartozó egységespárti képviselő akarta elmondani, aki azok közé tartozik, akik a Gömbös-csoporttal szemben a helyzet sürgős tisztázását követelik. Ez a képviselő az ellenzéki vezér politikusokkal is érintkezett és megszerezte mindazokat az adatokat, amelyek interpellációjának anyagához szükségesek. A szerdai interpellációs napra készült ez az ellenzéki körökben különösen nagy érdeklődéssel várt felszólalás, amely meg akarta világítani a Kovács-ügy összes, még homályban lévő részleteit.

Az interpelláció anyaga ugyanis kiterjeszkedett volna mindazokra a kérdésekre, amelyeket Rassay Károly az indemnitás³⁴¹ vitája alkalmával elmondott beszédében csak futólagosán érintett. Közben azonban, mielőtt még az interpellációt az egységespárti képviselő bejegyezte volna, értesítést kapott, hogy Fábíán Béla fog ebben a kérdésben felszólalni. Közölték a képviselővel azt is, hogy Fábíán Béla interpellációjára a kormány részéről válaszolnak. Erre az illető egységes párti képviselő egyelőre várakozó állaspontra

³⁴¹ indemnitás = az országgyűlés által megszavazott törvény, amely felhatalmazza a kormányt, hogy egy meghatározott időpontig, de legkésőbb az új költségvetési törvény hatálybalépéséig az állam pénzügyeit az előző évi költségvetés szerint intézze.

helyezkedett, és felszólalását elhalasztotta, hogy bevárja a miniszterelnök által kilátásba helyezett érélyes intézkedéseket.

A Kovács testvérek ügyének kiderülése előtt ugyanis, mint már ismeretes, Vázsonyi Vilmos és Rassay Károly jelentek meg Bethlen István gróf miniszterelnöknél és feltárták előtte, hogy milyen szétágazó és szövevényes bűnügyei állanak szemben. Ismertették a miniszterelnök előtt a készülő merényleteket és kérték a legsürgősebb rendszabályokat. A miniszterelnök a tárgyalások során a következő meglepő kérdéssel fordult Rassay Károlyhoz: – Ismered a Kettőskereszt Vérszövetséget? Rassay meglepetve válaszolt: – Csodálkozom, kegyelmes uram, hogy éppen tőlem kérdezed ezt. Miért nem fordulsz országos főkapitányodhoz, aki minden bizonnyal jobban van informálva a Kettőskereszt Vérszövetségről, mint én?

A miniszterelnök ezután csakugyan részletesen informálódott a Kettőskereszt Vérszövetségről, annak működéséről és céljairól és kijelentette, hogy a kapott adatok birtokában tisztázni fogja ennek a titkos szervezetnek az ügyét.

Az az egységes párti képviselő, aki ebben az ügyben, különösen pedig a Kettőskereszt Vérszövetség ügyében a képviselőházban interpellálni akar, azért helyezkedett várakozó álláspontra, mert a miniszterelnök az ellenzéki vezérpolitikusoknak kijelentette, hogy a Kovács testvéreknek az ügyét a leggyorsabban főtárgyalásra fogja vitetni. Amennyiben bármilyen módon az ügynek elposványosítása, vagy elhúzódása volna tapasztalható, az említett interpelláció a parlamentben az egységes párti képviselő részéről feltétlenül el fog hangzani. Ebben az interpellációban követelni fogja, hogy sürgősen tisztáztassanak a háttérben lévő részletek, és fel fogja tární nemcsak a Kovács testvérek ügyét, hanem a Kettős-

kereszt Vérszövetségnek minden titkos anyagát, amely már az interpellálni készülő képviselő birtokában van.

A miniszterelnöknek az ellenzéki politikusokkal folytatott tárgyalásai során Bethlen kijelentette az ellenzékieknek, hogy a nyomozás kizárólagos vezetésével Marinovich Jenő³⁴² budapesti főkapitányt bízta meg, aki attól a pillanattól kezdve, amikor az ellenzéki képviselők közbelépése megtörtént, Pintér Ernő rendőrtanácsossal együtt folytatta a nyomozást. Amennyiben a miniszterelnök állal kilátásba helyezett energikus eljárást nem folytatnák le sürgősen, illetve az ügyészségnek vádirata rövidebb idő alatt nem kerülne nyilvánosságra, az egységes pártnak az a csoportja, amelynek vezető tagja készült az említett interpellációt elmondani, megbízható forrásból szerzett értesülésünk szerint.

Felmerült ugyanis a nyomozás során az, hogy a Nemzeti Múltunk Kulturális Társasága által foganatosított gyűjtések voltaképpen nem ennek a társaságnak céljait szolgálták, hanem az eddig még háttérben lévő titkos szervezetek céljait, amely titkos szervezetről a miniszterelnök az ellenzéki politikusoknál érdeklődött.

Ennek a szervezetnek, – amelyet Rassay Károly parlamenti beszédében, mint Kettőskereszt Vérszövetség szervezetet jelölt meg – a vezetőségében előkelő férfiak foglalnak helyet. Úgy értesültünk, hogy benne vannak magas állású tisztviselők is. Innen magyarázzák ellenzéki körökben azt is, hogy a Kovács testvérek ügyében bizonyos oldalról támogatás jelentkezett és innen eredhet a támogatása az egész gyűjtési akciónak. Innen magyarázzák a hatósági pecsétet a Kovács testvérek gyűjtőívén. A Kettős Kereszt

³⁴² Marinovich Jenő (1868–1942), jogász, rendőri vezető, 1921–1928 között a magyar királyi államrendőrség budapesti főkapitánya.

Szövetség útján történhetett meg az is, hogy a Nemzeti Múltunk Kulturális Társaságnak fővédnökségét a félrevezetett József Ferenc főherceg,³⁴³ nem pedig mint a lapok tévesen írták, József főherceg³⁴⁴ elvállalta.

A főhercegek hír szerint azután a minisztériumban érdeklődtek, vajon a Nemzeti Múltunk Kulturális Társaság milyen cézzal alakult. Az onnan érkezett megnyugtató válasz után fogadta el a főherceg a védnökséget. Természetesen még homályban maradt az a körülmény, vajon az illető minisztériumban milyen információ alapján adtak véleményt a Nemzeti Múltunk Kulturális Társaságról, amelynek alapján a főherceg a védnökséget elfogadta.

A kérdéseknek ezek az újabb részletei, mint előrelátható, izgalmakat válthatnak még ki a parlamentben. Nagyon sok függ természetesen attól, hogy a miniszterelnök és az igazságügy minisztérium miképpen fognak tudni erélyes kézzel belenyúlni ebbe a darázsfészekbe.

³⁴³ Habsburg–Lotaringiai József Ferenc (1895–1957) főherceg, József Ágost főherceg fia, a Habsburg család magyar ágának tagja, József nádor dédunokája, katonatiszt, a felsőház tagja. A második világháborúban részt vett a felvidék visszafoglalásában, majd 1945-ben nyugati emigrációba távozott. 1957-ben hunyt el Portugáliában.

³⁴⁴ Habsburg–Lotaringiai József Ágost (1872–1962) főherceg, a Habsburg család magyar ágának tagja, József nádor unokája, a Horthy-korszak aktív politikusa, a felsőház tagja, 1936-tól a Magyar Tudományos Akadémia elnöke. A nyilas hatalomátvétel után katonatisztként hűséget esküdött Szálasinak, majd 1944 végén az Egyesült Államokba menekült. 1962-ben, németországi emigrációban hunyt el.

**MÁRFFYRA, MAROSIRA ÉS SZÁSZRA
HALÁLBÜNTETÉST KÉR AZ ÜGYÉSZ
„A NEMZETVÉDELMI OSZTÁLY NEM VOLT
KATONAI ALAKULAT” – MONDJA GRÓF CSÁKY
HONVÉDELMI MINISZTER**

³⁴⁵ 1878. december 25-én Légrády Károly indította el az első egyértelműen üzleti alapon álló, mérsékelt konzervatív tömeglapot, a Pesti Hírlapot (a negyediket ezen a néven). Tulajdonosa a Légrády Testvérek kiadóvállalat. A Pesti Hírlap célja a programadó vezércikk szerint: „...a magyar közönségnek egy jól és fürgén szerkesztett, minden hírt gyorsan közlő, olcsó napilapot nyújtani. Óbégatás helyett tettekre van szükség” – jelezték már az első mondatok is a pragmatikus szemléletet. A Pesti Hírlap legfőbb újdonsága az volt, hogy – szakítva a hagyománnyal – nem a szerkesztőség, hanem a kiadó laptulajdonos szabta meg a lap szellemét. A magyar nyelvű apróhirdetés is itt jelent meg először. A Pesti Hírlap a jelentős európai fővárosokban szerződtetett tudósítokat működtetett, lapjain a legkiválóbb írók és újságírók jelentek meg, pártállásuktól vagy vonzalmaiktól függetlenül. A pártpolitikától távol tartotta magát, hogy minél nagyobb olvasóközönséget szólíthasson meg, a liberális polgárság kedvelt és színvonalas napilapja lett. Az I. világháború alatt az újság végig hazafias szellemű volt, méltatta a magyar vitézséget és harci készséget. Az 1920-as, 1930-as években a Pesti Hírlap jobban fizette újságíróit és szerkesztőit, mint a többi lap, így a korszak jeles íróit (Harsányi Zsolt, Márai Sándor, Hegedűs Lóránd, Herczeg Ferenc, Kosztolányi Dezső, Molnár Ferenc) sikerült megnyernie. Kezdetből fogva buzgón támogatta a lap a Horthy-rendszert. A Revíziós Liga, melynek elnöke Herczeg Ferenc lett, megalakulásától kezdve szócsőként használta a Pesti Hírlapot. A második világháború alatt az újság egyre jelentéktelenebb lett, de a lap túlélte a nyilas uralmat is, míg végül 1944. december 16-ától már nem jelent meg újabb száma.

**GRÓF BETHLEN ISTVÁN MINISZTERELNÖK ÉS FIA
SOHA NEM ISMERTÉK MÁRFFYT
A BÍRÓSÁG FELESLEGESNEK TARTOTTA A
BIZONYÍTÁS KIEGÉSZÍTÉSÉT
DOLOWSCHIAK ÜGYÉSZSÉGI ALELNÖK NAGY
VÁDBESZÉDE**

A Márffy-pör mai tárgyalásán egy jól megszerkesztett dráma fölépítéséhez hasonlóan fokozódott az izgalom.

A tárgyalás megnyitása után az elnök kihirdette a törvényszék határozatát, amely szerint a védők részéről a bizonyítás kiegészítésére előterjesztett indítványának elfogadásával elrendeli a Márffy és az édesapja között lefolyt levélváltás fölolvását. Az egyik levélben, amely ez év júniusában az ügyészségi fogházban íródott, Márffy a részletek halmozásának gyanút keltő bőségevel igyekszik atyjának a memóriáját fölfrissíteni annak az igazolására, hogy az erzsébetvárosi merényletet megelőző kritikus napokban otthon tartózkodott. „Az elmúlt idő alatt rájöttem...”, írja öt hónappal azután, hogy Schweinitzer kapitány ebben az ügyben kihallgatta. Mintha a súlyos váddal terhelt embernek nem hirtelen és villámgyors készséggel jutna eszébe az ilyen minden gyanú alól tisztázó alibi. Márffy édesapja nem is tud mást válaszolni erre a levélre, csak azt, hogy most már neki is „úgy tetszik”, hogy április elsején és másodikán a fia csakugyan Kismegyeren időzött.

*

A levelek ismertetése után a bizonyítás kiegészítése tárgyában hozott végzés indokait olvasta föl Krayzell bíró.

Az elnök egyszerre félbeszakítja a felolvasást és bejelenti, hogy gróf Csáky Károly jelentkezett tanúként, és már el is rendeli a honvédelmi miniszter kihallgatását. Ez az intézkedés hirtelen viharzást vált ki a védők soraiban. Egymás után ugrálnak föl, hogy bejelentsék semmisségi panaszukat, amiket az elnök lekicsinylő kézmozdulattal vesz tudomásul. „A bíróság csodálatos szervilizmusa” – mondja Ulain, az elnök azonban a füle mellett engedi el ezt a sértő kifejezést, mert időközben gróf Csáky Károly már belép a terembe.

A titkos alakulatok, a Kettőskereszt Vérszövetség, a karhatalmi szervezetek. A honvédelmi miniszter szükségesnek tartotta, hogy ezeknek a szervezeteknek az államhoz való viszonyáról nyilvános tárgyalás keretében és eskü szankciója alatt tájékoztassa a bíróságot és a közvéleményt. Miután a vallomás utolsó szava elhangzott, a védők kérdések özönével esnek neki a miniszternek. Hiába minden keresztkérdés, a miniszter megmarad annak a hivatalos megállapítása mellett, hogy ezek az alakulatok semmiféle hatósági jelleggel nem rendelkeztek. És megismétli: a Kettőskereszt Vérszövetséget azért kellett föloszlatni, mert a szövetség egyes tagjai súlyos bűncselekményeket követtek el.

*

A honvédelmi miniszter vallomása után az elnök pár percre felfüggeszti a tárgyalást. Szünet alatt a vádlottak, védők, börtönőrök gomolygó tömegében egyszerre, egészen váratlanul megjelenik Bethlen István alakja. Strache főügyész kalauzolta be a terembe és mutogatja neki azt a kis asztalt, amely előtt a tanuknak meg kell állaniuk. Bethlen Márffyéknak háttal áll, zsebre dugott

kezekkel beszélget a főügyésszel. Márffy egyszerre észreveszi: szélesre és vigyorgóra derül az arca, átsugárzik rajta a büszkeség és a boldogság, hogy az ő ügye Magyarország kormányának az első emberét is megmozgatta. Ettől a perctől fogva nem veszi le szemét a miniszterelnökről. Folytonosan izeg-mozog, alig tudja türtőztetni az izgatottságát.

A bíróság hirtelen visszatér. Az elnök újra megnyitja a tárgyalást. Az ügyész kéri Bethlen István kihallgatását, a bíróság elrendeli. A miniszterelnök már pontosan ott áll, ahová a főügyész kézzintése az imént a helyét kijelölte. Vallomását azonban nem kezdheti meg, mert fölpattan Ulain, hogy semmiségi panaszt jelentsen be és szenvedélyes szavakkal támadjon a bíróságra. Közben egy rendreutasítást is kiérdemel az elnöktől. Őt követi egy másik védő, azután az ügyész. A miniszterelnök a nagy csetepaté közben nyugodtan áll a bírói emelvény előtt, mindig a szónokok felé fordul, minden szót figyel és azzal a bajusza alá rejtőző, alig észrevehető mosollyal, amely sajátsága, szemmel láthatólag jól mulat a jogászok szőrszálhasogatásán. Végre ő is szóhoz juthat. Az elnök székkal kínálja. Háttal Márffy felé leül.

Márffy összefont karokkal hátradől a helyén és feszült figyelemmel mered a miniszterelnökre. Bethlen ezt vallja:

– Márffyt tudomásom szerint sohasem láttam. Ezt az embert nem ismerem!

Márffy ideges mozdulattal változtat a helyzetén, gúnyosan mosolyog, a fejét csóválja.

Bethlen folytatja: – ...tudomásom szerint a fiaim egyike sem látta soha, és nem is ismeri...

Márffy most dühösen felszisszen. Félhangosan dörög valamit. Grimaszt vág, azután fölnevet és a fejét csóválja. A védői

pad szélén ülő ügyvéd leszól hozzá valamit, Márffy a kezével integet, mintha azt mondaná, majd ő elintézi Bethlent. A védők közül egyszerre három is felugrik, hogy Bethlenhez kérdéseket intézzén. Egyszerre azonban mindannyiuknak a pecsenyéje kútba esik. Az elnök kijelenti, hogy miután a miniszterelnök a hivatalos titoktartás alól fölmentést nem hozott magával, a kormányzat ügyeit illető kérdések föltevését nem engedi meg. Miután pedig a törvényszék Márffy személyes összeköttetései tárgyában eddig sem engedte meg a kérdéseket, ilyen irányban sem lehet tovább faggatni a miniszterelnököt. Ebből új csetepaté keletkezik az elnök és a védők között, aminek az elnök ezzel vet véget: – További vitának helye nincs!

– Igen is van! – kiáltja szenvedélyesen Ulain. – A vádlotaknak is joguk van kérdéseket föladni és észrevételeiket megtenni.

Márffy azonnal megfogadja Ulain tanácsát. Fölugrik: – És én kérdezni is akarok. Most már egészen botrányos zűrzavar támad a teremben. Ahány védő van, az mind az elnök felé ordítózik, valamennyit túlüvölti Márffy hangja: – Letagad mindent a miniszterelnök úr!

Egy pillanatnyi elképedés. Mély csendben szólal meg az elnök: – Ezért a kijelentésért nyolcnapi magánfogsággal büntetem.

Márffy a kezében levő irattáskát úgy odavágja a padhoz, hogy csak úgy csattan, és visszaveti magát a helyére. Egészen sápadt, szinte magánkívül van az izgalomtól. Halk, visszafojtott hangon káromkodik; két szót megérték belőle. Az egyik szó ez: – ...Istenét!

Az elnök újra megszólal: – Az őrök vezessék ki Márffyt a teremből!

Az örök már viszik is. Márffy azonban, amíg ki nem tuszkolják az ajtón, hisztériás izgalomban tovább ordít: – Ez nem igazságszolgáltatás! Én igazságot akarok! Ez politika! Az elnök politizál!

– Ezért még újabb nyolcnapos magánfogházzal büntetem! – jelenti ki az elnök.

– Annyi baj legyen! – hangzik még a Márffy hangja a küszöbről. Azután bezáródik mögötte az ajtó.

A védők között azonban tovább viharzik az izgalom. Ulain ott folytatja, ahol Márffy abbahagyta: – Erőszak, ami itt folyik! Ez nem igazság!

– Százezer korona pénzbírság! – vágja rá az elnök, aki meglepő lélekjelenléttel állja a nyolcszoros gyilkossággal vádolt terroristavezér és a védői kar egyesült rohamát.

...Különös dolog ez: Ulain és fajvédő társai milyen mélységes erkölcsi fölháborodás hangján utasítgatják vissza a nemzetgyűlésen az olyan kritikát, amelyik szerintük a bíróság tekintélyét sérti. Azt mondják: destrukció az, ha valaki kikezdi a független bíróság presztízsét. Egy rendreutasítás és egy pénzbírság mutatja, hogy Ulain a mai tárgyaláson nem helyezett ekkora súlyt a bíróság iránt való tiszteletre. Úgy látszik, a bíróság tisztelete és a tekintélye csak akkor fontos a fajvédő uraknak, ha a bírói ítélet vagy a bírói határozat kedvükre való. A bombamerényletek ügyének főtárgyalását kétnapi szünet után pénteken reggel folytatta a büntetőtörvényszék.

Dr. Langer Jenő kúriai bíró, a főtárgyalás elnöke a tárgyalás megnyitása után kijelentette, hogy a bíróság kihirdeti a bizonyítás kiegészítését kérő indítványok dolgában a törvényszék határozatát.

Dr. Krayzell Miklós táblabíró fölolvasta aztán az írásba foglalt határozatot, amely szerint a törvényszék hivatalból elrendelte a bizonyítás kiegészítse céljából Márffy Józsefnek 1924. március 24-én édesatyjához, a kismegyeri állomásfőnökhöz intézett levelének ismertetését, valamint Márffy atyjának fiához, június 9-én küldött válaszát. Elrendeli Balla Papp Gézának a budapesti rendőrségen 1924 augusztusában tett vallomásának felolvasását. Elrendeli a nemzetgyűlés 1923. november 29-én Rakovszky Iván belügyminiszternek Eckhardt Tibor felszólalására adott válaszát.

Azonban a védelemnek a bizonyítás kiegészítését célzó összes egyéb indítványait elutasítja.

Ezután utasítást ad az elnök, hogy olvassák fel Márffynak édesatyjához intézett levelét. Márffy hálásan köszöni a fogházba küldött dolgokat, majd rátér arra, hogy ő 1922. április elsején és másodikán tényleg odahaza volt. Kéri édesatyját, hogy nézzen utána, van-e ilyen sürgöny. Erre édesatyjának feltétlenül emlékeznie kell.

Márffy édesatyja válaszlevelében azzal felelt fiának, hogy arra emlékszik, hogy Károly király halálakor elrendelték a gyászlobogó kitűzését. – Úgy tetszik, április elsején hazajött fia, de másodikán már elutazott Kőszegre.

A levelek felolvasása után Krayzell bíró a törvényszék határozatának indokolását olvassa fel. – Minden vádlottnak letele-mibb védekezése – mondja a bíróság határozata –, hogy alibijét igazolja. Márffynak azonban letartóztatása után csak fél esztendő múlva jutott ez eszébe. Édesapja nem emlékszik határozottan arra, hogy április 2-án otthon lett volna a fia. Nizsalovszky Géza kihallgatását azért, mellőzte a bíróság, mert a Dohány utcai tüntetésből kifolyólag tizennégy napi fogházra ítélték, vallomása tehát meg-

bízhatónak nem fogadható el. Elég bizonyítéknak tartja a bíróság a csatolt fényképes bizonyítványt arra, hogy Radó tagja az ÉME-nek. A pokolgépre vonatkozóan a fegyverszakértők már kielégítő magyarázatot adtak.

Nem rendeli el a bíróság a bizonyítást arra vonatkozólag, hogy a fogházba való átkísérésük után Márffyék azonnal panaszkodtak bántalmazásukról, mert az átkísérésnél nem volt rajtuk semmi nyom.

Mikor Krayzell bíró az indokolás olvasásának e részéhez ért, bejött a terembe dr. Paulay Gyula törvényszéki bíró és valamit súgott Langer elnök fülébe.

A honvédelmi miniszter tanúvallomásra jelentkezik.

– Ebben a percben értesültem arról, – mondta ekkor az elnök –, hogy gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter tanúvallomást akar tenni. A törvényszék határozatának felolvasását félbeszakítom s elrendelem a miniszter kihallgatását.

Kiszely védő semmiségi panaszt jelent be, mert a tanú kihallgatását senki sem indítványozta.

Dr. Dolowschiák Mihály ügyészségi alelnök indítványozza, hogy hallgassák ki a honvédelmi minisztert.

Vasek és Bartek védők izgatottan közbekiáltoznak, majd Ulain ugrik fel és azt hangoztatja, hogy semmiségi panaszt jelent be, mert példátlan az igazságszolgáltatás történetében, hogy egy tanú egyszerűen beüzenjen, hogy vallani akar.

Ulain még javában beszél, amikor belép gróf Csáky honvédelmi miniszter és a bírói emelvény elé áll. Langer elnök, Ulainnal nem is törődve, azonnal miniszter felé fordul és személyi adatait mondatja vele jegyzőkönyvbe.

Gróf Csáky átnyújtotta a kormányzó iratát, amely szerint a honvédelmi minisztert a hivatali titoktartás alól felmenti.

– A lapokból, értesültem, – mondja a miniszter, – hogy a védelem súlyt helyez a nemzetvédelmi osztály és a katonaság viszonyára. Magam is kíváncsi vagyok, hogy ne maradjon homályban ez a kérdés. A bolsevik uralom felbomlása után több mint ötven polgári szervezet működött azzal a céllal, hogy a bolsevista veszély elejét vegye. Berzeviczy tábornok³⁴⁶ akkori vezérkari főnök egységes szervezetbe tömörítette ezeket, amely a Kettős-kereszt Vérszövetség név alatt működött. Ez a trianoni békeszerződés előtt volt. Annyiban állott katonai vezetés alatt a Vérszövetség, hogy egy katonai központban tartották nyilván a társadalmi úton önként beszervezett tagokat. Ez a szervezet csak egyszer lett igénybe véve a királyság alkalmával. A puccs lezajlása után a fegyvereket beszedték. Zsoldot olyan formában, ahogy azt itt előhozták, nem kaptak ezek a szervezetek. A kormány bizonyos alkalmakor rájött arra, hogy ezek az alakulatok törvényellenes cselekedetekre ragadtatták magukat. Ilyen volt például a Kovács testvérek esete. Szükséges volt tehát, hogy a kormány a Kettős-kereszt vérszövetséget és a nemzetvédelmi osztályokat föloszlassa, ami meg is történt. A nemzetvédelmi osztályok sohasem voltak katonai alakulatok és nem állottak katonai parancsnokság alatt. A nyugat-magyarországi felkelés idején ezek a szervezetek a kormány intenciója ellen dolgoztak, és közbe is lépett a kormány, amikor megtudta, hogy ezekből csapatok vonultak Nyugat-Magyarországra.

³⁴⁶ Berzeviczy Béla tábornok, a Nemzeti Hadsereg vezérkari főnöke 1920-ban.

A védők intéztek ezután egész sereg kérdést a miniszterhez, aki hangoztatta, hogy parancsot adott ki, amely szerint minden fegyvert be kell szolgáltatni, nincs azonban kizárva, hogy egyesek nem tettek eleget ennek a parancsnak. Az egyetemi karhatalmaknál állandóan voltak fegyverek, de ezek sem voltak katonai szervezetek.

Gróf Bethlen miniszterelnök megcáfolta Márffy vádaskodását

Szünetet rendelt el azután Langer elnök, de alig, hogy kivonult a bíróság, bejött a terembe gróf Bethlen István miniszterelnök.

A bíróság azonnal visszatért, és Dolowschiák ügyész indítványozta a miniszterelnök tanúkénti kihallgatását.

Ulain Ferenc indulatosan tiltakozik a miniszterelnök kihallgatása ellen és felszólalását azzal végzi, hogy a törvényt nem urak, de mindenki számára csinálták.

Az elnök erélyesen csenget. Bartek védő szintén perrendellenesnek mondja a miniszterelnök kihallgatását és olyan izgatottan beszél, hogy az elnök ismételtén kénytelen rácsengetni.

Dolowschiák ügyész a védők folytonos kiáltozásai közben fejtegeti, hogy a bizonyítási eljárás még nincs befejezve, a bíróságnak tehát joga van közben tanúkihallgatást elrendelni. A nagy izgalomban a védők padjairól felhangzó állandó kiáltozás közben a miniszterelnök nyugodtan áll a bírói emelvény előtt.

Amikor a védők kórusban bejelentik semmiségi panaszukat, Langer elnök a miniszterelnök felé fordul és figyelmezteti, hogy azokról a dolgokról, amelyekről a hivatali titoktartás alól felmentést nem kapott, nem tehet vallomást.

– Én nem hivatalos ügyekre nézve óhajtok nyilatkozatot tenni, de privát ügyekre, – mondja a miniszterelnök. – Az egyik vádlott ugyanis a tárgyalás során olyan kijelentést tett, amelyek privát személyemet is érintették. Erre óhajtok reflektálni. Márffy részéről több alkalommal olyan kijelentés hangzott itt el, miszerint személyes érintkezésben állott velem, családommal, járatos volt hozzánk és fiaimmal teniszezett.

Elnök: – Nagyméltóságod autóján járt, azt is mondotta.

Bethlen: – Ezek semmi egyebet nem céloztak, mint hangulatkeltést. Ezzel szemben kijelentem, hogy Márffyt soha nem láttam. Ezt az embert nem ismerem.

Hangosan fölnevet a vádlottak padján Márffy.

Bethlen: – Fiaim egyike sem látta soha, nem is ismeri.

Az elnök: – A törvényszék ebben a tekintetben más állást foglalt. Én Márffyt az erre vonatkozó kérdések feltevésében több alkalommal eltiltottam. A védelem nem azonosította magát Márffyval. Most sem engedek tehát a miniszterelnök úrhoz e kérdésre vonatkozólag sem kérdést, sem észrevételt tenni.

– Mi pedig kérdezni akarunk! – kiáltják egymás után a védők.

Bartek és Hindy védők semmiségi okot jelentenek be, amire az elnök kijelenti, hogy további vitának helye nincs.

Ulain ugrik azonban most fel és az elnökkel szembeszállva, így kiált: – Igenis van – kiáltja Ulain, – joguk van a vádlottaknak is kérdéseket feladni.

Márffy is felugrik börtönőrei mellől és szinte ordít az elnök felé: – És én kérdezni is akarok. A miniszterelnök mindent letagad.

– Ezért a kijelentéséért nyolcnapi szigorított magánfogsággal büntetem Márffyt, – mondja az elnök, – fogházőrök, azonnal vezessék ki a tárgyalóteremből.

Miközben Márffyt kivezetik a teremből, Ulain indulatosan csapkodja öklével az asztalt és folytonosan ezt kiáltja: – Komédia! Komédia itt ez az egész!

Márffyt a börtönőrök kifelé vezetik, de a terem közepén megáll és az elnök felé kiált: – Az elnök politizál. Ez nem igazságszolgáltatás! Politika itt minden!

A két ór Márffyt szinte erőszakkal lökdösi a kijárat felé, de folytonosan visszakiált.

– További nyolcnapi szigorított magánzárkával büntetem ezért a viselkedésért. – szól Langer elnök Márffy után.

– Annyi baj legyen – mondja Márffy az ajtóból az elnök felé fordulva, és tovább akar beszélni, a börtönőrök azonban előrelökik.

Az izgalmas jelenet megtörténte után gróf Bethlen István miniszterelnököt az elnök elbocsátja, miután megesketését nem indítványozták.

Krayzell bíró tovább olvassa a bíróság határozatát, majd néhány perc múlva az elnök intézkedik, hogy vezessék be Márffyt.

– Figyelmeztetem – szól az elnök Márffyhoz, – hogy tisztességesen viselkedjen.

Márffy szólni akar, de az elnök erőlyesen leinti. A börtönőrök pedig helyére vezetik. Krayzell bíró a törvényszék határozatának utolsó részét olvassa még fel, a bíróság nem tartja fontosnak annak a bizonyítását, hogy Marosi verésre vallott-e a rendőrségen, mert ez egyrészt meg van cáfolva, másrészt a vizsgálóbíró előtt ezt a vallomását kiegészítette.

A védők ezután sorra semmiségi panaszt jelentenek be, mert a bizonyítás kiegészítésit nem rendelték el abban az irányban, ahogy azt indítványozták. Elrendeli ezután az elnök Rakovszky belügyminiszter ez évi november 14-iki beszédének a felolvasását, majd felolvassák Balla Pap Géza vallomását.

A bizonyítási eljárás ezzel befejeződött, és az elnök szünetet rendel el.

A szünet után Ulain Ferenc bejelenti, hogy amikor a miniszterelnök eltávozott, csendes hangon az ajtóból visszaszólt, a vádlottakra értelmezve: „Majd kaptok ti!”

– Miután semmi bizonyíték nincs arra, – mondja az elnök –, hogy ez a kijelentés tényleg elhangzott, ezt a bejelentést nem is vesszük jegyzőkönyvbe. Az elnök felkéri Dolowschiák ügyészségi alelnököt a vádbeszéd megtartására.

A vádbeszéd

Az ügyész először az Ébredő Magyarok Egyesülete keletkezésével foglalkozik.

– Minden tisztességes ember azt várta, – mondta az ügyész –, hogy olyan tagjai lesznek ennek az egyesületnek, akik kellő lelki fegyelmezettséggel bírnak, amely őket a bűncselekmény elkövetésétől visszatartja. Ezzel szemben, ha a lefolyt öt év történetét vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy ha a többség talán megfelelt ennek, de sokan akadtak, akik az egyesületben elhangzott beszédek és bizonyos irányú sajtópropaganda hatása alatt nemcsak antiszemita érzelmüknek adtak kifejezést, hanem szokatlan tömegét követték el a bűncselekményeknek. Fiatalemberek, akik büszkén mondták magukat az ÉME tagjainak, több ízben támadták

meg a közösséget, ártatlan polgárokat, békés járókelőket vertek, ülteltek. Ezek a jobboldali kilengések 1920 végén befejeződtek, és ez indította a kormányt és a nemzetgyűlés többségét arra, hogy úgy a jobboldali, mint a baloldali bűnösöknek amnesztiát adjanak. A kormányzó hangsúlyozta 1921 novemberében és decemberében, hogy ez az utolsó amnesztia.³⁴⁷

Minden jóérezsű ember azt várta, hogy a szélsőséges emberek észre térnek és megszívlelik az államfő bölcs intését. Azonban nem így történt. Titkos kommunista csoportok ütötték fel fejüket, másrésről pedig egy eddig szokatlan, balkáni ízű merényletsorozat következett be.

Néhány hónappal az amnesztia után következett be az Erzsébetvárosi Kör elleni bombamerénylet, amelyben nyolc tiszteletes és közbeccsületben álló polgár lelte halálát, és huszonhárom polgár sebesült meg. Felmerült a kérdés, micsoda titkos társaság működik Budapesten, amely isteni és emberi törvényt semmibe véve ilyesmire vetemedik? A nyomozás megindult, de ez a merénylőket nem izgatta. Tovább végezték üzelmeket. Jött a Koháry utcai merénylet, a Rassay Károlynak, Miklós Andornak küldött bomba, a csehszlovák követség, az újpesti zsinagóga elleni merénylet, azután a francia követség kapujába tettek füstölgő bombát, és bombával fenyegették meg a francia követet, a nemzetgyűlés elnökét és a rendőrség főkapitányát. Sok idő telt el a merényletek óta és sokszor avval a gyáva, alattomos váddal illették a rendőrséget, hogy része van abban, hogy ilyen soká nem derültek ki a bűncselekmények. Ezt a vádat a legerélyesebben visszautasítom.

³⁴⁷ Horthy Miklós kormányzó 1921-ben országos amnesztiában részesített mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali atrocitások elkövetőit.

Kik ezek az emberek? Kik voltak társaik– mondja ezután az ügyész és megkezdí Márfíy társaságának a bemutatását. Ismereti Márfíy személyi adatait és felsorolja a társait. Chriaszty, Marosi, Szász, Nesz Károly, Drenka, Horváth-Halas, Varga Lajos és Vargha Ferenc, Kiss Ferenc és mások tartoztak Márfíy szűkebb társaságába. Kiemeli, hogy valamennyien az Ébredő Magyarok Egyesületének és a nemzetvédelmi osztálynak voltak a tagjai.

Fejtegeti, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete belföldi és külföldi propagandát űzött, sportosztálya volt, nemzetvédelmi osztálya. A nemzetvédelmi osztályok csak megbízható bajtársakat vettek fel, akiknek az utasításokat habozás nélkül kellett teljesíteniük.

Vérbíróságokat is állítottak fel, a IX. kerületben éppen Márfíy rendelkezett a vérbíróság felállításáról, ezzel a bajtársak élete tétetett le a kezébe.

Az volt a hiedelem a nemzetvédelmi osztály tagjai között, hogy vezérüknek, Márfíynak mindenekre kiterjedő hatalma van. Radót és Marosit különös szeretet fűzte egymáshoz. Ez adja a magyarázatát annak, hogy dacára a közös bűn titkának, nem voltak hajlandók a közönséges bűncselekményeket sem elárulni. Amikor fiatal emberek kerültek ide a bíróság elé tanúkihallgatásra, vádlottak nézése, kérdéseik, a tanúk rögtöni feleletei, a terhelő részre való nem emlékezések mind azt mutatták, hogy még most is mekkora az összetartás ezek között az emberek között. Márfíy abban a hitben élt, hogy őt senki ezen a világon, semmiféle földi igazságszolgáltatás soha felelősségre nem vonhatja ezekért a bűncselekményekért.

Az erzsébetvárosi bombamerényletet Márfíyék követlék el.

Márfíy József állandóan tagadta, hogy neki az Erzsébetvárosi Kör elleni merénylet megtervezésében, kidolgozásában,

kivitelében része lett volna. Szász is tagadott, Marosi már a rendőrségen részletes beismerést tett avval, hogy ő Márffy hatása alatt állott. Világosan elmondotta, hogyan szállították el a bombát a IX. kerületi ÉME helyiségéből. A legnagyobb részletességgel olvassa az ügyész a vallomásokot, amikor az elnök egyszerre félbeszakítja azzal: – Ezek a vallomások már ismertetve voltak.

– Kénytelen vagyok bizonyítani a bűncselekmények elkövetését – mondja az ügyész.

Elnök: – Kérem ezt lehetőleg szóval előterjeszteni.

Az ügyész: Ezeket lehetetlenség kívülről idézni. Igen sok ideig dolgoztam én ezek összeállításán. Két hétig éjjel-nappal dolgoztam, hogy megmutassam, hogy csakugyan vannak bizonyítékok.

Gúnyos megjegyzések kísérik az ügyész kijelentését a védői székekből.

Az ügyész tovább olvassa a tárgyaláson elhangzott terhelő vallomásokot, amelyek szerint harminc diáksapkás ébredő tüntetett a merénylet idején a Dohány utcában és éltette a Körrel szemben a merényletet. Rátér Kasnyik János eltűnésére, holttestének megtalálására, majd Payer István plébános és Rogátsy Kálmán drogériái tulajdonos terhelő vallomásaira. Felolvassa Ruszkó Margit vallomását, akinek Szász előre bejelentette, hogy olyan valami történik Budapesten, ami még nem volt: a zsidók repülni fognak.

Ismerteti ezután az ügyész a Koháry utcai merénylettel kapcsolatos vallomásokot, majd a Rassay és Miklós Andor, a csehszlovák konzulátus elleni merényletre tér át, majd ismerteti azokat a vallomásokot, amelyek arról szólnak, hogy Vargha az ágyában és a díványban ekrazitot tartott.

Vargha ennél a pontnál egyszerre csak feláll és az újságírók számára a terembe betett asztalhoz megy és a mögé áll. A két ór kétoldalt Vargha mellé állott.

– Baja van? – kérdezi az elnök.

– Igen – mondja Vargha.

– Rosszul érzi magát?

– Nem.

– Hát mi baja?

– Fájdalmaim vannak – mondja alig hallható hangon Vargha.

Az ügyész folytatja a vallomások ismertetését majd emelt hangon a következőket mondja: – Tekintetes törvényszék, a fentiek alapján vádolom tehát az A esetben Márffy Józsefet, Marosi Károlyt és a kiskorú Radó Józsefet mint tetteseket, Szász Józsefet pedig mint a 69. szakasz 2. pontja alapján minősülő bűnsegédi bűnrésztést a büntető törvénykönyv 278. szakaszába ütköző gyilkosság nyolc büntette és több, szám szerint meg nem határozható rendbeli gyilkosság kísérlete címén, azért, mert egy hónapig tartó előzetes összejövetelek, tanácskozások után Márffy kezdeményezésére elhatározták, hogy bomba-merényletet fognak elkövetni az Erzsébetvárosi Körben egy vacsora résztvevői ellen.

A B esetben vádolom Márffyt mint felbujtót, Horváth-Halast és Varghát mint tettehársakat több rendbeli gyilkosság kísérletének büntetével.

A C esetben vádolom Márffyt mint felbujtót és Maros, mint tettes, több ember sérelmére elkövetendő gyilkosság büntetének meghatározott kísérletével.

A D esetben vádolom Márffyt mint felbujtót és Szász Józsefet mint tettest több ember sérelmére elkövetendő gyilkosság bűntettének meghatározott kísérletével.

Az E esetben vádolom Márffyt és Vargát előkészítő cselekménnyel párosult gyilkosság elkövetésére irányuló szövetség bűntettével.

Az F esetben vádolom Márffyt mint tettest gyilkosság kísérletének bűntettével.

A G esetben vádolom Márffyt és Marosit előkészítő cselekménnyel párosult gyilkosság elkövetésére irányult szövetség bűntettével.

A H esetben Márffyt, Szászt, Drenkát hatóság elleni erőszak bűntettével vádolja az ügyész.

– Az A esetben Márffyra és Szászra vonatkozólag eltértem a vádiratban megszabott minősítéstől, mert Márffy azzal, hogy az Erzsébetvárosi Kör helyiségbe elment, mint tettes is szerepelt és tettesi tevékenységébe felbujtó szereplése is belekapcsolódik. Szász Józsefre vonatkozólag csak a bűnsegédi bűnrészesség állapítható meg.

Fejtegeti azután az ügyész, hogy Radó vallomásának visszavonása mennyire indokolatlan volt. A vádlottak – úgymond – a vádirat kiadása után abban állapodtak meg, hogy nemcsak tagadják a bűncselekmény elkövetését, hanem majd azzal is védekeznek, hogy veréssel kényszerítették őket a detektívek az előre elkészített jegyzőkönyvek aláírására.

A főtárgyalás utolsó napján Márffy nem átallotta egyenesen kijelenteni azt, hogy Bethlen István gróf miniszterelnök felbujtására követte el a bűncselekményeket.

Nem találok eléggé súlyos kifejezéseket, amelyekkel Márffy és társainak a főtárgyaláson tanúsított magaviseletét elítélhetném. Márffy a kommunistáktól kitűnően eltanulta a módszert. Több mint két esztendeig űzte pokolgépes munkáját ez az ember és tartott rettegésben mindenkit. Mérhetetlen gyalázatot hozott az Ébredő Magyarok Egyesületére, mert hiszen úgy a hazafisággal, mint a keresztény vallással ellentétben van ártatlan emberek meggyilkolása.

Minden elismerést megérdemel a rendőrség, hogy a nagy lelki izgalomban tartó, lélegzetfójtó bombamerénylet tetteit kinyomozta és a bíróság elé állította. A törvényszék hozandó ítéletével mutassa meg, hogy minő sors vár arra, akinek ilyen merényletek jutnak eszébe, mondja ki bűnösnek a vádlottakat és sújtsa őket törvényszerű büntetéssel.

A vádbeszéd befejezése után az elnök meghatározta, hogy milyen sorrendben beszélnek holnap a védők. A holnapi tárgyalás reggel kilenc órakor veszi kezdetét, amikor is elsőnek Márffy védője, dr. Kiszely tartja meg védőbeszédét.

– Ulain – jelentette ki az elnök – engedelmet kért, hogy utolsónak mondhassa el védőbeszédét.

13.

AZ EST³⁴⁸ CIKKE, 1923. OKTÓBER 1., P. 1.

³⁴⁸ Az Est az akkori magyar sajtóélet egyik legnagyobb vállalkozása volt. Tulajdonosa és főszerkesztője, Miklós Andor előzőleg a Pesti Napló közgazdasági rovatvezetőjeként működött, de 1910-ben a laptulajdonos, Surányi József elbocsátotta. Ekkor saját újságot indított, megteremtve ezzel a következő 20–25 év legsikeresebb napilapját. Az újság délben vagy kora délután jelent meg és még aznap ott volt a vidéki városokban is. Az Est igazi bulvárlap volt. Ez nem csak az utcán, körutakon való árusítást, hanem elsősorban a régi újságsablonok kerülését, új stílus meghonosítását jelentette. Lapja ötletekben, tartalomban, nyomdai kiállításban egész sor újítást vitt a napisajtóba. Hangja merész volt, felfogása haladó szellemű, de független a politikai pártoktól. Sikeresen igyekezett a szélesebb olvasóközönség igényének megfelelni és maga is alakítani azt. A rövid, egyhasábos Az Est-vezércikkek az olvasók nagy tömegeinek nézeteire voltak jelentős hatással. A lap egyik fő erőssége a megbízható hírszolgálat volt. Kiterjedt tudósítói hálózatot, jó képességű újságírókat, rámenős riportereket foglalkoztatott. Az első évek munkatársa, Fényes László visszaéléseket feltáró (vagy csak sejtető) riportjaival tűnt ki. Külpolitikai, külföldi témákkal Kéri Pál, Adorján Andor, Pásztor Árpád jelentkezett. Az első világháború alatt a külföldi sajtó Az Estet idézte a leggyakrabban, a háború idején a lap elérte a félmillió példányszámot. A Tanácsköztársaság idején a többi polgári újsággal együtt betiltották, majd a bukás után újraindult. Ekkor szélsőjobbboldali hadjárat kezdődött ellene, mert a lapot a forradalom egyik előkészítőjének tartották. A szerkesztőség a mérséklet politikáját követte és igyekezett simulékonyan alkalmazkodni az idők változásához. A szélsőjobbról jövő támadás az elvek nélküli alkalmazkodás, a köpönyegforgatás jelképévé festették át portréját, holott valószínűleg Móricz Zsigmond értette és fogalmazta meg a lényegét: „Miklós soha nem hazudott. Soha nem hallottam tőle, hogy mást kell írni, mint ami az igazság. Csak az adagolásra vigyázott. Szerkesztő volt: a legnagyobb szerkesztő zseni, akit valaha is ismernem adatott.” Miklós Andor végrendeletében színésznő-feleségére hagyta vállalkozásait. Halála (1933) után Gombaszögi Frida visszavonult a színpadtól és átvette Az Est Lapok cég irányítását. Az Est felelős szerkesztője Salusinszky Imre lett, a lap irányításában még Vadnai Béla és Seres

MI LESZ A KONZEKVENCIA? ÍRTA: RASSAY KÁROLY

Méltóztatnak még emlékezni a vészes csatakiáltásokra? „Ne bántsa a független magyar bíróságot.” „Hogy meri kritizálni a magyar bíróság ítéletét?” „Nem tűrjük ezt a destrukciót.” Es így tovább.

Évekig hallottuk ezeket a kiáltásokat a kormány padjairól csak úgy, mint a háta mögött ülő táborból. Sőt a háborgók segítő-társakat kaptak az ellenzékbe vonult elvbarátjaiktól is, valahányszor a nemzetgyűlés termében hangot mert adni valaki az elnyomott közvélemény aggodalmának, elkeseredésének, amely egy-egy politikával fertőzött bírósági tárgyalás vagy ítélet nyomában keletkezett, és ma a belügyminiszter úr egyáltalán nem feszélyezve magát, súlyos bírálatban részesig a csongrádi merénylet ügyében ítélkező bíróságot Még a szavakban sem nagyon óvatos. Egyformán elítéli a tárgyalás vezetését, az ítélet indokolását, sőt még a bírói mérlegelést is, amellyel a bíróság az egyes tanúk vallomását elbírálta.

Mi pedig csodálkozva nézünk körül, vajon nem álmodunk-e? Ugyanaz a belügyminiszter, aki elvbarátai kórusával sokszor a

László jutott jelentős szerephez. Az Est fennállásának huszonötödik évfordulóját 1935-ben ünnepelték. Ekkor példányszáma naponta 150 000 volt; 365 ember dolgozott szerkesztőségében, kiadóhivatalában és nyomdájában; terjesztésével 6100 alkalmazott foglalkozott. 1939-ben a vállalatot az állam elvette, és a Pesti Naplót az év végén megszüntették. Az Est ezen a címen 1939. november 17-én jelent meg utoljára. A szerkesztőség Pest címmel, de teljesen megváltozott tartalommal folytatta a lap kiadását. Felelős szerkesztője Bakos Ákos, felelős kiadója Paizs Ödön volt, akik már Az Est utolsó néhány évében is jegyezték a lapot. A Pest 1944. december 15-éig jelent meg, akkor rendeletileg szüntették meg szinte az összes budapesti lappal együtt.

legterrorisztikusabb fellépéssel éveken keresztül minden kritikát visszautasított a nemzetgyűlés termében a bírói ítéletekkel szemben, ma odaáll és már nemcsak bírál, hanem garanciákat követel a bírói tárgyalás, a bírói indokolás, sőt a bírói mérlegelést illetőleg is. Hová lettek az alkotmányjogi aggodalmak? Hová lettek a puffogó frázisok? Máról holnapra megváltozott a világ. Ami még tegnap bűn és destrukció volt a nemzetgyűlés tagjaitól, akiknek végre mégis csak hivatásuk, joguk és kötelességük, hogy az állami élet minden vonatkozásaiban, tehát az igazságszolgáltatás területén is ellenőrizték a törvény betartását, ma már államférfiú-tett a belügyminiszter úr fellépésében. Ami még tegnap nem volt szabad a szuverén nemzetgyűlés tagjainak, ma egyszerre szabad lett a végrehajtó hatalom képviselőjének.

Pedig milyen nagy különbség van az elmúlt idők szomorú emlékü egyes ítéletei és a csongrádi ítélet között. Azok alig leplezték, hogy bizonyos politikai irányokkal szemben a gyűlölet, másokkal a megértés, az elnézés, sőt, nem egyszer a felmagasztalás álláspontjára helyezkedtek, míg a csongrádi ítéletben a bírói pártatlanságot megcsúfoló szembeszökő jelenségeket alig lehet fölfedezni. A szolnoki bírói tárgyalás vezetése lehetett szétfolyó, a mérlegelés egyoldalúan rigorózus, az ítélet téves. Ezt el fogja dönteni a felső bíróság, meg fogja ítélni az elfogulatlan jogászi kritika.

De hogy ez az ítélet nem hozta el az igazság diadalát, azt a belügyminiszter úr ne a bíróságon reklamálja.

Nézzen körül a saját területén.

Nézze meg a nyomozást, amelyet a csongrádi és éveken keresztül minden politikai vonatkozású bűnügyben folytattak az alája rendelt rendőri hatóságok. Vajon elmondhatja-e nyugodt lélekkel, hogy ezekben a politikai ügyekben mindenkor csak a

személyekre és kormányzati érdekre tekintet nélküli igazságkeresés volt a döntő szempont? Vajon a förtelmes csongrádi bűnügyben is nem találta-e szemben magát a rendőri nyomozás a múltak visszavisszajáró szellemével, az alföldi brigáddal, a Kettőskereszt Vérszövetséggel, a hatóságilag támogatott ébredő szervezkedésekkel?³⁴⁹ Vajon nem kellett-e a nyomozó hatóságoknak, mint évek óta annyiszor, itt is visszalépni bizonyos bezárt ajtók, bizonyos hivatalosan letagadott, de mindenki által ismert összeköttetések elől? Es ha így van, mint ahogy így van, vajon lehet-e csodálni, hogy a nyomozás félmunkát eredményez, ajtókat hagy nyitva, amelyiken a bűnös elmenekül, a vádlottak kísétálhatnak, a védelem megszervezkedhetik.

Az igazságszolgáltatás eredményének biztosítója a pártatlan, feladata magaslatán álló, csak az igazságot kereső, a törvény sértetlenségéért lelkesedő, a bűnt megtorolni akaró rendőri igazgatás. De ahol olyan, szellem van, a mely a legsötétebb bűntények aktáit évekig hagyja heverni a porban, ahol Kovács testvérek a rendőrség vezetőinek intim munkatársai, ott a rendőri nyomozás csak bátortalan, hitele kétséges, és az arra épült ítélkezés bizonytalan lehet.

Itt tessék orvoslást keresni.

A bírósággal szemben nekünk csak egy követelésünk van, hogy az igazság fenntartás nélküli szolgálja legyen. Az államérdek megvédése ezen túlmenőleg nem a bírói hatóságok, hanem a felelős kormányok feladata. A politikai szenvedélyektől magukat

³⁴⁹ Rassay Károly itt feltehetőleg nem téved, amikor arra utal, hogy a korabeli magyar paramilitáris szervezetek, így az Alföldi Brigád, az ÉME (és annak nemzetvédelmi milíciái), illetve a KKVSz között igen szoros átfedés van.

függetleníteni nem tudó egyes bírói közegek után most a hatalom és az államérdek címén akarják illuzórikussá tenni a bírói függetlenséget. Ez az, ami ellen fel kell emelni a szavunkat. A belügyi és igazságügyminiszter uraknak igenis van kötelességük azon a téren, hogy az igazságszolgáltatás visszaadassék az állam alapzataul. Tessék kidobni a politikai szempontokat úgy az igazságszolgáltatás, mint a rendőri igazgatás területéről. És még egyet: szabadítsák meg végre a rendőri és az igazságügyi igazgatás hatóságait egyaránt azoktól az elemektől, akik sokkal mélyebben kompromittálták magukat az elmúlt idők politikai játékaiban, mintsem garanciákat adhatnának nekünk az igazságszolgáltatás pártatlanságát illetőleg a jövőre. De hogy egyfelől a kormány minden aggodalom nélkül elkönnyvelje éveken keresztül magának a neki kellemes, hatalmi érdekeit szolgáló ítéleteket, rendőri tényeket és mulasztásokat, másfelől egy ránézve kellemetlen, a saját rendszerének bűneit felfedő ítélet nyomán az igazságszolgáltatás függetlensége ellen indítson hadjáratot, ezt az állam legfőbb érdekeinek veszélyeztetése nélkül tétlenül nem nézhetjük.

A csongrádi ítélet felfedte a világ előtt is azt, amit mindenki érzett és tudott, hogy a magyar rendőrigazgatás politikai vonatkozású ügyekben nem áll azon a magaslaton, amelyen állania kellene. De ennek a ténynek konzekvenciája csak a felelős politikai tényezők, és nem a bírói függetlenség bukása lehet.

14.

A NÉPSZAVA³⁵⁰ CIKKE, 1924. JANUÁR 12., P. 6.

³⁵⁰ A Népszava nagy múltú magyar baloldali politikai napilap. Eredetileg a Magyarországi Szociáldemokrata Párt (MSZDP), majd 1948-tól a szakszervezetek lapja volt. A Népszava első változata 1877 májusában indult Budapesten. A lap sokáig csak hetente egyszer majd háromszor jelent meg. 1905. április 1-jén került utcára a véglegesen napilappá alakított Népszava első száma. A lap 1910-re meghaladta a harmincezres példányszámot. „Nem lesz addig nyugalom Magyarországon, amíg az általános, egyenlő, titkos választójogot törvénybe nem iktatják!”- hirdette az I. világháború kitörése idején az újság. 1914. július 26-án egész oldalas szalagcím hirdette: „Nem akarunk háborút!”. 1916-17-ben a kormány már sűrűn élt cenzurális jogával: például az I. Ferenc József halálát hírül adó számból a címsoron kívül mindent töröltettek. A harmadik oldalon sem maradt más, mint az elhunyt király életrajza. Az oroszországi szocialista forradalmi eseményeket a békeváró polgári sajtó is üdvözölte. A Szociáldemokrata Párt százezres városligeti béketüntetésének határozata leszögezte: „Mi mindannyian, akik itt összegyűltünk, s az egész dolgozó Magyarország el vagyunk határozva arra, hogy az orosz forradalmárokat a béke megszerzésére irányuló hősi harcukban támogatni fogjuk...” A Népszava a Tanácsköztársaság kikiáltásától kezdve a Magyarországi Szocialista Párt reggeli lapjaként jelent meg. Egymás után közölte a kommunista vezetők cikkei, több évtizedes ellenzéki hagyománnyal a háta mögött kormánypárti orgánummá lett. A Tanácsköztársaság bukása után leleplező cikkeket közölt a fehérterror kegyetlenkedéseiről, ezért 1919. december 7-én szétverték a lap szerkesztőségét és nyomdáját, 1920-ban Somogyi Béla főszerkesztőt és Bacsó Bélát pedig meggyilkolták. 1921. április 29. és május 5. között megjelenését betiltották, november 30-án a belügyminiszter megvonta a laptól az utcai árusítás jogát, valamint sajtópereket indítottak a lap ellen izgatás és kormányzósértés vádjával. A két világháború közötti két évtizedben nehéz korszakokat élt át az újság. 1927-ben 320 sajtóper indult ellene, 1932-ben pedig a belügyminiszter ismét betiltotta. A II. világháború alatt Szakasits Árpád (1939-44) vezetésével a lap megalkuvások közepette harcolt a munkások érdekeiért, élet- és munkaviszonyaik javításáért. Ismeretterjesztő, ízlés-, jellem- és tudatformáló tevékenysége gyakran a hatalom

**A CSONGRÁDI BOMBÁTÓL A KETTŐSKERESZT
VÉRSZÖVETSÉGIG
HÉJJAS IVÁN ALFÖLDI BRIGÁDJÁNAK TELJES
PROGRAMJA
KATONAI GYAKORLATOK CSENDŐRSÉGI
FEGYVEREKKEL
A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉGGEL VALÓ
ROKONSÁG
HOGYAN KÉSZÜLTEK A BRIGÁDURALOM
MEGTEREMTÉSÉRE?
A SZENTESI NYOMOZÁS ÚJABB RÉSZLETEI**

Az Alföldi Brigád szervezetének és működésének földerítésére megindított újabb nyomozás a csongrádi bombamerénnyel kapcsolatban ismét olyan adatokat tárt föl, amelyek stílusos háttérét adják az „újjáébredés” óta folyó „fajvédelmi” politikának. Most

tilalmaiba ütközött. A népszavások törzshelyén rendszeresen megfordultak a szellemi élet kiválóságai. Faludy György költő 1946 és 1950 között a Népszava irodalmi szerkesztője volt, 1934-ben Óda a magyar nyelvhez c. versét publikálta először az újságba. Az újság a nemzeti demokratikus erők együttműködésének, a nemzeti függetlenség és a népszabadság gondolatának szentelte hasábjait, melyeken a kommunistákon kívül megszólaltak a különböző antifasiszta irányzatok képviselői, köztük Bajcsy-Zsilinszky Endre, Szakasits Árpád, Móricz Zsigmond, Szekfű Gyula, Darvas József, szociáldemokrata és kisgazdapárti vezetők, valamint haladó polgári írók és újságírók. 1944. március 19-én jelent meg utoljára a Népszava és csak 1945. február 18-án indult újra a Szociáldemokrata Párt központi lapjaként, Szakasits vezetésével, akit Horváth Zoltán követett 1949-ig. Az államosításokat követően 1948-tól a Népszava a szakszervezetek lapja lett.

már tisztán áll a közvélemény előtt, hogy Héjjas Iván Alföldi Brigádja hogyan készül a föltámasztani és folytatni az orgoványi, izsáki, siófoki gyilkos napokat, hogyan akarta megint a többszörös gyilkos brigádjával vérbe borítani, fölforgatni az országot. A kecskeméti brigádvezér parancsnoksága alatt szervezett újabb fehér terroriszövetség folytatása és újabb kreációja volt annak a terrorista szervezetnek, amely annak idején gyilkolt, fosztogatott, rabolt „nemzeti” jelszavak cégére alatt. Főparancsnokságuk, parancsnokságuk, szolgálati szabályzatuk volt ezeknek az ébredő banditáknak, akik fegyveres csapatokkal akartak a főváros ellen vonulni, hogy megteremtsék a fehér diktatúrát. A vezérük ki lett volna más, mint Héjjas Iván, a kecskeméti, orgoványi, lajosmizsei, izsáki és ki tudja hány és hányszoros gyilkosságok fölbujtója és szellemi irányítója?

Azt is megállapították, hogy az Alföldi Brigád szoros összeköttetésben állott és együtt dolgozott az úgynevezett „Kettős-kereszt Vérszövetség”-gel, amelynek szintén „hervadhatatlan érdekei” vannak a „fajvédelmi” politika megteremtésében. A kép mind szélesebben és sötétebben bontakozik ki, amely mögött fölvigyorog a kurzus ijesztő ábrázata. Kórkép ez, amelyről már kezd oszlani a homály, amely mögött négy esztendő véres rémségei, borzalmai húzódnak meg...

A szentesi brigád

Pénteken délután a csongrádi bombamerénylet és az Alföldi Brigád nyomozásának vezetői Szegeden tanácskozást tartottak, amelyen véglegesen megszövegezték a másodszor megindított rendőri nyomozás jegyzőkönyvét. Pénteken véglegesen tisztázták Kiss Jenő

Gábor³⁵¹ szerepét az Alföldi Brigád megszervezésében. Megállapították, hogy az Alföldi Brigád szervezését a múlt év „novemberében kezdte meg Héjjas Iván és ennek a szervezetnek egyik főexponeuse volt Kiss Jenő Gábor, aki gyakran járt Kecskemétre Héjjas Ivánhoz utasításokért, valamint a budapesti főparancsnoksághoz. A csongrádi mozgalmat is eleinte Kiss Jenő Gábor irányította, és csak később vált külön a két csoport. Az Alföldi Brigádba beszerezett emberekkel esküt tettek, és teljesen katonai alapon történt a beosztásuk. A brigád tagjai üléseket tartottak, térképeket készítettek és katonai gyakorlatokat tartottak. Mindezekre az utasítást Héjjas Ivántól és a budapesti központi parancsnokságtól kapták. 1923. december végén a csongrádiak értesítést kaptak Héjjas Ivántól, hogy december 2-án éjszaka az Alföldi Brigád megkapja a felszerelést és a fegyvereket. Erre a társaság kivonult a határba, és várták a fegyverszállítmány megérkezését, ami azonban elmaradt. Ehelyett levelet kaptak Héjjas Ivántól, amelyben értesíti őket, hogy dolgozzanak tovább, a fegyvereket néhány nap múlva megkapják. Megállapították azt is, hogy Kiss Jenő Gábor Szentesen az ébredő brigád tagjaival fegyveres gyakorlatokat is tartott. Erre a célra a fegyvereket a szentesi csendőrségtől kapta.

Kiss lakásán megtalálták Csongrád megye térképét, amelyen az Alföldi Brigád szervezetének kerületi beosztása volt feltüntetve.

A „Kettős Vérszövetség”

Kissnél találtak egy jegyzőkönyvet, amely titkosírással volt írva. Eleinte nem volt hajlandó semmit sem elárulni erről a jegyzőkönyvről, Lebuer gyógyszerész és a többi gyanúsítottak vallomása

³⁵¹ Helyesen: Kiss Gábor Jenő.

alapján azonban rövidesen kiderült, hogy miről volt szó. A jegyzőkönyvön is többször fordult elő a „K. K. V.” jelzés, és a gyanúsítottak is gyakran emlegették a „K. K. V.”-t. Megállapították, hogy az úgynevezett Kettőskereszt Vérszövetségről volt szó, amely már több ízben szerepelt a különböző bombamerényletek, atrocitások, államcsínyek és hasonló „fajvédelmi” akciók alkalmával. Pénteken a nyomozó hatóságok megállapították, hogy Nagy János volt főhadnagy, a szentesi ébredők titkára és az ottani nemzeti munkavédelmi osztag parancsnoka volt Kiss Jenő Gábornak a segítőtársa a szervezkedésben. A kihallgatások alkalmával szóba került a Kettőskereszt Vérszövetséggel kapcsolatban Tilrice ezredes is, akinek szintén tevékeny része volt az Alföldi Brigád szervezésében. Pénteken tisztázták azt is, hogy miképpen jutott Kiss Jenő Gábor a szentesi brigád katonai gyakorlatánál használt csendőrégi fegyverekhez. Eszerint a fegyvereket Purger József csendőr tiszthelyettes közbenjárására adta ki a szentesi csendőrség az Alföldi Brigádnak. Purger csendőr tiszthelyettes egyébként szintén tevékeny részt vett az Alföldi Brigád megszervezésében és a „Kettőskereszt Vérszövetség” működésében.

Pénteken délután Sággy Jánost, Héjjas csongrádi szolgálatvezetőjét is átszállították a rendőrségről a szegedi törvényszék fogházába, és kihirdették előtte a letartóztatást.

Rendőri jelentés az Alföldi Brigádról

A szegedi rendőrség az Alföldi Brigád szervezkedésére vonatkozóan a következő jelentést adta ki: „A szervezkedést Héjjas Iván és környezete irányította. A Brigádnak egyedüli célja államcsíny elkövetése volt. A Brigád szervezkedése Csongrád környékén

teljesen befejeződött és a készen álló osztagok várták a fővárosból a jeladást, amikor megkezdtek volna forradalmukat. Kikiáltották volna az Alföldi Brigád katonai diktatúráját, amelynek vezére Héjjas Iván lett volna. Fegyveres csapatok bevonultak volna a fővárosba, hogy átvegyék a hatalmat és elkeressék a mai kormányt, és a fajvédő kabinetet jelentették volna ki a hatalom birtokosának. Azonnal hozzáfogtak volna programjuk megvalósításához és teljes szigorral, Héjjas Iván főparancsnok vezetésével, ha szükségesnek látják, fegyveres segítséggel a társadalom átalakítására megtették volna a szükséges intézkedéseket. A Brigádnak kész miniszteri listája volt, és minden tárcát fajvédő képviselőkkel töltöttek volna be. Szó volt arról is, hogy a főparancsnok átveszi a hadügyminiszteri tárcát. A katonai diktatúra nem ismerte volna el a magyar parlamentet sem, letartóztattak volna minden ellenzéki képviselőt, és már gyökerében fojtottak volna el minden esetleges megmozdulást. Héjjas Iván korlátlan ura lett volna az országnak. A szembesítéskor kiderült, hogy az Alföldi Brigád már régen készülődött.”

A csongrádi bombamerénnyel kapcsolatban kiderített tények – amint a rendőrségen mondják – szükségessé tették, hogy Héjjas Ivánt megint kihallgassák. Ebből a célból megidézik a főkapitányságra.

AZ EST, CIKKE, 1924. DECEMBER 28., P. 7.

**LEZÁRULT A BOMBAMERÉNYLETEK KORSZAKA
A NYOMOZÁSOK EREDMÉNYTELENSÉGÉT
HOSSZÚ IDEIG A BANDÁK FEGYELME ÉS
SZERVEZETTSÉGE OKOZTA
AZ IRREGULÁRIS TITKOS ALAKULATOKAT SOKÁIG A
VEZETŐK ELVAKULT PROTEKCIÓJA VÉDELMEZTE
AZ ÁLLAMHATALOM MA MÁR MINDEN
TEKINTETBEN BIZTOSÍTJA A RENDET**

Az Est tudósítójától.

A nagy törvényszéki tárgyalások véget értek. A bombavető és egyéb bűnözők felett a bíróság meghozta ítéletét, ezzel remélhetjük, hogy lezárjuk azt a szomorú korszakot, amelyet az erőszak, a bomba és az ölmosbot uralma jellemezett a magyar történelemben.

Az Est munkatársa illetékes helyen érdeklődött az iránt, hogy mennyiben tekinthetők végleg konszolidáltaknak a belső rendészeti viszonyok, mennyiben közelítik meg ezen a téren a békeviszonyokat. Legilletékesebb helyen Az Est munkatársának a következőket mondták: alig két esztendővel ezelőtt még derekán voltunk annak a korszaknak, amelyet a bombamerényletek korszakának nevezhetünk. Ekkor történt az erzsébetvárosi merénylet, utána a Miklós Andor és Rassay Károly ellen tervezett bombamerényletek, majd a francia követség elleni bombás akció, végül a csongrádi merénylet. Mindezek a merényletek most már ki vannak nyomozva, a tettesek, illetve a gyanúsítottak bíráik előtt állnak.

Remélhetőleg ezzel örökre lejárt Magyarországon a bombamerény-
letek korszaka. Csak aki a nyomozás izgalmait ismeri és tudja,
milyen ravaszul volt a bombavetőők társasága megszervezve, csak az
lehet tisztában azzal, hogy milyen emberfeletti munkái végzett a
belügyi kormányzat és a rendőrség, milyen elkeseredett küzdelme-
ket kellett folytatniok, amíg apró kis nyomocskákból elindulva
össze tudták szedni a szervezet egész képét, és le tudták leplezni a
társaságát olyan formában, hogy a bűnösök beismerésén felül
objektív bizonyítékok is állották rendelkezésre. Akik annak idején
annak a körülménynek, hogy a nyomozás hosszú ideig eredmény-
telen volt, mindenféle gyanúsítást akartak háttérül festeni, most
utólag, amikor a Márffy-féle tárgyaláson a nyilvánosság előtt is
lelepleződött, hogy milyen szigorú fegyelem és titoktartás mellett
működött Márffy bandája, kénytelenek lesznek belátni, hogy a
hosszú és nehéz nyomozás sikertelensége a társaság fegyelme-
nek és szervezethezének számlájára írható.

Annál nagyobb a rendőrség érdeme, hogy ez akadályok
ellenére is sikerült a tetteseket kinyomozni. Más szempontból
figyelembe kell venni, hogy körülbelül két évvel ezelőtt az utcai
igazoltatások még napirenden voltak. Normális rendőri intézke-
dések nem voltak alkalmasak ezeknek a visszasságoknak gyökeres
megszüntetésére, mert az utcákon felállított rendőrőrszemek ter-
mészetesen későn érkeztek az igazoltatások színhe-
lyére, minthogy az igazoltató urak eléggé óvatosak voltak ahhoz,
hogy munkájukat lehetőleg az őrszemek látó- és halló távolán kívül
végezzék. A biciklista rendőröknek és detektíveknek egész raját
kellett mozgósítani. Ezeket az igazoltatókat még akkor is, ha a
cselekmény súlyosabb deliktummal nem is volt összekötve, szigorú

elbánásban kellett részesíteni, míg az utcai kellemetlenkedéseknek ez a fajtája is eltűnt Budapest utcáiról.

A Miskolcon legutóbb történt eseményeket nem lehet másnak tekinteni, mint a választással kapcsolatos utcai verekedéseknek. Ezek különben sem voltak olyan arányúak, amint azt az első ijedelemben Miskolcon elhitették egymással az emberek. Mindössze két embert vertek meg, ezek közül is az egyik az ÉME miskolci titkára. A közrend szempontjából legfontosabb momentum az ellenforradalommal kapcsolatban alakult különböző irreguláris karhatalmi osztagok, különítmények, úgynevezett titkos alakulatok ügye. Ezek az alakulatok virágjakban voltak körülbelül két év előtt, abban az időben, amikor Rakovszky Iván belügyminiszter hivatalát elfoglalta. A közönség még most sem tudja, hogy ezek az alakulatok részben nem is voltak irreguláris vagy titkos alakulatok, hanem annak idején nagy részüket a Friedrich-kormány hivatalos intézkedéssel állította fel, és a katonaság, valamint a megbízható rendőri karhatalom hiányában mintegy hivatalos szerveknek nyilvánította őket. Éppen ezért volt nehéz velük szemben szigorúan eljárni. Maguk az alakulatok jóhiszeműek voltak, a tagok egyrészt azonban mindenre kapható kalandorokból rekrutálódtak, akik azután elbizakodva a maguk hivatalos szerepének tudatától, másrészt pedig elkényeztetve különböző alakulatok vezetőinek elvakult protekciójától és minden, még bűnös ügyben is megnyilvánuló védelmétől, a legsúlyosabb kihágásokra és bűncselekményekre ragadtatták magukat.

A belügyi kormányzat Rakovszky Iván minisztersége óta az ezekben a most már céltalanul fennmaradt és a kormányzati irányítástól magukat függetlenített alakulatokban a belső rend legnagyobb veszedelmét látta. Természetesen nem volt olyan egyszerű

ezt a szövevényes rendszert, amely mindenféle hivatalos védelemben is részesült, megszüntetni.

Végül is a belügyi kormányzat győzött az egész vonalon, úgyhogy a felosztatás, likvidálás és lefegyverzés teljes energiával megindult.

Ma az országban egyéb, mint legális karhatalmi alakulat nincs. Felosztatattak és lefegyvereztettek az ÁBM (az állambiztonsági megbízottak), a KKV (Kettőskereszt Vérszövetség), az ÉME nemzetvédelmi osztálya, az alföldi brigád, amely nagy titokban működött, és csak a csongrádi bombamerénnyel kapcsolatban fedezték fel, azon kívül még más hasonló szervezetek is.

Fegyver sehol, senkinek a kezében nem maradhatott. Nem lehet természetesen garanciát vállalni, hogy egyesek lakásukban, vagy kamrájukban nem dugtak-e el egy-egy puskát, de ami fegyvert hivatalosan kiadtak, azt mind beszédtek. Erről az oldalról a közrendet többé veszedelem nem fenyegetheti.

Ezek az adatok kellőleg mutatják, hogy a közrend és közbiztonság milyen mértékben konszolidálódott az utolsó években, és hogy ebben a tekintetben egyáltalán nem kell tartani többé a viszonyok rosszabbra fordulásától. Az államhatalom ma már elég erős ahhoz, hogy a rendet minden tekintetben biztosíthassa.

16.

**FÁBIÁN BÉLA INTERPELLÁCIÓJA A TITKOS
TÁRSASÁGOKRÓL
RÉSZLET A NEMZETGYŰLÉS 149. ÜLÉSÉBŐL
1923. JÚLIUS 4.**

Fábián Béla: T. Nemzetgyűlés! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szünetet! Zaj. Halljuk! Halljuk!)* Interpellációm szorosan összefügg azzal a témával, amellyel Rassay Károly t. képviselőtársam az indemnitási vita során mondott beszédét befejezte. Én a nemzetgyűlés szokásától eltérőleg interpellációm szövegét nem az interpelláció elmondása után olvasom fel, hanem először olvasom fel az interpelláció szövegét és azután fogok bizonyítékokkal szolgálni az interpellációhoz. A miniszterelnök úrhoz a következő interpellációt intézem *(ohassa)*:

1. Van-e tudomása a miniszterelnök úrnak arról, hogy *A Nép* és a *Szózat* című lapokban a legpéldátlanabb lázítás és izgatás folyik, mely a közhivatalnokokat, az egyetemi hallgatókat és a földnélkülieket törekszik az államhatalom ellen fellázítani és az uralmat egy bizonyos csoportnak erőszakosan megszerezni?

2. Van-e tudomása a miniszterelnök úrnak, hogy ezek a lapok minden, az országban elkövetett bűncselekménynek nyomait eltüntetni törekszenek és ezen lapok hasábjain minden bombavető, minden gyilkos védelemre talál? *(Úgy van! a szélsőbaloldalon.)*

3. Hajlandó-e a miniszterelnök úr gondoskodni arról, hogy itt az országban bombavető ne tarthassanak fenn a maguk részére külön sajtóorgánumokat, melyeket kormánypárti, illetve kormányt támogató képviselők szerkesztenek?

4. Van-e tudomása a miniszterelnök úrnak arról, hogy az ország alá van aknázva titkos egyesületekkel, melyeknek tagjai között magas állású funkcionáriusok, köztisztviselők és katonatisztek vannak, és hogy ezen titkos egyesületek tagjainak esküt kell letenniük, mely őket minden más eskü alól feloldja? Hajlandó-e a miniszterelnök úr ezen titkos egyesületek megszüntetéséről gondoskodni és egy olyan rendelkezést kibocsátani, mely szerint minden köztisztviselő, aki valami titkos egyesületnek tagja, viselt hivatalától azonnal felfüggesztendő és állásából fegyelmi úton elbocsátandó?

5. Hajlandó-e a miniszterelnök úr arra, hogy a merényletek értelmi szerzői és a felbujtók ellen – bárhol legyenek is és bárhol táltassanak is – a törvény szigorával lépjen fel, és végül van-e ereje a miniszterelnök úrnak arra, hogy rendet csináljon? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az nincs!)*

Ezzel az interpellációmmal és mindazzal, amit itt ma az elmondottaknak és felolvasottaknak bizonyítékául és alátámasztásául elő fogok adni, nem a szavaknak hangos izgalmát akarom kiváltani a nemzetgyűlésből, hanem a nemzetgyűlés valamennyi tagjánál pártkülönbség nélkül azt az elmélyedést, amelyben megérzik azt, hogy ebből a magyar mából, ebből a bombavető- és titkos egyesületekkel aláaknázott magyar mából nem fakadhat ki a boldog magyar holnap, nem fakadhat ki az a magyar holnap, amely után valamennyien vágyódunk, hanem ebből csak a jelenlegi kis Magyarországnak szerencsétlensége pusztulása és felosztása fejlődhetik ki.

T. Nemzetgyűlés! Én a mai interpellációm legnagyobb-részt idézetekben fogom elmondani, idézeteket fogok felolvasni lapokból, amelyekből meg méltóztatnak majd látni, hogyan fejlődött

ki hónapok izgatásai után, hogyan keletkezhetett egy Pannónia-szállodai 105-ös számú szoba, hogyan jutott el Magyarország oda, hogy öt ellenzéki képviselőt: Rassay Károlyt, Vázsonyi Vilmost, Rupert Rezsőt, Drozdy Győzőt és Rakovszky Istvánt a Pannónia Szálloda 105-ös számú szobájában egy 28 tagú értekezlet egyhangúlag ítélte halálra, s hogyan jutott el – hiába nevet ezen Hegedüs György képviselő úr, bátor leszek erre nézve bizonyítékokkal szolgálni – Magyarország az önök izgatásai következtében oda...

Hegedüs György:³⁵² Ön hisztérikus! (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.*)

Fábián Béla: ...Klebensberg Kunó gróf magyar királyi közoktatásügyi minisztert szintén egyhangúlag ítélték ebben a 105-ös számú szobában halálra...

Hegedüs György: Hisztérikus! (*Nagy zaj. Elnök csenget.*)

Fábián Béla: ...és hogy jutott el oda, hogy az egyetlen Závodi Kálmán főhadnagy szavazatával szemben, 27 szavazattal ítélték halálra a magyar királyi miniszterelnököt. (*Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon. Hallatlan!*)

Drozdy Győző: Ezek kapják a szimpatikus mosolyokat onnét! (*Zaj.*)

Propper Sándor: Bandatagok!

Farkas István:³⁵³ Komitácsik! (*Nagy zaj.*)

Propper Sándor:³⁵⁴ Annál is rosszabbak! (*Nagy zaj. Elnök csenget.*)

³⁵² Hegedüs György (1883–?), előbb kisgazdapárti, majd 1921-től független nemzetgyűlési képviselő. Radikális jobboldali politikus, egy ideig az Ébredő Magyarok Egyesülete elnöke.

³⁵³ Farkas István (1879–1941), a tiszáninneni református egyházkerület püspöke, felsőházi tag, radikális jobboldali politikus.

³⁵⁴ Popper Sándor (1877–1956), szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

Eckhardt Tibor: Gyerünk a dajkamesékkal! (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon.*)

Fábián Béla: Kérem, Eckhardt Tibor képviselő úrnak talán azok, de énelőttem tudom, hogy nem dajkamesék. Tessék nyugodtan várni az ön sorára, majd meg fogom mutatni azt, hogy ki a bűnnös abban... (*Folyton tartó nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.*)

Farkas István: A gyilkosok ott ülnek! Somogyi gyilkosai!³⁵⁵ (*Nagy zaj.*)

Elnök (csenget): Csendet kérek! Farkas István képviselő urat rendreutasítom!

Farkas István: Már megint engem? (*Zaj.*)

Propper Sándor: Somogyit meggyilkolták!

Drozdy Győző: Az érdekelt felek legalább legyenek csendben! (*Zaj.*)

Patacsi Dénes:³⁵⁶ Nálunk nagyobb csend van, mint ott!

Pikler Emil: Az erzsébetvárosi bombamerénylet is dajkamese?

Rupert Rezső: Felszisszennek az érdekeltek! (*Nagy zaj a Ház minden oldalán. Elnök csenget.*)

Fábián Béla: T. Nemzetgyűlés! Aki a magyar politikát és a magyar politika eseményeit az utolsó négy hónapban, mondhatnám, az utolsó fél esztendőben figyelemmel kísérte, az arra a meggyőződésre jut, hogy ebben az országban van a politikusoknak egy csoportja és a sajtónak két orgánuma, amelynek minden külpolitikai esemény

³⁵⁵ A képviselő itt Bacsó Béla és Somogyi Béla liberális újságírók meggyilkolására céloz, melyet 1920. február 17-én követtek el Ostenburg-Moravek Gyula különítményparancsnok emberei.

³⁵⁶ Patacsi Dénes (1877–?), kisgazdapárti képviselő, Simonyi-Semadam Sándor kormányában honvédelmi államtitkár.

jó arra, hogy igyekezzék azt a maga hatalmi törekvéseinek szolgálatába beállítani.

Szabóky Jenő: *A Népszava!*

Pikler Emil: Ne vegye a szájába azt a lapot! *(Elénk derűtség jobb felől.)* Hiába nevetnek!

Szabóky Jenő: Vegye ön, és tömje be vele a száját! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Propper Sándor: Jelentkeznek a bandatagok!

Peyer Károly: Az érdekeltek jelentkeznek! *(Nagy zaj a Ház minden oldalán.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek, t. képviselő urak.

Fábián Béla: T. Nemzetgyűlés! Én már beszédem elején egy tiszteletteljes kérelemmel fordultam a nemzetgyűlés minden tagjához és nem hiszem, hogy a nemzetgyűlésben nagy számmal volnának képviselők, akik helyeslik azt, hogy itt képviselőket bombákkal akarnak elpusztítani. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Propper Sándor: Odaát úgy látszik, sokan vannak! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Fábián Béla: Nem tudom elképzelni, hogy lennének itt képviselők, akik nem akarnának meghallgatni azt, amikor egy képviselőtársuk feláll és azt mondja, hogy itt az országra nézve veszedelmes organizációk vannak az állami testben, különösen ha az a képviselő bizonyítékokkal akar szolgálni arra vonatkozólag, hogy itt egyesületekben és szállodákban nemcsak ekrazitot tartanak, hanem igenis, állandó zászlóaljokat – ők nevezik zászlóaljaknak magukat – amelyek a székesfőváros tornacsarnokaiban gyűlnek össze. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Ugyanakkor, amikor ez a kis Magyarország többet költ belügyi nyomozókra, mint a nagy Franciaország, ezek a belügyi nyomozók minderről nem tudnak, nem tudják, hogy ezek

az emberek az ekrazitos merénylet felfedezése óta továbbra is összegyűlnek mindenütt ugyanazokon a helyeken, ahol eddig összegyűltek. (*Zaj.*)

Propper Sándor: Úgy látszik, ők is benne vannak!

Fábián Béla: Azért kérem t. képviselőtársaimat, úgy itt, mint a túlsó oldalon, méltóztassanak engem nyugodtan végighallgatni, lehetőleg ne méltóztassanak nekem közbeszólni, sem támogatni ne méltóztassanak engem abban, amit mondok. (*Halljuk! Halljuk! bal felől.*) A legelső eset akkor volt, amikor Törökországban bekövetkezett Kemál pasa³⁵⁷ uralomra jutása. Méltóztatnak emlékezni arra, hogy itt ebben az országban, ezzel az eseménnyel, kapcsolatban, megfelelkezve arról, hogy Kis-Ázsiában a kemalisták a keresztény örményeket mészárolják, a fajvédő csoportban és abban a csoportban, amely magát – édes Istenem – különösebben kereszténynek nevezi, mint ahogy kereszténynek tartják magukat az egységes párt képviselőtagjai, állandó példálódzások történtek a magyar eseményekre. Mussolini esetében pedig ahol nagyon jól tudjuk, hogy éppen a keresztény popolarikkal szemben szerezte meg Mussolini a maga táborát, megismétlődtek ezek a dolgok és ugyanez történt a legutóbbi bolgár eseményekkel kapcsolatban is. Ha el méltóztatnak olvasni az említettem két lapot, akkor annak ellenére, hogy Sztambulijszki³⁵⁸ parasztdiktatúrája bukott meg a munkásság, polgárság és katonaság fellépése következtében, mégis allúziók történtek itthon a magyar eseményekre. Volt és van tehát

³⁵⁷ A képviselő itt feltehetőleg Mustafa Kemal Atatürk (1881–1934), a Török Köztársaság első elnökének 1920-as hatalomra jutására céloz.

³⁵⁸ A képviselő Alekszandar Sztambolijszki (1879–1923) bolgár parasztpárti politikusra céloz, aki 1919 és 1923 között gyakorolta a hatalmat Bulgáriában. 1923-ban puccs és gyilkosság áldozata lett.

itt állandóan egy csoport és vannak sajtóorgánumok, amelyek arra törekszenek, hogy a hatalom egy bizonyos csoport kezébe kerüljön, erőszakos úton. (*Zaj.*)

Kiss Menyhért:³⁵⁹ Mussolini kormánya nacionalista!³⁶⁰

Fábián Béla: Kérem, nekem semmi kifogásom sincs a nacionalizmus ellen. Nacionalista vagyok és voltam is, csak az ellen van kifogásom, hogy bizonyos politikai csoportnak hatalmi törekvéseiben eszközként ott szerepeljen a bomba és a törvényes állami rend ellen való feltámadás. (*Hehyeslés és felkiáltások jobb felől: Teljesen igaz! van!*) Kérem, méltóztassanak engem nyugodtan meghallgatni.

A legutóbbi három hónap alatt a fajvédők sajtóját különösen hat kérdés érdekelte. Első sorban a rendőrség kérdése, amelyet magukkal szemben találtak a márciusi tüntetések alkalmával; másodszor az egyetemi ifjúság kérdése, amelyet a maguk céljaira akartak megszerezni; harmadszor az arisztokráciának lejáratása, amelyet ők magukkal szemben találni véltek; negyedszer a földkérdés; ötödször a munkásság vezetőjének viszonya a munkássághoz és hatodszor, a kormányhatalom megszilárdulásának akadályozása. (*Zaj.*)

T. Nemzetgyűlés! Legelőször azokkal a sajtócikkekkel fogok foglalkozni, amelyek a rendőrségre és az ifjúságra vonatkoznak. Foglalkozom ezzel azzal kapcsolatosan is, hogy – majd méltóztatnak látni – az egyetemi ifjúság állandó izgalma tulajdonképpen honnan származik, hogy kik voltak azok, akik az egyetemi ifjúságot megnyugodni nem hagyták, kik voltak azok, akik az

³⁵⁹ Benito Mussolini olasz miniszterelnök, későbbi fasiszta diktátor 1922 októberében került hatalomra.

³⁶⁰ Kiss Menyhért (1880–1934), író, tanárképző iskolai tanár, pártunkívüli jobboldali nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesületének tagja.

egyetemi ifjúságot a maguk hatalmi törekvéseire akarják felhasználni. *(Zaj.)* Két újságról fogok beszélni, amit már interpellációm bevezető szavaiban megmondottam, az egyik újság *A Nép*, a másik pedig a *Szózat*.

Hegedüs György: Éljen *A Nép*! *(Éljenzés a középén. Egy hang a középén: Éljen a Szózat!)*

Bárczy István:³⁶¹ Éljen a haza! *(Helyeslés bal felől. Zaj.)*

Fábián Béla: Kérem, képviselő úr, önnek van oka éljenezni *A Népet*! *(Zaj.)*

Peyer Károly:³⁶² Érdekelve van!

Propper Sándor: Bandatag! *(Nagy zaj.)*

Hegedüs György: Éljen *A Nép*! Éljen a *Szózat*! *(Éljenzés a középén.)*

Bárczy István: Éljen a haza! A haza éljen! *(Úgy van! bal felől.)*

Hegedüs György: Úgy van! Azok a hazáért küzdenek! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ezek a lapok mondják azt, hogy éljen a haza! *(Úgy van! a középén.)*

Esztergályos János:³⁶³ Zsiványbecsületesek! *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Peyer Károly: Ekrazitliferánsok! *(Folyton tartó nagy zaj a Ház minden oldalán.)*

³⁶¹ Bárczy István (1866–1943), jogász, Budapest főpolgármestere, liberális ellenzéki képviselő, a Márrfy József és társai által elkövetett bombamerénylet egyik célpontja, életét csak a szerencsének köszönhette, ugyanis elkésett az Erzsébetvárosi Demokrata Körben rendezett ünnepségtől.

³⁶² Peyer Károly (1881–1956), jogász, szociáldemokrata politikus, a Bethlen-Peyer paktum keretében 1921 decemberébenben kiegészített a konszolidációra törekvő Bethlen István kormányával,

³⁶³ Esztergályos János (1873–1941) szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

Elnök (*csenget*): Kérem a képviselő urakat minden oldalon, méltóztassanak csendben maradni és nyugodtan meghallgatni a szónokot.

Szeder Ferenc:³⁶⁴ A terrorcsapat beszél így! (*Zaj*.)

Fábián Béla: *A Nép* március 17-iki számában a következő címetek olvassuk (*olvassa*) »Vérbe fojtott március 15-ike. Rendőrök verték szét az ünneplő egyetemi polgárokat. Megkardlapozott diákkisasszonyok és diákok. Mi volt a tüntetés oka? Ki az a Kalmár Béla? Követeljük a szigorú megtorló intézkedéseket. Az eljáró rendőrpárancsnok már elhárítja magáról a felelősséget.« S többek között a következő kitételeket találok a cikkekben, amelyeknek tartalmáról – ezt közbevetőleg jegyzem meg – utólag a kormány hivatalos jelentése alapján megállapítást nyert az, hogy az egészből egy betű sem volt igaz (*olvassa*) »Véres, összevert arcú egyetemi hallgatók, szétszaggatott ruhájú, megkardlapozott egyetemista nők stb. Erre a rendőrlegénység Kalmár főtanácsos biztatására – akiről megállapították azt, hogy zsidó, de természetesen 400 esztendő magyar nemes – még vehemensebben támadt rá a tömegre és olyan brutális módon akarta az oszlásra rábíni, amelyre az utóbbi évtizedekben nincs példa.« Majd tovább ezt a címet találok (*olvassa*): »Az ifjúság már az este foglalkozott a rendőri brutalitással.« És itt el van mondva, hogy egy egyetemi tanár felszólalt, aki garantálta az elégtételt ; egy egyetemi hallgatónőről megállapították, hogy úgy végig vertek karddal az arcán, hogy vér borította el az egész testét, majd nyilatkoznak Wolff Károly és Gömbös Gyula t. képviselő-társaink is.

Megvallom őszintén, Gömbös Gyula t. képviselő úr nyilatkozatában nem találok lazítást, ellenben Wolff Károly³⁶⁵ képviselő

³⁶⁴ Szeder Ferenc (1881–1952) szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

úr nyilatkozatában a következők olvashatók (*olvassa*) »A legnagyobb nyomatékkel kénytelen vagyok hangoztatni, hogy ezt a példátlan rendőri brutalitást, amelyet a magyar ifjúsággal szemben elkövettek, a legélesebben és leghatározottabban megtorlandónak tartom. – Attól a vezetőségtől, amely olyan tapintattal rendezte az ügyeket, hogy *Аз Est* védelmére zsidó parancsnokság alatt« – tehát ő is zsidónak mondja Kalmárt – »vezényelt ki karhatalmat, nem várok annyi objektivitást a vizsgálatot illetőleg, amely bennünket mindenképpen megnyugtathatna. – Ez az esemény úgy hat reám, mint egy villámcsapás, amely bevilágít a sötétségbe és döbbenetes képét mutatja annak a szellemnek, amely úgy látszik minden energikus törekvés dacára meg tud lapulni az egyébként hazafias, tiszteletreméltó testületben.« Ugyanez a lap »Vörös métély pusztít a rendőrség között« cím alatt megírja, hogy mit fog az ifjúság követelni. Az egész vonalon lázítja az ifjúságot, még pedig az »Elégtételt követelünk« című cikkben, továbbá a »Fiúk, gratulálunk« című cikkben, amelynek írója Lendvay István, azután az »Újra ok nélkül véresre verték az ifjúságot« című cikkben, továbbá »A rendőrség és a liberális sajtómaffia« című cikkben, amelyet Kádár Lehel³⁶⁶ írt. Mindezekben a cikkeken a lap elejétől végig azon dolgozik, hogy a rendőrségbe, tehát a közrend egyik intézményes őrébe vetett bizalmat megingassa. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőjobbaldalon.*) Méltóztas-

³⁶⁵ Wolff Károly (1874–1936) jogász, kereszténypárti politikus, a két világháború között Budapest politikai életének egyik meghatározója, nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egysége és a Társadalmi Egyesületek Szövetségének tagja.

³⁶⁶ Kádár Lehel (1884–1935) jogász, radikális jobboldali újságíró, a *Nemzeti Újság* és a *Szózat* című fajvédő újságok szerkesztője, a két világháború közti korszak ismert szélsőjobboldali publicistája.

sanak ezeket a cikkeket elolvasni és t. képviselőtársaim arra a meggyőződésre fognak jutni, hogy itt intenzív lázítás folyik az egyetemi ifjúságnak az egész kormányzati rendszer és a rendőrség ellen, még pedig bizonyos csoport hatalmi céljai szolgálatában. A március 21-iki számában *A Nép* című lap »Az ifjúság vállalja a felelősséget« cím alatt tovább lázítja az ifjúságot és... (*Kiss Menyhért közbeszól.*) Még nem tartok az ön cikkénél, t. képviselő úr, méltóztassék megvárni. (*Benárd Ágoston közbeszól.*) T. Benárd képviselő úr, ön privát társaságban rendszerint úgy nyilatkozik, hogy nem tartja helyesnek azt a hangot, amelyet *A Nép* használ.

Benárd Ágoston: Nem áll!

Fábián Béla: Igenis, ön mondotta ezt egész csomó képviselő úrnak, többek között hivatkozom egységespárti képviselőtársaim közül Putnoky képviselő úrra, akinek ezt ön szintén mondotta, de mondotta nekem is akkor, amikor én önt felelősségre vontam azért, mert az ön lapjában ellenem rágalmazó és gyalázkodó cikk jelent meg. Ön akkor nekem kijelentette, hogy nem tud e cikk megjelenéséről, a cikk szerzőjét nem lehetett kinyomozni, végre egy britániai tisztet, Zsabka Kálmánt nevezett meg ezen cikk szerzőjének. (*Zaj a baloldalon.*)

Szedes Ferenc: Öcsémuram így szokta!

Fábián Béla: »A miniszterelnök fogadja az ifjúság vezéreit« című cikkben megírja *A Nép*, hogy mi történik abban az esetben, ha a elmondja az egész büntetés történetét.

Benárd Ágoston:³⁶⁷ Kiderült az ifjúság ártatlansága.

³⁶⁷ Benárd Ágoston (1880–1968), orvos, keresztényszocialista politikus, nemzeti gyűlési képviselő, Magyarország követeként a trianoni békeszerződés egyik aláírója.

Fábián Béla: ...nem az, a fontos, hogy mi derült ki, hanem az, hogy önök arra lázították tovább az ifjúságot, hogy ne fogadja el elégtételül a kormány nyilatkozatát. (*Úgy van! a baloldalon.*)

Drozdly Győző: Az önök ártatlansága nem derült ki!

Kiss Menyhért: Nem kell lázítani az ifjúságot, elég intelligens az!

Fábián Béla: A lap ezt írja ebben a cikkében (*olvassa*): »A mi vezéreink bizonyára nagyon nehezen határozták el magukat, hogy e pártatlan – e szó után kérdőjel van a cikkben – hivatalos vizsgálatnak ezt az eredményét elégtételül elfogadják, de valószínűleg igen súlyos okaik voltak rá. Épp ezért azt hisszük, hogy az ifjúság széles rétegei, ha ökölbe szorított kezekkel is, de magukévá fogják tenni a mi vezéreinknek álláspontját. Azért mérnek kétféle mértékkel, ahelyett, hogy egyszer már véglegesen leszámolnának velük. Egyébként tisztán látjuk a helyzetet, tudjuk, hogy a kormányhoz semmi közünk.« Ezt mondatják ebben a cikkben az ifjúság vezéreivel. Ugyanez a lap »Grófok és zsidók szövetkeztek a keresztény demokrácia ellen« cím alatt izgat az arisztokrácia ellen. De nem óhajtok tovább felolvasást folytatni a Nép-bőí (*Helyeslés a jobboldalon.*) rátérek a tényekre, előbb még csak óhajtom, megjegyezni, hogy ugyanilyen lázítás folyik az arisztokrácia ellen a földreformmal kapcsolatban, lázítják a munkásságot, hogy ne elégedjék meg azokkal a mérsékelt eredményekkel, amelyekkel megelégedtek az ő vezérek. Legutóbb Wolff Károly t. képviselőtársamnak jelent meg egy megértő nyilatkozata. A Terézvárosi Keresztény Kaszinó gyűlésén, amikor az ekrazitos merényletről volt szó, az én igen t. képviselőtársam mondott egy beszédet és abban kijelentette, hogy ő ugyan nem helyesli a kilengéseket, de megérti őket. (*Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Egy firma!*) Ő tehát még ma is megérti azt, hogy itt ekrazitos gonosztevők vannak,

megérti azt, hogy titkos társaságokat alakítanak és hogy politikusokat, ellenzéki képviselőket és kormányférfiakat akarnak láb alul eltenni. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Pikler Emil: Megértő lélek!

Rupert Rezső: Ha tisztességes világ jön, fegyházba kerül!

Elnök: Rupert képviselő urat rendreutasítom.

Fábián Béla: Kénytelen vagyok némely nyilatkozatokkal foglalkozni. Így azzal a cikkel, amelyet a *Népben* Dánér Béla³⁶⁸ volt képviselő úr írt »Az arany középút« címen. Ebben a következőket mondja: »Ezt a miniszter, t. i. Daruváry akkori igazságügyminiszter urat – mint utolsó mohikánt spirituszba teszik és elraktározzák a Nemzeti Múzeumban, valahol a gerinctelenek, hüllők és ázalékok osztályán«. (*Zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Hallatlan! Ez királyi ügyész ma is!*)

Györki Imre:³⁶⁹ És ez egy királyi ügyész!

Nagy Emil igazságügyminiszter: Nekem mondja! Jobban tudom!

Fábián Béla: Daruváry Géza volt igazságügyminiszter úr e miatt a cikk miatt, amely március 22-én jelent meg, dorgálásban részesítette Dánér kir. ügyész urat, mire Dánér Béla a Hortobágy című lapban, amelyet ő, mint királyi ügyész szerkeszt és amely a kormánytól szubvenciót kap, válaszolt Daruváry volt igazságügyminiszter úrnak ezen a címen: »Nyílt levél Daruváry igazságügyminiszter úrhoz.« Leírja, hogy az illető úr, aki ma Magyarország

³⁶⁸ Dánér Béla (1880–1930) jogász, olimpikon tornász, diákvezető, nemzetgyűlési képviselő, radikális jobboldali politikus, ebben az időben valóban gyakorló királyi ügyész.

³⁶⁹ Györki Imre (1886–1958) zsidó származású ügyvéd, szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

külügyminisztere, miként vásároltatott meg, hogy azon emberek közé tartozik, akik a bankok számláin élnek. Sajnos, nincsen kezemben ez a cikk.

Nagy Emil igazságügyminiszter: Nekem igen!

Fábián Béla: Ellenben, amint hallom, az igazságügyminiszter úrnak és a miniszterelnök úrnak is rendelkezésére áll. Méltóztassék megengedni, hogy csak egyetlen kérdést intézzek a jelenlevő igazságügyminiszter úrhoz és a miniszterelnök úrhoz, aki sajnos, nincs jelen, vajon fognak-e tovább is szubvenciót adni ennek a *Hortobágy* című lapnak. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igen!)*

Eckhardt Tibor: Eddig sem adtak!

Fábián Béla: Kérdem továbbá az igazságügyminiszter urat, meddig szándékozik tűrni Dánér Bélát a kir. ügyészség kebelében?

Propper Sándor: Tűri-e Dánér az igazságügyminisztert? Így kell felállítani a kérdést!

Drozd Győző: Ez a kormány nevezte ki!

Fábián Béla: A sajtó az utóbbi időben a m. kir. államrendőrség jelentése alapján megemlékezett a merényletek egész tömegéről. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Fábián Béla: Megemlékezett arról, hogy m. kir. minisztereket, nem ellenzéki képviselőket akartak eltenni láb alól; megemlékezett arról, hogy a Dohány utcai zsinagógát fel akarták robbantani. Itt elsősorban az a kérdés merül fel: miképpen lehetséges...

Vázsonyi Vilmos: Közben kasszát fűrnak!

Fábián Béla: A kasszafurás csak egy mellékes dolog, nem érdemes róla beszélni.

Miképpen lehetséges, hogy Budapest székesfőváros területén valaki, vagy valakik leszállhassanak Budapest kanálisaiba, hogy

megnézzék azt a helyet, hol lehet elhelyezni az ekrazitot, amellyel a zsidótemplomot majd fel fogják robbantani?

Szeder Ferenc: *A Nép* kakaóbombái!

Fábián Béla: Ezek után kénytelen vagyok rátérni a merényletek terveire. Elsősorban egy olyan merénylettervről fogok beszélni, amelyről a sajtó még nincs informálva azért, mert az illető merénylettervet a miniszterelnök úr külföldi útja előtt fedezték fel és mi nem akartuk a miniszterelnök úr külföldi útját nehezíteni azzal, hogy itt a nemzetgyűlésen, vagy pedig a sajtóban a felfedezett merénylettervet ismertessük.

Közvetlenül húsvét előtt a márciusi tüntetések után megjelent nálam egy úr, akivel én valamikor együtt szolgáltam és közölte velem, hogy Rassay Károly és Vázsonyi Vilmos, valamint Drozdy Győző képviselő urakat április 15-én el akarják tenni láb alól. A gyilkosságnak akként kellett volna megtörténnie, hogy a képviselő urak lakásán egy időben szerelői igazolvánnyal ellátott emberek jelentek volna meg és ezek a képviselőket legyilkolták volna.

Drozdy Győző: Nálam jártak is!

Fábián Béla: Erről a dologról tudomást szereztem. Megállapítást nyert, hogy a toborzás akként történt, hogy mindenkitől, akinek ebben az ügyben részt kellett volna vennie, megkérdezték, tagja-e az Ébredő Magyarok Egyesülete nemzetvédelmi osztályának. Tudtam azonban egyes tagokról, hogy az illetők egy kongregáció-nak is tagjai, és meg voltam győződve róla, hogy az a kongregáció, amikor tudomást fog szerezni arról, hogy itt gyilkos merénylet készül, maga fog megtenni mindent a rendőrség útján, – én nem akartam feljelentő lenni – hogy a gyilkosságot felfedezzék és megakadályozzák. Az illető urat, aki nálam volt, felküldöttem ennek a

kongregációnak a vezetőihez; ezek azután feljelentést tettek a rendőrségen. A rendőrség, minthogy az volt a megállapodás, hogy az első értekezleten, amelyet a Koronaőr utcában tartottak, részt vett emberek... Eckhardt képviselő úr talán tud valamit erről, hogy nevetni méltóztatik? (*Egy hang bal felől: Mindent tud ő!*)

Rothenstein Mór:³⁷⁰ Talán szervezője? (*Zaj.*)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak a közbeszólásoktól tartózkodni.

Eckhardt Tibor: Adatokat tessék hozni! Bizonyítékokat! Tessék bizonyítani!

Elnök: Eckhardt képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Pikler Emil: Annyira érdekelve van?

Fábián Béla: Minthogy Eckhardt képviselő úr engem felszólított arra, hogy bizonyítékokkal szolgáljak....

Eckhardt Tibor: Úgy van!

Fábián Béla: ...én írásos bizonyítékokat és itt jelenlevő kormánytámogató képviselőtársaim neveit fogom megnevezni, akik szintén tudnak erről.

Eckhardt Tibor: Ne itt nevezze meg, hanem ott, ahol felelősséggel tartozik! Ne az immunitás védelme alatt!

Pikler Emil: Nagyon benne van a pakliban! (*Zaj.*)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni!

Fábián Béla: Miért fáj a képviselő úrnak, hogy gyilkos merényletek kérdését hozom ide?

Eckhardt Tibor: Így ez csak fecsegés!

³⁷⁰ Rothenstein Mór (1864–1837) nyomdász, szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

Elnök: Eckhardt képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Saly Endre:³⁷¹ A magyar parlamentben védik a gyilkosságot! (*Zaj. Halljuk! Halljuk!*)

Fábián Béla: Méltóztassanak meghallgatni a bizonyítékokat. A rendőrség, minthogy módjában volt minden egyes embernek, hogy további két embert vigyen a legközelebbi megbeszélésre, két detektívet küldött el a legközelebbi értekezletre. (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Minden le van fektetve rendőri nyomozati jegyzőkönyvekben; (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Na tessék!*) az urak megtalálhatják Andréka főkapitány-helyettes urnál. A nyomozást ebben az ügyben Berezel kapitány úr vezette, a kihallgatásokat Benárd Vilmos rendőrtanácsos úr eszközölte. A rendőri nyomozati jegyzőkönyvek szerint a következők állapították meg: (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Az értekezlet a Hűvösvölgyben volt. Az értekezleten megállapították, hogy a gyilkosságot egyelőre nem lehet végrehajtani, mert Vázsonyi Vilmos képviselő úr nincs Budapesten, várni kell tehát addig, amíg Vázsonyi képviselő úr hazaérkezik.

Vázsonyi Vilmos: A Devizaközpont néni adott nekik valutát! (*Derűltség a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Fábián Béla: Minthogy azt mondták, hogy pénzre van szükségük, hogy további akciókat intézhessenek el, megállapodtak abban, hogy a legközelebbi autót, amely a Hűvös völgybe fog jönni, megtámadják és az utas pénzét elrabolják.

Peyer Károly: Nemzeti Múltunk Kultúregyesület!³⁷²

³⁷¹ Saly Endre (1872–1937) szociáldemokrata szakszervezeti képviselő és nemzetgyűlési képviselő.

Propper Sándor: Nemzeti felbuzdulás!

Eckhardt Tibor: Ezek közönséges útonállók! (*Zaj.*)

Elnök: Kérem a képviselő urakat minden oldalon, méltóztassanak csendben maradni!

Fábián Béla: Az értekezleten az egyik detektív felvetette azt a kérdést, hogy mi történjék abban az esetben, ha rendőr találna jönni. Erre az egész csoport vezetője kijelentette, hogy az a cél, amelynek elérésére ők törekednek, olyan fontos nemzeti cél, hogy amellet egy rendőr élete nem számít. Autó azonban nem jött. Ellenben jött egy ember, akinél ők pénzt szimatoltak. Erre ráfogták a revolvert. Az az ember elkezdett könyörögni, hogy ne bántsák, ő invalidus³⁷³ és nem zsidó, mire azután kényszerítették, hogy igazolja be, hogy nem zsidó. (*Derültég a szélsőbaloldalon.*) Ezt beigazolta, mire eleresztették. (*Egy hang balfelől: Pénzt nem találtak nála, mert tanító volt!*)

Saly Endre: Ez a fajvédelem!

Rupert Rezső: Ez lett a maguk keresztény politikájából!

Eckhardt Tibor: Mi köze ennek a keresztény politikához? Kikérem magamnak!

Rupert Rezső: Mindenesetre van valami! A bankóhamisítókról beszéljen!

Eckhardt Tibor (*közbeszó*).

Elnök: Eckhardt képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Rupert Rezső: A maguk keresztény politikája idevezetett!

³⁷² A Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület, ha hihetünk a forrásoknak, a Kettőskereszt Vérszövetség fedőszerve volt.

³⁷³ invalidus = hadirokkant.

Pikler Emil: Maguk nevezték a pogány politikát kereszténynek!

Elnök: Pikler képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Eckhardt Tibor (*közbeszó*).

Elnök: Eckhardt képviselő urat kénytelen lennék rendreutasítani, ha állandóan zavarja az ülést!

Peyer Károly: Miért feltételesen?

Propper Sándor: Én már hármat kaptam volna!

Kuna P. András:³⁷⁴ Szégyen gyalázat így beszélni!

Fábián Béla: Erre azt az invalidust az igazolás után elengedték. Ellenben szerencsétlenségére rossz sorsa arra hozott egy fiatalembert és annak menyasszonyát. Ezek megragadták mindkettőjüket, ütlegelni kezdték őket, először követelték a pénzüket, azután a nőt ott tartották, a férfit pedig befelé kezdték hurcolni az erdőbe. Mikor a detektívek látták azt, hogy azzal az emberrel odabenn valami szerencsétlenség történhetik, a levegőbe lőttek, mire az egész csoport szétszaladt. Azután ismét összejöttek, egy vendéglőben ültek össze, ahol a detektívek lefogták őket. Ez volt az az eset, midőn *A Nép* azt írta augusztus 4-iki, szerdai számában e csoport lefogásával kapcsolatban, hogy (*olvassa*): »Pogromhíreket terjesztenek, pedig munkatársunk eljárta ez ügyben a főkapitányságon, ahol azt a választ nyerte, hogy az egész tudósításból egy szó sem igaz és semmit sem tudnak az említett akcióról. Kihallgatásuk után azt a hármat is elbocsátották, akiket letartóztattak.« Ezeket az embereket...

³⁷⁴ Kuna P. András (1886–1934) földbirtokos, kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő.

Drozdy Győző: Azt a pénzt, amit rabolnak, a Népnek adják, és az ezért védi őket!

Elnök: Drozdy Győző képviselő urat rendreutasítom.

Rupert Rezső: Annyi bizonyos, hogy a gyilkosok szaksajtója!

Drozdy Győző: A gyilkosok szaksajtóját pénzelik ezek a gazemberek!

Eckhardt Tibor: Merje ezt ott mondani, ahol felelősséggel tartozik! Ne bujkáljon mindig itt!

Drozdy Győző: Nem szívesen megyünk Seszták elé! *(Felkiáltások jobb felől: Mert nincs igazuk!)*

Fábián Béla: Talán elég érdekes ez a gyilkosságügy arra, hogy ezzel tovább foglalkozhatnánk. *(Zaj.)* A rendőrség az összes tetteseket letartóztatta két felső ipariskolai hallgató kivételével, akik az első értekezleten jelen voltak és miután látták, hogy miről van szó, visszamentek a felső ipariskolába, ahol a növendékek azzal fogadták őket: mi az, nem sikerült a szerelés?

Vázsonyi Vilmos: Általános nyilvános szerelési vállalat!

Fábián Béla: Ezeket az embereket letartóztatták. Előzőleg Rassay Károly t. képviselőtársamat figyelmeztettem arra, hogy legyen szíves, vigyázzon arra, hogyha a lakásába szerelők jönnek, azokat azonnal fogják le. Rassay t. képviselőtársam kiadta az utasítást: ha a szerelők megérkeznek, zárják be őket a fürdőszobába és azonnal értesítsék a rendőrséget. Drozdy t. képviselőtársamat nem találtam és így nem volt módom őt idejében értesíteni. *(Egy hang jobbfelől: Elment a rendőrségre! Derültség a jobboldalon.)* Nem nagyon nevetnivaló dolog ez.

Propper Sándor: Ezen is lehet röhögni? *(Zaj.)*

Szijj Bálint:³⁷⁵ Nekem szól? Láta a képviselő úr, hogy én nevettem?

Patacsi Dénes (*közbeszól; zaj*).

Saly Endre: Védelmezi őket?

Fábián Béla: Nem tudom Patacsi képviselő urat megérteni, mikor azt mondja, hogy ezzel fecséreljük az ország idejét. Ha a képviselő úr személye ellen bombamerényletet terveznének, akkor ez nem volna fontos a képviselő úrnak és az országnak?

Drozdy Győző: Magas protektoruk van a gyilkosoknak!

Rupert Rezső: Patacsié, az más! (*Zaj*.)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Fábián Béla: Lehetséges, hogy az, amit eddig elmondottam, csak közönséges bűnügy, most kezdődik azonban a politika. Mikor a legutóbbi bombamerénylet alkalmával a rendőrség engem kihallgatott, akkor én érdeklődtem aziránt, hogy mi történt a húsvétitettekkel. Mire elsősorban azt mondták, hogy nincsenek meg az akták. Mikor megmondtam, hogy kik voltak a nyomozást vezető rendőrtisztviselők, akkor kénytelen-kelletlen beismerték azt, hogy ennek az ügynek összes aktáit utasításra be kellett szolgáltatni Andréka főkapitány-helyettes úrnak, és nem tudom kinek az utasítására nem vezették be az egész ügyet az iktatókönyvbe sem. (*Felkiáltások a baloldalon: Hallatlan!*)

Propper Sándor: Ez Ázsia, így nem lehet élni!

Drozdy Győző: Maffia!

Rakovszky Iván belügyminiszter: Kinek az utasítására történt?

Fábián Béla: Nem vétetett be annak dacára, hogy öt ember volt hét napon keresztül őrizet alatt, nem lett bevezetve sem az őrizetes

³⁷⁵ Szijj Bálint (1868–?) kisközpárti nemzetgyűlési képviselő.

könyvbe, sem az iktatókönyvbe az egész bűncselekmény, és amikor kiderült, hogy az akták Andréka főkapitány-helyettes úr privát szekrényébe voltak elzárva azzal, hogy ennek az ügynek aktái szigorúan bizalmasan kezelendők.

Propper Sándor: Hatósági bűnpártolás!

Fábián Béla: Minthogy a belügyminiszter úr azt kérde tőlem, hogy kinek az utasítására történt ez, kérdem a belügyminiszter úrtól, kinek az utasítására történt az, hogy a Kovács testvérek ügyében ugyancsak nem volt iktatva a Kovács testvérek letartóztatása, s az őrizetes könyvbe sem lettek felvéve napokon keresztül csupán azért, mert azt hitték, hogy eltussolható a dolog.

Drozdy Győző: Kinek az utasítására?

Rakovszky Iván belügyminiszter: Én nem tudom, most hallom először.

Fábián Béla: Ezek azok a fontos kérdések, amelyek szigorúan összefüggnek most már nemcsak a bűncselekményekkel, de szigorúan összefüggnek az egész állam fennállásának kérdésével, *(úgy van! úgy van! a szélsőbaloldalon.)* A rendőrség, amelynek az eljárást vezetnie kellene, először a Kovács testvérek ügyét nem vezeti be, azután pedig miután, mindent bevallottak, – de nem vallomási jegyzőkönyvekben, mert nem vallomást vettek fel velük, hanem csak »jelentik«, tessék megnézni a jegyzőkönyveket, – amikor már maguk bevallották, hogy meg akarták fúrni a nagyváradi kasszát, és más cselekményeket is bevallottak, amelyekről beszélni nem óhajtok – ezeket az embereket szabadlábra helyezték és csak azután, a miniszterelnök úr utasítására, akinek nem tettek jelentést arról, hogy a miniszterelnök intézkedésére lefogott embereket szabadon bocsátották, és hogy miért történt ez a szabadon bocsá-

tás, a miniszterelnök úr ismételt utasítására fogták le ezeket az embereket.

Rupert Rezső: Andrékával per »Károly bácsi« beszéltek! (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szép állapotok! Arizona! Ne sértsd meg Arizonát!*)

Fábián Béla: Bármennyire húzódok is attól, hogy itt idézeteket olvassak fel, kénytelen vagyok vele, mert Rassay Károly t. képviselőtársam már felolvasta itt a *Miskolci Reggeli Újság*ban a Magyar Távirati Iroda által leadott közleményt, amely szerint a második, a Club kávéházi merényletet³⁷⁶ elkövették a szélsőbaloldali elemek. Méltóztassanak megnézni, hogy e két újság terminológiája és előadása szerint vajon hol kell keresni a clubkávéházi, vajon hol kell keresni a legutóbbi merényletek tetteseit; kik voltak azok, akik őket felbujtották. Legelőször a *Szózat*, azután pedig *A Nép* vonatkozó cikkeit fogom felolvasni. (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szubvenációs lap! Az adófizetők pénzéből tartják! Zaj.*) Méltóztatnak emlékezni arra, hogy amikor letartóztatták a Kovács testvéreket, ugyanazon a napon Czövek rendőrfőkapitány-helyettes úr³⁷⁷ egy másik szervezetet is felfedezett, amely szervezetet azért kellett nem egy napon felfedezni, hogy a két ügy szálai összekevertessenek. Mit irt a *Szózat* június 21-iki számában a letartóztatások utáni A címe:

³⁷⁶ A belvárosi Club Kávéházat az ÉME-hez köthető személyek többször is megtámadták, a zsidónak, hazafiatlannak kikiáltott vendégeket bántalmazták, a berendezést szétverték. Az egyik ilyen atrocitás kettős gyilkosságba torkollott, 1920. július 27-én Verebéli Artúr bankigazgatót egy bajonettel szíven szúrták, Varsányi Géza ügyvédet pedig a kávéháztól nem messze agyonlőtték. Vö. ZINNER, i. m. 72–73.

³⁷⁷ Czövek Sándor rendőrfőkapitány-helyettes, aki az 1920-as években aktívan részt vett a szélsőjobboldali paramilitáris csoportok felszámolásában.

»Legitimista puccsszervezés zsidó pénzen!« Ez a Kovács testvérek ügye. (*Egy hang jobb felől: Nincs kizárva semmi!*) Elmondja továbbá, hogy a Kovács testvérek ezzel kapcsolatban, hogy »azok között a fiatal emberek között, akiket a puccsot szervező agitátorok felhasználtak, akadtak olyanok, akik cselekvő antiszemitizmusuk révén már szerepeltek a nyilvánosság előtt.« Ebből akartak összefüggést konstruálni a szélsőjobboldal felé, és annak kompromittálásával szolgálatot tenni a középutas politikának. (*Zaj és derűtség a szélsőbaloldalon.*)

Peyer Károly: Cselekvő antiszemitizmus?

Fábián Béla: Azután (*olvassa*): »A rendőrség leleplezi a puccs előkészületeit« című cikkben a rendőrség ellen foglaltatik támadás, és itt jön egy olyan érdekesség, amely azóta túlhaladott álláspont már a *Szózat* szerkesztőségében is, de méltóztassék megengedni, hogy mégis felolvassam. Június 23-án a *Szózat* a következőket írja a 18 kiló ekrazit ügyével kapcsolatban: »A nemzeti múltunk név alatt alakult társaság kizárólag kulturális propagandával foglalkozott.« (*Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Propper Sándor: Ez az ő kultúrájuk!

Fábián Béla: Azután így folytatja: »A zsidó sajtó ma annyira ment, hogy feltűnő című közleményében 18 kiló ekrazitról adott hírt, amelyet állítólag zöld papirosba csomagolva a Kovács fivérek lakásán találtak volna a detektívek.«

Drozdly Győző: Anka János maga is tagja ennek a nemzeti múltú társaságnak! (*Zaj jobb felől.*)

Rupert Rezső: Már letagadják! Eddig büszkélkedtek vele! (*Zaj.*)

Fábián Béla: Előadást tartott, megvan a nyomtatvány maga! Ez az egész híresztelés – mondja a *Szózat* – hazugság. Június 24-én a *Szózat* ezt írja: »Aljas sajtótámadások jobboldali politikusok ellen. A másik társasághoz – t. i. ez a Kovács testvéreké – néhány egészen

fiatalember tartozott, akik közül egyesek hangos antiszemitizmusukkal tették ismertté nevüket...

Rupert Rezső: Bethlen István gróf a kikeresztelkedett zsidó!

Fábián Béla: ...és egy gyűjtéssel kapcsolatban bizonyos elszámolások és hiányos pénzek miatt indult eljárás ellenük. Az őrizetbe vett fiatalembereket egyszerre veszedelmes, véreskezű kalandorokká fújták fel és nagyszabású merényletek tervezőiként tüntették fel, akik a Bethlen-kormány eltávolítására és a politikai irány megváltoztatására rettenetes terveket szőttek.« T. i. minderről később kiderült, hogy igaz. Azután ugyancsak a *Szózat* írja június 29-én »Elsimultak az ekrazit-ügy hullámai« címmel a következőket: »Az előzetes letartóztatás kihirdetésével végre befejezést nyert a Kovács testvérek rejtélyes bűnügye. A főkapitányságon egyébként már csak az utolsó simításokat végzik el az elcsenevészsedett bűnügy aktáin. A Reismann-gyilkosság³⁷⁸ és a Dohány utcai merénylet ügyében történt néhány csekély jelentőségű kihallgatás anyaga már rendőri feldolgozás alatt áll.« A végső akkord a *Szózatban*, amellyel befejezi az egész ekrazitos ügyet az, amikor a rendőrség által kiadott jelentéssel kapcsolatban megírja, hogy hol kell keresni a hiányzó ekrazitot. Kérem, méltóztassék ezt meghallgatni (olvassa): »A hivatalos jelentés 18 kg-ot mond. A hiányzó 50 kg-ot keresse most már, aki akarja az *Athenaeum*³⁷⁹ szerkesztőségeiben. (Nagy zsj.)

³⁷⁸ Reismann zongoragyárost 1921-ben budai lakásáról három, detektívigazolványt felmutató férfi magával hurcolta és meggyilkolta. Az elkövetők feltehetőleg a Kovács testvérek voltak, azonban ez sosem nyert egyértelműen bizonyítást.

³⁷⁹ Az 1892-ben induló *Athenaeum – philosophiai és államtudományi folyóirat* 1914-ig a Magyar Tudományos Akadémia filozófiai és államtudományi folyóirataként jelent meg. Azt, az 1901-ben megalakult Magyar Filozófiai Társaság – a Magyar Tudományos Akadémia hozzájárulásával – 1915-től a Társaság folyóirataként

Propper Sándor: Vagy a Chevra kadisánál!³⁸⁰

Fábián Béla: Most térek át *A Néphez* vonatkozó cikkeire, amelyekről Benárd képviselő úrnak valószínűleg szintén nem volt tudomása. Méltóztatnak emlékezni arra, hogy mikor Rassay Károly és Miklós Andor bombát kaptak, akkor bizonyos százegyesek szerepeltek, hogy ők küldték a bombákat. Ha a rendőrség kutat, meg fogja tudni, hogy bizonyos szállodában van egy 101-es szoba, és onnan nevezték ezek magukat százegyeseknek. (*Zaj.*)

Kiss Menyhért: Minden nagyobb szállodában van 101-es szoba!

Fábián Béla: Méltóztatnak emlékezni, hogy a *Népben* megjelent akkor is egy nagy cikk, amelyet felolvastam februárban, s abban Kiss Sándor szarvasi tanár megírta, hogy a zsidók küldték az ekrazitot, illetve azokat a kakaóbombákat azért, hogy a kormányt kompromittálják. Azt mondotta, hogy azok a bombák is kakaóból voltak, amelyeket Rassaynak és Miklós Andornak küldtek.

Benárd Ágost: Kiderült! (*Zaj.*)

Drozdly Győző: Gyalázatosabb dolog ez, mint amit Kun Bélák csináltak!

Fábián Béla: Kérem t. képviselő úr épen most jövünk *A Néphez*, és *A Néphez*ben most is ugyanez van; kakaó lett ebből az ekrazitból is, mert június 24-én *A Nép* a következőt írja: »Az ekrazit is kakaóból van.« (*Zaj.*)

jelentette meg. A Társaság feloszlásának évében, 1948-ban, már nem adtak ki folyóiratszámot. – Általában évi 4, majd 6 számot, évente újrakezdődő folyamatos lapszámozással adtak ki.

³⁸⁰ A Chevra Kadisa, vagyis szentegylet elnevezés eredetileg vallási közösségek, illetve különböző közösségen belüli szervezetek megjelölésére használták, ekkoriban és ma is már a zsidó vallási közösségeken belül a sírgondozásért, temetőfenntartásért felelős szervezetet jelenti.

Drozdy Győző: Ennének meg belőle egy kanállal! Gyűjtanák alá azt a kakaót Benárd Ágostonnak!

Benárd Ágoston: Ki fog derülni, hogy lényegében így van!

Fábián Béla: Június 26-án – majd mindjárt felolvasom a dolgot – kedden *A Nép* megtalálta az utat és a módot, amelyet a Magyar Távirati Iroda csak később talált meg, s cikke címében ezt írja : »Ma már aktákat loptak el a rendőrségről a liberálisok.« Ebben a cikkben leközli Cigány Sándor Wolff-párti fővárosi bizottsági tag úrnak interjúját. (*Nagy zaj.*)

Propper Sándor: Embert barátjáról!

Fábián Béla: Úgy látszik, vannak emberek, akik 18 kg ekrazitot tarthatnak az ágy alatt és mikor letartóztatják őket, módjukban van a börtönből interjúkat adni. (*Egy hang a szélsőbaloldalon: Héjjas Iván is adott!*) Csak azt vagyok bátor Cigány Sándor³⁸¹ úrral kapcsolatban megjegyezni, aki a fővárosi közgyűlésen a lehangosabb szerepet játszotta és a legnagyobb túlzók egyike volt, hogy ez a Cigány Sándor úr volt az, aki Landler bohóca volt. Mikor pedig a mi a székesfőváros közgyűlésén megmondottuk, hogy ez az ember volt az, aki Landler Jenőnek³⁸² legkedvesebb embere volt, állandóan Landler társaságában járt és Miskolctól Budapestig Gödöllőn keresztül mint udvari bohóc szerepelt azért, mert úgy látszik Landler úrnak udvari bohócra volt szüksége – ez az úr később a Wolff-párt lehangosabb tagjaként szerepelt a székesfőváros közgyűlésén... (*Zaj.*)

³⁸¹ Helyesen: Czigány Ferenc.

³⁸² Landler Jenő (1875–1928) kommunista politikus, a tanácsköztársaság alatt belügyi és kereskedelmi népbiztos, a tanácskormány bukása után Bécsbe emigrált, majd franciaországi emigrációban hunyt el 1928-ban.

Pikler Emil: Ilyen az egész társaság! Mindannyian olyanok! (*Nagy Zaj.*)

Szeder Ferenc: Az egész egy cigánytársaság.

Patacsi Dénes: Tisztelet a kivételeknek! (*Zaj. Élénk derűtség a szélsőbaloldalon.*)

Pikler Emil: Jelenlévők mindig ki vannak véve!

Propper Sándor: Ez a Cigány jelentékeny férfiú a kurzusban!

Fábián Béla: ...amikor a közgyűlésen megkérdeztük, hogy miként lehetséges az, hogy egy nemzeti szempontot és keresztény intranzigenciát hirdető pártnak egyik vezető tagja lehessen Landler bohóca, efölött ugyanúgy siklottak el, – hogy milyen okból, azt mi már tudjuk – amint elfelejtették Zilahi Kiss Jenőnek³⁸³ ... (*Zaj.*)

Drozdly Győző: A főkommunista!

Fábián Béla: ...október 23-án kelt levelét, amelyet az Új Nemzedék szerkesztőségéhez intézett.

Rupert Rezső: Szerelmeslevél a kommunizmushoz! (*Zaj.*)

Drozdly Győző: A székesfőváros tanügye egy Zilahi Kiss nevű kommunistára van bízva!

Fábián Béla: 1923 június 28-án ugyancsak *A Népb*ben »Liberális visszavonulás futólépésben. Hazudnak 101-ig. Már ők is megelégték a sok hazugságot« címmel – belügyminiszter úr, igazságügy-miniszter úr, méltóztassék idefigyelni (*Derűtség jobb felől.*) – írja a következőket: (*Zaj.*)

Rupert Rezső: Az állam pénzén nyomatják! Saját lapjuk!

Propper Sándor: Halljuk, mit ír a Leibjournal? (*Zaj.*)

³⁸³ Zilahi Kiss Jenő (1886–1938) politikus, Budapest székesfőváros alpolgármestere.

Fábián Béla: »A liberálisok is eljutottak odáig, hogy megtalálták azt a bizonyos holt pontot, amely a sokat emlegetett Reismann- és egyéb ügyekben már több mint egy esztendeje beállott. Már pedig ennyi és ekkora bűntényért megfelelő megtorlás jár, s irgalmatlan büntetést érdemelnek a háttérben álló összes szereplők is. Csak-hogy a rendőrség nem állapított meg semmit, s ezekben az újólag talán utoljára előszedett ügyekben ép olyan keveset tud, mint annak idején. A Reismann-ügy és az Erzsébetvárosi bomba-ügy újrafelvételét csak ők tartották elsőrangú fontosságúnak és nem a rendőrség.« Lendvay István úr július 1-én írott cikkében a következőket írja. Ez se lázítás.

Rupert Rezső: Ez az, aki bort szokott kávézni!

Drozdy Győző: Seszták kedvence!

Fábián Béla (*olvassa*): »Nem győzöm a Csemegi-féle zsidó jogrend őreinek bebizonyítani, hogy a szemmel látható, füllel hallható igazságok megmondása nem lehet hitfelekezet elleni izgatás, legfeljebb olyan hitfelekezet szemében, amelynek legbelsőbb erkölcsi tengelye a hazugság, a becstelenség, a csalás.«

Hegymegi-Kiss Pál: Ez már felekezeti izgatás!

Fábián Béla: Méltóztassék megengedni, hogy mielőtt rátérnék a Club-kávéházi eseményekre, és mielőtt rátérnék a Gyűrűs Gyuri bácsi³⁸⁴ esetére és a Kopinics-ügyre,³⁸⁵ (*Derültség.*) két nyilatkozattal foglalkozzam, illetve az egyik egy kiáltvány. Az egyik nyilatkozat,

³⁸⁴ Bácsi György viceházmester, akit környezete értékes gyűjteménye miatt „Gyűrű Gyuri bácsi” néven ismert, 1923 júniusában rablógyilkosság áldozata lett.

³⁸⁵ Kopinics Jenő nagyváradi orvostanhallgató 1923-ban elsikkasztott bízott, a Magyar Állam tulajdonát képező 140 millió koronát.

azt hiszem, hogy érdekli majd a belügyminiszter urat, habár nem tudom, hogy ebből az ügyből kifolyólag...

Szeder Ferenc: Nem nagyon érdekli azt!

Fábián Béla: ...történt volna valami intézkedés. A Fővárosi Operettszínház elleni merénylet³⁸⁶ ügyében vannak bizonyos tanúbizonnyítékok olyan személyekkel szemben is, akiket eddig még semmiféle hatóság ki nem hallgatott. Ezek közül az urak közül az egyik Prónay Pál alezredes úr, aki legutóbb egy nyilatkozatot tett közzé, amelyben a következők vannak (*olvassa*): »Nem akartam eddig nyilatkozni, még pedig azért, mert nem volt szándékomban megzavarni ennek a bonyodalmas merényletügynek teljes csődbe fejlődését. Most, miután a csőd és blamázs teljes, az a megjegyzésem, hogy a rendőrség a kákán is csomót keres. Örültek volna a kövér fogásnak, hiszen állandóan négy detektív lóg a sarkomban, telefonomat pedig az akusztikai ellenőrök, vagyis a spiclik miatt csak szórványosan és mérsékelten van módomban használni. Ezek az apró szívességek azt súgják nekem, hogy nem lehetetlen, hogy az egész összeesküvési komédiát csak azért kavarták fel és idézték elő, hogy engem valahogy horogra akaszt-hassanak. Az egész dologhoz tulajdonképpen csak annyi közöm van, hogy néhány hónappal ezelőtt végighallgattam Poók Jánosnak a gazdasági diktatúráról szóló fejtegetését.«

³⁸⁶ 1923. január 16-án az Ébredő Magyarok Egyesülete fegyveresei merényletet kíséreltek meg a 1923. január 16-án merényletet kíséreltek meg a Fővárosi Operettszínház ellen, a nézőtérén az előadás első felvonása felé több fiatalember lövöldözni kezdett. Személyi sérülés nem történt, de nagy pánik tört ki a színházban. Az akció irányítója Adorján Géza, az ÉME nemzetvédelmi osztályának egyik vezetője. Vö. SERFÖZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konzolidáció 1921–1926-ban*, 8–9.

Szilágyi Lajos: Tavaly a nemzetgyűlésen szóvá tettem, hiába!

Fábián Béla *(olvassa):* »A nyomozó közegek első és szinte kizárólagos kérdése, amelyet az elővezetett úgynevezett összeesküvőnek adtak, az volt, hogy mikor beszélt Prónay Pállal? Mikor és mit? Lehet, hogy közismertebben nyomatékos vallató eszközök alkalmazására egyik vagy másik igennel vallott, azonban ez engem abszolúte nem izgat. Akkor még éppen fagyos nyugalomig lehültem, amikor megtudtam, hogy a Kovács testvérek is le vannak tartóztatva. Egészen lecsillapodtam, mert tudtam, hogy forró, sőt elszakíthatatlan szálak fűzik őket bizonyos illetékes helyekhez...«

Rupert Rezső: Nádosyra³⁸⁷ céloz!

Fábián Béla: »...amely illetékes helyek az én nevemmel, továbbá Héjjas Iván nevével visszaélve, pénzt gyűjtöttek és intenzív propagandát űztek a Dunántúlon.«

Drozdy Győző: Mégis hallatlan, hogy ilyen tisztességes nevekkal visszaélnek! *(Derülttség.)*

Fábián Béla *(olvassa):* »Ha a rendőrség úgy mellékesen, előzően Kopinicsra feleannyi energiát pazarolt volna, mint most utólag én rám, nem volna szükséges álmerényletek mesterséges beállításával takargatnia a világ legnevetségesebb rendőri felsülését, a Kopinicsügyet. Azon gondolkozom, hogyha azokat az embereket is lefogják már, akik, gazdasági természetű távlocsogásokat meghallgatnak, vagy spriccereket isznak a Nyúzott Varjúban, akkor micsoda büntetés illethetné meg sokkal komolyabb etikai és törvényes alapon azokat, akik a hazaáruló Hatvani Lajosok vérrokonságát oly feltűnően járják teán és tea után.«

Peyer Károly: Ki volt a Hatvani Lili teáján?

³⁸⁷ Nádosy Imre országos rendőrfőkapitány.

Fábián Béla: Itt két kérdés merül fel Prónay Pál úr nyilatkozatával kapcsolatosan. 1. Melyek azok az illetékes helyek, melyekhez forró és elszakíthatatlan szálak fűzik a Kovács-testvéreket?

Propper Sándor: A rendőrség!

Rupert Rezső: Prónay csak autentikus tanú, hogy ez így van!

Fábián Béla: 2. Melyek azok az illetékes helyek, melyek Prónay és Héjjas nevével visszaélve gyűjtöttek pénzt és űztek intenzív propagandát a Dunántúlon? Nem tudom, rágalmazás-e, ami itt foglaltatik, de azt tudom, hogy hatóságokat nyilvánosan rágalmaztak meg a legsúlyosabban, hogy visszaélve a Prónay Pál és Héjjas Iván nevével, pénzt gyűjtött a Dunántúlon.

Eckhardt Tibor (*közbeszó. Nagy szaj*)

Fábián Béla: Miért izgul, Eckhardt úr?

Rupert Rezső: Nem értjük a kappanhangját, beszéljen rendesen!

Drozdy Győző: Kuna bácsi³⁸⁸ ébredjen fel! Nagyon érdekes dolgok vannak! (*Nagy derűtség a Ház minden oldalán. Felkiáltások bal felől: Kuna bácsi álmában hozzsa a törvényt! Ébredjen fel!*)

Neubauer Ferenc:³⁸⁹ Még a templomban is szabad aludni, miért ne volna itt szabad!

Rupert Rezső: Homeros dormit!³⁹⁰

Drozdy Győző: Kár felkelteni! Jobb, ha szundít!

Peyer Károly: Szigorított házszabály! Aludni se szabad!

Drozdy Győző: Hagyjátok, olyan értelmesen alszik!

Peyer Károly: Meg kell szigorítani a házszabályokat, hogy aludni se szabad!

³⁸⁸ Gúnyos utalás arra, hogy Kuna P. András nemzetgyűlési képviselő elaludt az ülés alatt.

³⁸⁹ Neubauer Ferenc (1882–?), ügyvéd, kisczardapárti nemzetgyűlési képviselő.

³⁹⁰ latin: Homérosz alszik.

Neuberger Ferenc: Jó idegei vannak, ha még a Fábíán hangja mellett is tud aludni!

Rupert Rezső: Rendreutasítani! Még se lehet itt aludni.

Horváth Zoltán:³⁹¹ Megszavazza?

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak, különben kénytelen volnék az ülést felfüggeszteni!

Fábíán Béla: Ez az a két kérdés, amelyik a Prónay Pál alezredes úr nyilatkozatával kapcsolatosan felmerült. Méltóztassanak megengedni, hogy most a továbbiak folyamán rátérjek arra a nyilatkozatra, amelyik vezető helyen, két hasábon ugyancsak *A Nép*-ben jelent meg, annak június hó 21-iki számában.

Rupert Rezső: Elég szégyen, hogy a magyar nép pénzén ilyen dolgot csinálnak!

Drozdly Győző: Ilyen aljas lapokra lopják el az ország pénzét! Azért nem mernek idejönni a zárszámadásokkal! (*Zaj. Elnök csenget. Fölkiáltások jobbfelől: Ki lop? Ki lop?*)

Fábíán Béla: Abban az »Arany középút« című vezércikkben gyönyörűen belevág ismét a Bethlen-kormányba, amely az utóbbi időkben állandó izgatásoknak a tárgya és amellyel lehetett csak felheccelni ezeket az urakat a 105. számú szobában arra, hogy a kormány két tagja ellen a gyilkossági merényletet elhatározzák...

Patacsi Dénes: Az előbb 101-et mondott! (*Felkiáltások balfelől: Az egy másik!*)

Fábíán Béla: ...van egy vezetőcikk két hasábon keresztül, amelynek a címe az, hogy »Meghátrolást nem ismerve fogjuk véghezvinni művünket«, aláírva Hegedűs György, Herkélyi Tibor, egy állami tisztviselő, dr. Sármezey Endre, Héjjas Iván és Prónay Pál. Ez az a

³⁹¹ Horváth Zoltán (1880–?) ügyvéd, kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő.

nyilatkozat, amelyben bejelentik azt, hogy Héjjas Iván és Prónay Pál veszik át az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetését és azzal a lanyha irányzattal szemben, amelyet eddig az Ébredő Magyarok Egyesülete követett – t. i. egy éve nem volt itt már egy olyan bombamerénylet, amelyik eredménnyel járt volna – tehát bejelentik, hogy átveszik a vezetést.

Drozdy Győző: A keresztény kurzus lanyha!

Propper Sándor: Lanyha a bombaipar! Flau!³⁹²

Fábián Béla: 1923. június 20-án Héjjas Iván nyilatkozott a bécsi Stunde című lapban; a nyilatkozatot itt Budapesten a Nemzeti Sajtótudósító Iroda adta le. Ebből a nyilatkozatból csak a következő kedélyes részleteket olvasom fel (*olvassa*): »Elsősorban meg kell oldani alaposan és végleg a zsidókérdést. Nem mi vagyunk az okai annak, hogy ez a kérdés létezik. Ha nekünk nincs is hadseregünk, van mégis egy eszközünk, mely határainktól távol tarthatja az ellenséget. Nagyon jól tudjuk, hogy zsidainknak összeköttetései vannak a hatalmas Alliance Israelite-tal, ennél fogva az egész Magyarországon élő zsidóságot vallásfelekezetre való különbség nélkül minden kilométerért, melyet az ellenség a mi országunkból megszállna, túsul jelentjük ki. Az Alliance Israelite gondoskodjék, hogy mi érintetlenek maradjunk.« (*Mozgás.*) Ezeknek felolvasása után méltóztassanak megengedni, hogy rátérjek a clubkávéházi merénylet ügyére. A Club Kávéházban merényletet követtek el; éjjel 1 órakor a kávéház egyik üvegablakján keresztül bombát dobtak be, mely bomba azután természetesen ismét átalakult kakaó-bombává.

Patacsi Dénes: Nem bomba, gránát.

³⁹² flau (németül) = gyenge, erőtlén.

Zsilinszky Endre:³⁹³ Nem robbant!

³⁹³ Bajcsy-Zsilinszky Endre (1886–1944): publicista és politikus, a II. világháború idején a magyar függetlenségért folytatott harc kiemelkedő vezető egyénisége. Jogi tanulmányait Kolozsvárott, Lipcsében és Heidelbergben végezte, majd hazatérve ügyvédjelölt lett. Békéscsabán családjá és a demokrata parasztvezér, Áchim L. András között politikai és családi okokból kiéleződött a viszony. 1918 novemberében a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) egyik megalapítója. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, majd visszatérve Szegeden csatlakozott az ellenforradalmi erőkhöz, a Gömbös vezetése alatti nacionalista és fajvédő csoport (Eckhardt Tibor, Kozma Miklós, Kozma stb.) tagjaként a *Szűz* főszerkesztője lett. Derecskén 1922-ben egységes párti programmal képviselővé választották, de 1923-ban Gömbössel együtt kilépett Bethlen pártjából és részt vett a Fajvédő Párt megalapításában. 1925-ben vitézzé avatták és ettől kezdve anyja nevét felvéve, a Bajcsy-Zsilinszky kettős vezetéknévét használta. Politikai fejlődésében jelentős fordulatot hozott az 1935-ös év, amikor a választások idején pártszövetségre lépett az októbristákkal és a polgári radikálisokkal. Gömbös kíméletlen csendőrterrorral megakadályozta, hogy a tarpai választókerület képviselője legyen. Válaszul leköszönt vitézi rangjáról, és a demokratikus ellenzéki erők tömörítése érdekében 1936-ban pártja fuzionált a Független Kisgazdapárttal és 1939-ben Tarpán már ennek a pártnak lett a képviselője. Publicisztikai tevékenységét akkor a Független Magyarország című hétfői lap főszerkesztői tisztében, valamint a Magyarország c. napilap hasábjain végzi. Idejében felismerte, hogy a német veszéllyel szemben szükség van a Dunamenti kis népek összefogására. Ezért 1940 febr.-jában Belgrádba utazott és vezető jugoszláv államférfiakkal tárgyalt a baráti együttműködésről. 1942-ben bekapcsolódott a Történelmi Emlékbizottság munkájába és részt vett a március 15-ei antifasiszta és háborúellenes tömegtüntetés megszervezésében. 1944. márc. 19-én fegyverrel fogadta a lakásába hatoló Gestapo embereit, akik csak heves tűzharc után tudták sebesülten őrizetbe venni. Lakatos Géza kormánya 1944. október 11-én kikérte a Gestapótól, október 15-én szabadon bocsátották. 1944. november elején a németellenes fegyveres ellenállási mozgalom megszervezésére hivatott Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának elnökévé választották és részt vett a fegyveres felkelés tervezetének kidolgozásában. Német-

Fábián Béla: Nem hiszem el a képviselő úrról, hogy ezzel azonosítja magát. (*Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Peyer Károly: Minden gázságot lehet itt védeni?

Fábián Béla: Rendőrségi szakértő vizsgálta meg, hogy miért nem robbant fel a bomba. (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon.*)

Propper Sándor: Az ilyen nemzetgyűlési képviselő szégyellje magát! Minden gyilkost védenek! Süljön ki a szemük!

Eckhardt Tibor: Senki sem védi! Ne rágalmazzanak! (*Nagy zaj.*)

Elnök: Csendet kérek képviselő urak! Méltóztassanak csendben maradni!

Peyer Károly: Úgy látszik, közük van hozzá!

Elnök: Peyer képviselő urat rendreutasítom!

Peyer Károly: Ott utasítson rendre, ne engem!

Elnök: Ne méltóztassék az elnöknek utasítást adni. Ott is rendreutasítok, ha ok van rá. (*Nagy zaj.*)

Eckhardt Tibor: Ki védi őket? Önök rágalmaznak! Nem kell inszinuálni.³⁹⁴

Elnök: Eckhardt Tibor képviselő urat utoljára kérem, méltóztassék csendben maradni! (*Zaj.*)

Szedér Ferenc: Az a társaság, mindig a gyilkosokat védi!

Rothenstein Mór: 665! (*Zaj.*)

Fábián Béla: Mindenekelőtt néhány szót kell szólnom a Club-kávéház elleni merénylet ügyében lefolytatott rendőri nyomozásról. Megállapítást nyert, hogy közvetlenül azután, amikor a Club-kávéház ellen a merényletet elkövették, megszólalt a kávéházban a

ellenes tevékenysége miatt letartóztatték, a nyilas katonai bíróság halálraítélte, Sopronhőhidán pedig 1944. december 24-én kivégezték.

³⁹⁴ inszinuál = rágalmaz, befeketít.

telefon, mely előzőleg még nem szólt és a városparancsnokság nevében jelentkezett egy ember, aki felvilágosítást kért arra vonatkozólag, hogy mi történt a kávéházban. Erre az illető detektív meg akarván tudni, hogy ki van ott, ténylegesen egy 'újságíró' nevét mondta be azzal: »ne viccelj, tudjuk, hogy te vagy ott, csak meg akarod tudni, hogy mi történt«. Erre a másik letette a kagylót. Majd utána pár perccel egy úr érkezett a kávéházba, aki vizsgálni kezdte az ablakokat, bement a telefonfülkébe és kezdett mindent vizsgálni. Erre a detektívek és a most már jelenlévő újságírók is kutatni kezdtek, hogy mit is akar itt ember. Azt kérdezték tőle, hogy kicsoda ő, mire az az úr elővett egy igazolványt, és azt mondta, hogy ő X. Y. bíró és katonai nyomozó. Erre a helyett, hogy megfogták volna, és megkérdezték volna, hogyan jött oda, és honnan tudta, hogy ott nyomoznia kell, elengedték, az ember pedig elment, s azóta senki sem beszél róla. Merem állítani, hogy aki elfogultság nélkül, objektíve olvassa ezt a két újságot, az láthatja, hogy igenis ebben a két újságban állandóan eltussolni törekszenek a bűncselekmények nyomait.

Ulain Ferenc: Ez már nem igaz!

Fábián Béla: Itt van az ön lapja, fel fogok belőle olvasni cikkeket és minden cikk után tessék nekem megmondani, hogy nem más-e az, mint eltussolás. A képviselő úr szerkeszti a *Szózat* című lapot, melynek július 3-iki számában a következők foglaltatnak (*olvassa*): Éppen ezért a vizsgálat során az a gyanú merül fel, hogy a merénylet elkövetőjének nem is volt szándékában a pusztítás, hanem csak demonstrálni akart.

Benárd Ágost: Egészen bizonyos, mert különben valóságos és jó bombát dobtak volna.

Ulain Ferenc: Ön is nagyon jól tudja!

Fábián Béla: Mit tudok nagyon jól? Mondja meg!

Benárd Ágost: A magyar konszolidációt akarja kompromittálni kifelé! (*Zaj.*)

Fábián Béla: Van még Magyarországon a bombavetőkön és önön kívül egyetlen egy ember, aki hiszi azt, hogy azzal kompromittáljuk az országot, hogy elmondjuk itt, hogy mit csinálnak a titkos szervezetek? (*Zaj a jobboldalon és a középén.*)

Benárd Ágost: Azzal is!

Fábián Béla: Nem azzal kompromittáljuk, hogy bombákat vetünk, hogy az állampolgároknak a biztonság érzetét megszüntetjük, nem azzal kompromittáljuk, hogy egyik merénylet a másik után vitetik véghez, és nincsenek meg a tettesek, és nem azzal kompromittáljuk-e, hogy itt lehet úgy előkészíteni bűncselekményeket, hogy az államhatalom nem tud róla és magánszemélyeknek kell tudomást szerezniök az ellenük készülő merényletekről? De folytatom tovább a képviselő úr lapjából az idézetet (*olvassa*): »Mi a magunk részéről azért is elfogadhatónak tartjuk ezt a föltevést, mert csak ilyenekben teljesen járatlan egyén gondolhatta a kérdéses régi, rozsdás kézigránátot komoly merénylet elkövetésére alkalmasnak. Demonstrációt akartak rendezni azok, akiknek mindenekelőtt érdekében áll annak a bebizonyítása, hogy a Kovács testvérek társaságának letartóztatásával a rendbontó rétegnek csak kis töredékét tették ártalmatlanná.« *A Nép* legutóbbi számában foglalkozva ezzel a dologgal, hatalmas cikkben emlékezik meg róla. És ha ez nem izgatás és lázítás, akkor semmi sem az.

Benárd Ágost: Olvassa fel!

Fábián Béla: Csak a címét olvasom fel. A címe: Mi lesz már?!

Zsirkay János:³⁹⁵ Ez nem izgatás!

Fábián Béla: Nem izgatás? Ezeket a címeket: Fel a kezeket!, Mi lesz már?, olvastam már előzőleg a Vörös Újságban és onnan vették át önök. Kénytelen vagyok a nemzetgyűlés figyelmét még bizonyos összefüggésekre felhívni. Nem tudom, hogy azokban sem lehet-e bizonyos illúziókat találni.

Benárd Ágost: A bíróság minden héten felment bennünket! (*Zaj.*)

Rupert Rezső: Igen, a maguk Sesztákja!

Fábián Béla: *A Népb*en Lendvai István tollából néhány hónappal ezelőtt megjelent egy cikk, amelyben ilyen kitételek vannak: Mikor jön már Francia Kiss Mihály megváltó kézigránátja, amely megszabadít minket a mai átkos helyzettől. Méltóztassék erre mondani, hogy ez sem jelent meg.

Benárd Ágost: Biztosan perelve is van!

Fábián Béla: Önök bizonyára tudják, hogy hol vannak a megváltó kézigránátok, ha megírják, hogy jöjjenek már Francia Kiss Mihály megváltó kézigránátjai! (*Zaj.*)

Benárd Ágost: Ezt nem mondhatja komolyan!

Elnök: Benárd képviselő urat kérem, szíveskedjék a közbeszólásoktól tartózkodni. A képviselő úrnak módjában van erről a témáról teljes beszédet mondani, de nincs joga állandóan közbeszólni.

Fábián Béla: Szükségesnek tartottam ezeket a kérdéseket idehozni a nemzetgyűlés elé, mert a legutóbbi két bűncselekménnyel kapcsolatban is, amelyek u. n. közönséges bűncselekmények, szintén merültek fel olyan momentumok, amelyek bennünk, minden hazáját szerető állampolgárban a kétségbeesés érzését kell hogy

³⁹⁵ Zsirkay János (1880–1940) író, újságíró, Gömbös Gyula körének tagja, fajvédő nemzetgyűlési képviselő.

felkeltsék. Az egyik volt a közönség körében is ismert ú. m. Gyűrűs Gyuri bácsi esete, ahol nem azt a házmestert akarták meggyilkolni, hanem ki akarták rabolni a Wiesinger-féle ékszerüzletet...

Vázsonyi Vilmos: A nagyvárad kasszafurása!

Fábián Béla: ...Nagyváradon is kasszát akartak fűrni, és méltóztassanak csak emlékezni arra, hogy minden kis rohadt dolgot ki lehet nyomozni, de nem lehet kinyomozni azt, hogy mi történt itt a főváros közvetlen közelében akkor, amikor egy nagy ékszerüzletet ki akartak rabolni. Azután van itt egy másik ügy is, amelynek tényállása az, hogy déli 1 órakor elvittek a Hitelbankból 145 millió koronát.

Propper Sándor: Rendőri asszisztenciával!

Fábián Béla: Ez most nem fontos. Budapestről 1/4 órakor menekült el a tettes és Szolnokról 8-kor indult tovább. Nem állami telefonon, de én mint magánember, ha valami »dringend«³⁹⁶ beszélgetésem van, megkapom Szolnokot 3 perc alatt. Mi történt a Kopinits-ügyben, hogy a távirati megkeresés a környékbeli hatóságoknak csak 7 óra után ment és pedig akként, hogy abban nem volt meg az, hogy automobilon menekültek a tettesek. (*Zaj balfelől.*) Ha áll a rendőrségnek az a védekezése, hogy azért küldték el később a táviratot és azért indult meg csak a késői órákban a nyomozás, mert a rendőrség később állapította meg azt, hogy honnan szerezte az autót Kopinits, és milyen irányba ment, kérdem, nem volt-e módja az államrendőrségnek arra, hogy telefonon felhívja a szolnoki államrendőrség figyelmét arra, hogy íme, itt megy egy ember autón 145 millió koronával?

Pikler Emil: Nagyon sokat tudhat az a Kopinits!

³⁹⁶ dringend (németül) = sürgős(en).

Rakovszky Iván belügyminiszter: Ha egyszer nem tudták még, hogy autón ment? Csak utóbb tudták meg.

Peyer Károly: Este 8-kor ment el a távirat!

Fábián Béla: Kérem, miniszter úr, én pontosan mondom az adatokat: fél 8-kor érkezett az autó Szolnokra és fél 7-kor tudták meg a detektívek a garázsban azt, hogy hová ment az autó. Tehát egy órai idővolt arra, hogy Szolnokot telefonon értesítsék. Méltóztassanak megengedni, én láttam egy országot, amelyet hosszú időközön, 30 esztendőn keresztül ráztak két oldalról hasonló jelenségek azért, hogy ez az ország azután a maga nagy gazdaságával, a maga gyönyörű völgyeivel, nagyszerű bányáival és fejlődő városaival belerohanjon a pusztulásba. Ez az ország Oroszország volt, ahol a bombamerényletek három évtizeden keresztül állandók voltak, és ahol két szervezet küzdött egymással életre-halálra. Mind a kettő forradalmi szervezet volt. Az egyik a forradalmárok, a másik pedig a Fekete Század szervezete volt, és azért mondom el ezt a Kopinits ós Gyuri bácsi ügyével kapcsolatosan, mert abban az országban találtam egy szót, amely szó: expropriáció... azt jelenti, hogy...

Kuna P. András: Nem akarok katonát látni! (*Derűtlenség.*)

Fábián Béla: Pikler képviselő úr bűne, hogy Kuna bácsi ismét közbeszólhat. Tanultam odakint egy szót, amely szó: expropriáció, azt jelenti, hogy kisajátítás. Ez az expropriáció azt jelentette, hogy mind a két forradalmi szervezet feljogosítottnak érezte magát arra és nem tartotta erkölcstelennek, hogy kasszákat fúrjon, hogy bankokat fényes nappal kiraboljon, hogy postakocsikat állítson meg és bankót hamisítson.

Ulain Ferenc: Azok a kommunisták voltak!

Fábián Béla: Ön nagyon jól tudja, hogy mi az én véleményem és mi volt a kommunistákról, nehéz, keserves időkben!

Rupert Rezső: Minden rabló egyforma!

Fábián Béla: Itt az a helyzet, hogy Oroszországban szemben állott egymással két szervezet, két földalatti szervezet, amely egymásnak csinált konkurenciát abban, hogy miként rabolják ki az embereket és miként tegyék nyugtalanná az állampolgárok életét. Még egy dologra vagyok bátor felhívni a jelenlévő miniszter urak figyelmét. Arra, hogy Oroszországban megállapítást nyert, hogy a Fekete Század vezére, Resinov ezredes, aki az ellenspionázse³⁹⁷ osztálynak volt a vezetője, német kém volt, aki az összes hadműveleti dolgokat kiszolgáltatta Oroszország ellenségének. Bátor vagyok azt mondani, hogy az, hogy ebben az országban a nyugalom helyre ne álljon, hogy ebben az országban ne legyen rend és egyetértés és ne legyen hatalmas, egységes, nagy nemzeti akarat, elsősorban a körülöttünk lévő államoknak, Magyarország ellenségeinek érdeke.

Patacsi Dénes: Ez igaz!

Fábián Béla: Méltóztassanak beleképzelni magukat abba a helyzetbe, hogy ha a t. képviselő urak egy szomszédos, ellenséges államnak belpolitikáját akarják zilálttá tenni, mit tesznek? Titkos egyesületeket alakítanak, szélső agitációt fejtenek ki, titkos egyesületekbe belopják a maguk kémeit, azokat az embereket, akiket olyan eszközök alkalmazására vesznek rá, esetleg jóhiszemű embereket, amely eszközök az illető államnak egész politikáját tönkreteszik és kompromittálják az illető államot...

Eckhardt Tibor: Ezt csinálja az emigráció!

³⁹⁷ ellenspionázs = kémelhárítás.

Fábián Béla: ...amelyek megmérgezik egyik államnak a másikhoz való viszonyát. Nemcsak feltevésekből indulok ki, amikor ezt mondom, mert volt a közelmúltban erre példa és eset, amellyel nem óhajtok itt foglalkozni, de méltóztassék ezt tudomásul venni és méltóztassék gondolkodásukat, és bizonyos egyesületekkel, bizonyos lázítókkal, izgatókkal szemben való magatartásukat ehhez igazítani, mert higgyék el, hogy ebben az országban is el fog következni idő, amikor kiderül, hogy itt is vannak Resinov ezredek és Eybnikov kapitányok. Ugyanabban az országban, amelyre hivatkoztam az előbb, hallottam egy régi kínai mesét. Ez arról szól, hogy volt egyszer Kelet-Kínában, Sent Jaku városában egy selyemkereskedő, és ezt meggyilkoltatta a konkurensé. Az életben maradt selyemkereskedő ezután építtetett magának hatalmas palotát, de ebben nem volt lelki nyugalma, mert a gyilkosság minden fordulóján, minden hónapban megremegett a ház, lehulltak a porcelánok, az üvegek és mozogni kezdtek a bútorok. A tulajdonos végre is kiköltözött ebből a házból, de hiába volt a háromszori változás is, mert amikor az utolsó tulajdonos költözött bele, azt mondták neki, nem az a baj, hogy ez a hatalmas és szép palota holttesten épült fel, hanem az a baj, hogy a gyilkosok szabadon járnak, az a baj, hogy a gyilkosok nem kapták meg méltó büntetésüket.

Abban az esetben, ha a t. kormány el van szánva és határozva arra, hogy ebben az országban végre megalapítja a rend országát és itt egy hatalmas, nagy, erős, a régi területet visszaszerző Magyarország kialakulását segíti ismét elő, úgy ne gyakoroljon elnézést a gyilkosokkal szemben, bárkik legyenek is azoknak patrónusai, hanem álljon szembe velük, keményen, erősen és határozottan, mert ha nem teszi, ez az ország menthetetlenül halad

a pusztulás felé. Interpellációmat már felolvastam, kérek arra választ. (*Elénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Elnök: Az igazságügyminiszter úr kíván szólni.

Nagy Emil igazságügyminiszter:³⁹⁸ T. Nemzetgyűlés! (*Halljuk! Halljuk!*) Az interpellációnak csak arra a részére kívánok röviden válaszolni, amely hozzám van intézve. Van szerencsém jelenteni és közölni azt, hogy Dánér Béla ügyész ellen a fegyelmi eljárást már tegnap megindítottam és állásától felfüggesztettem. (*Hehelylés bal felől.*) Legyen szabad ezzel együtt azt is megmondanom, hogy e tekintetben a kormány mindig tudni fogja kötelességét. Az én meggyőződésem az, hogy Magyarország jövőjének teljes kialakulása, pénzügyi és erkölcsi viszonyaink megmentése attól függ, hogy sikerül-e rövid időn belül – békeértelemben véve – a polgári jogrendet helyreállítani. (*Hehelylés bal felől.*)

Rupert Rezső: Ez tisztességes beszéd!

Nagy Emil igazságügyminiszter: Kijelentem férfiúi becsületemre, hogy erre vállalkoztam, s amely percben általam megállapítandó időn belül arra jönnék rá, hogy ehhez gyenge vagyok, engem ezen a helyen öt percig sem méltóztatnak látni. (*Hehelylés és felkiáltások bal felől: Ez férfias beszéd!*)

Rassay Károly: Jöjjön ide, mi adunk erőt.

Eckhardt Tibor: Ehhez mi is adunk támogatást önök ellen! (*Zaj.*)

Nagy Emil igazságügyminiszter: De kegyeskedjenek nekem megengedni, hogy a magam részéről némi szemrehányást is tegyek az előttem szólott t. képviselőtársamnak. Mert amikor méltóztat-

³⁹⁸ Nagy Emil (1871–1956), ügyvéd, egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1923. június 11-e és 1924. február 21-e között a Bethlen-kormány igazságügyi minisztere.

nak látni, hogy legutóbb a Kovács-féle bűnügyben, amelyhez először volt szerencsém (*Derűlttség.*) miniszteri minőségemben hozzányúlni, nem történt semmi néven nevezendő eltussolás, és már két képviselő úr is kegyeskedett elismerni, hogy a legnagyobb nyíltsággal és eréllyel történt a nyomozás, tekintet nélkül bárminő szempontra, akkor, ha valaki igazán, egyedül csak az ország érdekét nézi és nem kivan ebből politikai tőkét kovácsolni, annak ezt szem előtt kell tartania. (*Igaz! Úgy van! a jobboldalon és a középen.*)

Eckhardt Tibor: Ebből élnek! (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon.*)

Rassay Károly: Ugyan ne ízetlenkedjék!

Peyer Károly: Maga meg az Ergonból él!

Györki Imre: A 660 hamis ezresből él! (*Nagy zaj. Elnök csenget.*)
Hamis ezresekből él.

Peyer Károly: Majd megvizsgáljuk, hogy ki miből él! (*Zaj és felkiáltások jobbfelől: Bútorokból!*)

Nagy Emil igazságügyminiszter: Ismétlem: ezt a kérdést méltósággal, tárgyilagossággal, a politikai szempontoknak abszolút félretételével kell kezelni, (*Helyeslés a jobboldalon és a középen.*) ha valaki, t. uraim, ebben az ügyben igazán csakis az ország érdekét tartja szem előtt. (*Úgy van! középen.*) Én ismerem a fajtámat, az én hazámnak belső mentalitását is, és őszintén kijelentem, azzal a tisztességérzettel, amelyet a t. Nemzetgyűlés tőlem mindig látni fog, mert erre a helyre nem jöttem gusztusból, sem pedig hiúságból, hanem kötelességérzetből; (*úgy van! a jobboldalon.*) tudom, hogy ennek a kérdésnek szenvedélyes beállítása nekem nem használ, hanem a munkámat nehezíteni fogja. (*Úgy van! Élénk taps a jobboldalon. Felkiáltások jobb felől: Senkinek sem használ!*) Ünnepelesen azt a kérést intézem a mélyen t. Nemzetgyűlés mindegyik pártjához, vagy árnyalatához, mindenkihez: kegyeskedjenek ebben a

kérdésben nekem mint férfiembernek annyi szívességet megtenni, hogy méltóztassanak ebben & kérdésben némi kis ideig türelemmel lenni. Én magam fogom bejelenteni azt, ha munkám hiábavaló volt, és akkor az állásomat elhagyom. (*Helyeslés bal felől.*) Addig is kegyeskedjenek minden irányban felfüggeszteni mindenféle agitációt, mindenféle szenvedélyfelkavarást, mert ha a kormány a miniszterelnök úr kezdeményezésére a legnagyobb eréllyel rendet akar teremteni az országban, ehhez a kormánynak idő kell, főleg pedig nyugalom és tárgyilagosság kell. (*Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középén.*)

Elnök: A belügyminiszter úr kivan nyilatkozni.

Rakovszky Iván belügyminiszter: T. Nemzetgyűlés! Tekintettel arra, hogy az interpelláció a miniszterelnök úrhoz van intézve, nem érzem magamat hivatottnak arra, hogy végleges választ adjak, de kötelességemnek tartom, hogy az interpelláló képviselő úrnak a rendőrségre és a rendőrség eljárására vonatkozólag tett egynehány megjegyzésére reflektáljak. Mielőtt a lényegesebb és fontosabb kérdésekre térnék át, egypár jelentéktelenebbnek látszó üggyel kívánok foglalkozni, és mindenekelőtt szótartani azt a bizonyos merénylettervet, amelyet a képviselő úr húsvéti esetnek nevezett, és amely – úgy látszik – épen abban az időben történt, amikor én kétheti szabadságom alatt nem tartózkodtam az országban. Megvallom őszintén: most hallok először erről az esetről, és bizonyos megdöbbenéssel hallok róla, hogy a képviselő úr úgy van informálva, hogy ennek az ügynek aktái félretétettek volna, és anélkül, hogy a szabályszerű lépések megtörténtek volna, az eljárás befejeztetett.

17.

**RASSAY KÁROLY FELSZÓLALÁSA A TITKOS
TÁRSASÁGOK ÁLTAL ELKÖVETETT
BŰNCSELEKMÉNYEK ÜGYÉBEN
RÉSZLET A NEMZETGYŰLÉS 149. ÜLÉSÉBŐL
1923. JÚLIUS 4.**

Rassay Károly: ...és nekünk újra el kell mennünk Magyarország miniszterelnökéhez, akiről nekem, aki politikai ellenfele vagyok itt évek óta, ki kell állítanom azt a bizonyítványt, hogy becsületesen igyekezett ezzel szembenézni, hogy a rendőri nyomozás keretében látható visszás jelenségeket valamiképpen megjavítsuk és lehetővé tegyük, hogy a bűnösök eljussanak megérdemelt sorsukhoz. (*Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.*) Micsoda rendőri szellem van itt Magyarországon, micsoda szellem van a budapesti rendőrségnél és az egész országos rendőrségnél, hogy ilyesmiket politikusoknak kell, mint magánnyomozóknak és mint magánérdekelteknek elintéznük?

Rupert Rezső: Nádósy a főprotektoruk!

Rassay Károly: Ez a kérdés az, amelyet én az igen t. miniszterelnök úr figyelmébe ajánlok. Méltóztassék ezzel a kérdéssel bátran szembeszállni és ne méltóztassék magát félre téríttetni ezen az úton. A másik kérdés, amellyel ugyancsak ebből az ügyből kifolyólag foglalkoznom kell, a titkos szervezetek kérdése. Tiszta politikum ez, már nemcsak a bűnügyre tartozik. A nyomozat során kiderült az, hogy ez a »Nemzeti Múltunk Kultúregyesülete« – hogy mennyire kultúregyesület, azt ugyebár a tényekből méltóztatik megítélni – csak egy alosztálya, csak egy zászlóalja volt egy

nagyobb titkos szervezetnek, a Kettős Kereszt Vészfővezetőségnek. (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Kiderült a nyomozás során, hogy ez a Kettős Kereszt Vészfővezetőség az a titkos társulat, amely tulajdonképpen mozgatja ezt a kultúregyesületet és azokat az embereket, akik ott benne szerepelnek.

Pikler Emil: A magyar leventéket!

Rassay Károly: Lefoglalták a nyomozás során azokat a riadókat, amelyeket ezek az emberek kinyomatva tartottak kéznél, és amelyekkel mozgósították az embereiket. Százszámra foglaltak le ilyen riadókat. Kézbe jutott esküminta, amelyből kiderült, hogy minden parancsnál vagy eskünél erősebbnek ismerik el azt az esküt, amelyet e titkos társulat vezetőjének tesznek le közvetlenül vagy közvetve. (*Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!*) Kiderült, hogy ezek maguk között egy vészbírárságot vagy vérbírárságot létesítettek, amelynek alá kellett magát vetnie mindenkinek, aki ebbe a titkos társaságba lép. T. Nemzetgyűlés! Ha visszagondolok a három és fél év eseményeire és látom a ki nem nyomozott bűncselekményeket, ha látom, hogyan futnak homokba és zátonyra – amint azt Apponyi Albert t. képviselőtársam mondotta annak idején egy alkalommal – ezen politikai vonatkozású, lényegében egészen közönséges bűncselekmények, akkor fel kell vetnem a kérdést: bizonyos-e a miniszterelnök úr és a belügyminiszter úr abban, hogy a rendőrség nincs inficiálva³⁹⁹ ilyen titkos szervezetekkel? (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Bizonyos-e benne, hogy a rendőri tisztviselői eskü mellett nincsenek-e dilemmák egyes tisztviselőknél hasonló titkos társaságoknál letett esküvel? Bizonyos-e benne, hogy az államhatalmat a kezében tudja tartani ilyen körül-

³⁹⁹ inficiál = megfertőz.

mények között? Én, t. Nemzetgyűlés, nem vagyok bizonyos benne. Nekem az az érzésem, az az információm, hogy Magyarország minden közhivatala inficiálva van a Kettős Kereszt Vérszövetséggel és hasonló titkos társaságokkal. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) T. miniszterelnök úr! Súlyos okom van arra, hogy ezt itt elmondjam, nem azért, hogy önnek kellemetlenkedjem, de támaszt adok és azt kérem önöktől is, hogy adjanak támaszt, hogy a miniszterelnök úr végre leszámloljon ezekkel a catilináris, anarchisztikus jelenségekkel. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Hiszen lehetetlen, hogy mi ebben a bizonytalanságban vigyük az állami élet hajóját, amikor a legkisebb megrázkódtatás kiszámíthatatlan következményekkel járhat a mi külföldi és belföldi relációinkban egyaránt. Én meg vagyok győződve arról, hogy ha a miniszterelnök úrban van energia és bátorság és emancipálni tudja magát bizonyos befolyásoktól, akkor le tud számolni ezekkel a társaságokkal. De bizonyos vagyok abban is, hogy ha nem lép rá erre az útra, el fog bukni a miniszterelnök úr, csakhogy az ő bukása és a mi bukásunk közt az a különbség lesz: mi elbukunk, mint az állam érdekében folytatott harcok mártírjai. Ő pedig el fog bukni gyengeségből és gyávaságból, (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) T. Nemzetgyűlés! Ne méltóztassék azt hinni, hogy amikor én ezeket elmondom, akkor át nem érzem szavaim súlyát. Átérzem egyénileg is, mert tudom, hogy az a csatornagyűlölet, amely három és fél év óta ellenem ömlik, fokozottabb mértékben fog ömleni.

Nagy Ernő: Nem baj!

Rassay Károly: De átérezem politikailag is. Amikor azonban a kezemben vannak tanúbizonyságok arra nézve is, hogy nemcsak egy titkos társaság van, hanem a titkos társaságoknak egész szövetségével van áthálózva ez az ország, akkor mellőznöm kell az én

egyéni érdekeimet, akkor ezt el kell mondanom, ha méltó akarok lenni ahhoz a férfias állásponthoz, amelyet három és fél év óta elfoglalom. T. Nemzetgyűlés! Amint van Kettős Kereszt Vérszövetség, úgy van Szent György Rend⁴⁰⁰ is. Itt vannak az alapszabályok, át fogom adni az igen t. miniszterelnök úrnak. Itt van egy levél, amelyben egy bizonyos Szörtsey nevű úr, bizonyára hazafias célból – nem is gyanúsítom meg, de nem tudja ő maga sem, milyen eszköze esetleg idegen céloknak, idegen érdekeknek – levelet intéz valakihez, amelyben felhívja őt, hogy lépjen be a Szent György Rend tagjai közé. Felhozván, hogy milyen okok teszik szükségessé a Szent György Rend megalakítását, azt mondja:

Strausz István:⁴⁰¹ Legitimista!

Rassay Károly (*olvassa*): »Ez a körülmény indította a politikai, társadalmi és gazdasági élet vezérférfiait, hogy nem nyilvánosan működő titkos egyesületekbe tömörítsék a magyar társadalom színéjává. Felsőbb helyről megbízást kaptam, hogy az ilyen alapon megszervezett Szent György Rend tagjává téged is megnyerjelek és e célból csatoltan küldöm a rendbe való belépésre tájékoztatásul szolgáló füzetet.« Ez rendelkezésére áll a miniszterelnök úrnak.

Mit mond ez a füzet, t. miniszterelnök úr? Sok zavaros dolog van ebben, nagyon szép eszmék és gondolatok, de van egy pont, amely azt mondja, hogy: »a jog és igazság fegyverére kivan támaszkodni, végső esetben az erőszak fegyverétől sem fog visszariadni«. Nem lehet olyan cél, amely az állami élet alapját meg

⁴⁰⁰ Szent György Rend: egy a Horthy-korszak nacionalista titkos társaságai közül, mely jogfolytonosnak tartotta magát az 1326-os alapításút magyar Szent György Lovagrenddel. Megalakulásáról és tagságáról igen kevés tudható.

⁴⁰¹ Strauss István (1865–?) jogász, pártonkívüli nemzetgyűlési képviselő.

ne ingassa, ha lehetséges, hogy egy egyesület ilyen alapon toborozzon magának tagokat, (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Horváth Zoltán: Talán jóvá is van hagyva az alapszabály!

Pikler Emil: Felsőbb helyről támogatva! Ki az a felsőbb hely? (*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Rassay Károly: Itt van a belépési nyilatkozat, amelyből kiderül az, hogy nemcsak egy, nemcsak két, hanem megszámlálhatatlan számú ilyen titkos szervezet van, mert önmaguk kényszerítik tagjaikat, hogy nyilatkozzanak, vajon vannak-e más titkos társaságok sorában és e nyilatkozatban kötelezettséget kell vállalniuk az iránt, hogy: »A rend rendelkezéseit parancsnak tekintem, azokat feltétlenül teljesítem és alávetem magamat a rend fegyelmi szabályzatának és a rend bírósági ítéletének.« Hát, t. Nemzetgyűlés, állam-e az, amelyben lehetséges, hogy ilyen titkos szervezetek gombamódjára szaporodjanak el és inficiálják egész közéletünket, hivatalainkat, legfontosabb szervezeteinket: a hadsereget és a rendőrséget.

Huszár Dezső:⁴⁰² Szabadkőművesek lehetnek?⁴⁰³ (*Zaj a szélsőbaloldalon.*)

Esztergályos János: Az nem gyilkos társaság volt!

Peyer Károly: Jóváhagyott alapszabályuk volt!

Farkas István: Egy bombát sem dobtak, az bizonyos!

⁴⁰² Huszár Dezső (1864–?) földbirtokos, kiskazda nemzetgyűlési képviselő.

⁴⁰³ Dömötör Mihály belügyminiszter 1920. május 18-ai 1550/res. számú rendeletével betiltotta a szabadkőművesség működését a Magyar Királyság egész területén, a parlamenti felszólalás idején a szervezet már csak informálisan, illegálisan, lakáson összegyűlő értelmiségiek baráti találkozói formájában működött, a magyar államra pedig soha semmilyen veszélyt nem jelentett.

Propper Sándor: Hány volt szabadkőműves van odaát? Majd megnézzük!

Pikler Emil: A belügyminiszter úr édesapja is az volt!

Elnök: Pikler képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Horváth Zoltán: Ezek szomorú dolgok!

Rassay Károly: T. Nemzetgyűlés! Én soha nem voltam szabadkőműves, én nyugodtan elfoglalhatom az álláspontomat azzal szemben is. Ha voltak szervezetek, amelyek arra irányultak, hogy az országnak ártsanak, vagy arra irányultak, hogy meglazítsák az állami élet struktúráját, épen olyan kíméletlenül kellett volna velük elbánni, mint ahogyan követelem, hogy ezekkel bánjanak el. (*Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Az egyik mulasztásból nem lehet jogcímet kapni a további és még súlyosabb mulasztásra. (*Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Én szükségesnek tartottam ezeket a dolgokat végre ide a nemzetgyűlés elé hozni, hogy lássa meg a miniszterelnök úr, hogy ebben a kérdésben nincsenek pártszempontok közöttünk, lássa meg, hogy ezt mi az állami élet alapkövetelményének tekintjük és mi ebben a tekintetben minden erkölcsi és anyagi erőnket rendelkezésére bocsátjuk a mindenkori kormánynak, hogy itt végre konszolidált, rendes állapotokat teremtsen. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Ettől függetlenül bátor vagyok ezzel kapcsolatosan benyújtani egy határozati javaslatot. (*Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Határozati javaslatom azt célozza, hogy végre a kormány energikus intézkedéssel tegye lehetetlenné, hogy tisztviselők, tehát olyan emberek, akiknek vállán nyugszik az állami rend fenntartása, bármiféle ilyen titkos társaság tagjai lehessenek. A következő határozati javaslatot terjesztem a t. Nemzetgyűlés elé (*olvassa*): »Utasítsa a nemzetgyűlés a kormányt, terjesszen elő

haladéktalanul törvényjavaslatot, amely a köztisztviselők ideértve a bírák fegyelmi jogviszonyait is szabályozza, és amely állásvesztés terhével bünteti azt a tisztviselőt, bírót, aki olyan társaság tagja lesz, vagy olyannak tagja marad, amely tagjaitól becsületszót, fogadalmat, esküt vagy bármilyen ünnepélyes nyilatkozatot kíván.«
(*Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaldalon.*)

18.

**VÁZSONYI VILMOS FELSZÓLALÁSA A TITKOS
TÁRSASÁGOK ÁLTAL ELKÖVETETT
BŰNCSELEKMÉNYEK TÁRGYÁBAN
RÉSZLET A NEMZETGYŰLÉS 162. ÜLÉSÉBŐL
1923. JÚLIUS 26.**

Vázsonyi Vilmos: Mindjárt megmagyarázom, oly türelmes a képviselő úr, hogy az első mondatot se várja be. Nem volt szándékom, hogy a vitában részt vegyek, és ha felszólalok, ez nem történik azzal a pretenzióval, mintha indemnitási beszédet akarnék tartam. Fel kell azonban szólalnom, mert nem akartam a Ház engedélyét kérni ahhoz, hogy személyes kérdésben szóljak és mert úgy érzem, hogy Gömbös t. képviselőtársamnak délelőtt elhangzott beszédére a választ meg kell adnom. Gömbös t. képviselő úr azt, mondotta, hogy az a frakció, amelyhez én is tartozom, bizonyos idő óta szélmalomharcot folytat, kicsiny dolgokat túloz és ezáltal az ellenkező hatást fogja elérni, mert ilyen módon fognak bizonyos kirobbanások történni az ország nagy kárára.

Peyer Károly: Inkább robbanások!

Vázsonyi Vilmos: A t. képviselő úrnak erre a következőket kell válaszolnom nem tudom, miben látja a képviselő úr a mi részünkről a szélmalomharcot. Nem tudom, hogy miféle akciókról tud. Én egy akcióról tudok, arról, hogy Rassay képviselőtársammal együtt kötelességszerűen tudomására juttattam a miniszterelnök úrnak, hogy van egy társaság, amely egy másik nagyobb társaságnak, – amelyről, megjegyzem, hogy ezzel a legkevésbé sem azonosítható, – a cégére alá bújik és amely társaság hazafias címek alatt

felforgató, meg nem engedett célokat követ. Nem tudtam, hogy a szélmalombokat nem a szél hajtja, hanem a szélmalomok ekrazitra vannak berendezve. (*Derűltég a szélsőbaloldalon.*)

En ezt az ekrazitos társaságot voltam bátor a hatóságok figyelmébe ajánlani. Azon a nézeten vagyok, hogy ezzel nem túloztam és nem folytattam szélmalomharcot, hanem igenis kötelességszerűen jártam el, még pedig kerülve minden politikumot. Teljesen kötelességszerűen jártam el, mert azt akartam, hogy a legszentebb eszmékkal ne éljenek vissza azok, akik nem méltók arra, hogy ezeket az eszméket a szájukra vegyék. Azt hiszem, nem szélmalomharc, ha azt a szerény óhajtást hangoztatom, hogy az ekrazit ne legyen ágyrajáró egyes polgári családoknál, (*Derűltég a szélsőbaloldalon.*) ne vándoroljon házról-házra és ágyról-ágyra rejtgetve és ne használják álompor gyanánt, mert álompornak nagyon rossz, ha pedig vannak oly férfiak ebben a hazában, akik csak úgy tudnak aludni, ha ekrazit van az ágyuk alatt, ezeket a férfiakat ártalmatlanná kell tenni.

Én nem tudom, hogy ezen kívül miféle más akcióról tud Gömbös t. képviselő úr, és nem tudom, miért kéri számon mitőlünk azt, hogy mi mondjuk meg, hogy micsoda hatalmas vagy rettenetes titkos társaságról beszélünk. Hiszen ha ennek az ügynek az Írásbeli aktáit elolvassa, akkor látni fogja azt, hogy igenis ez a Kovács testvérek-féle társaság egy másik nagyobb társaságnak lobogója alatt vonult be. Ennek a titkos társaságnak, amint azt Rassay t. képviselőtársam elmondotta, megvan az esküformája, lefoglaltatott az iratok között és ez a titkos társaság a céljaiban nemes és nem azonosítom ezt a titkos társaságot a Kovács-testvérek társaságával. De ha az eskümintájában azt a passzust találom, hogy fogadalmat kell tenni annak, aki megesküszik, hogy

más karhatalmi alakulatnak nem tagja és nem vonul ki, csupán a társaság intő szózatára és riadójára, hát akkor az a nézetem, hogy az államhatalom érdekeivel nem egyezik, hogy ebben az országban más karhatalom legyen, mint törvényes karhatalom, hogy más erő legyen, mint az állam ereje és más riadójára és felhívására jelenjenek meg emberek fegyveresen vagy fegyvertelenül, mint a magyar állam törvényes haderejének riadójára és behívására. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.)*

Pikler Emil: Az elnök urat is jól ismerjük abból a társaságból!

Vázsonyi Vilmos: Én ebből nem akarok politikumot csinálni...

(Zaj. Egy hang jobb felől: Mi van a szakszervezettel?)

Peyer Károly: A szakszervezetben sem ekrazitot, sem fegyvert nem találnak! *(Zaj és felkiáltások a középben: Tudjuka!)*

Vázsonyi Vilmos: Én nagyon jól tudom, hogy ennek a Kettős Kereszt Vérszövetségnek ki az elnöke, egészen tiszteletreméltó férfiú, akit sohasem fogok egy pillanatra sem a Kovács-féle társasággal azonosítani; de bármiféle nemes célokat tűzzön is ki a zászlajára valamilyen titkos szervezet vagy társaság, az események mutatják, hogy sohasem tudhatja, hogy miféle elemek bújnak a nemes eszmék alá, és bármilyen nemes célokat kövessen egy titkos társaság, az én nézetem szerint az igazán nemes és hazafias célok érdekében ebben az országban nincsen szükség titkos társaságokra. *(Helyeslés, taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mindannyian egy társaság vagyunk és ha elérkezik annak az ideje, nem lesz olyan becstelen ember, aki nem teljesíti a kötelességét.

Kószó István: Hát a szabadkőművesség? *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Györki Imre: Annak alapszabálya volt, államtitkár úr! Ezt illenék egy belügyi államtitkárnak tudni! *(Zaj jobb felől.)*

Elnök: Györki képviselő urat kérem, tessék csendben maradni!

Peyer Károly: Ha ő ezt tudná!

Vázsonyi Vilmos: T. Nemzetgyűlés! Kószó Istvánt, képviselő-társam és Szegeden, mondhatom, még barátom, – nem tudom, megengedhetem-e most ezt magamnak, – a szabadkőművességet említi fel. A szabadkőművességnek annak idejében voltak alapszabályai, és ez nem annyira titkos, mint titokzatos társaság volt. Ha azonban a szabadkőművesség olyan célokat követett egyes páholyaiban, különösen a forradalom előtti időkben, amelyek meg nem engedhetők voltak, akkor a szabadkőművességről nekem ugyanaz a nézetem, mint más egyéb társaságról, az a nézetem, hogy nem lehet semmiféle szervezet, semmiféle összeállítás, semmiféle egyesülés, amely az államhatalom jogait akarja gyakorolni, mert mihelyst ilyen szervezetek megalakulnak, azok működése mindig felforgatásra vezet, *(úgy van! a szélsőbaloldalon.)* mert az államhatalommal versengő mellékhatalom nem lehetséges és nem tűrhető, *(úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen amikor ezt a tételt felállítom, ez éppen azok érdekében van, akik jelenleg kormányon vannak és az államhatalmat gyakorolják; *(úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hiszen, ha én, mint ellenzéki ember, azt követelem, hogy az ő hatalmukon, kívül semmiféle hatalom ne legyen sem jobbról, sem balról és ha valaki más az államhatalom jogát akarná magának arrogálni, a kormány azt irgalmatlanul tiporja el, akkor én tulajdonképpen a legnagyobb bizalommal vagyok a kormány és a fennálló államhatalom iránt. *(Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. Nemzetgyűlés! Méltóztatik látni, hogy sem személyt nem említek, sem ennek a társaságnak céljaival, sem ennek a társaságnak tagjaival nem foglalkozom. Nem pedig azért, mert tudom, hogy ennek a társaságnak. – bár én a titkos társaságok ellensége vagyok és azok fennállását az államra veszélyesnek tartom, – nagyon sok

tiszteletreméltó tagja van és nagyon méltatlannak tartanám, ha én őket felforgatókkal és ekrazitos emberekkel azonosítanám, szükségesnek tartom azonban, hogy végre a kormány véglegesen leszámoljon minden olyan szervezettel, amely konkurálni akar az állam hatalmával. Azt hiszem, hogy végre, annyi idő óta, a forradalom és a kommün lezajlása után annyi esztendővel, elérkezett annak az ideje, hogy a rendezett államhatalom vegyen át ebben az országban mindent. Az államhatalomnak ilyen mankókra, ilyen támogatásra abszolúte semmiféle szüksége nincs. (*Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Különben is az ilyen társaságok csak helytelen képzeteket ébresztenek és ellenségeink körében is csak arra szolgálnak, hogy ellenünk eszközül használják fel ezen társaságok létét. (*Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Mert hiszen végre is Magyarországon vagyunk és tudjuk, hogy milyen a magyar összeesküvés. A magyar összeesküvő rendszeren kívül a kávéházi ablakba összeesküdni, a magyar titkos társaság rendszeren arról nevezetes, mint a titkosrendőr, akinek arca mindenki előtt ismeretes és akiről mindenki tudja, hogy kicsoda. (*Derültség.*)

Ha tehát ezekről a titkos társaságokról a mi ellenségeinknek is tudomásuk lehet, a mi ellenségeink csak fegyvert kovácsolnak ellenünk e titkos társaságok fennállásából, úgyhogy ennek semmiféle hasznát nem látja semmiféle cél, semmiféle eszme, csupán a kárát valljuk mindnyájan. (*Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

T. Nemzetgyűlés! Gömbös t. képviselőtársam beszédében azt mondotta, hogy annak a körülménynek, hogy mi egy ilyen akciót vezettünk, vagy amint ő mondotta, offenzívát vezettünk, az az eredménye lehet, hogy kirobbanások történnek, amelyek a házára nézve veszedelmesek. Hát, én nem szeretem a prófétákat a saját hazájukban, mert rendszeren áll az a közmondás, hogy: »Senki

sem próféta saját hazájában«, és nem szeretem az olyan jóslásokat, amelyek fenyegetésekkel teljesen azonosak, (*úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Honnan tudja a t. képviselőtársam azt, hogy kirobbanások lesznek? Honnan sejti ezt a t. képviselőtársam? (*Mozgás.*)

Kirobbanások lesznek azért, mert mi az ekrazitos társaságot bátrak voltunk leleplezni? Kirobbanások lesznek azért, mert mi a legális államhatalmat, amely a kormányzó nevében és a maga nevében gyakorolja itt a hatalmat, arra kérjük, hogy mellékkormányokat és mellékhatalmokat ne tűrjön?

Szilágyi Lajos:⁴⁰⁴ Mi már sokszor mondtuk ezt!

Vázsonyi Vilmos: Mi nem kívánunk a magunk számára semmit és mi nem kívánjuk, hogy a baloldali ilyen felforgató szervezkedéseket vagy titkos társaságokat tűrjön el a kormány és legkevesbé mondhatja el a mi frakciónkról a t. képviselő úr, hogy mi ilyet kívánnánk, öt. i. – itt, a közbeszóló csatározások alkalmával – Említette az úgynevezett radikális pártot. Hát, a t. képviselő úr kell, hogy tudja, hogy mi volt az én álláspontom épen a radikális párttal szemben, amely befészkelte magát a szabadkőművesség egyes páholyaiba, ahonnan én kimentem, – mert én onnan elmentem – nem azért, mintha a szabadkőművesség nemes eszméivel nem értettem volna egyet, hanem mert nem értettem egyet az ő nemzetiségű politikájukkal, sem az ő vallásellenes politikájukkal, sem az ő nemzetet felforgató irányzatukkal, mivel az volt a nézetem, hogy az igazi szabadkőművességet, a filantróp szabadkőművességet azzal, hogy azt politikummá tették, egyenesen megrontották, meghamisították. A t. képviselő úr tudhatja jól, hogy ezekkel a forradalmi

⁴⁰⁴ Szilágyi Lajos (1882–?) katonatiszt, jogász, egységes párti nemzetgyűlési képviselő.

előkészületekkel szemben senki sem volt annyira türelmetlen és a türelmetlenségig engesztelhetetlen, mint amennyire épen én voltam, türelmetlen és engesztelhetetlen akkor is, amikor a hatalom egy része reám volt bízva.

A t. képviselő úr a fajvédelem lobogója alatt halad és a kormányt támogatja, míg én a kormánynak ellenzéke vagyok; a történetíró eldöntésére fogom bízni, hogy vajon ki támogatta jobban a kormányt, ki ellenzéke jobban a kormánynak, én vagy a t. képviselő úr.

Pikler Emil: Ő agyontámogatja!

Vázsonyi Vilmos: A t. képviselő úr tehát, aki a fajvédelem lobogója alatt halad, tudja nagyon jól, hogy én sem forradalmi zsidó nem voltam, sem kommunista zsidó nem voltam....

Platthy György:⁴⁰⁵ Csak egyszerűen zsidó!

Vázsonyi Vilmos: ...nekem szemrehányást tesz. Ő katona volt és a forradalom alatt is idehaza szolgált hazáját; nekem nem volt erre alkalmam, mert ha idehaza maradtam volna, ma nem lenne szerencsénk egymáshoz és én nem vitatkozhatnám» most Gömbös képviselőtársammal, (*Úgy van! bal felől.*)

⁴⁰⁵ Platthy György (1864–?) jogász, egységes párti nemzetgyűlési képviselő.

19.

**RASSAY KÁROLY FELSZÓLALÁSA, MELYBEN
ANDRÉKA KÁROLY FŐKAPITÁNY-HELYETTEST
A SZÉLSŐJOBBDALI TITKOS TÁRSASÁGOKKAL
VALÓ ÖSSZEJÁTSZÁSSAL VÁDOLJA
RÉSZLET A NEMZETGYŰLÉS 196. ÜLÉSÉBŐL
1923. NOVEMBER 29.**

Rassay Károly: Nem tudom, le tudom-e azokat leplezni, én csak elmondok tényeket, amelyekből konzekvenciáknak kell folyniok. Mert vagy az igen t. belügyminiszter urat nem informálja hűen Andréka Károly főkapitány-helyettes, és akkor kell, hogy ennek konzekvenciája legyen, vagy pedig mégis vannak bizonyos szervezetek, amelyekkel szemben szükséges, hogy az utolsó percben a legteljesebb energiával lépjen fel a belügyminiszter úr.

Rakovszky Iván belügyminiszter: Talán már fel vannak oszlatva!

Rassay Károly: Igen boldog leszek, ha fel vannak oszlatva, azonban akkor sem tudom megváltoztatni azt az álláspontomat, hogy az igen t. belügyminiszter úrnak le kell vonnia bizonyos konzekvenciákat azokból a körülményekből, amelyeket én elő fogok adni.

T. Nemzetgyűlés! Méltóztatnak emlékezni, hogy a nyár folyamán az ún. Kovács testvérek ügyében a rendőrség több letartóztatást eszközölt, majd 24 óra alatt szabadon bocsátott egyéneket; erre újra intervenció történt a miniszterelnök urnál, mire újra lefoglák ezeket a Kovács-testvéreket. Egy bizonyos idő múlva azt hallottuk, hogy a Kovács-testvéreket szabadlábra helyezték.

Rakovszky Iván belügyminiszter: A bíróság! Ezért nem vagyunk felelősek!

Rassay Károly: Arról nem méltóztatik tehetni, hogy a bíróság szabadlábra helyezte őket, de ha azt igazolom be a belügyminiszter úrnak, hogy a bíróság az ön főkapitány-helyettesének vallomása alapján tette ezt, akkor nem tud kitérni az elől a miniszter úr, hogy ezeket a konzekvenciákat levonja. Már pedig a Kovács testvéreket szabadlábra helyezte a bíróság a következő tanúvallomás alapján, amelyet én szó szerint fel fogok olvasni (*olvassa*): »Andréka Károly főkapitány-helyettes vallomása. Rövid idővel a Magyar Nemzeti Múltunk megalakulása után...«

Horváth Zoltán: Ez is egy szervezet!

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »...a rendőrség figyelmeztetést kapott, hogy a szövetségnek egyes ügynökeinél az irredenta célokra gyűjtött pénzekkel alighanem baj lesz, mert azok nem lesznek arra a célra fordítva, amelyre adattak. Erre megindult a Magyar Nemzeti Múltunk ellen a rendőrségi nyomozás, melynek során megállapítást nyert, hogy a Magyar Nemzeti Múltunk szoros kapcsolatban áll a Kettőskereszt Vérszövetséggel.« (*Egy hang a szélsőbaloldalon: Jó cég!*)

Rakovszky Iván belügyminiszter: Fel van oszlatva!

Rassay Károly: Nagy örömmel fogom konstatálni, hogy fel van oszlatva, azonban újra ismétlem, bizonyos konzekvenciákat a t. belügyminiszter úrnak mégis lé kell vonnia.

Pakots József: Magánlakásokban még tartanak üléseket!

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »Ennek vezetőségénél, illetve Bartha alezredesnél a Kovács testvérekre vonatkozóan azt az értesítést nyertem ...« (*Zaj. Halljuk! Halljuk!*)

Elnök: Csendet kérek!

Rassay Károly *(továbbolvassa)*: »...hogy a Kovács testvérek irredenta szempontból nagyon értékes emberek, akiket nem szeretne elejteni. Miután Bartha alezredes azt is igazolta, hogy a Magyar Nemzeti Múltunk által gyűjtött pénzeket részben a Kettőskereszt Vérszövetség szervezési költségeire, részben a szervezők létfenntartására fordítják, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!)* amit már azért sem lehetett kifogásolni, mert ezek más jövedelmi forrás felett nem rendelkeztek, minden idejüket arra fordították, utaztak is, ennél fogva a rendőrség a Magyar Nemzeti Múltunk ellen indított nyomozást megszüntette«. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!)*

Rupert Rezső: Gyilkosok büntársa!

Elnök: Rupert képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Zaj.)* Csendet kérek, képviselő urak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Rassay Károly *(továbbolvassa)*: »A nyomozás során gyakran érintkeztem a három Kovács testvérrel és dr. Umlauf Siegfrieddel is és azóta évi november 29-én, csütörtökön. Gyakran felkerestek engem a Kovács testvérek...« *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Rassay Károly *(továbbolvassa)*: »...főleg Kovács Kornél, és informáltak engem, ha valamilyen akcióra készültek.« Legyen szabad egy pillanatra megállanom. Milyen akcióról van szó! Eddig a Kovács testvérekkel vonatkozásban az eddigi előállításokkal kapcsolatban csak olyan akcióról hallottam, amelyeket, nem hiszem, hogy bejelentettek a főkapitány-helyettes úrnak.

Rupert Rezső: A zongoragyáros meggyilkolása!

Fábián Béla: A Reismann-gyilkosság!

Rassay Károly *(továbbolvassa)*: »Én mindenkor figyelmeztettem őket, hogy a Kettőskereszt Vérszövetség vezetőségének tudta és

beleegyezése nélkül ne vállalkozzanak semmire, és úgy tapasztaltam, hogy figyelmeztetésemnek mindenkor eleget is tettek.» (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!*)

Rupert Rezső: Egy percre nem maradhat azon a helyen! Ez a kormány becsületbeli dolga!

Rakovszky István:⁴⁰⁶ Az új érdemrend nagykeresztjét kapja!

(**Rupert Rezső** *közbeszól.*)

Elnök: Rupert Rezső képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. (*Zaj. Horváth Zoltán közbeszól.*) Horváth Zoltán képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni.

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »Azt soha nem tapasztaltam, hogy a fennálló társadalmi rend erőszakos felforgatását, illetőleg a kormány, vagy egyes tagjainak erőszakos eltávolítását tervezték volna, sőt ellenkezőleg úgy láttam, hogy minden törekvésük odairányult, hogy a fennálló társadalmi rendnek baloldról jövő esetleges felforgató törekvéseivel szemben ...«

Vázsonyi Vilmos: Szokolhamisítókra meri ezt mondani!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Tessék bejelenteni!

Rakovszky István: Andréka úr áll rendelkezésére!

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »... erős szervezet álljon fenn.« Tehát a Kovács testvéreken nyugodott Magyarország biztonsága.

Horváth Zoltán: Gyalázat!

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »Kovács Kornél és Tivadar több ízben jelentést tettek nekem, ha valahol legitimista vagy baloldali jelenségeket észleltek, amelyeket ők veszélyeseknek találtak a

⁴⁰⁶ Rakovszky István (1858–1931), politikus, 1920-21-ben a nemzetgyűlés elnöke, 1922-től ellenzéki legitimista képviselő. Rakovszky Iván egységes párti belügyminiszter édesapja.

fennálló állami és társadalmi rendre nézve.« *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Bravó!)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Rassay Károly *(továbbolvasza):* »Az általuk bejelentett dolgok nem voltak ugyan alaptalanok, de nem annyira lényegesek, hogy rendőri eljárásra alapul szolgáltak volna.«

T. Nemzetgyűlés! Amikor én ezt a vallomást, amelyet a főkapitány-helyettes úr a vizsgálóbíró előtt tett...

Rupert Rezső: Le kell tartóztatni azonnal és nem a hivatalban hagyni!

Elnök: Rupert képviselő urat kérem, méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni.

Rassay Károly: ...és amelynek alapján a vizsgálóbíró szabadlábra helyezte ezeket a vádlottakat, olvastam, kedvem lett volna interpellációt bejelenteni a Kovács testvérek személyes szabadságának megsértése ügyében. Mert engedelmet kérek, ezek az urak voltak azok, akik tudtommal négy ízben voltak már előállítva a rendőrségre. Egyszer a Reismann-féle gyilkosság ügyében súlyos gyanúokkal terheltén állították őket a rendőrség elé...

Szilágyi Lajos: Akkor is Bethlen István volt a miniszterelnök!

Rassay Károly: ...azután az Erzsébetvárosi Kör ellen elkövetett bombamerénylet ügyében...

Szilágyi Lajos: Akkor is Bethlen István volt a miniszterelnök!

Rassay Károly: ...azután a Nemzeti Múltunk augusztusban megindult bűnügyében...

Szilágyi Lajos: Akkor is Bethlen volt a miniszterelnök!

Rassay Károly: ...és végül most, amikor a Reviczky-utcai palota ellen...

Szilágyi Lajos: Most is Bethlen a miniszterelnök!

Rubinek István: Ezután is ő lesz! (*Zaj.*)

Elnök (*csengő*): Csendet kérek. Ismételten kérem a képviselő urat, méltóztassék beszédét befejezni.

Rassay Károly: Azonnal befejezem. Mondom, a Kovács-testvérek voltak azok, akik akkor, amikor a francia követség palotája ellen merénylet követtetett el, ugyancsak le lettek tartóztatva, s akiről olyan szép erkölcsi bizonyítványt állított ki a főkapitány-helyettes úr. (*Zaj. Fábíán Béla közbeszó!*)

Elnök: Fábíán Béla képviselő urat kérem, méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni.

Vázsonyi Vilmos: Csak szokolt hamisítottak és betörtek Nagyváradon. Hazafias alapon állanak. (*Élénk derűltség.*)

Rassay Károly: Be kell fejeznem beszédemet. Nem vonhatom le mindazon konzekvenciákat, amelyeket le kellene vonnom e jelenségek láttára. (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Én csak azt kérdezem a belügyminiszter úrtól, megegyeztethetőnek tartja-e azokkal az elvekkel, amelyeket ön itt beszédében ezelőtt egy órával hirdetett, hogy a politikai rendőrség ólén még ezek után is Andréka főkapitány-helyettes álljon Treuga dei-t⁴⁰⁷ akarnak teremteni. Én azt ajánlom a miniszterelnök úrnak, hogy ne itt ebben a teremben méltóztassék Treuga dei-t teremteni, hanem kint az országban.

Peyer Károly: A közigazgatásban!

Rassay Károly: Ez a parlament csak eltorzított képe annak, ami kint a társadalomban, a népben történik. Ha Treuga dei-t akarunk, annak én szerintem első főkélléke az, hogy gondoskodjunk arról,

⁴⁰⁷ A treuga Dei, vagyis Isteni Kegyelem, Isteni Fegyvernyugvás a 11. században meghirdetett elv, amely szerint a katolikus egyház bizonyos esetekben szüneteltette a háborús állapotokat, és a böjti időszakokra és az egyházi ünnepek időtartamára betiltotta minden fegyveres erőszak alkalmazását.

hogy azokon a polcokon, ahova emberek kellenek, akik védik a társadalom békéjét, olyan emberek legyenek, akik sem tényekkel, sem mulasztásokkal ezt a békét nem veszélyeztetik. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A belügyminiszter úr kíván szólni.

Hitelesítették Meskó Zoltán s. k. naplóbírálat évi november 29-én, csütörtökön.

Rakovszky Iván belügyminiszter: T. Nemzetgyűlés! Csak két percre veszem igénybe a t. Nemzetgyűlés szíves figyelmét. Tekintettel arra, hogy Rassay Károly t. képviselő úr súlyos vádakat hangoztatott a budapesti államrendőrség egyik vezetőjével szemben, arra kérem tisztelettel a képviselő urat, szíveskedjék nekem a felolvasott jegyzőkönyvet átadni, hogy ennek alapján a kellő intézkedéseket megtegyem.

Rupert Rezső: El is várjuk, hogy intézkedjék!

Hegymegi-Kiss Pál: A belügyminiszter úr még ma felfüggeszti!

(Rassay Károly szólásra jelentkezik.)

Elnök: Milyen címen kíván a képviselő úr szólni?

Rassay Károly: Azon a címen, hogy a miniszter úr felhívása folytán bejelentést akarok tenni.

Elnök: Tessék!

Rassay Károly: Csak annyit kívánok bejelenteni, hogy az ügyészségen és a törvényszéken vannak azok a nyomozati akták, amelyek a Kovács-testvérek ügyére vonatkoznak. Ezek rendelkezésre állanak. Megjegyzem, hogy ott szóról-szóra ez a jegyzőkönyv van, amelyet kiírtam, és amelyet a miniszter úr rendelkezésére bocsátok.

Elnök: A tanácskozássra szánt idő letelvéen, a vitát megszakítom. Napirendi javaslatot kívánok tenni. Javaslom, hogy legközelebbi

ülésünket holnap, pénteken, folyó hó 30-án, délelőtt 10 órakor tartjuk, s annak napirendjére tűzessék ki:

1. a mai ülés napirendjére kitűzött kétféle mentelmi bizottsági jelentés együttes folytatólagos tárgyalása;

2. a földbirtok helyesebb megoszlását szabályozó rendelkezésekről szóló 1920. XXXVI. tc. kiegészítésére vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása.

Méltóztatnak napirendi javaslatomat elfogadni? *(Igen!)* Ha igen, azt elfogadottnak jelentené ki.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése. Kérem a jegyző urat, szíveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni.

Forgács Miklós jegyző⁴⁰⁸ *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyvvel szembeni *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

⁴⁰⁸ Forgács Miklós (1879–?), kiskisgyulaföldi nemzetgyűlési képviselő, ebben az időben a nemzetgyűlés jegyzője.

20.

**DROZDY GYŐZŐ FELSZÓLÁLÁSA HÉJJAS IVÁN
ÉS KÜLÖNÍTMÉNYE BÜNTETTEIRŐL
RÉSZLET A NEMZETGYŰLÉS 226. ÜLÉSÉBŐL
1924. JANUÁR 22.**

Drozdy Győző: T. Nemzetgyűlés! Igazat adok igenis előttem szólott képviselőtársamnak abban, hogy ebben a Házban valóban nagyon sok beszéd hangzik el, talán sokkal több, mint kellene. Nem osztozom azonban abban a véleményében, hogy az ellenzéki oldalon történik a hiba, amikor ilyen sokat beszélnek. A felelősséget azért a sok beszédért, ami ebben a parlamentben elhangzik, a kormányra hárítom. A kormány az ezekben a beszédekben felhangzott okos, komoly és megbecsülendő kritikákat nem figyeli meg, azokat a komoly országépítő tanácsokat, amelyeket itt hallunk, nem mérlegeli és az ország javára nem értékesíti. Megállapíthatjuk, hogy ebben a nemzetgyűlésben, pl. az utolsó indemnítási vita tárgyalása alkalmával, annyi sok szép, nemes indítvány és javaslat hangzott el, hogyha a kormány figyelemre méltatná ezt és nem legtöbbször csak üres bársonyszékek merednének az ellenzék felé, akkor ennek a sok beszédnek nem sok alja lenne, hanem végre megindulhatna az ország újrakezdése.

Mai felszólalásom tárgyát igen szűk keretbe vonom. Úgy látom, hogy teljesen kimerítették az ellenzéki szónokok azokat a témákat, amelyek itt az ország-újraépítéséhez fontosak volnának. Én tehát azzal foglalkozom, ami a munkának és a fejlesztésnek alapfeltétele, a rend és konszolidáció kérdésével.

Minden termelésnek alapja az, hogy ebben az országban meglegyen a béke, a jogrend és teljes legyen a konszolidáció. Örömmel tekintek vissza az elmúlt egy-két hétben arra a pillanatra, amidőn Magyarország miniszterelnöke felállott ebben a képviselőházban és férfiasan kijelentette, hogy véget fog szakítani Magyarországon az úgynevezett turbulenciának és végre mindent el fog követni a kormányzat, hogy megszüntesse itt azokat a viszonyokat, amelyek még mindig bizonytalanná teszik a vagyon- és életbiztonságot. Azért szeretnék segítségére lenni a kormányzatnak ezen a téren, hogy a konszolidációt teljesen kiépítsük és teljesen megteremtsük.

Mielőtt a legfontosabb esetekre mutatnék rá, egy kis kitérő, egy kis bevezetésként említem csak fel, hogy lehetetlen addig megteremtenünk itt a konszolidációt, amíg a csendőrségi és rendőrségi, közegek nem emelkednek a maguk hivatásának magaslatára, s amíg olyan dolgokat látunk napról-napra, amelyek méltán elkeseríthetik ennek az országnak népét. A szociáldemokrata szónokok számtalan olyan esetet soroltak itt elő, amikor csendőrök és rendőrségi közegek ártatlan embereket jogtalanul, brutálisan bántalmaztak és vertek. Íme, most jelentés érkezik hozzám Szekszárdról, hogy ott három rokkant összejött azért, hogy a földreformban való részvételüket megbeszélhessék egymással, s ekkor megjelent közöttük a rendőrség egyik közege, magával hurcolta és a városházán, illetőleg a rendőrségen agyba-főbe verte őket, úgyhogy két hétig munka nélkül voltak. *(Felkiáltások jobb felől: Ez tévedés! Lehetetlenség!)* Ez a dolog annyira nem tévedés, hogy a bizonyítékokkal mindenkor szolgálunk és amennyiben nem igazak, én leszek az első ember, aki bocsánatot fogok kérni ezért attól a brutális és embertelen Kiss Ernő nevű fogalmazótól, aki a kommünben a direktórium előadója

volt, most pedig ezeket a verekedéseket és vérengzéseket végzi. Szekszárdon kikapnak az emberek azért, mert a *Népszavát*, vagy az *Esti Kurírt* olvassák. Van egy Horváth nevű detektív, aki a trafikban áll és nézi, hogy ki viszi onnan a *Népszavát*, vagy az *Esti Kurírt*, és aki ki meri vinni, annak másnap a rendőrséggel gyűlik meg a baja. Ezek a szegény, megvert rokkantak ügyvédet fogadtak maguknak, minthogy minden napra jelentkezésre rendelték be őket és az ügyvéd is megjelenik érdekükben a rendőrségen. Másnap, amikor a rokkantak jelentkezni mentek, agyba-főbe verték őket, mert keresztény létükre zsidó ügyvédet mertek a maguk védelmére a rendőrségre küldeni. (*Zaj bal felől.*)

De itt van egy másik eset, amely szintén a csendőrség brutalitásáról tanúskodik. Nem szívesen foglalkozom ezzel a témával, mert volt már alkalmam a nemzetgyűlésen, ebben a ciklusban felolvasni egy csendőri parancsot, amely arra oktatja ki a csendőrlégénységei, hogy miként kell úgy verni, hogy meg ne lássék, ki ne tudódjék és bár kértem a belügyminiszter urat, hogy a rendelet kiadói ellen indítsa meg az eljárást, s bár eredeti okmányokkal rendelkeztem az ügyre vonatkozólag, úgyhogy azt letagadni nem lehetett, azóta hallani sem lehetett erről a dologról, a csendőrpapancsnoknak pedig a haja szála sem görbült meg, nem igen érdemes tehát ezekkel a dolgokkal foglalkozni, mégis annak bizonyítására, hogy mindezt nem mi költjük: szívesen rendelkezésre bocsátom az alábbi levelet, mely a következőképen szól (*olvassa*): »Nagyra becsült Szerkesztő Úr! Nem vagyok képes leírni azt a váratlan, de kimondhatatlan örömet, mely szívemet eltöltötte, mikor az önök újságja megérkezett hozzám, mert szívemből pártolom és szeretem. Velem igen sok jót tesz, ha olvashatom. Mert el kell hinni, hogy tanít, oktat, gyámja a szegényeknek és jó

remény csillaga. Pedig nekem egy holtig tartó csúfos emléket hagyott, mégis pártolom. Akkor, mikor a felsőbb hatalom betiltotta a május 13 vagy 14-es újságot, este lámpagyújtáskor jött hozzánk két csendőr. Én már akkor ágyban voltam, az uram az istállóba végezte a dolgát a jószág körül. Hogy mit beszéltek kint az urammal, azt nem tudom, mert egy régi hűlés okozta nagy szót hallok. Az uram pedig, mint ilyen iskolázatlan, nem olvas újságot. Odajön közel hozzám olyan kérdéssel, hogy milyen újság jár nekem. Én ráfelelem, hát nem tudod. Mert a csendőr urak azért jöttek, hogy be akarják szüntetni. Én mondtam, hogy mit bánom én, semmi közöm hozzá. Akkor az uram lép közel a ládához, mert látta, hogy gyűjtöttem az újságot avégett, hogy a fiam rendelte meg, de nem olvasta, mert katonai szolgálatba léptették, azért szedtem össze, hogy bármikor jön haza, hogy mindet átolvashassa. De amit az uramnak mondtak, hogy mutassa fel, az a *Népszava* volt. Én, mikor látom, hogy az összes újságot veszi elő az uram, akkor leszállok az ágyról és kérdem, hogy mit akarsz. Hisz ott van az asztalon. De nem mondhattam, de nem szólhattam csak annyit, hogy mit akarsz, akkor az egyik csendőr nekem ugrik a szuronnyal, hogy átdöf, a másik ordít oroszlánmódra, hogy mi maga, kommunista. Akkor mind a két kezem összeláncolta és monda, mars a község-házhoz. Az uram csak annyit tudott szólni, csak hagynak talán rávenni egy szoknyát, mert úgy akartak egy ingben, de mégis megengedték, hogy az uram kötött rám egy szoknyát és az összes újságot mind fel kellett vinni a község-házhoz.

Átnézték mind, de akit akartam mondani, hogy az asztalon van, azért hazaküldték az uramat, nekem pedig ott kellett ülni összekötve. csak akkor engedtek el, mikor átnézték, amit kértek. Mikor kísértek az utón, ész nélkül visítottam, rám jött a szívbaj,

összerogytam, még akkor is rugdostak és puskatussal döftek. Mikor sírásom közt mondtam, van-e Istenük vagy lelkük, hogy egy szerencsétlen siket, szívbajos ötvenkét éves vénasszonnyal így bánjanak egy újságért, akkor amelyet bírt, úgy ordított, ha siket, ne olvasson újságot. Még a tiszalöki szolgabíróhoz is be kellett menni urastól, de egy szót sem kérdett, csak az is ordított, mint a táltos, és mindkettőnket lezárással fenyegetett, hogy olyan újságot minek járatok. És mégis megörült a lelkem, most ismét megrendelem.» Szándékosan elhallgattam az újság nevét is, nehogy reklámszínezete legyen a dolognak.

Kováts-Nagy Sándor: Mindenki tudja!

Drozdy Győző: Csak az eset bizonyságául olvastam fel ezt a levelet, de egy másik esetre vonatkozólag is kezeim közt van egy levél, melyben szavahihető, komoly emberek állítják, hogy a csendőrségi és rendőrségi brutalitások nemhogy szűnnének, de napról-napra nőnek.

Mándy Samu:⁴⁰⁹ Tessék feljelenteni!

Drozdy Győző: Ez a konszolidáció egy része. Addig pedig ebben az országban nem lehet rend, nem lehet. Munka, amíg ezeket a kelevényeket ki nem irtjuk. Szent meggyőződéseim szerint konszolidáció ebben az országban nem lesz addig, amíg mindenekelőtt a kecskeméti kelevényt teljesen, véglegesen és örökre ki nem pusztítjuk ennek az országnak a testéből. A kecskeméti kelevény! nem lehet elkendőzni, nem lehet betakarni, mert az rövidebb vagy hosszabb idő múlva, de mindenesetre ki fog fakadni, mert azt nem törvényesen, nem rendesen tüntették el és nem rendszeresen

⁴⁰⁹ Mándy Samu (1860–1942) földbirtokos, egységes párti nemzetgyűlési képviselő.

gyógyítják. Tudja meg végre ez az ország, hogy a konszolidáció-ellenesek ligájának főfészke nemcsak 1919-ben, de még ma is Kecskeméten van, ott tanyázik azon a környéken és ebben az országban egyáltalában nem lehet addig rend, amíg véglegesen le nem számoltunk azokkal a tömeggyilkosokkal és haramiákkal, akik Kecskemétről fenyegetik ennek az országnak a rendjét és közbiztonságát. Nekem módomban van a nemzetgyűlés és a kormány elé tární az összes erre vonatkozó adatokat, hogy amennyiben a kormánynak nem volt eddig módjában megtudnia, hogy tulajdonképpen kik azok, akik veszélyeztetik az ország békéjét, most megtudhassa. A csongrádi bombamerénylet után kiadott a kormány egy statáriális rendeletet, melyben becsületbeli kötelességévé teszi a rendőrfőkapitány a székesfőváros polgárainak, hogy akik fegyvereknek, bombáknak rejtegetéséről tudnak, azt jelentsék be és becsületbeli kötelességévé leszi minden polgárnak, hogy a kormánnyal együttműködjék a konszolidáció érdekében. Nos, nekem módomban van az egész alföldi brigád szervezetét a kormány elé terjeszteni, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* módomban van megnevezni mindazokat az egyéneket, kik mind a mai napig sem állítottak a bíróság elé, elkövetett szörnyűséges tetteik miatt, és módomban van megnevezni azokat, akik ma is az alföldi brigád szervezetéhez tartoznak és kisebb-nagyobb mennyiségű fegyvert rejtegetnek.

Horváth Zoltán: Ezt még nem tudja a belügyminiszter úr!

Drozdy Győző: Hogy az alföldi brigád mai működését, mai szereplését megértsük, és hogy lássuk azt a szörnyűséges veszedelmet, amelyet az jelent, kénytelen vagyok visszatérni arra a borzalmas nagy, 1919 őszén történt kecskeméti bűnügyre, melynek kiderítése a mai napig sem történt meg.

Kecskeméten, a katolikus egyház bérházában a második emeleten, a színházra néző oldalon lakik Szabó Antal m. kir. állampénztári tanácsos. Itt van neki kétszobás lakása, melyet már régen »bagolyvárnak« hívnak az érdekeltek. Ez a Szabó Antal 55-60 év körüli férfi, akit józanon nagyon ritkán látnak Kecskeméten. (*Derűltég a szélsőbaloldalon.*) Már a román megszállás alatt is az ő lakásába, az úgynevezett bagolyvárba jártak össze titkos konventikulumokra az ébredők tagjai, különösen pedig azok vezetői. Ott, abban a lakásban azután sör, bor, pálinka és dorbézolások mellett, duhajkodások közben született meg az a gondolatuk, hogy bosszút kell állni a zsidóságon. Még a románok bentléte alkalmával összeállítottak, illetőleg csináltak egy feketelistát, s e feketelista tagjaira kimondották a bagolyvárban, hogy őket a románok segítségével össze fogják fogdosni, így is történt. Akiket a listára felvettek, azokat a románok segítségével összefogdosták és a törvényszék börtönébe zárták. Egy különítményt szerveztek annak végrehajtására, hogy velük végezzen. Ez a különítmény az úgynevezett Héjjas-különítmény, amely 1919. november 15-én, azon a napon akcióba lépett. Héjjas Iván kiadta a rendeletet, hogy november 15-éről 16-ára virradó éjszakán senkinek sem szabad lakását elhagynia, és akit az ÉME jelvénye nélkül meglátnak Kecskemét utcáin, azt az ő járőrei bátran lelőhetik.

Pikler Emil: Hallatlan! (*Možgás a baloldalon.*)

Drozd Győző: A románok kivonulásával csakugyan a Héjjas-különítmény vette át a rendfenntartás munkáját, és azzal kezdte, hogy már délelőtt lerészegítette, leitatatta csapatait; így készültek az esti munkára. A bagolyvár ez este volt a leghangosabb. Megjelentek ott azok, akik kieszelték a nagy orgoványi és a kecskeméti gyil-

kosságokat, melyeknek sorozata azután egy hónapon keresztül állandó volt Kecskeméten.

Ezek a tanácskozásokon megjelentek, tehát mint értelmi szerzők indokoltan gyanúsíthatók – és legalább is annyit megkövetelhetünk, hogy a bíróság elé álljanak és kihallgassák őket arra vonatkozólag, hogy csakugyan részesek-e az értelmi szerzés bűnében? – a következők (*olvassa*): »Szabó Antal állampénztári főtanácsos, kinek lakásán, a katolikus bérházban, az úgynevezett bagolyvárban Jöttek össze; dr. Kéry János, törvényszéki bíró, Budapest, I., Győri út 2/C – szintén lejárt a gyűlések, Kecskemétre; dr. Zana Ferenc ügyvéd, Kecskemét, volt ÉME-elnök; dr. Magyar József ügyvéd; dr. Jeney Pál, az ÉME helyettes elnöke; dr. Kiss Endre ügyvéd, a Kecskeméti Közlöny szerkesztője; dr. Kiss József, volt árvaszéki ülnök; Révész István, pápai prelátus; Kuminergruber Emil, kegyesrendi tanár; Héjjas Aurél – Iván bátyja; Héjjas András – Iván öccse; Héjjas Tibor – Iván öccse; Höhhinger Miklós, gimnáziumi tanár; Kiss Ferenc, ny. táblabíró, volt kormánybiztos, főispán-helyettes a román idő alatt; Ráad Árpád, közgazdasági egyetemi hallgató, volt tanító, tartalékos hadnagy; Nagy Bertalan, tartalékos hadnagy, az Ergonnál; Schmiedt Rezső, hadnagy, Budapest, I. vadászászlóalj; Schmiedt Nándor degradált⁴¹⁰ őrmester, jelenleg Temesváron van; Berta István; Balog Jenő, tartalékos hadnagy, Budapest; Balog Ferenc, tartalékos hadapród jelölt őrmester; Szűcs Rezső, tartalékos hadnagy, Amerikában van; dr. Farkas Béla, gyógyszerész; Sárközy Béla, kisgazda; Barna Tibor, állami rendőrfelügyelő; Demcsák József, fogalmazó; Dávid Nándor, százados; Kerekes Dezső,

⁴¹⁰ degradált = lefokozott.

városi intéző; dr. Damó Zoltán; dr. Szabó Győző; dr. Dömötör István; Dragollovics Gyula és Muraközi Ferenc: Majtényi polgármester is ott volt néha, és természetesen Héjjas Iván és Francia Kiss Mihály is. (*Zaj.*)

Tehát Héjjas mint városparancsnok kiadta a rendeletet, hogy akit az ÉME jelvénye nélkül meglátnak az utcán, azt haladéktalanul lőjék le és kiadta a másik rendeletet is, hogy abban a csendben, amikor a városban senki megmukkanni sem mer, amikor az utcákon senki sem jár, akkor végezzék el azt a munkát, amelyet a feketelista tagjaira vonatkozólag előzetesen kiterveztek. (*Zaj.*)

Este tíz órakor, a kiosztott szerep szerint, csakugyan meg is kezdték a Szent Bertalan éjszakát. A városháztéren gyűltek össze, s innen részint kocsikon, részint gyalog vonultak el a törvényszék palotája elé, amelyet ellenállás nélkül nyomban megszálltak, és amelynek zárkaiból kivezették a feketelistának már előre oda bevitt tagjait.

Pakots József: A kecskeméti B-lista!

Drozdy Győző: Ezeket azután, kocsira rakták, szájukat betömtek, szalmakötegekkel is átkötötték, hogy a tömés ki ne essék.

Horváth Zoltán: Rémes!

Rothenstein Mór: Keresztény és nemzeti munka!

Meskó Zoltán:⁴¹¹ Ennek semmi köze a kereszténységhez!

Drozdy Győző: ...s kivítették őket a város szélére, ahol részint megfojtották, részint felakasztották, részint pedig különféle szerzésekkel addig verték agyba-főbe őket, amíg el nem pusztultak.

⁴¹¹ Meskó Zoltán (1883–1959) katonatiszt, kiszagdapárti nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesülete vezetőségi tagja, később az első nyilaskezes párt, a Magyar Nemzeti Szocialista Földműves- és Munkás Párt alapítója.

Pikler Emil: Mi volt ehhez képest Szamueli!⁴¹²

(Zaj és felkiáltások jobb felől: Ilyet már mégsem lehet mondani! Nagy zaj a szélsőbaloldalon.) **Saly Endre:** Egyformák! (**Elnök csenget.**)

Drozdy Győző: Az elpusztítottak névsora a következő *(olvassa):* »Neumann Imre, dr. Stern Zsigmond, Czigány János, Lajos László, Vincze Lajos, Simon István, Kosa László. Szahovics György, Hajma József, Vércse Gábor, Bende József, Egyeki Mózes. P. Kovács István, Horváth Döme, Kurucz József, dr. Buday Dezső, Gubinyi Mihály, Turell László, Lugosy István, Polónyi Gyula, Kaufer Arthur, Pataki István, Lazarovits Károly, Farkas Sándor, Szegedi Lajos, Takács György, dr. Halmos Lajos, Hrobál János, Bakonyi Antal, Faragó Pál, Villám István és Szűcs Lajosné.«

Saly Endre: Egyet kifejeztétt!

Drozdy Győző: Van még több is, ez csak az első ráta. A 33 ember közül 18-at kivittek a város határában levő úgynevezett Szikra-erdőbe, a Dömötör Márton-féle tanyától 200 lépésnyire a Tisza felé és ott temették el. Amennyiben a hatóság nem találná meg sírjukat, szívesen rendelkezésre bocsátom Kecskemét környékének térképét, amelyen pontosan meg vannak jelölve azok a sírok, amelyekbe ezeket az áldozatokat eltemették. Megadom azoknak nevét is, akik ezen sírokban nyugsznak.

A felsoroltak közül 18-an a Szikra nevű erdőben vannak eltemetve, 15-en pedig az Orgoványtól két kilométernyire fekvő

⁴¹² Szamuely Tibor (1890–1919) újságíró, kommunista politikus, a Tanácsköztársaság hadügyi és közoktatásügyi népbiztosa, a vörösteror idején a hírhedt terroralkulat, a Lenin-fiúk megszervezője és parancsnoka, nevéhez számos politikai gyilkosság fűződik. A Tanácsköztársaság bukása után Ausztriába próbált szökni, de mikor a határon osztrák rendőrök megállították, a nála lévő pisztollyal öngyilkosságot követett el.

Bugac nevű község erdejének szélén. Ez utóbbiakat exhumálták és szintén az orgoványi erdőben temették el. (*Zaj balfelől*)

Drozdly Győző: Ugyancsak a törvényszék fogházából vitték el ez alkalommal a katonai lókérdőháza, amely Kecskeméttől szintén nincs nagyon messze: Berényi Pált, Berkes Sándort és Reismann Bélát; ezeket itt egy üres legénységig szobába zárták, s még két nap múlva is látták őket meztelenül, mígnem harmadnapon az épület padlásán felakasztották őket; mivel azonban nem haltak meg, féláléltan, ahogy voltak, levágták a szerencsétleneket, kocsira rakták és kivitték a Máriakápolna nevű tanyára, ahol az átmenti fákra újból felakasztották és addig kínozták őket, amíg meg nem haltak. Ezek ott a helyszínén fekszenek, az úttest mellett, alig félméteres sírokba, gödrökbe vannak eltemetve. Ugyancsak elvitték Satu Sándort és Hartenstein Ignácot is, ezeket azonban nem a törvényszéki, hanem a rendőrségi fogdából, s ezek a nyíri erdőben vannak eltemetve. Az előttem levő térképen meg van jelölve az a hely is, ahol sírjukat megásták. 1919 november 15-ike és 16-ika közötti éjjel saját lakásukból elhurcolták a következőket: Énekes Lászlót, Deutsch Imrét, dr. Fritz Rudolfot, Hegedűs Sándort, Csillag Bélát, Hajós Emmát és Faragó Bélát; mivel azonban az elhurcolok részek voltak és az egyik szekér kereke eltört, erről a kocsiról, amíg a kereket cserélték, Hajós Emmának és Faragó Bélának sikerült megmenekülnie, akik közül Hajós Emma jelenleg Kecskeméten lakik a Nagytakarék épületében és nagyon szívesen elmondja bárki-nek az esetet. Ezeket az áldozatokat Jeney József ménteleki gazda tanyájára vitték – szintén meg van jelölve az áldozatok sírja –, a részeg társaság azután halálra kínozták őket, és a répaverembe ásta el.

Horváth Zoltán: Ez nem érdekli a belügyminiszter urat!

Drozdy Győző: Ugyancsak a lakásukból vitték el a következőket: Elek végrehajtónak a fiát, Szabó Mihályt, Achinszky Károlyt, Kovács Józsefet, Joós Ernőt, Váczi Jánost és Fekete Adolfot. Ezeket Zala József és Kiss József tanyájára vitték. Emlékezetes az az eset is, hogy amidőn 1919. november 22-én éjjel a lajosmizsei vonatról leszállították Fodor Ernőt, Wertheimer Jenőt, Neumann Izidort és Neubauer Izidort. Ezeket Kiss Sándor tanyájára vitték és ott végeztek velük. Ez azonban kellő időben kitudódott, feljelentést adtak be a hatósághoz, az ügyészség a nyomozást csakugyan meg is indította, kiküldtek rendőröket az előzetes nyomozás megajtására, azonban a kiküldött rendőrök közül négyen ugyancsak ott maradtak, ott veszték és többet vissza nem jöttek. A négy rendőr Schwerteczky, Dura és még másik kettő, akikről azóta sem derítették fel, hogy hol tűntek el. Annyira elfajult ott a vérszomj és annyira vadállatias gyönyörűséggel végezték ezeket a dolgokat, hogy például Francia Kiss Mihály egy alkalommal részeg jó kedvében csupán kedvtelésből lelőtt az utcán egy Lusztig László nevű fiút.

Pikler Emil: Francia Kiss Mihály tette, a nagy nemzeti hős? Az eljegyzése országos ünnep volt!

Drozdy Győző: A legtöbb esetről felvettek ott jegyzőkönyvet, de a katonai parancsnokság ezt a jegyzőkönyvet átkérte az ügyészségtől, azután nyoma veszett a jegyzőkönyvnek. Amidőn az amnesztia-rendelet megjelent, mesterségesen összetakoltak ugyan egy pro forma végzést, csak azért, hogy az illetékeseknek az amnesztiát házhoz szállíthassák, ellenben egyáltalában meg sem kísérelték a bűntény adatait felderíteni, mert ha csak egy lépést tettek volna is, úgy amint a közöttük szereplő egyének az én kezemre juttatták az adatokat, azonképp a hatóság is bármikor megkaphatta volna

ezeket az adatokat. Érdekes, hogy az agnoszkálást is azokkal az orvosokkal végeztették, akik valószínűleg maguk is az értelmi szerzők társaságában voltak, még pedig dr. Damó Zoltánnal és dr. Szabó Győzővel. Ha azt nézzük, hogy ennek a nagyszabású bűncselekményeknek kik voltak a végrehajtói, hogy a törvény kezére jutottak-e, hogy legalább amnesztiát kapott-e valamennyi, azt látjuk, hogy nem állottak sem bíróság előtt, sem amnesztiát nem kapott legnagyobb részük, mert a végrehajtó névsora, akik ezeket a gyilkosságokat elkövették és nem feleltek érte a következők: Héjjas Aurél, Héjjas András, Héjjas Tibor, Muraközi Ferenc, Héjjas sógora, kispap, Szikra-pusztára szállította kocsival az áldozatokat, Héjjas Iván, aki az orgoványi gyilkosságnál szintén személyesen jelen volt.

Pikler Emil: Sohasem gyilkolt ő!

Gr. Hoyos Miksa:⁴¹³ Muszáj annak igaznak lenni!

Rassay Károly: Az emberek meghaltak, az igaz!

Drozdly Győző: Ezek azoknak nevei, akik eltűntek. Ha valakit meggyilkoltak és az illetőnek elrabolták pénzét, óráját, őt magát pedig eltemették, bizonyos, hogy gyilkosok is vannak. Már pedig a társaságból jelentkezik valaki, aki ezeknek a gyilkosoknak nevét megmondja. Én a kormányszatnak és az összes hatóságoknak rendelkezésére állok és minden szavamat, amit itt állítok, bizonyítani óhajtom.

Rassay Károly: Felesleges, mert már amnesztiában részesültek!

Pikler Emil: Gróf úr, kár védeni a gyilkosokat!

Gr. Hoyos Miksa: Nem védem, sohasem védem!

⁴¹³ Gróf Hoyos Miksa (1874–1956) agrárpolitikus, földbirtokos, a felsőház tagja.

Drozdy Győző: A többi végrehajtók nevei a következők: Jenői József gazdálkodó, ménteleki pusztá; Pataky Nándor tartalékos főhadnagy, mérnök, jelenleg Budapesten vendéglős; Danics Mihály, bezárva Budapesten; Danics József kocsis, Kecskeméten; Ferenczi József kupec, Ferenczi László kupec; Kricseh József, volt városi írnok, kispazda kocsival; Zubornyák Mátyás, Héjjas Iván volt tisztiszolgája, (Britannia); Zombori Mátyás kispazda, kocsival; Paksi László kispazda, kocsival; Kulay Mihály városi írnok; Sikari Kovács Elek kocsival; Felföldi Elek kocsival, Felföldi Dezső kocsival, Felföldi Gyula kocsival, Felföldi Sándor kocsival, akik négyen részt vettek nemcsak az orgoványi elhurcolásokban, hanem az Ördög János gazda meggyilkolásában, kirabolásában, valamint Elek és Dezső a Gróf Móríc kirablásában és megölésében is; G. Lepény Mihály tart. honvéd őrmester, Raád Árpád hadnagy, Schmidt Rezső hadnagy; Schmidt Nándor; Nagy Bertalan hadnagy, Nagy Lajos hadnagy; Illy László hadnagy; Balogh Ferenc hadnagy; Balogh Jenő; Grassay József rendőrfogalmazó; ifj. Csabay János gazdálkodó; Nyúl Balázs hentes; Nyúl István gazdálkodó, sertés-kereskedő; Blank Artúr nyomdász; Túri László orvosnövendék; Tőkés Elemér tart. hadnagy, biztosítási tisztviselő; Szende Vargha Sándor tart. hadapródjelölt, őrmester, gazda és kertész; Paski László orgoványi gazdálkodó; Korb Géza tart. hadapródjelölt őrmester, pénzügyi tisztviselő; Füvessi Imre tart. hadapródjelölt őrmester, pénzügyi tisztviselő, volt vörös hadnagy; Horváth József gazdálkodó Bugacon; Horváth Pál gazdálkodó Bugacon; Szabó Sándor gazdálkodó Kiskunfélegyházán; Szemerédi Dániel tart. főhadnagy, Szánk; Szemerédi Illés gazdálkodó, Szánk; Rácz Dezső gazdálkodó, Szánk; Tápai Sándor Jászszentlászlón; Tápai József, Tápai Miklós Jászszentlászlón; Korom József volt csendőr,

Kiskunfélegyháza; Dragollovieh Gyula, Dragollovieh József, dr. Magyar József ügyvéd, dr. Zana Ferenc ügyvéd és dr. Zana József, ez utóbbi három kocikkal; Vadnai Rudolf; Csabai János; Csabai Gergely; Füzessy főkapitány két fia; Francia Kiss Sándor és Francia Kiss Mihály.

Rassay Károly: Márványtáblát, emléktáblát nekik!

Pikler Emil: Itt a kupolacsarnokban kapnak márvány-táblát!

Drozdy Győző: Miután én ezt a dolgot nem kabarécsinálás szándékával és nem azért hoztam a nemzetgyűlés elé, hogy hecceket csináljunk, nem is akarok ezzel az eseménnyel tovább foglalkozni, még csak elitelő megjegyzést sem fűzök hozzá, mert hiszen az egész nemzetnek és az egész világ kulturemberiségének megvetése tapad ezeknek az embereknek neveihez, akikről a bíróság be fogja bizonyítani, hogy csakugyan elkövették ezeket a bűncselekményeket.

Lendvai István:⁴¹⁴ Mi van a szabad szerelemmel?

Drozdy Győző: Képviselő úr, önnek a szabad szerelemről nincs joga beszélni, mert majd megnézzük, hogy a szabad szerelemnek ki az apostola: az-e, aki egy tisztességes asszonynak a férje és a gyermekét saját nevére íratja, vagy pedig olyan valaki, aki e téren nem teszi meg a maga keresztényi kötelességeit, ön és a szabad szerelem ikertestvérek. Önnek ilyen szemrehányást tenni nincs joga.

Gaal Gaston:⁴¹⁵ Bár még nekem is volna szabad szerelmem! (*Derültség.*)

⁴¹⁴ Lendvai István (1888–1945) író, költő, újságíró, radikális jobboldali politikus, a fajvédő párt nemzetgyűlési képviselője.

⁴¹⁵ Gaál Gaszton (1868–1932) nagybirtokos, politikus, előbb az Országos Kisgazdapárt elnöke, majd az Egységes Párt nemzetgyűlési képviselője és alelnöke.

Drozdy Győző: Az alföldi Héjjás-brigádnak és az egész alföldi brigádszervezetnek ez a társaság volt az alapja, a fundamentuma, ebből épült ki. Itt van a vezérkar, amint azt a következő adatokból meg tudjuk állapítani: azt olvasom az újságokban és a hivatalos jelentésben is, hogy Héjjas Iván végre jó útra tért, a rendőrségi kihallgatásnál könnyezett és úgy, mint a kommunisták tömeggyilkosa, Cserni József, a rendőrség spiclijévé szegődött és a rendőrség kezére játszotta azokat az alakokat, akikkel a kommünben a bűntényeket elkövette, ugyanúgy szerepel most Héjjas Iván, csak hogy Csernit elérte a maga megérdemelt sorsa, Héjjas Iván azonban ma is barátja olyan nagy uraknak, akik az ország fórumán a legelsőkként jelentkeznek. Héjjas Iván szereplése azonban szorosan összefügg ezekkel a gyilkosságokkal, és bár megígérte a rendőrségnek, hogy leleplezi az Alföldi Brigádot és a kormány kezére játssza az elrejtett bombákat, fegyvereket és hadianyagot, a mai napig sem olvastam, hogy két héttel ezelőtt tett Ígéretének eleget tett volna és csakugyan beszolgáltatva volna azt a hadianyagot és bombamennyiséget, amelyet szervezetével az Alföldi Brigádnál rejteget. Én komolyan veszem az igen tisztelt miniszterelnök úr kijelentését, hogy a konszolidációt minden eszközzel meg akarja teremteni, komolyan veszem a belügyminiszter úrnak is ezt a szándékát és azért annak megvalósításában segítségükre sietek. Felolvasom az Alföldi Brigád szervezetét. A központja itt van Budapesten. Kecskeméti szervezetét úgy hívják, hogy Héjjás-brigád. Ennek katonai parancsnoka Hübl Milán ezredes (Kecskemét), soron kívül lépett elő. Helyettes parancsnoka Szávits alezredes (Kecskemét), szintén soron kívül lépett elő. Századparancsnokok: Makay Zsiga kapitány (Budapest), Thurzó Béla főhadnagy (Budapest), Szakács István tartalékos főhadnagy (Kecskemét),

Szemerédi Dániel tartalékos főhadnagy (Szánk). Beosztottak: fegyveres lőszertiszt Dávid Nándor százados, pirotechnikus tiszt, nála vannak az összes fegyveres bombaelrejtésekről szóló adatok; élelmezési tiszt Orbán Nándor polgári leányiskolái igazgató (Kecskemét); pionír tisztjük Muraközi Jenő tart. főhadnagy (Kecskemét, Szikra); orvosok: dr. Szabó Győző, dr. Müller Frigyes, dr. Damó Zoltán.

Rassay Károly: Ezeknek a haláleset beálltát kell igazolni!

Drozdly Győző: Századvezetők, mint a tisztek helyettesei: Horváth József gazdálkodó (Bugac), Szabó Sándor gazdálkodó (Félegyháza), Rácz Dezső gazdálkodó (Szánk), Horváth Pál gazdálkodó (Bugac). A Héjjas-zászlóalj első százada gyülekezik a bugaci Horváth-féle csőszháznál, a második század gyülekezési helye Kiskunfélegyháza a dohánybeváltó előtt, a harmadik század gyülekezőhelye a jász-szentlászlói temető mellett van, a negyedik századé pedig a szanki községháza mellett. A Héjjasok és Francia Kiss Mihály ennek a zászlóaljnak vezérkarában foglalnak helyet. A lőszer- és fegyvermennyiségnek egy része a következő helyeken van elrejtve, és figyelmébe ajánlom a kormánynak, hogy haladéktalanul intézkedjék, hogy még ott találja őket, amikor megjelennek kutatni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon:* Holnap már nem lesznek ott!) Ferenc József-laktanya (Kecskemét), Horthy-laktanya (Kecskemét), Nagy Ferenc és társai fatelepe (Kecskemét), Felföldi Sándor tanyája (Orgovány), Felföldi Gyula tanyája (Orgovány), Felföldi háza (Orgovány), Rácz Dezső tanyája (Szánk), Rácz András (Szánk), Szemerédi testvérek tanyája (Szánk), Szkari Kovács Elek tanyája (Matkó). Azon kívül Polyák János szőlőjében, Polyák Péter szőlőjében, Zombori Imre tanyáján, Szabó Sándor tanyáján Kiskunfélegyházán, és különösen ezt az utóbbit ajánlom figyelembe. A

Kecskeméten lakók a lókorháznál, a Huszár-laktanya mellett gyülekeznek. A felesketett tagok száma nem annyi, mint amennyit hivatalosan megállapítottak, szóval 182–250, hanem a felesketettek létszáma a 2000 főnyt is meghaladja, még pedig úgy, hogy egyetlen egy parancsra Kecskemét piacán ennyi ember állott volna fegyverbe.

Nem akarom ezt a dolgot tovább firtatni, a kormányon a sor, hogy teljesítse kötelességét. Csak azt jelentem még ki, hogy amíg ebben az országban nincs konszolidáció, és a bűnösök, gyilkosok szabadon járnak, amíg olyan rendszer van ebben az országban, amely ezt eltűri... (*Zaj bal felől*)

Rakovszky István: A capite rendet kell teremteni.

Drozdy Győző: ...addig én a kormány iránt bizalommal nem viseltethetem, és ezért az indemnitást nem fogadom el. (*Helyeslés balfelől*)

HU-BFL-VII-5-c-25646/1924

**A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK
ÍTÉLETE A KOVÁCS TESTVÉREK ÉS TÁRSAIK
BÜNÜGYÉBEN
BUDAPEST, 1925. OKTÓBER 22.**

A budapesti kir. büntetőtörvényszék

B. XIV. 10559/76 sz. 1925

A MAGYAR ÁLLAM NEVÉBEN

A budapesti kir. büntetőtörvényszék mint büntetőbíróóság az állam törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló büntett és pénzhamisításra irányuló szövetség miatt KOVÁCS KORNÉL és társai ellen a kir. ügyészségnek 125512/1923 kü. számú vádiratában, illetve a vádtanácsnak B. IV. 10559/1923-57 számú vádhatározatában foglalt vád felett dr. Publik Ernő kir. ítélőtáblai bíró mint elnök, dr. Szemák Jenő kir. törvényszéki tan.elnök⁴¹⁶ és dr. Kovács Miklós kir. törvényszéki bíró, valamint dr. Haubert Hugó kir. törvényszéki joggyakornok, mint jegyzőkönyvvezető részvételével, dr. Moldovány Géza kir. ügyésznek mint közvádlónak, a szabadlábon lévő KOVÁCS KORNÉL, KOVÁCS ÁRPÁD, KOVÁCS TIVADAR, BECKER ISTVÁN, SZALAY JÁNOS,

⁴¹⁶ tan.elnök = tanácselnök.

SZOBODECZKY ALADÁR, lovag UMLAUF SZIGFRID, TARNOVSZKY PÁL, SZTACHÓ SZAVÉR és LÁNG EDE vádlottaknak, dr. Balonyi Imre és dr. Helvey Tibor ügyvédeknek mint védőknél jelenlétében Budapesten, 1925. évi október hó 19, 20, 21 és 22 napjain megtartott nem nyilvános főtárgyalás alapján a vád és a védelem meghallgatása után meghozta a következő

ÍTÉLETET:

A szabadlábon levő KOVÁCS TIVADAR 28 éves, román. kat. vallású, soproni szül., budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyontalan, SZALAY JÁNOS 42 éves, román. kat. vallású, budapesti szül. és lakos, magyar állampolgár, műszaki rajzoló, vagyontalan és TARNOVSZKY PÁL 32 éves, ág. ev. vallású, budapesti szül. és lakos, magyar állampolgár, vállalkozó, vagyonos vádlottak bűnösök a Btk. 203. § 1. pontjába és a Btk. 205. §-ába ütköző pénzhamisításra irányzott szövetség vétségében, amelyet úgy követtek el, hogy Budapesten 1922 év december havában közös egyetértéssel elhatározták, hogy abból a célból, hogy az valódi pénz gyanánt forgalomba hozassék, a csehszlovák 50 koronás papírpénzt utánozni fogják, mely szövetséghez hamisításhoz szükséges anyagok megszerzésében és a klisé elkészítésében megnyilvánuló előkészületi cselekmény is járult.

A KIR. TÖRVÉNYSZÉK EZÉRT:

KOVÁCS TIVADAR, SZALAY JÁNOS és TARNOVSZKY PÁL vádlottakat a Btk. 205. §-a alapján egyenként /2-2/ kettő-kettő hónapi fogházra mint főbüntetésre, továbbá a Btk. 215. §-a alapján egyenként /3/ évi hivatalvesztésre és a politikai jogok

gyakorlásának ugyanily tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre ítéli.

A szabadságvesztés-büntetést vádlottak előzetes letartóztatásával a Btk. 94. §-a alapján egészen kitöltöttnek veszi.

A hivatalvesztést és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését az ítélet jogerőre emelkedése napjától kell számítani.

KOVÁCS TIVADAR, SZALAY JÁNOS és TARNOVSZKY PÁL vádlottak a Bp. 480 és 481. §-a értelmében kötelesek az eddig felmerült és az ezután felmerülő bűnügyi költségeket az államkincstárnak megtéríteni.

A kir. törvényszék az irodai 1367/923 letét szám alatt bűnjelként őrzött kézigránát-hüvelyt és az irodai 649/1925 tétel szám alatt bűnjelként őrzött könyveket és iratokat a Btk. 61. §-a alapján elkobozza, s az ítélet jogerőre emelkedése után a gránát-hüvelyt a budapesti kir. ügyészségnek megküldi, a könyveket és az iratokat a bűnügyi iratokhoz csatolni kell.

A KIR TÖRVÉNYSZÉK:

KOVÁCS KORNÉL 32 éves, róm. kat. vallású, perceloi szül. budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyontalan,

KOVÁCS ÁRPÁD 26 éves, róm. kat. vallású, soproni szül. budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyontalan,

KOVÁCS TIVADAR,

BECKER ISTVÁN 30 éves ág. ev. vallású, gyergyóditrói szül. budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyontalan,

SZALAY JÁNOS,

SZOBODECZKY ALADÁR 32 éves, róm. kat. vallású, újsinkai szül. budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyontalan,

lovag UMLAUF SZIGFRID 47 éves, r. kat. vallású, pozsonyi szül. budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyontalan,

TARNOVSZKY PÁL,

SZTACHÓ SZAVÉR 29 éves, r. kat. vallású, szegedi szül. és lakos, magyar állampolgár, tűzoltó tiszt gyakornok, vagyontalan és

LÁNG EDE 30 éves, róm. kat. vallású, budapesti szül. és lakos, magyar állampolgár, honvédelmi minisztériumi díjnok, vagyontalan vádlottakat az 1921. évi III. tc. 1. §-ának 1. bek. ütköző és a 3. bek. első tét szerint minősülő az állam törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló büntett miatt ellenük emelt vád alól a Bp. 326. § 2. pontja alapján felmenti.

INDOKLÁS:

A közvádló KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS vádlottak ellen vádat emelt a Btk. 203. § 1. pontjába és a Btk. 205. §-ába ütköző pénzhamisításra irányzott szövetség vétsége címen.

A kir. törvényszék KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL, SZALAY JÁNOS és BECKER ISTVÁN vádlottaknak a főtárgyaláson felolvasott nyomozati vallomása és dr. Jáger Károly tanú vallomása alapján az alábbi tényállást állapította meg.

Budapesten 1922. évi december havában KOVÁCS TIVADAR, SZALAY JÁNOS előtt szóba hozta, hogy 50 szokos csehszlovák papírpénzt kellene hamisítani.

KOVÁCS TIVADAR e szándékot közölte TARNOVSZKY PÁLLAL is, kinek elmondotta, hogy ennek a tervnek a végrehajtására pénzre lévén szükség, pénzzel támogassa ennek a tervnek a megvalósulását, mert felsőbb helyen is kívánják e terv megvalósítását.

TARNOVSZKY PÁL azután Balázsovits Jenő főhadnagytól apródonként 150.000 kört kért kölcsön.

E pénzen TARNOVSZKY PÁL, SZALAY JÁNOSSAL együttesen a pénzhamisításhoz szükséges anyagokat, nevezetesen iratnyomó másológépet, festéket, papírost, egy Richter-féle precíziós körzőt vásárolt be. TARNOVSZKY PÁL mintául két drb. 50 szokos papírpénzt is adott SZALAY JÁNOSNAK, ki a pénzekről készített is rajzmintát és fényképet, valamint metszetet egy 8-10 négyszög nagyságú cinklemezen.

A cinklemezt átadta KOVÁCS TIVADARNAK, aki azt bemutatta Makay Imre századosnak.

KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS vádlottak nem ismerik be bűnösségüket.

KOVÁCS TIVADAR vádlott beismerte, hogy egy Jablonszky Jenő nevű katonatiszt Csehszlovákiából egy 50 szokos papírpénz hamisításra alkalmas üveglap-kliséet hozott hozzá, és azt beajánlotta hamisításra azzal, hogy a hamis pénzt a Kettőskereszt Vérszövetség irredenta célra fordítsa. Vallomása szerint ő ezt az üveglapot elvitte a Kettőskereszt Vérszövetség parancsnokának, Makay Imrének, aki azonban a tervet elutasította.

A nyomozás során KOVÁCS TIVADAR vádlott azt adta elő, hogy a szokolhamisítás tervét ő közölte TARNOVSZKY PÁLLAL azzal, hogy miután neki a hamisításra pénze nincs, ő a szokolhamisítást erkölcsileg fogja támogatni, és a szokolhamisítás céljából SZALAY JÁNOST bemutatta TARNOVSZKY PÁLLALNAK.

KOVÁCS TIVADAR vádlott a főtárgyaláson ezt a nyomozati vallomását elfogadható indok nélkül módosította.

TARNOVSZKY PÁL tagadta bűnösségét, s azzal védekezett, hogy való az, hogy Jablonszky Jenő nevű felvidéki főhadnagy barátja, aki a felvidéken magyar irredenta szolgálatban működött, hozott neki egy üvegklisé és 5-6 rajzot azzal, hogy szokolhamisításra fel lehetne használni, s Felvidéken azzal zavart lehetne csinálni.

Vallomása szerint a rajzolt tárgyakat ő átadta KOVÁCS TIVADARNAK azzal, hogy felsőbb helyen érdeklődjön, hogy mit szólnának a szokolhamisítási tervhez, de KOVÁCS TIVADAR mintegy két hét múlva azzal hozta vissza a tárgyakat, hogy felsőbb helyen nem járulnak hozzá a dologhoz, s így a klisé és a rajzokat megsemmisítették.

A vádlott beismerte, hogy SZALAY JÁNOSNAK adott 150.000 forintot és tagadja, hogy pénzhamisításra, hanem távfényképezőgépre, amivel SZALAY kísérletezett.

TARNOVSZKY PÁL vádlott a nyomozás folyamán azt adta elő, hogy vele KOVÁCS TIVADAR közölte, hogy felsőbb helyre idegen pénz hamisítására megbízást kaptak, mire KOVÁCS TIVADARRAL közölte, hogy van neki Felvidéken egy magyar érzésű barátja, ki hajlandó lesz a pénzt rendelkezésre bocsájtani. Pár hét múlva barátját, Balázsovits Jenő főhadnagyot el is vitte az

egyesületbe, ki mikor informálták, 150.000 koronát adott, melyből SZALAY és TARNOVSZKY megvásárolták az összes hamis pénz készítéséhez szükséges eszközöket és anyagokat.

Vallomása szerint ő vásárolta meg a fényképezési eszközöket, a körzőt és egy iratnyomó másolóprést, a festékeket és más kisebb dolgokat SZALAY vásárolta meg, s úgy határozták el, hogy 50 szokos bankjegyet fognak utánozni.

A rajzok elkészítését, a fotografálást és cinkográfiát SZALAY vállalta el, SZALAY készített is a bankjegy egy részéről kliséjét, azt átadta KOVÁCS TIVADARNAK.

TARNOVSZKY PÁL vádlott a fő tárgyaláson ezt a nyomozati vallomást ugyancsak elfogadható indok nélkül módosította azzal, hogy vádlottak megbeszélés alapján tették a nyomozati vallomásukat, nehogy a Felvidéken lakó tiszt barátjuk bajba kerüljön.

SZALAY JÁNOS vádlott sem ismerte be bűnösségét, s azzal védekezett, hogy való az, hogy a Felvidéken magyar irredenta szolgálatban álló, Jablonszky nevű főhadnagy egy rajzot és üvegkliséjét hozott, amit KOVÁCS TIVADAR útján kézhez is kapott, de mikor megtudta, hogy felső helyen a szokolhamisítási tervet elutasították, a rajzot és a lemezt megsemmisítette. Elismeri, hogy egy iratprést, körzőt és festéket szerzett be, de nem szokolhamisításhoz, hanem rádió-fényképezőgép szerkesztésével kísérletezett laboratóriumában, s ehhez kellett a fent írt dolgok.

Beismerte, hogy nála két drb. 50 szokos bankjegyet találtak, ezt Jablonszkytól mintául kapta, ha a szokolhamisítási tervet elfogadják.

SZALAY JÁNOS vádlott a nyomozás folyamán azt adta elő, hogy a szokolhamisítás eszméjét KOVÁCS TIVADAR vetette fel, s a Balázsovits Jenőtől kapott pénzen TARNOVSZKY PÁL-

LAL együtt anyagot és szükséges dolgokat ők szerezték be, készített is az 50 szokosról cinklemezre egy sarokklisé, az KOVÁCS TIVADARNAK bemutatás végett átadta, ki azt visszahozta, mert a végleges klisé elkészítéséhez pénz nem volt, a klisé megsemmisítette, úgyszintén a beszerzett anyagokat és iratnyomót, körzőt eladta.

SZALAY JÁNOS elfogadható indok nélkül módosította a nyomozati vallomását.

BECKER ISTVÁN vádlott azt adta elő a főtárgyaláson, hogy ő a szokolhamisítás ügybe beavatva nem volt, ezért járt SZALAY JÁNOS laboratóriumában, s látott 2 drb. szokolt ott, de hogy azt SZALAY csinálta volna, az nem látta.

A nyomozás során tett vallomása részletesebb, itt azt adta elő BECKER ISTVÁN, hogy egy ízben, mikor felmentek SZALAY JÁNOS laboratóriumába, oda SZALAY csak hosszas várakozás után engedte be, el is dugott előlük valamit az asztalról, de hogy mit, azt nem tudja, ő az asztalon csak két drb. 50 szokos bankjegyet látott, s meg is jegyezte távozás után a vele volt Sebők nevű barátja előtt, hogy SZALAYNAK olyan jól berendezett terme van, mint egy bankjegyhamisítónak.

A kir. törvényszék KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS vádlottaknak a főtárgyaláson és a nyomozás során tett vallomásaiknak egybevetése és mérlegelése után megállapította, hogy a vádlottak a nyomozás során a szokolhamisítás terve tekintetében oly részletes és egymást kiegészítő vallomást tettek, hogy azt a főtárgyaláson tett tagadásuk és vallomásmódosításuk nem ronthatja le, s így e beismerő vallomásokat a bűnösség megállapítására elegendő bizonyítékénak találta.

Megállapította, hogy KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS együtt megbeszélték az 50 szokosos külföldi pénz hamisításának tervét, ehhez KOVÁCS TIVADAR pénz hiányában erkölcsi támogatást ígért, s kijelentette, a hamisításra felsőbb helyről megbízása van.

Ő mutatatta be TARNOVSZKY PÁLNAK SZALAY JÁNOS a hamisítás céljából, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS együtt vásárolták meg a szükségesnek mutakozó anyagokat és műszereket, sőt, SZALAY JÁNOS klisé is készített, tehát a pénzhamisításhoz szükséges előkészületi cselekményeket is megtették.

KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS e cselekménye kimeríti a Btk. 203. § 1. pontjába és a Btk. 205. §-ába ütköző pénzhamisításra irányzott szövetség vétségének tényálladási alkatelemeit, s mert javukra beszámíthatóságot kizáró, vagy büntethetőséget eredményező az megállapítható nem volt, a kir. törvényszék őket a bűncselekményben bűnösöknek mondta ki.

A büntetés kiszabásánál enyhítő körülményként mérlegelte vádlottak büntetlen előéletét, s ama meg nem cáfolt védekezésüket, hogy e bűncselekményt egy téveszméjük keresztülvitelére akarták felhasználni, s ez enyhítő körülmények figyelembe vételével állapította meg velük szemben e rendelkező részben foglalt és bűnösségük fokával arányban állónak talált büntetést.

A közvádoló KOVÁCS KORNÉL, KOVÁCS ÁRPÁD, KOVÁCS TIVADAR, BECKER ISTVÁN, SZALAY JÁNOS, SZOBODECZKY ALADÁR, lovag UMLAUF SZIGFRID, TARNOVSZKY PÁL, SZTACHÓ SZAVÉR, LÁNG EDE vádlottakat azzal vádolta, hogy Budapesten 1922 évi június haváig terjedő időben szervezkedést és mozgalmat kezdeményeztek az

állam és a társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására az által, hogy:

1. 1923 év elején naptárilag meg nem határozható napon a Dohány utca 15 számú házba a Magyar Nemzeti Múltunk kulturális társaság irodahelyiségében szövetkezést létesítettek arra, hogy a Dohány utcai izraelita imaházban valamelyik péntek este, amikor abban a hívek istentiszteletre összegyűltek, az imaház alatt elvezető csatornába elhelyezendő pokolgéppel felrobbantják.

2. 1923 tavaszán naptárilag meg nem határozható napon a Pannónia szálló 103. számú szobájába, ahol Magyar Nemzeti Múltunk Kulturális Társaság irodája volt, arra szövetkeztek, hogy Vázsonyi Vilmos, Rassay Károly, Rupert Rezső, Drozdy Győző nemzetgyűlési képviselőket, gróf Bethlen István miniszterelnököt, gróf Klebersberg Kunó közoktatásügyi minisztert egy beszerzendő zárt gépkocsin kiharcolják egy kültelken vásárlandó épületbe, s ott fogva tartják.

3. 1923 év tavaszán naptárilag meg nem határozható napokon terroristacsoport szervezését kezdték meg azzal a tervvel, hogy a kormányt elűzik és a nemzetgyűlést [...]

[Az ítéletből itt hiányzik egy oldalpár.]

[...] kulturális fölényének biztosítása céljából, „Magyar Nemzeti Múltunk Kulturális Társaság”.

/M. N. M./ néven egy olyan szervezetet létesítenek, amely cél megvalósítását és felolvasások, művészi és tudományos előadások és matinék rendezésével, valamint a fent vázolt szellemben szerkesztett könyvek kiadásával és terjesztésével fogja megvalósítani.

1922 évi szeptember havában megtartották az alakuló közgyűlést.

Ezen KOVÁCS KORNÉL által szerkesztett alapszabályokat elfogadták és megválasztották a vezetőséget, az alapszabályokat pedig jóváhagyás végett felterjesztették a m. kir. belügyminiszterhez.

A vezetőség tagjai KOVÁCS KORNÉL szerint a következők voltak:

Elnök: dr. JÄGER KÄROLY MÁV-titkár, társelnökök: PATER BONAVENTURA /családi nevén GALLENÄRI ANTAL/, SZALAY IVÄN postafőtiszt, MAKKAY IMRE százados, dabasi HALÄSZ ZSIGMOND főhadnagy, dr. LATOR GÉZA törvényszéki bíró, VENCZEL GÉZA népjóléti központi igazgató, alelnökök: dr. KAPOSSY MIKLÓS népjóléti miniszteri fogalmazó, dr. UMLAUF SZIGFRID és KOVÄCS TIVADAR, ügyvezető elnökök: KOVÄCS KORNÉL, titkár: SZALAY JÄNOS, pénztáros VERKOCZKY KÄROLY, majd KOVÄCS ÄRPÄD, könyvelő: SZOBODEZKY ALADÄR.

A vezetőség egyelőre a hadviseltek országos gazdasági szövetkezetének a Dohány utca 15 számú házban lévő hivatalos helyiségében szerzett egy szobából álló irodahelyiséget.

Majd 1923 év tavaszán BECKER ISTVÄN vádlott engedte át a Pannónia szálloda 105 számú szobáját irodai használatra.

BECKER ISTVÁN, TARNOVSZKY PÁL, SZTACHÓ SZAVÉR és LÁNG EDE vádlottak nem voltak az M. N. M. tagjai, TARNOVSZKY PÁLT csupán adománygyűjtéssel bízták meg.

A kulturális társaság vezetőségének tagjai közül csupán KOVÁCS TIVADAR, KOVÁCS KORNÉL, KOVÁCS ÁRPÁD, UMLAUF SZIGFRID, SZALAY JÁNOS, SZOBODECZKY ALADÁR és ezeken kívül VASS TITUSZ, aki a kulturális társaság érdekében propagandával foglalkozott, járogattak fel a Dohány utcai, majd a Pannónia szállodai irodahelyiségébe.

A M. N. M. első teendője az volt, hogy a kitűzött cél megvalósításához a szükséges pénzt megszerezze.

Elhatározták, hogy az anyagi eszközöket hazafias adományok gyűjtésével fogják megszerezni.

E célból először Budapest, majd az ország egész Budapest, majd az ország egész területére megszerezték Budapest székesfőváros polgármesterének 100.747/922 számú és a belügyminiszternek 42048/923 B. IX. számú engedélyét.

Az adományok gyűjtésében részt vett VASS TITUSZ, lovag UMLAUF SZIGFRID, TARNOVSZKY PÁL, SZÉKELY JÁNOS és ZÁVORY KÁLMÁN. Ezek a gyűjtött összeg után 25 % gyűjtési jutalékot kaptak.

A vidéken való adománygyűjtést 45 % jutalék fejében átengedték a gyermeknyaraltatási propaganda vezetőinek, Fodor Andornak, Groff Samunak és Farkas Istvánnak.

A fentebb 1. pont alatt megjelölt vádat illetően KOVÁCS KORNÉL vádlott a nyomozás folyamán, /lásd XII./3 szám kihallgatási jegyzőkönyvet/ azt adta elő, hogy lehetséges, hogy valaki félig tréfásan szóba hozta, hogy jó volna a Dohány utcai zsinagógát

sok zsidóval együtt levegőbe röpíteni, de ezzel az ötlettel, mint komoly tervvel nem foglalkoztak.

A főtárgyaláson tagadta, hogy ily tárgyú megbeszélésen részt vett volna, ily célra szervezkedést kezdeményezett volna, vagy hogy ily tárgyú beszélgetést még csak hallott volna is.

ZÁVORY KÁLMÁN tanú a nyomozás folyamán /lásd XII/5. sz. kih. jegyzőkönyvet/ azt adta elő, hogy 1923 évi április havában KOVÁCS KORNÉLLAL együtt a Pannónia szállóból a Gresham-palota felé ment, s ekkor mesélte neki, hogy tervezik a Dohány utcai zsinagóga felrobbantását a csatornában elhelyezendő oly robbanószerrel, melyből 1/10-eddel kevesebb kell, mint az ekrazitból, de a KKV Sz parancsnoksága e terv végrehajtását megtiltotta.

ZÁVORY KÁLMÁN azonban a főtárgyaláson azt a terhelő vallomását visszavonta, s a főtárgyaláson azt is előadta, hogy VASS TITUSZ egy alkalommal mondta neki az utcán, hogy „milyen jó hecc volna, ha a Dohány utcai zsinagógát fel lehetne robbantani, ha volna hozzá anyag és ember.”

ZÁVORY KÁLMÁN tanú hitelt érdemlőségét egyébként aggályossá teszi az a körülmény, hogy saját beismerése szerint a KOVÁCS testvérekkel az érintkezést megszakította, mert bár ők megígérték neki, hogy „M. N. M”-hoz főtisztviselőnek veszik be, s ennek ellenér egyszerű gyűjtőnek tették be, majd pedig azt hallotta SZÉKELY JÁNOSTÓL, hogy a KOVÁCS fivérek meg akarják verni.

KOVÁCS ÁRPÁD vádlott úgy a nyomozás, mint a főtárgyalás során azzal védekezett, hogy a vádba tett szervezkedéséről mit sem tud, sohasem hallotta a zsinagóga felrobbantásáról folytatott beszélgetést.

KOVÁCS TIVADAR vádlott tagadta, hogy a vádba tett szervezkedésről, illetve a zsinagóga felrobbantási tervéről tudott volna, s mint a főtárgyaláson előadta, ő bár állandóan feljárt a hivatalos helyiségükbe, de ott sohasem esett szó a zsinagóga felrobbantásáról.

Igaz ugyan, hogy VASS TITUSZ a nyomozás folyamán, amint ott a Bp. 313. §-a alapján felolvasott nyomozati vallomása /XII/1 kih. jkv./ tartalmazza, azt adta elő, hogy egy alkalommal a Dohány utca 15 számú házban lévő irodahelyiségben, amikor KOVÁCS KORNÉL, KOVÁCS TIVADAR, SZOBODECZKY ALADÁR és ő is jelen volt, KOVÁCS TIVADARRAL arról beszélgettek, hogy mi módon lehetne a Dohány utcai zsinagógát felrobbantani, s hogy ő akkor annak a véleményének adott kifejezést, hogy azt a városi kanálisban elhelyezett pokolgéppel lehetne végrehajtani, s hogy KOVÁCS TIVADAR ezt a tervet a KKVSZ parancsnokságával is közölte, az azonban a terve végrehajtását megtiltotta, ezt a terhelő vallomását azonban még a nyomozás folyamán KOVÁCS TIVADARRAL történt szembesítés alkalmával visszavonta.

SZOBODECZKY ALADÁR vádlott is tagadta, hogy jelen lett volna a VASS TITUSZ által említett magánbeszélgetésen.

E vádlottal szemben terhelő adatot csupán VASS TITUSZ vádlottnak az a vallomása szolgáltat, hogy VASS TITUSZ és KOVÁCS TIVADAR fent leírt beszélgetése az ő jelenlétében történt.

BECKER ISTVÁN, SZALAY JÁNOS, dr. UMLAUF SZIGFRID, TARNOVSZKY PÁL, SZTACHÓ SZAVÉR és LÁNG EDE vádlottak azzal védekeztek, hogy a zsinagóga felrobbantásának tervéről mit sem tudnak.

E vádlottak védekezésével szemben azonban bűnösségükre mutató adat nem merült fel.

A kir. törvényszék arra vonatkozóan, hogy vádlottak a Dohány utcai zsinagógának s az oda istentiszteletre összegyűlő híveknek felrobbantására szervezkedést vagy mozgalmat kezdeményeztek, VASS TITUSZ és ZÁVORY KÁLMÁN fent ismertetett vallomásait bizonyítékul nem fogadta el, mert még abban az esetben is, ha a vallomások a valóságnak megfelelnek, legfeljebb csak arról lehetne szó, hogy VASS TITUSZ és KOVÁCS TIVADAR egy ilyen gonosz ötletet, tervet vetettek fel, anélkül azonban, hogy a terv végrehajtására bármi előkészületeket tettek, szervezkedést vagy mozgalmat kezdeményeztek, vagy abban tevékenyen részt vettek volna.

De egyébként is a pokoli ötlet végrehajtása a közönséges bűnszövetkezet taglétszámát meghaladó nagyobb szervezkedés vagy mozgalom kezdeményezését nem is igényelte.

De mindezekről eltekintve a kir. törvényszék jogi felfogása szerint egymagában a gonosz terv felvetése nem vonható az 1921. III. tc. 1. §-ának első bek. meghatározott kezdeményezés fogalma alá, mert az ez által védett jogi érdekeket veszélyeztető szervezkedés vagy mozgalom alanyi és tárgyi feltételeit meg nem valósította.

A 2. pontban leírt vádat illetően vádlottak tagadásával szemben a következő bizonyító adatok merültek fel:

SZÉKELY JÁNOS tanú azt adta elő, 1923 év május havában egy este 7 óra tájban benyitott a Pannónia szálló 105 számú szobájába, ahol ott találta KOVÁCS KORNÉL, KOVÁCS TIVADART, SZOBODECZKY ALADÁRT, VASS TITUSZT,

ZÁVORY KÁLMÁNT egy Hugyecz nevű, és még előtte ismeretlen egyént. Utóbb odajött KOVÁCS ÁRPÁD is.

Ez alkalommal arról folyt ott a beszélgetés, hogy a M. N. M. egységes gyűjtést fog indítani, s a begyűlt összeget arra fogják felhasználni, hogy egyes minisztereket és nemzetgyűlési képviselőket, akik az országnak kárára vannak, eltegyenek láb alól. Ezt úgy fogják megvalósítani KOVÁCS TIVADAR és SZOBODECZKY ALADÁR magyarázata szerint, hogy vesznek egy kültelki házat és egy csukott autót, s majd azokat a politikusokat, akik ellen kifogásuk van, a csukott autón a kültelki házba hurcolják, s ott „elintézik”.

Szerinte az „elintézés” azt jelentette, hogy elteszik láb alól.

Emlékezete szerint gr. Klebersberg Kunó, Rassay Károly, Vázsonyi Vilmos és Bethlen István és még egynehány politikus neve került szóba.

ZÁVORY KÁLMÁN pedig a nyomozás folyamán azt adta elő, hogy ő is jelen volt a fent jelzett alkalommal a Pannónia szálló 105 számú szobájában, 1923 évi március hó 15-én a SZÉKELY JÁNOS által előadott beszélgetésen.

Azt is előadta, hogy egy alkalommal az utcán KOVÁCS KORNÉL elmesélte neki, hogy vesznek Budapest környékén egy házat, aztán egy zárt autót, azon dr. Rassay Károlyt, Rupert Rezsőt, Drozdy Győzőt s a szociáldemokrata képviselőket kihurcolják a kültelki házba.

ZÁVORY KÁLMÁN tanú azt a nyomozati a nyomozati vallomását azonban a főtárgyaláson visszavonta.

Kürthy Endre tanú a nyomozás folyamán azt adta elő /lásd VII.-16. kih. jkv./, hogy SZOBODECZKY ALADÁR 1923 évben Pünkösöd előtt azt mesélte neki, hogy vesznek egy kültelki házat, és egy árt autót, amelyen egyes politikusokat elhurcolnak a kültelki

házba, s ott kivégzik. A fő tárgyaláson azonban ezt a vallomását oda módosította, hogy ezeket a dolgokat SZÉKELY JÁNOS mesélte neki.

VASS TITUSZ vádlott a nyomozás folyamán tett és a Bp. 31. §-a értelmében felolvasott vallomása szerint /lásd VII. 25. sz. kih. jkv./ többször volt szó a KOVÁCS testvérek, SZOBODÉCZKY ALADÁR, ZÁVORY KÁLMÁN és az ő jelenlétében arról, hogy a kormány helytelenül cselekszik, s hogy az ellenzéki, s különösen a szocialista képviselők hazafiatlan magaviseletet tanúsítanak, ezért el kellene őket verni.

Ő azonban ez ellen tiltakozott. Arról szó sem volt, hogy Bethlen István miniszterelnököt el kellett intézni, sőt, ellenkezően, a miniszterelnököt mindig csak dicsérték.

A kir. törvényszék SZÉKELY JÁNOS vallomását nem fogadja el hitelt érdemlőnek.

Ez a tanú ugyanis maga beismerte, hogy KOVÁCS TIVADAR őt az adománygyűjtésből folyóan arcul ütötte, mely körülmény arra a következtetésre szolgálhat támpontul, hogy KOVÁCS TIVADARRAL olyan ellenséges viszonyban él, mely őt valótlán tanúvallomásra is képessé teszi.

Megbízhatatlanságot bizonyítja az a körülmény, hogy a fő tárgyaláson még azt is tagadta, hogy büntetve volt, amikor aztán saját kérelmére elkészített ujjnyomat-lapja alapján a kir. törvényszék az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal megkereste előéleti adatainak közlése végett, az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal az ujjnyomat alapján megállapította, hogy SZÉKELY JÁNOS lopások és közveszélyű munkakerülés miatt már büntetve volt.

A vádlottak iránt táplált bosszú érzetét bizonyítja Babos László tanú ama vallomása is, hogy a főtárgyalás folyama alatt Babos László tanút minden nap arra figyelmeztette, hogy terhelő vallomását ne vonja vissza, hanem tartsa fenn, Kürthy Endre tanú vallomásával pedig bizonyíttatott, hogy a nyomozás folyamán őt is befolyásolta, hogy vádlottak ellen terhelő vallomás tegyen.

ZÁVORY KÁLMÁN vallomását nem fogadta el a kir. törvényszék hitelt érdemlőnek azért, mert a fent kifejtettek szerint a KOVÁCS testvérekkel az érintkezést megszüntette, tehát rájuk haragudott, és mert nyomozati vallomását a főtárgyaláson visszavonta.

Kürthy Endre vallomását a kir. törvényszék megbízhatatlannak tartja, mert maga is beismerte, hogy terhelő vallomását SZÉKELY JÁNOS elbeszéléséből merítette.

VASS TITUSZ vallomása végül az állam és társadalom tömeges rendjének erőszakos felforgatására irányuló szervezkedés vagy mozgalom kezdeményezése vagy létesítése tárgyában bizonyító adatokat nem tartalmaz.

A fenti kifejtett okok alapján a kir. törvényszék úgy találta, hogy a 2. pontban megjelölt vád bizonyítva nincs.

A 3. pontban megjelölt azt a vádat illetően, mely szerint a vádlottak terrorcsapatot szerveztek abból a célból, hogy a kormányt és a nemzetgyűlést feloszlatják erőszakkal, és helyükbe katonai diktatúrát juttatnak uralomra, s ezekkel a szervezkedésekkel és azok céljaira az M. N. M. nevében pénzadományokat gyűjtöttek, előkészületeket tettek egy nagyváradai román állampénztár kifosztására, továbbá emberi élet kioltására alkalmas lőfegyvereket és robbanószerkeket szereztek be, vádlottak tagadásával szemben a következő bizonyító adatok merültek fel.

ZÁVORY KÁLMÁN tanú a nyomozás folyamán azt adta elő, hogy a KOVÁCS testvére előtte azt fejtegették, hogy egy terrorcsapatot akarnak szervezni, mellyel esetleg a kormányt elűzik, a nemzetgyűlést felosztatják, és katonai diktatúrát fognak uralomra juttatni. Azt is előadta, hogy KOVÁCS TIVADAR őt ebbe a terrorcsapatba fel is vette, s erre valami különleges esküt tettek, amelyben a Hadúrnak tettek fogadást.

Ezt a vallomást azonban a főtárgyaláson visszavonta, s azt adta elő, hogy az általa vetett eskü szövege a „Hadúr” szó kivételével azonos a KKV SZ esküszövegével, illetve az alkalommal a Hadúrra esküdött fel.

Kürthy Endre tanú pedig a nyomozás folyamán azt vallotta, hogy 1922 évi november hó 30. napján, névnapja alkalmával KOVÁCS KORNÉL és KOVÁCS ÁRPÁD ittas állapotban egy dalt énekelt, mely úgy kezdődött: „Terrorista vagyok én, vagyok én”...

Már a főtárgyalás folyamán azt adta elő, hogy KOVÁCS ÁRPÁD csak elmondott neki valami nótaszöveget, melyik valahogy úgy kezdődött: „fehérterrorista vagyok én”, de ezt a nótát jelenlétében senki sem énekelt.

Végül MAYER OSZKÁR vádlottnak a Bp. 313. §-a értelmében felolvasott vallomása szerint dr. UMLAUF SZIGFRID egy alkalommal elbeszélte neki, hogy birkózókat, erős embereket és nyomozókat szed össze.

Dr. UMLAUF SZIGFRID vádlott azzal védekezett, hogy ő a KKV SZ részére rohamcsapatot szándékozott létesíteni, lehetséges, hogy említette, hogy e célból erős embereket keres, MAYER OSZKÁR ezt értette félre. Tagadja azonban, hogy birkózókról említést is tett volna.

Végül SZÉKELY JÁNOS tanú a főtárgyaláson mint új dolgot azt is felhozta, hogy Babos Lászlótól hallotta, hogy KOVÁCSÉK azt is tervbe vették, hogy Budapesten minden kerületben lesz tíz veszedelmes emberük, kik gyilkosságra is vállalkoznak.

A kir. büntetőtörvényszék a fent nevezett tanúk vallomását a már kifejtett okoknál fogva hitelt érdemlőnek nem fogadta el.

MAYER OSZKÁR vallomásának tartamát pedig nem tekintheti olyannak, amelyből, arra lehetne következtetni, hogy a vádlottak, vagy azok egy része az állam és társadalom törvényes rendjének felforgatására irányuló terrorcsapatot szerveztek, vagy ilyen szervezkedést kezdeményeztek volna.

Ami a vádnak azt a részét illeti, hogy a vádlottak az M. N. M. Kulturális Társaság nevében abból a célból gyűjtöttek pénzt, hogy azokat az állam- és társadalomellenes indokra felhasználják, a bíróság a kir. törvényszék könyvszakértő által teljesített könyvvizsgálat adatai és véleménye alapján bizonyítottanak fogadta el, hogy a befolyt pénzzadományt a vezetőség részint gyűjtési jutalékok, részint saját kiadásai fedezésére fordították, s mint a szakértő mondja, adminisztrálták.

Ami a vádba tett cselekményt illeti, mely szerint vádlottak előkészületeket tettek arra, hogy Nagyváradon egy román állam-pénztárnokkal együtt, s azzal egyetértve színleges rablás ürügye alatt az ottani állampénztár pénzkészletét Magyarországba csempésszik, s a pénzt állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló célra, és a fent leírt tényállás szerint terrorcsapat szervezésére, zárt autó, kültelki ház vásárlására fordítják, a kir. törvényszék KOVÁCS TIVADAR, VAS TITUSZ, BECKER ISTVÁN, ZÁVORY KÁLMÁN, LÁNG EDE és SÜVSBERG TIVADAR egybevetett vallomása alapján bizonyítottanak fogadja el

ugyanazt a tényt, hogy KOVÁCS TIVADAR, VASS TITUSZ és BECKER ISTVÁN a nagyváradi állampénztár kifosztására előkészületeket tettek, azt azonban, hogy azt a pénzt a vád által megjelölt célra tervezték volna fordítani, bizonyítottnak nem tekinti, mert erre vonatkozóan semmi bizonyító adat nem merült fel.

Ami végül a vádnak azt a részét illeti, hogy a vádlottak a bűnös szervezkedés és mozgalom céljaira lőfegyvereket és robbanóanyagokat szereztek be, a kir. törvényszék a következő tényállást fogadta el bizonyítottnak:

VASS TITUSZ, ZÁVORY KÁLMÁN, KOVÁCS KORNÉL, dr. UMLAUF SZIGFRID, SZALAY JÁNOS, KOVÁCS TIVADAR, KOVÁCS MÁRTON, WEISZBERGER SÁNDOR, CZIGÁNY SÁNDOR ÉS JÓB-FANCSALI GYŐZŐ egybevetett vallomásával bizonyítva van, hogy 1922 évi október hó 15. napja előtt, amely napon köztudomás szerint a román király és királyné gyulafehérvári megkoronázása történt, MAKKAY IMRE tüzér százados egy doboz kézigránátot adott át KOVÁCS KORNÉLNAK, amelyet KOVÁCS KORNÉL az M. N. M. irodahelyiségében helyezett el. Ezeket a kézigránátokat KOVÁCS TIVADAR a nagyváradi állampénztár tervezett kifosztása alkalmával vitte magával.

ZÁVORY KÁLMÁN, aki 1921 évi májustól 1922 januárig a Felkusházy irredenta csoportnál szolgált, Tamcsó Lajos főhadnagytól 27 kilogramm ekrazitot kapott.

Ebből 1922 év november havában 9 adagot adott át VASS TITUSZNAK, aki azt Aradra vitte. Majd 1922 év március havában újból 18 adagot és 80 méter angol gyújtózsínórt adott VASS TITUSZNAK ugyanabból a célból, hogy Aradra szállítsa. VASS TITUSZ ezt a 18 adag ekrazitot két alkalommal átadta megőrzés

végezt KOVÁCS TIVADARNAK, aki azt a M. N. M. iroda-helyiségében tartotta.

Ezt a 18 adat /kilogramm/ ekrazitot SZALAY JÁNOS a saját lakására vitte, és abból a nyomozás folyamán 9 kilogrammot Korvig Mártonnak, 9 kilogrammot pedig Weinber Sándornak és Jób-Fancsali Győzőnek adott át megőrzés végett.

A Korvig Mártonnak átadott 9 kilogramm ekrazitot Czigány Sándorhoz vitték el elrejtés végett.

A főtárgyalás folyamán vádlottak tagadásával szemben semmiféle bizonyíték nem merült fel arra, hogy vádlottak ezeket a robbanóanyagokat abból a célból szerezték be, hogy azokat állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására felhasználják.

A kir. törvényszék az egyes bűncselekmények tekintetében a fent részletezett adatok alapján KOVÁCS TIVADAR, KOVÁCS ÁRPÁD, BECKER ISTVÁN, SZALAY JÁNOS, SZOBODECZKY ALADÁR, lovag UMLAUF SZIGFRID, TARNOVSZKY PÁL, SZTACHÓ SZAVÉR és LÁNG EDE vádlottakat az 1921. évi III. tc. 1. §-ának első bek. ütköző és a 8. §. harmadik bekezdésének első tétele szerint minősülő, az állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló büntetvének vádja és következmények terhe alól a Bp. 386. § 2. pontja alapján mentette fel.

Budapest, 1925. október 22.

dr. Publik sk. ft. elnök

dr. Kovács sk. előadó kr. törvsz. bíró

Hiteles másolat, gépelt.

HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473

**A MAGYAR KIRÁLYI BELÜGYMINISZTERIUM
BIZALMAS KÖRLEVELE TÖRVÉNYHATÓSÁGOKNAK
ÉS A RENDŐRKAPITÁNYSÁGOKNAK A NEMZETI
MUNKAVÉDELMI TARTALÉK A MEGSZŰNT
KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉGGEL VALÓ
KAPCSOLATBA HOZÁSA TÁRGYÁBAN
BUDAPEST, 1926. MÁRCIUS 5.**

Magyar Királyi Belügyminiszter
szám: 3473/1925. VII. res.

Szigorúan bizalmas!
Sajátkezű felbontásra!

Tárgy: A Nemzeti Munkavédelmi Tartaléknak a megszünt KKV-
vel való kapcsolatba hozása

Valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének, a budapesti fő-
kapitánynak és valamennyi kerület főkapitánynak:

A legutóbbi időkben gyakran értesültem afelől, hogy a Nemzeti
Munkavédelmi Tartalékot a közönség a már rég megszünt Kettős-
kereszt Vérszövetséggel hozza kapcsolatba, ami azután alkalmas
arra, hogy magát a Nemzeti Munkavédelmi Szervezetet a kellő-

képpen nem tájékozott polgárok előtt ellenszenvessé, gyűlöletessé tegye.

Ennek az intézménynek, amely az állami újjáépítésnek, a gazdasági élet szociális békéjének egyik legbiztosabb támasza, nagy érdekét képezi, hogy ún. tartaléka és ez által a szervezet maga ferde megvilágításba ne kerüljön.

Felhívom Méltóságodat, hogy a közönség eme téves megállapításainak ellenében a rendelkezésére álló módon és a legbizalmasabb úton hasson oda, hogy az NMV tartalékának a volt KKV-val való mindennemű összefüggése a közfelfogásból elimináltassék.

Figyelmeztesse a vármegyei, illetőleg a városi és rendőri tisztviselő kart, hogy a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék említésekor még kollegiális, bizalmas beszélgetéseknél is tartózkodják a KKV-re való hivatkozásból, nehogy esetleg megszokásból idegenek előtt is ily megnevezést használjon.

Budapest, 1926. évi március hó 5-én

[sajátkezű olvashatatlan aláírás]
miniszteri tanácsos

Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.

NÁDOSY, A TITKOS TÁRSASÁGOK VEZÉRE

(*A Magyarország tudósítójától.*) A titkos társaságok működését, esztendőkön át képviselt, valódi vagy képzelt hatalmát csak az tudja megérteni, aki egyszersmind képet alkot magának arról a viszonyról is, amelyben ezek a szervezetek a magyar közbiztonság egyik legmagasabb funkcionáriusával, Nádosy Imrével állottak. Az elmúlt esztendőknél alatt nem volt a titkos társaságoknak egyetlen olyan megmozdulása, terve, vagy készülődése sem, amelyet ne Nádosy irányított volna, vagy amiről legalább ne elsősorban neki tettek volna jelentést. Csak így képzelhető, hogy különböző felelős helyen elhangzott kijelentések ellenére is éveken át továbbra is virultak a titkos társaságok, és mint virulens bacilusok, rombolták a magyar közéletet.

Érdemes elmondani, hogy Nádosy Imre hogy került összeköttetésbe ezekkel a titkosokkal, és hogy lett legfőbb patrónusa minden titokzatos megmozdulásnak. Köztudomású, hogy Nádosy Imre karrierjét az igazságügy-minisztériumban kezdte, ahol igen fiatalon miniszteri tanácsosi rangot ért el. A fiatal miniszteri tanácsost, akinek kétségtelen kvalitásait elismerték, senki sem szerette a minisztériumában, mert modorának nyersesége már köztudomású lett. Beszélték róla, hogy fiatalember létére a hozzá hivatalos ügyben látogatni jövő, ősz, öreg kúriai bírákat nem ültette le, hanem negyedórákon át állva tárgyalta velük. Elsősorban ennek a

népszerűtlenségnek köszönhetette Nádosity, hogy nyugdíjazták, és neve csak a kommün utáni időkben kezdett ismét szerepelni.

1919 vége és 1920 eleje a karhatalmi alakulások esztendeje volt. Ekkoriban Nádosityról mint energikus szervezőről beszéltek. Később a Tisza-per izgatta az egész közvéleményt, és Nádosity ekkor kezdte meg hatalmas ívű előre törését.

Csak nagyon kevesen tudnak róla, hogy Nádosity abban az időben harmadmagával a Rákóczi úton információs irodát tartott fenn, amely a Tisza-ügyre vonatkozó s bizonyítékokat szerezte be és csoportosította megfelelő formában. Ez a szervezet, ez az iroda meglepően nagy apparátussal dolgozott. és tulajdonképpen első mintája volt a háború utáni évek titkos szervezeteinek.

Később, ugyancsak a Tisza-üggyel kapcsolatban, Nádosity komoly ellentétbe került Mattyasovszky akkori budapesti rendőrfőkapitánnyal, aki az információs iroda működéséről tudomást szerzett, és annak dolgait nem nézte jó szemmel. Ez a harc, amelyről a legbeavatottabbak is csak annyit tudtak, hogy hosszú ideig és elkeseredetten tartott, Mattyasovszky vereségével végződött, a budapesti főkapitány kénytelen volt állásáról leköszönni, és helyére győztes ellenfele, a Rákóczi úti iroda vezetője, Nádosity Imre került.

A budapesti főkapitányi állás tulajdonképpen csak ugródeszkául szolgált Nádosity számára, aki rövidesen bevonult a számára kreált országos főkapitányi hivatalba. Ebben a pillanatban, amikor ő hivatalát átvette, a különböző titkos szervezetek virágkorukat élték és a titkos szervezetek körében futótűzként terjedt el a hír: mi emberünk került az országos főkapitányi pozícióba!

Nádosity működésének elején tényleg a legkomolyabb formában igyekezett megérdemelni a titkos szervezetek bizalmát. Majdnem valamennyi szervezet vezetőségében helyet vállalt, és

igen energikusan érvényesítette befolyását a vezetés körül. Az ő terve volt a különböző titkos szervezeteknek egy egységbe való tömörítése is és úgy képzelte el, hogy mindezeket a szervezeteket ő irányítja, az ő kezében futnak össze az összes szálak.

Nádossy Imre elgondolása szerint a titkos szervezetek tömegeikkel és összeköttetéseikkel valóságos állam lettek volna az államban és neki mindenre kész eszközül szolgáltak volna. Hivatalba lépésétől kezdve már körülbelül másfél esztendő telt el addig, amíg Nádossy hozzákezdett tervének megvalósításához. Ő volt az, aki a Kettőskereszt Vérszövetséget akarta megtenni az összes szervezetek fejének, hogy azon keresztül irányítsa valamennyi titkos társaságok működését. Ezek az egyeztető tárgyalások azonban nem értek el eredményt. A különböző szervezetek vezetői részben hatalmi féltékenységből, részben pedig azért tagadták meg az újjáalakulásban való részvételt, mert félték már Nádossy túlságos hatalmától.

Így történt meg az a majdnem hihetetlen eset, hogy Nádossy Imre országos főkapitányt, az ország egyik legelőkelőbb közfunkcionáriusát, a titkos társaságok legfőbb protektorát a szervezetek vezetőségi ülésén lehurrogták, és nem engedték szóhoz jutni.

Ennek ellenére Nádossy mégis, keresztülvitte terveinek egy részét. Különböző címek alatt csoportosította a titkos szervezeteket, így nagyon sok kisebb szervezetet beolvasztott, és a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék megszervezésével olyan keretet teremtett, amelyben minden titkos szervezet elfér.

Érdekes, hogy ennek a nagy szervező munkának köszönhetette elsősorban a titkos társaságok körében való népszerűtlenségét. Nádossy ugyanis határozottan politikai színezettel végezte munkáját ebben az irányban, és a legitimista titkos társaságok ellen,

mihelyt bármelyikük működéséről tudomást szerzett, a legkíméletlenebb energiával járt el. Ezzel a taktikával jelentős eredményeket ért el Nádosity, aki az utolsó két esztendőben már jóformán egyedüli főparancsnoka volt a létező titkos szervezeteknek.

Kivétel itt is a KKV volt, amely vezetőségének székhelyét Nádosity egyre növekvő befolyása elől Egerbe tette át, és ezzel igyekezett az országos főkapitány központosító törekvései alól mentesülni. A Nemzeti Munkavédelmi Tartalék, amely a Kettőskereszt Vérszövetséget magába olvasztotta, tulajdonképpen csak a tagok tömegét jelenti, de nem jelenti a vezetőség jó részét, akik Nádosity vezérkedését nem vették szívesen.

Így tartott ez a titokzatos földalatti szervezkedés három esztendőn át. Nádosity állta a harcot, és mindent elkövetett, hogy terveit végig vigye. Csodálatosképpen éppen 1923-ban, a franküggy megindulásával kapcsolatban lett ismét engedékeny a neki meg nem felelő renitens titkos társaságokkal szemben is. Minél inkább belekerült a franküggy hullámaiba, annál inkább érezte, hogy az idő nem alkalmas az ő külön céljainak megvalósítására a titkosokkal szemben, és ettől kezdve ismét a lehető legelnézőbbben kezelte azoknak minden dolgát.

A frankhamisítás lappangásának több, mint egyéves intervalluma tökéletesen elegendő volt arra, hogy a titkos szervezetek kebelében a megingott bizalmat isidei helyreállítsa Nádosityval szemben. Amikor a franküggy kiobbant, és Nádosity lehetetlenné vált, a titkos szervezetek hallatlan offenzívát indítottak legfőbb protektoruk megmentésére. Titokzatos összejövetelek egymást érték, utasítások mentek a különböző vezérekhez, de ez az együttes fellépés sem tudta Nádosity állását és szabadságát megmenteni.

Nagyon valószínű, hogy mire Nádosynak újra módja lesz hasonló problémákkal foglalkozni, a közfelháborodás, szele régen elsöpörte a titkos társaságok utolsói maradványát is, és már csak rossz emléke fog élni annak, hogy valamikor Kettőskereszt és Hármas Halom rettegett, sötét hatalmak voltak Magyarországon.

Csánk Endre

**RÉSZLET ÁDÁM T. ISTVÁN A NYUGAT-
MAGYARORSZÁGI FELKELES CÍMŰ, 1935-BEN
MEGJELENT MONOGRÁFIÁJÁBÓL⁴¹⁷**

A Kettős Kereszt Vérszövetség

Ez volt az a titkos társaság, amely 1921-ben sok száz tagját állította a nemzeti ügy szolgálatába. Aki be akart lépni, annak idején ez ijesztő és kissé romantikus nevet viselő társaságba, két tag ajánlára volt szüksége. A két régi tag írott becsület szavával kellett megerősíteni az újonc nemzeti szempontból való megbízhatóságát. Ezen kívül még hosszabb próbaidőt kellett a véglegesítésig eltölteni, mely idő alatt a tagjelölt, tudtán kívül, megfigyelés alatt állt.

A tagság azonban nem járt jogokkal, hanem csak kötelességet rótt a tagokra. A kötelességek a haza szolgálatával függtek össze. Az engedetlenek, a szabályok ellen vétők fölött, ha azt főbenjáró bűnnek minősítették, a Kettős Kereszt Vérbíróság ítéltkezett. A Kettős Kereszt Vérbíróság nem tévesztendő össze azzal a veszélyes gyerekcsínyszerű, fenyegető, fekete kézzel dolgozó Márffy-féle »vérbíróssággal«, amely a fölkelés után pár évre rémisztgette a serdülő diák tagokat, és amely szomorú véget ért, amikor Márffyék a Dohány utcai bombamerénylet elkövetése után fogházba kerültek.

⁴¹⁷ A dokumentumban az alábbi, 1935-ben megjelent könyvből közlünk újra egy részletet: ÁDÁM T. István, *A nyugat-magyarországi felkelés története*, Külpolitika Kiadása, Budapest, 1935, 115–118.

A Kettős Kereszt Vérszövetség korántsem volt veszélyes társaság. Tagjai nagyobb részt front járta katonák voltak, köztük nem egy tisztos józsefvárosi, vagy budai nyárspolgár, akik épp oly lelkesen jelentek meg a Szalag utca 2. szám⁴¹⁸ alatti fővárosi elemi iskola tornatermében tartott összejöveteleken, mint a 17-20 éves diákgyererek. A Szalag utcai iskola tornatermében képezték ki különböző fegyvernemre a fiatalságot. Ahol délelőtt az elemisták harmónium-muzsikára énekeltek és tornáztak, este a géppuska alkatrészeit magyarázta a katonai szakoktató.

1921 augusztusában a következő szövegű szolgálati jegyet küldte szét riadó kézbesítés rendszerrel a K.K.V.Sz. tagjainak:

Szolgálati jegy

Fogadalmára való hivatkozással felszólítom, hogy folyó hó 14-én este 8 h-kor a Szalag utca 2 szám alatti iskola tornatermében jelenjen meg. Szolgálati jegyét hozza magával.

K. K. V. Sz.

Aláírva: Bánovszky János főhadnagy.

A nevezett napon este, mintegy 50-60 ember jelent még. Bánovszky rövid tájékoztató után parancsot adott a század-, illetve a szakaszkeretek felállítására. Tompos Károly székel hadnagyot nevezte ki a gyalogosok parancsnokának, melléje dr. Szilassy had-

⁴¹⁸ Más források szerint a KKVSz tagjai a mai VII. kerületben található Nyár utcai, és nem a budavári Szalag utcai általános iskola tornatermében tartották gyűléseiket. A kettő persze nem zárja ki egymást, hiszen valószínűleg a KKVSz is több területi alszervezetre oszlott.

nagyot és Mátéffy hadapródjelölt⁴¹⁹ őrmestert osztotta be. Egy Vas nevű hadnagy lett a géppuskások parancsnoka, a tüzérek kiválasztásával pedig Nagyunyomi Sényi Béla tüzér zászlóst és Szalay János tüzér hadapródot bízta meg. A csapatok a Nádor laktanyában jelentkeztek. Ott rendes katonaállomány szerinti élelmezésben részesültek az indulás napjáig.

A Nádor laktanyában ez időben a Prónay-csendőrzászlóalj két százada teljesített állandó szolgálatot. Az akkori viszonyok jellemzéséül álljon itt Tompos Károly vezetésével kiment kisdied fölkelő csoport viszontagságos útjának története. Mennyi kalandot kellett átélniük, míg végre fegyvert foghattak.

Mint említettük, úgy a főváros, mint a vidék az Antant katonai bizottságok ellenőrzése alatt állott,⁴²⁰ a kormány és a hatóságok kénytelenek voltak nekik engedelmeskedni és még a látszatát is kerülni annak, hogy a fölkelést csak a legkisebb mértékben támogatják. Amikor Tompos Károly 45 embere élén bevonult a Nádor laktanyába, már több indulásra kész polgári alakulat várta az indulásra kedvező időpontot, amikor is feltűnés nélkül lehetett az embereket a vasút állomásra vinni. Tompos Károly 45 emberét is azokba a zsúfolt legénységi szobákban helyezték el, amelyeket a

⁴¹⁹ hadapród = olyan nem tiszti rendfokozatú katona, aki a tiszti rang elnyeréséhez szükséges elméleti és gyakorlati vizsgát letette; míg a hadapródjelölt olyan nem tiszti rendfokozatú katona, aki a tiszti rang elnyeréséhez szükséges hadapródi tanfolyam résztvevője.

⁴²⁰ Magyarország az első világháború vesztes államaként valóban komoly szankciókat szenvedett el, a fegyverkezésben erősen korlátozták, az antant államok katonai ellenőrző bizottságai komoly kontrollt gyakoroltak, így az 1920-as években a hadsereg fejlesztése is csak titokban történhetett, illetve annak több szervezeti egysége is csak fedésben működhetett.

Nádor laktanyában külön, az irreguláris csapatok részére tartott fenn a Prónay-zászlóalj parancsnoksága és ahol Tomposéknak négy napot kellett eltölteniük.

Az ötödik napon, este 10 órakor arra a hírre, hogy az Antant, még az éjjel ellenőrzi a Nádor laktanyát, hogy a békeparancsban elfogadott feltételek betartásáról meggyőződjenek, a polgári ruhás fölkelőket, a laktanyából, az idegen katonai bizottság szeme előtt, a Hűvösvölgybe vezették. Tompos emberei az ÉME és a MOVE és a Gábor Áron Székely Menekültek Szövetségében toborzott fölkelőjelöltekkel együtt, összesen nyolcvan-an a Hűvösvölgy árnyas fái alatt, a gyepen hálva töltötték az éjszakát. Ez, noha késő éjszaka értek oda, nagy feltűnést keltett a hűvösvölgyi villatelep és üdülő szanatórium lakói között. Ezek a szokatlan éjszakai táborozásban szovjet fölkelést sejtettek és sietve értesítették a rendőrséget, mire másnap délelőtt a hűvösvölgyi erdőt karhatalom vette körül, és a fölkelőjelölteket teherautókon az első kerületi rendőrkapitányságra szállították. Itt, miután bebizonyosodott, hogy a Hűvösvölgy lakóit semmiféle vörös támadás nem veszélyezteti, szabadon engedték őket.

Tomposék a Nádor laktanyába nem mehettek vissza, állítólag valaki besúgta az antant bizottságnak, hogy Prónayék irreguláris csapatokat akarnak kicsempészni a nyugati végekre. Tehát azzal az utasítással eresztette szélnek Tompos embereit, hogy este a Kelenföldi Pályaudvar előtt gyülekezzenek. A Kelenföldi Pályaudvaron újabb meglepetés várta őket. Alig gyűltek össze az emberek a váróteremben, két, rendőrökkel megrakott teherautó érkezett a pályaudvar elé, azzal a határozott utasítással, hogy a fölkelők

elutazását akadályozzák meg. Ökrös detektívfelügyelő,⁴²¹ az akkori politikai detektívcsoporthoz vezetője, össze is terelte Tomposékat, amikor, váratlan segítségére a majdnem végleg elcsüggedt fölkelő jelölteknek, a kelenföldi állomás katonai parancsnoka – nevét sajnos nem tudjuk – meggátolta a rendőrséget intézkedésében, kijelentve, hogy a fölkelő gyanús embereknek semmi közük a nyugat-magyarországi fölkeléshez, mert ezek katonai útépítő munkások, és most Győrbe utaznak és szabályszerű katonai menetlevelet adott Tomposéknak. Végre nyugodtan elutazhattak. Mint a könyvből kitűnik, a hatóságok nehéz helyzetben voltak, azt sem tudták, kinek engedelmeskedjenek. A kormánynak sem volt a kellő tekintélye.

Megemlíthető titkos szervezet volt még az ÉME. nemzetvédelmi osztálya, amely mint ÉME. n. v. o. működött, ez a név később a Márfy-perben vált különösen ismertté. Az ÉME nemzetvédelmi osztálya, mely szintén titkos jelleggel működött, megemlíthető eredményekkel járult a nyugat-magyarországi mozgalomhoz.

⁴²¹ Ökrös Ferenc detektívfelügyelő ebben az időben valóban a magyar államrendőrség budapesti főkapitányságán dolgozott a politikai nyomozó főcsoport egyik baloldallelenez csoportjának vezetőjeként. Mivel maga is szélsőjobboldali hajlamú és illetőségű volt, többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének is tagja, és leginkább csak a baloldali szervezkedések elleni fellépésével tűnt ki, a konszolidáció idején később mellőzötté vált. Vö. VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon*, 77.

25.

HU-BFL-VI-15-c-205/1945

**A MAGYAR ÁLLAMRENDŐRSÉG BUDAPESTI
FŐKAPITÁNYSÁGÁNAK ÁLLAMRENDÉSZETI
OSZTÁLYA JELENTÉSE A KETTŐSKERESZT
VÉRSZÖVETSÉG FELOSZLATOTT EGYESÜLET
ADATAI TÁRGYÁBAN BUDAPEST FŐVÁROS
FŐPOLGÁRMESTERÉHEZ
BUDAPEST, 1945. DECEMBER 03.**

Tárgy: A „Kettőskereszt Vérszövetség” elnevezésű felosztatott egyesület adatai

ad 50/fk. állre. 1940. sz.

Ikt. biz. 205/1945. sz.

Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának Államrendészeti Osztálya

Budapest

Múlt hó 6-án kelt átiratára válaszolva közlöm az alábbiakat:

A Kettőskereszt Vérszövetség a múlt világháborút követő ellenforradalmi időkben alakult Siménfalvy tábornok vezetése mellett. A vidéki szervezetek élén Makay Imre tüzér ezredes állott. A Vérszövetség szoros kapcsolatban volt az Etelközi Szövetséggel, nagyrészt közös vezetés mellett is működtek. Célkitűzéseik is hasonlóak voltak: minden baloldali megmozdulás elfojtása.

Mint minden titkos szervezetben, úgy itt is a tagok szigorú fegyelem alatt állottak. Három fő részből álló fogadalmat kellett letenniük, amit ők irredenta eskünek neveztek. Az eskü három fokozatának be nem tartása büntetést vont maga után, súlyosabb esetekben „vérbírósaági” intézkedést, ami elvben halál is lehetett.

A Szövetség területi szempontból budapesti és vidéki főosztályokra oszlott. Minden főosztálynak vezérmegfigyelői, főmegfigyelői és megfigyelői voltak. Ezek havi jelentésekben számoltak be a körzetükben lejátszódó baloldali megmozdulásokról. Ha bárkiről bármilyen adatra volt szükség, úgy ezek a megfigyelők kötelesek voltak azokat azonnal beszerezni. A tagok politikai meggyőződése a jobboldali antiszemita és antibolsevista karakteren belül nem volt korlátozva. Így tagjai között Horthy-pártiakat, legitimistákat, fajvédőket és nemzetiszocialistákat is lehetett találni.

Céljuk nemcsak a baloldal figyelemmel kísérése volt, hanem a megbízható jobboldali elemek összetartása és felfegyverzése is. Fegyveres terrorkülönítményei leginkább a Nagy-Alföldön dolgoztak.

Antibolsevista célkitűzéseik révén meglehetősen politikai súlyuk volt, ez azonban a Bethlen-éra alatt kezdett eltűnni, mint ahogy az egész Vérszövetség jelentősége is a harmincas években, különösen egyéb korszerű jobboldali megmozdulások miatt, erősen csökkent. Leginkább az Etelközi Szövetség vette át a helyüket.

Horthy tagsága nem állapítható meg, de tudomása és hallgatólagos jóváhagyása mellett az egyesület működésével kapcsolatban kétségtelen. A vezetők közül meg kell említeni Than Károly bárót, Kárpáthi Kamilló tábornokot, vitéz Jánky Kocsárd tábornokot, ifj. Horthy Istvánt, Erdélyi Lóránt vármegyei főjegyzőt, Héjjas Ivánt, Szigetváry alezredest, Teleki Mihály és Teleki Béla grófokat,

Vass grófnét, dr. Petrányi Rezsőt, Teleki Tibor gróf képviselőt, Ernst Vilmos főjegyzőt, Ferentzy Kálmán isk.igazgatót, Hatvany Lajos bárót, Helle századost, vitéz Kemény János vm. főjegyzőt, Klebersberg Kunó volt minisztert, Prónay Pált, Prohászka Ottokárt, stb., stb.

Budapest, 1945. december 3.

[sajátkezű aláírás]

Dr. Balassa Erich

r. őrnagy

sajtóelőadó

[sajátkezű aláírás]

Szaberszky József

r. ezredes

a társadalmi alosztály vezetője

Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.

A TANULMÁNYBAN ÉS A FORRÁSOKBAN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA

Bánffy Miklós (1874–1950) gróf, erdélyi magyar író, politikus, külügyminiszter. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte. 1906-tól 1909-ig Kolozs vármegye és Kolozsvár főispánja. 1901-től szabadelvű programmal, 1910-től pártonkívüli programmal országgyűlési képviselő. Később csatlakozott a Nemzeti Munkapárthoz. 1913–18-ban az állami színházak intendánsa. A Kisfaludy Társaság tagja. 1921. április 14-étől 1922. december 19-éig a Bethlen-kormányban a külügyminiszteri tárcát töltötte be, de mellette végig kulturális tevékenységet is folytatott. 1926-ban visszaköltözött Erdélybe és vezető szerepet játszott az erdélyi magyar irodalomban. 1939-ben vezetője lett a Nemzeti Újjászületési Front keretében szervezett Magyar Népközségnek. 1940-ben behívott erdélyi felsőházi tag. Szerkesztette az Erdélyi Helikont, foglalkozott zenével, festészettel, színpadi rendezéssel, irodalommal, valamint Kisbán Miklós néven drámákat is írt. 1950-ben, börtönökétől megfosztva, szegényen, mellőzötten hunyt el Budapesten.

Berzeviczy Béla (1870–1922) katonatiszt, tábornok, a honvéd vezérkar főnöke. A bécsújhelyi Terézia Katonai Akadémián végzett, 1880-ban avatták hadnaggyá. Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregében csapatszolgálatot teljesítet, 1899-től a bécsi II. hadtest parancsnokságán beosztott vezérkari tiszt, 1906-tól a magyar

honvédség lovassági felügyelőjének vezérkari főnöke volt. Az I. világháború idején harctéri szolgálatot teljesített, több hadtest parancsnokaként szolgált. 1919-ben nyugállományba helyezték, de szolgálatra jelentkezett a Nemzeti Hadsereg síófoki Fővezér-ségénél. Horthy Miklós kinevezte a kaposvári katonai körlet parancsnokává. 1919-ben a Honvéd Vezérkar főnöke lett. Jelentős szerepe volt az első világháborúban összeomlott magyar hadsereg újjászervezésére tett kísérletekben, a Horthy-féle Nemzeti Hadsereg Magyar Királyi Honvédséggé történő átalakításában, illetve ezzel együtt az országszerte tevékenykedő irreguláris katonai alakulatok leszerelésében és / vagy regularizálásában.

Bethlen István (1874–1946) gróf, jogász, politikus, diplomata, miniszterelnök, a Horthy-korszak politikájának egyik kulcsfigurája. Már fiatalon Ferenc József egyik magyar bizalmasa volt. 1919 februárjában kezdeményezésére alakult meg az ellenforradalmi Nemzeti Egyesülés Pártja. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, ahol a szegedi kormány képviselőjeként az ellenforradalmi komité egyik vezetője lett. A Simonyi-Semadam-kormány lemondása után létrehozta az egységes kormányzópártot, de az új kormányt nem sikerült megalakítania. A Teleki-kormány bukása után, 1921. április 14-én miniszterelnök lett. Titkos politikai egyezséget kötött a szociáldemokrata párttal, majd miután a Kisgazda Párt felszámolására irányuló több kísérlete sikertelen maradt, híveivel együtt belépett a pártba, amelynek Nagyatádi Szabó István mellett az egyik vezetője lett. E pártból és a hozzá csatlakozott konzervatív pártokból létrehozta a Keresztény Kisgazda Földműves és Polgári Pártot (a korabeli köznyelvben: Egységes Párt), amely magva volt a későbbi kormánypártnak. 1922-ben szűkítette a

választójogot, a városok kivételével visszaállította a nyílt szavazás rendszerét. A népszövetségi kölcsön megszerzésével és a súlyos adóemelésekkel elősegítette az ország gazdasági konszolidációját, amit 1929-ig további nagy összegű külföldi kölcsönök felvételével tartott fenn. 1926-ban a személyét is érintő frankhamisítási botrány megingatta pozícióját. 1931-ben lemondott, de továbbra is jelentős szerepet játszott a magyar politikában, mint a kormányzó bizalmas barátja és tanácsadója. 1935-ben Gömbös Gyula miniszterelnökkel támadt ellentéte miatt kilépett az Egységes Pártból és ellenzékbe vonult. Az 1939-i választások után Horthy a felsőház örökös tagjává nevezte ki. 1943–44-ben egyik vezetője az angolszászok felé közeledő politikai áramlatnak, a sikertelen kiugrási kísérletnek. 1944 őszén a szovjetek letartóztatták, egy ideig házi őrizetben tartották, majd Moszkvába vitték, ahol 1946-ban egy rabkórházban hunyt el.

Budaváry László (1889–1962) néptanító, újságíró, radikális jobboldali politikus. Csáktornyan (1909–1910), Sárospatakon, Magyarokmájton és Ungváron dolgozott tanítóként tanító (1910–1913), a magyarosítás terén szerzett érdemeiért szolgálattételre a budapesti tanfelügyelőségre rendelték be, közben az I. világháborúban, mint póttartalékos szakaszvezető frontszolgálatot teljesített. A Tanácsköztársaság bukása után állásából elbocsátották. A két világháború között a magyarországi szélsőjobboldal egyik meghatározó, hírhedten antiszemita politikusa és politikai újságírója, aki elsősorban, a magyarországi zsidókérdéssel foglalkozott. 1920-ban nemzetgyűlési indítványt nyújtott be a zsidókérdés „intézményes” megoldására, amelynek lényege, hogy hogyan és miként lehet hatékonyan és gyorsan a zsidókat minden vagyonuktól megfosztani. Ő alkotta

meg továbbá a zsidók megrendszabályozására a hírhedten abszurd tíz pontot, amelyet törvénytervezetként is. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, 1920-1930 között alelnöke. Politikai pályafutását a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjában kezdte, később szakított velük és kezdeményezte a Magyar Nemzeti Párt megalakítását (a párt tagjai között voltak a hírhedt különítményparancsnokok, Prónay Pál és Héjjas Iván is). A párt Prónay Fasiszta Pártjából szerveződött, amely a Mussolini-féle pártstruktúrát igyekezett Magyarországon átvenni. A belügyminisztérium 1932-ben betiltotta a pártot. Az 1930-as évek végén a nyilas mozgalomhoz csatlakozott, azonban hamar annyira kiábrándult Szálasiból, hogy népszerű könyvet írt ellenük. A II. világháború után letartóztatták, a népbíróság 12 évi börtönre ítélte (HU-BFL-XXV-1-a-1945/778). 1962-ben hunyt el Budapesten.

Buday Dezső (1868–1932) mérnök, radikális jobboldali politikus. A József Műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett, ismereteit nyugat-európai (svájci, francia- és németországi) tanulmányútja során egészítette ki. A Tisza (1890–1910), majd a Duna szabályozási munkálatainál ármentesítő és belvízmérnök (1910-től), később a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. (BSZKRT) igazgatója. A Keresztény Nemzeti Egység Pártja, majd a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt programjával nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő 1922 és 1932 között. Az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik alapító tagja, az 1920-as években elnöke. A két világháború között a magyarországi antiszemita mozgalmak egyik vezetője, sajátos elképzelései szerint az antiszemitizmus erősödése lett volna szükséges a zsidóság teljes asszimilációjához. Mérnök-

ként elsősorban árvíz- és belvízvédelmi műtárgyak tervezésével foglalkozott. 1932-ben hunyt el Budapesten.

Csáky Károly (1873–1945) gróf, tábornok, honvédelmi miniszter. A Ludovika Akadémia elvégzése után 1894-ben vezérkari szolgálatba osztották be. 1907-től a honvéd központi lovasiskola tanára, 1910-től a honvédelmi minisztériumban szolgált, később a honvéd lovassági felügyelő vezérkari főnöke lett. 1914-ben egy lovas seregtest vezérkari főnöke volt az orosz harctéren, sebesülése után a honvédelmi minisztériumba osztották be, 1915-ben ezredes lett. 1917-ben Bukovinában harcolt, 1919-ben nyugdíjba ment, 1923. június 28-ától 1929. október 10-éig a Bethlen-kormányban honvédelmi miniszter. Sürgette az Antant Katonai Bizottság ellenőrzésének beszüntetését, fedezte a tiltott fegyvervásárlást és csempészt, egy szélsőjobboldali ausztriai katonai puccs előkészítése céljából részt vett az ausztriai Heimwehr finanszírozásában is. 1924-ben altábornagy, 1927-ben lovassági tábornok lett. 1925-től 1930-ig egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1945-ben hunyt el.

Csörgy Károly (1878–1928), született Uhlig Károly, katonatiszt, tábornok. 1901-ben végezte el a Ludovika Akadémiát. 1906-1912 között a Honvédelmi Minisztériumban teljesített szolgálatot. Részt vett az I. világháborúban, 1912-től százados kapitány volt, a világháborút végigharcolta. A Tanácsköztársaság alatt vezérkari tisztként szolgált, 1919 szeptemberétől 1922-ig a budapesti honvéd karhatalom vezérkari főnöke volt. Egyes források szerint a Kettős-kereszt Vérszövetség nevű titkos katonai alakulat egyik vezetője volt. 1922 és 1924 között a Ludovika Akadémián harcászatot és

hadseregszervezést tanított. 1922-ben vitézi címet kapott, ekkor a nevét édesanyja, Csörgey Mária vezetéknévére magyarosította. Tábornokká való kinevezése után, 1927-től haláláig a várpalotai és hajmáskéri honvéd gyakorlótábor parancsnoka volt. 1928-ban több társával együtt egy balesetben vesztette életét a Várpalota közepén lévő honvédségi lőtérén, amikor egy titokban kifejlesztett légvédelmi ágyú lögyakorlat során felrobbant.

Daruváry Géza (1866–1934) diplomata, politikus, miniszter. Jogi tanulmányai után a budapesti törvényszéknél kezdte pályafutását, majd az igazságügyminisztériumba került. 1894-től külügyi szolgálatba lépett, konzul volt több külföldi államban. 1905-ben, mint udvari tanácsos, Ferenc József kabinetirodájába került, ahol 1910-ben a miniszteri osztály vezetője lett. IV. Károly trónra lépésekor nyugalomba vonult, az ellenforradalmi rendszer első éveiben azonban ismét hivatalt vállalt. A Bethlen-kormányban 1922. június 16-ától 1923. június 11-éig igazságügy, részben ezzel párhuzamosan 1922. december 19-étől 1924. október 7-éig külügyminiszter. Minisztersége idején zajlottak le az Szovjetunióval a kereskedelmi és diplomáciai kapcsolatok felvételére irányuló, végül is eredmény nélkül maradt tárgyalások. 1934-ben hunyt el.

Drozdy Győző (1885–1970) kisgazdapárti politikus, országgyűlési képviselő. Esztergomban tanítóképzőt, Budapesten gyógypedagógiai szaktanfolyamot végzett. Részt vett a Függetlenségi Kisgazda Párt megalakításában (1920. október), ennek listáján a kiskomáromi kerület nemzetgyűlési képviselője lett (1922–26). A nemzetgyűlésben számos alkalommal felszólalt az antiszemizmus és a radikális jobboldali szervezetek által elkövetett bűncselekmények

ellen. 1926-ban kivándorolt az Egyesült Államokba, Chicagóban megszervezte az Amerikai Magyar Revíziós Ligát. 1932-ben tért haza, a Nemzeti Egység Pártja programjával ismét országgyűlési képviselő lett (1935–39). Liberális politikus, az angolszász orientáció híve volt, átlépett az FKgP-be (1939). 1945 után újra bekapcsolódott a politikai életbe. 1945 tavaszán – rövid ideig – a budapesti I. kerületi. Nemzeti Bizottság elnöke volt, 1945. november 4-én az FKgP listáján mandátumot szerzett. 1946. március 12-én a munkaspártok nyomására 19 jobboldali politikussal együtt kizárták az FKgP-ből, de mandátumát 1947 nyaráig megtartotta. Egyik alapítója volt a Sulyok Dezső vezette Szabadság Pártnak. 1947 nyarán visszavonult a politikától, 1947-től 1950-ig Baracsán élt. 1951-től 1953-ig a budapesti vásárcsarnokban, mint betanított segédmunkás, 1953-tól 1954-ig az Autokernél mint könyvelő dolgozott, később különböző alkalmi munkákból tartotta fenn magát. 1965-től politikai munkássága elismerésül kivételes nyugdíj ellátásban részesült. A hatvanas évek végén az MTA Történettudományi Intézetének felkérésére megírta emlékiratait, mely több kiadásban megjelent. Vö. DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007.

Eckhardt Tibor (1888–1972) politikus, ügyvéd, országgyűlési képviselő. Berlinben, Párizsban és a Budapesti Tudományegyetemen tanult, 1908-ban államtudományi doktorátust szerzett. Pályáját vármegyei tiszttviselőként kezdte, 1918-ban Torda–Aranyos vármegyében főszolgabíró s az önkéntes karhatalom parancsnoka. 1919–20-ban az aradi, majd a szegedi ellenforradalmi kormány miniszterelnökségének sajtóügyeit irányította. 1922-ben a Keresz-

tény Kisgazdapárt listáján nemzetgyűlési képviselő lett. 1923-ban az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik alapítója és elnöke volt, a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt egyik vezetője, 1928-tól a Magyar Revíziós Liga ügyvezető alelnöke. Az 1926. évi választásokon kisebbségben maradt. 1930-tól a Független Kisgazdapárt tagja, Gaál Gaszton halála után a párt elnöke (1932–1940). 1931-től Miskolc, 1933-tól Mezőcsát országgyűlési képviselője. 1934-35-ben Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején, mint Magyarország népszövetségi főmegbízottja eredményesen képviselte a magyar érdekeket a Sándor jugoszláv király meggyilkolása miatt keletkezett feszült helyzetben. 1936-tól titkos tanácsos; országgyűlési képviselő (1935–39; 1939–41). 1940-ben lemondott a FKgP elnökségéről. 1935 után ellenezte a német orientációt, az angolszász irányzat híve volt. A kormányzó és Teleki Pál miniszterelnök megbízásából 1940 nyarán az USA-ba ment, hogy ott kapcsolatokat építsen ki, ahonnet soha nem tért vissza. Előadó lett a georgetowni egyetemen. 1945 után a szovjetellenes és antikomunista emigráció egyik vezéralakja, a Magyar Nemzeti Tanács egyik megszervezője és végrehajtó bizottsági tagja lett. Pályájáról, főként az emigrációban töltött éveiről lásd bővebben: KÁDÁR LYNN Katalin, *Eckhardt Tibor amerikai évei, 1941–1972*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006.

Endre László (1895–1946) katonatiszt, különítményparancsnok, az ÉME és a MOVE vezetőségi tagja, 1923-tól Gödöllő főszolgabírója, majd 1944-ben a Sztójay-kormány belügyi államtitkára, a magyarországi holokauszt aktív részese és egyik irányítója. A népbíróság 1946-ban halálra ítélte, majd kivégezték. Pályájáról részletesebben lásd: VÁGI Zoltán, *Endre László. Fajvédelem és*

antiszemitizmus a közigazgatási gyakorlatban 1919–1944, in *Tanulmányok a Holokausztról II.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2002, 81–154.

Georg Escherich (1870–1941) német radikális jobboldali politikus, katonatiszt, paramilitáris vezető, polgári foglalkozására nézve erdőmérnök. Sokáig a Bajor Néppárt képviselője, majd 1919-ben a rövid életű Bajor Tanácsköztársaságot leverő egyik jobboldali milícia parancsnoka. Paramilitáris vezetőként a szélsőjobboldali, antiszemita ORGESCH (=Organisation Escherich) milícia alapítója, akit szoros szálak fűztek az osztrák nacionalista Heimwehr-milíciákhoz és a hasonló magyar paramilitáris társaságokhoz, így a Kettőskereszt Vérszövetséghez is. Az ORGESCH-t az antant-hatalmak nyomására 1921-ben lefegyverezték, de Escherich tovább próbálkozott hasonló organizációk szervezésével. 1928-ban megalapította a bajor Heimatschutz nevű félkatonai formációt, de az 1933-as nemzetiszocialista hatalomátvétel után háttérbe szorították, milíciája nagy része pedig beolvadt az SA-ba. 1941-ben hunyt el.

Fábián Béla (1889–1966) ügyvéd, politikus, publicista. Tanulmányait a bécsi és budapesti egyetemen végezte. Ügyvédjelöltként Vázsonyi Vilmos titkára volt. 1915-ben bevonult katonának, de hamarosan hadifogságba esett. A Tanácsköztársaság idején antikommunista magatartása miatt letartóztatták. 1920–22-ben a budapesti törvényhatósági bizottság tagja. Nagy szerepet játszott a Nemzeti Demokrata Pártban. 1922-től 1939-ig képviselő a Nemzeti Demokrata Párt, illetve az Egyesült Szabadelvű és Demokrata Ellenzék programjával. 1920-tól önálló ügyvéd, emellett publicisztikai és irodalmi tevékenységet is kifejtett. Műveiben szélsőségesen

keveredtek a polgári demokrata és liberális nézetek az éles kommunista- és szovjetellenességgel. A parlamentben számos alkalommal felszólalt a szélsőjobboldali mozgalmak tevékenysége és az antiszemitizmus ellen. 1934-ben fellépett a Szovjetunió diplomáciai elismerése ellen. A német megszállás idején letartóztatták és koncentrációs táborba hurcolták. Nem tért vissza Magyarországra, az USA-ban telepedett le, ahol a jobboldali magyar emigráció egyik vezéralakja lett. 1966-ban hunyt el.

Feilitzsch Berthold (1867–1949) osztrák származású magyar báró, földbirtokos, jogász, legitimista politikus. Pozsonyban szerzett államtudományi doktorátust, ezután Torontál vármegye alispáni hivatalának közigazgatási gyakornoka, majd jegyzője, később pedig főjegyzője lett. 1897-ben Szabolcs vármegye főispánja lett, 1906-ban a Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság ítéldbírájának nevezték ki. 1912-ben felvételt nyert a Jeruzsálemi Szent János Lovagrendbe, más néven Johannita Lovagrendbe, idővel annak egyik magyarországi vezetője, kommandátora lett. 1920-ban egészségügyi okokból nyugdíjazták a közszolgálatból, de 1927-ben visszatért a politikához, Bihar, majd Békés vármegye főispánja lett. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az Ébredő Magyarok Egyesületét, a Magyar Országos Véderő Egyletet és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége elnöke volt. A két világháború közti Magyarország egyik befolyásos és köztiszteletben álló jobboldali személyisége volt, vezető szerepet töltött be számos irredenta titkos társaságban, többek között az Etelközi Szövetségben, illetve egyes források szerint annak katonai szárnyában, a Kettőskereszt Vérszövetségben is. A második világháború éveiben a szélsőjobbra

tolódás jellemezte, és az Etelközi Szövetség befolyásos vezetőjeként a nyilasokkal is kereste a kapcsolatot, az 1944. októberi nyilas puccs után pedig a nyilas törvényhozó testület felsőháza, a Felsőházi Tagok Nemzeti Szövetsége elnöke lett. A világháború után aktívan részt vett a jobboldali magyar emigráció tevékenységében. 1949-ben, Németországban hunyt el. Életéről bővebben lásd: ARDAY Géza, *Elvűség és jellem. Első kommandátorunk, Feilitzsch Berthold pályaképe*, in uő, *A Johannita Rend Magyar Tagozatának arcképei. Hálakötet 90 esztendőért*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2014, 39–43.

Francia Kiss Mihály (1887–1957) katona, különítményparancsnok, a fehérterror hírhedt résztvevője. Az I. világháborúban tiszt-helyettesként szolgált. A Tanácsköztársaság idején a Kecskemét környéki szentkirályi ellenforradalmi Fehér Gárda egyik szervezője, összekötő saját ellenforradalmi csoportja és a Szegeden szervezkedő Prónay-különítmény között. A Tanácsköztársaság bukása után Héjjas Iván különítményének tagja, a fehérterror egyik irányítója. Prónay Pálhoz és Héjjas Ivánhoz hasonlóan nevéhez számos kegyetlen, önkényes politikai gyilkosság fűződik. Tevékenyen részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben is, mint a gerillahadviselés specialistája. A különítményesekre vonatkozó 1921. november 3-i közkegyelem miatt a Horthy-korszak során nem ítélték el semmilyen atrocitásért, melyben részt vett. 1945 után Kovács József álnéven élt Magyarországon, az orgoványi pusztákon bujdosott. 1947. május 13-án és 1948. július 28-án távollétében háborús és egyéb bűncselekmények miatt halálra ítélték. 1956-ban, a forradalom kitörése után saját nevén jelentkezett a rendőrségen, perének újrafelvételét kérte. 1957. március 8-án előzetes letartóztatásba

helyezték egy razziát követően, amikor elfogták. Előbb 1957. június 13-án, majd 1957. augusztus 9-én emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése, valamint más bűntettek elkövetése miatt egyaránt halálra ítélték. 1957. augusztus 13-án kivégezték Budapesten.

Friedrich István (1883–1958) legitimista politikus, miniszterelnök, mérnök, gépgyáros. A budapesti és charlottenburgi műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett, majd a budapesti és a berlini egyetemen jogot hallgatott. 1908-ban gépjavító műhelyt, majd Mátyásföldön vas- és gépgyárat alapított. 1918-ban a Károlyi-kormányban hadügyi államtitkár volt. A Tanácsköztársaság idején, mint az egyik ellenforradalmi csoport vezetőjét letartóztatták, de megszökött. A Fehér Ház nevű ellenforradalmi szervezet tagjaként 1919. aug. 6-án részt vett a Peidl-kormányt eltávolító puccsban. Habsburg József főherceg megbízása alapján rövid ideig 1919. augusztus 7-étől november 25-ig (vitatható legitimitással rendelkező) miniszterelnök, majd 1920. március 15-ig hadügyminiszter. 1920 áprilisában kilépett a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjából és külön pártot alapított, amely 1922-ben egyesült ifjabb Andrássy Gyula csoportjával és felvette a Szövetkezett Keresztény Ellenzék nevet. Az 1920-as évek elején megalapította a Szittyák Tábora elnevezésű szélsőjobboldali szervezetet. Tisza István gyilkosainak perében vád alá helyezték, de a bíróság felmentette. 1921-ben részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben. 1922-ben az újjáalakult, erősen ellenzéki Keresztény Nemzeti Párt (Andrássy–Friedrich párt) budapesti déli listájának vezetőjeként, 1926-ban a Keresztény Gazdasági Párt színeiben, 1928-ban a budapesti déli kerület egyéni képviselőjeként nyert képviselői mandátumot, 1931-ben és 1935-

ben a budapesti északi választókerület egyéni képviselője lett. 1938-ban már nem szerzett mandátumot, kikerült a politika élvonalából. 1951-ben mint politikus már elfeledettnek számított, de júliusban mégis letartóztatták Grósz József koncepció perének kapcsán, majd augusztusban a budapesti Fővárosi Bíróság a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezésének és vezetésének hamis vádjával 15 évi börtönbüntetésre ítélte. A váci börtönben hunyt el 1958-ban.

Gömbös Gyula (1886–1936) katonatiszt, politikus, Magyarország honvédelmi minisztere, majd miniszterelnöke. Hivatásos katonatiszt volt, az I. világháború végéig vezérkari századosi rangot ért el. Az 1918. okt.-i forradalom után a honvédelmi minisztériumban teljesített szolgálatot, majd Zágrábban katonai attasé, 1918 végétől a honvédelmi minisztériumban a hadművelleti osztály balkáni csoportját vezette. Politikai pályafutását 1919-ben kezdte, amikor a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) elnökévé választották. Vezetőségi tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Bécsben részt vett az ellenforradalmi komité szervezésében, a Tanácsköztársaság idején a szegedi ellenforradalmi kormány hadügyi államtitkára, 1919 júliusától Bécsben a szegedi kormány meghatalmazottja. Horthy bizalmas híve, 1920-ban Törökszentmiklóson kigazdapárti programmal mandátumot szerzett. Nagy szerepe volt az 1921. szeptember-októberében részt vett a nyugat-magyarországi felkelés szervezésében és az 1921. október királypuccs letörésében. 1922 januárjában csatlakozott a Bethlen–Nagyatádi-féle Egységes Párthoz és irányította az 1922. évi választási harcot. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az ÉMÉ-t, a MOVÉ-t és a Területvédő Ligát összefogó

Társadalmi Egyesületek Szövetsége alelnöke, így a nacionalista mozgalmak egyik irányítója volt. 1923 nyarán kilépett a kormánypártból és megalakította a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot. 1928-ban megegyezett Bethlen Istvánnal, visszatért az Egységes Pártba és hadügyi államtitkár lett. 1929. október 10-étől a Bethlen- és a Károlyi-kormányban honvédelmi miniszter. 1932. október 1-étől a nagybirtokosok és a jobboldali katonai körök támogatásával miniszterelnök. Meghirdette 95 pontból álló programját, törvényt hozatott a kormányzói jogkör kiterjesztéséről, átszervezte a kormánypártot (Nemzeti Egység Pártja), intézkedéseket léptetett életbe a totális fasizmus kiépítésére, a nagybirtok megsegítése érdekében (hitbizományi reform, törlesztések részleteinek elhalasztása, telepítési törvény), kísérletezett a szakszervezetek felszámolásával, a munkásosztály fasiszta jellegű szervezetekbe való bevonásával (Nemzeti Munkaközpont). Folytatta a fasiszta Olaszországgal és Németországgal való szoros együttműködés kiépítését. 1933 júniusában a kormányfők közül elsőnek kereste fel Hitlert. 1934-ben szerződést kötött Olaszországgal és Ausztriával (római hármas paktum), majd Németországgal is, és elkötelezte magát a németek agressziós politikája mellett. Az 1934 októberében Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter ellen elkövetett marseille-i merénylet Magyarországon való előkészítése miatt súlyos külpolitikai bonyodalom keletkezett, melyet csak Olaszország támogatásával tudott leküzdeni. 1935 márciusában szembekerült a kormánypárt konzervatívabb Bethlen-csoportjával, de felülkerekedett. Átalakította kormányát, majd kormányzói kézirattal feloszlatta a nemzetgyűlést. Az általa irányított 1935. évi választásokat a minden addiginál erősebb kormányterror jellemezte. A választások után régi szegedi különítményes

tisztársait fontos politikai és katonai pozíciókba helyezte. 1936-ban, vesebetegségben hunyt el. Életéről az egyik legfrissebb monográfia: VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.; valamint ennek jelentősen bővített változata: VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

Görgey György (1882–?) ezredes, később tábornok. 1919-ben az ellenforradalmi Nemzeti Hadsereg egyik tisztí különítményének parancsnoka, az úgynevezett szegedi kapitányok egyike. Horthy Miklós bizalmas katonatársaként 1920 és 1927 között a kormányzói testőrség parancsnoka, majd a Magyar Királyi Honvédség méneskari felügyelője.

Gratz Gusztáv (1875–1946), magyar politikus, gazdasági szakember, történész. 1917-ben Magyarország külügyminisztere, a Tanácsköztársaság alatt a Bécsben székelő antikommunista magyar emigráció, az Antibolsevista Comité tagja volt. Az ellenforradalmi rendszer hatalomra kerülése után 1919 novemberétől 1921 januárjáig bécsi magyar nagykövet volt. 1921 januárjától áprilisáig külügyminiszter volt Teleki Pál első kormányában, ezt követően IV. Károly király az uralkodó magyar trónra való visszatérését előkészítő magyarországi megbízottja volt. Legitimista elkötelezettsége miatt a két királypuccs és IV. Károly trónfosztása után politikailag háttérbe szorult, 1926-tól visszatérhetett a politikai életbe, újra országgyűlési képviselő lett. 1946-ban hunyt el Budapesten.

Habsburg-Lotharingiai Albrecht vagy Albert (1897–1955) magyar királyi herceg, földbirtokos, politikus. 1926-ban a frankhamisítási per egyik vádlottja, 1927-től a magyar országgyűlés felsőházának tagja. 1930-ban rangon aluli házasságot kötött, ezért a Habsburg család hagyományai szerint utódait már nem illette meg a főhercegi cím. Hitler 1933-as hatalomra kerülése után a szélső-jobboldal aktív politikusa lett, egyike a vállaltan nácibarát magyar politikusoknak. Baráti kapcsolatok fűzték a Harmadik Birodalom elitjéhez, különösen Heinrich Himmler SS-vezetőhöz, a világháború alatt az SS és a Gestapo társadalmi kapcsolataként működött, a háború vége felé pedig már aspirált a magyar kormányzói címre is. 1945-ben a Vörös Hadsereg elől Ausztriába, majd Argentínába menekült, ahol emigrációban hunyt el 1955-ben.

Hatvany Lajos (1880–1961) eredetileg Deutsch, majd Hatvany-Deutsch, végül Hatvany Lajos, báró, író, irodalomtörténész, újságíró, lapkiadó, mecénás. Gazdag gyártulajdonos családban nőtt fel, családja előszeretettel támogatta a kultúrát. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1905-ben bölcsészdoktori diplomát szerzett. 1908-ban Ignótussal és Fenyő Miksával megalapították a Nyugat című folyóiratot, mely a 20. század első harmadában a legnagyobb hatású irodalmi lap volt. 1911-ben Osvát Ernővel való személyes összetűzése miatt megvált a Nyugattól, és több évre Berlinbe költözött. 1917-ben tért vissza Magyarországra, ekkortól a Pesti Napló, majd az Esztendő című lapok szerkesztője volt. Az 1918-19-es polgári forradalom alatt a Magyar Nemzeti Tanács tagja és a Vörösmarty Akadémia egyik alapítója volt. A tanácsköztársaság végén Bécsbe emigrált, majd Berlinben és Párizsban élt. 1927-ben költözött vissza Magyarországra, ekkor a Horthy-

rendszer bíráló írásai miatt bíróság elé állították és másfél év börtönre ítélték, de külföldi nyomásra végül kegyelmet kapott. 1938-ban újra emigrált, előbb Párizsban, majd Oxfordban élt. 1947-ben tért újra haza Magyarországra. A budapesti egyetem bölcsészettudományi karán tanított, 1959-ben Kossuth-díjjal tüntették ki. 1960-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. 1960-ban, 80 éves korában hunyt el Budapesten.

Héjjas Iván (1890–1950) földbirtokos, az első világháborúban katonatiszt, az Osztrák–Magyar Légió vadászpilótája, majd a fehérterror idején különítményparancsnok, akinek nevéhez Prónay Pál századossal együtt számos önbíráskodás és politikai gyilkosság fűződik. Egyik alapítója és vezetője az Ébredő Magyarok Egyesületének; a két világháború közti Magyarország egyik meghatározó katonai múlttal rendelkező szélsőjobboldali politikusa, ugyancsak Prónay Pállal együtt egyik értelmi szerzője és irányítója az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésnek is. Az 1920-as években alkut kötött a Bethlen-kormánnyal és konszolidálódott, irreguláris katonai tevékenységét látszólag abbahagyta. 1927–1931 között a kun-szentmiklósi választókerület parlamenti képviselője, később különböző magas pozíciókat töltött be a Kereskedelmi- és Közlekedésügyi Minisztériumban. 1944 végén a szovjetek elől Spanyolországba menekült, 1947-ben a népbíróság távollétében halálra ítélte. 1950-ben, emigrációban, a spanyolországi Vigóban hunyt el.

Hetényi Imre (1871–1946) orvos, jogász, rendőrtiszt, budapesti rendőrfőkapitány-helyettes. 1914-ben mint detektívfelügyelő belépett a budapesti rendőrség kötelékébe, 1918-ban tanácsos, 1920-ban főtanácsos, 1922 után főkapitány-helyettes lett. 1932 márciusá-

ban a politikai rendészeti osztály vezetésével bízták meg. A Magyar Államrendőrség titkosszolgálati részlegeinek vezetőjeként kiterjedt besúgóhálózatot működtetett a magyar állam szervein belül, jelentős politikai befolyással rendelkezett. 1938-ban nyugdíjba vonult, 1946-ban hunyt el. Rendőri működését megírta emlékirataiban: HETÉNYI IMRE, *Amikor a rend őre voltam*, Budapest, Pantheon Kiadás, 1941.

Hir György (1880–1926) földbirtokos, honvéd altiszt, különítményparancsnok. Az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik vezetőségi tagja, az Etelközi Szövetség tagja. Aktív résztvevője volt a frankhamisításnak. 1920-ban kispap, 1922-ben egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1926-ban hunyt el gyanús körülmények között, nem kizárható, hogy a frankhamisítási ügyről ellenzéki politikusoknak adott leleplező nyilatkozatai miatt gyilkolták meg.

Homlok Sándor (1892–1963) született Holmok, katonatiszt, ezredes, később vezérőrnagy. Az I. világháborúban a 70. honvéd gyaloghadosztály vezérkari főnöke volt, majd a Kormányzó Katonai Irodájánál, illetve a Honvéd Vezérkarnál töltött be különböző pozíciókat. 1927 és 1934 között Párizsban volt katonai attasé, 1935 és 1945 között a Honvéd Vezérkar 5., sajtó- és propagandaosztályát vezette, mely a valóságban a szomszédos államok területén végrehajtott szabotázs- és diverzánsakciók kivitelezésével is foglalkozott. 1940-től újra katonai attaséi szolgálatot teljesített különböző államokban, többek között Németországban, Svédországban, Finnországban és Svájcban. 1945-ben nyugállományba helyezték. Amerikai emigrációban hunyt el 1963-ban. Pályájáról lásd: SZAKÁLY Sándor, *A 2. vkf. osztály, Tanulmányok a magyar*

katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéről, 1918–1945, Budapest, Magyar Napló Kiadó–Veritas Történetkutató Intézet, 2015, 158–159.

Horthy Miklós (1868–1957) katonatiszt, politikus, régens kormányzóként 1920 és 1944 között Magyarország államfője. 1883-ban végezte el a Fiumei Haditengerészeti Akadémiát. 1892 és 1894 között föld körüli úton vett részt a SAIDA nevű korvett fedélzetén. 1909 és 1914 között I. Ferenc József császár egyik szárnysegédje és bizalmasa volt, ekkoriban szerezte első politikusi tapasztalatait. Az első világháborúban a NOVARA gyorscirkáló parancsnokaként szolgált, ekkor aratott katonai győzelmei tették ismertté a nevét, IV. Károly 1918. február 28-án kinevezte az osztrák–magyar hadiflotta parancsnokává. Az első világháború elvesztése után Horthynak kellett végrehajtania az osztrák–magyar hadiflotta leszerelését, illetve a hajók Szerbiának történő átadását. A háború után rövid ideig családja kenderesi birtokán gazdálkodott, majd 1919-ben a Károlyi Gyula gróf vezette szegedi ellenkormány felkérte a hadügyminiszteri tisztség elvállalására, mint a felbomlott monarchia egykori hadseregének legmagasabb rangú magyar nemzetiségű tisztjét, aki sem az őszirózsás forradalomban, sem a tanácsköztársaságban nem vállalt szerepet. Megszervezte az úgynevezett Nemzeti Hadsereget, majd annak fővezéréként részben függetlenítette magát a szegedi ellenforradalmi kormánytól, és az ország egyetlen használható fegyveres ereje felett rendelkezett. Egy ideig kacérkodott a katonai diktatúra bevezetésének gondolatával, de polgári politikusok és az antant képviselőinek nyomására elvetette ennek lehetőségét. Egyes források szerint jelentős felelősség terheli a tanácsköztársaság utáni jobboldali megtorlás-

sorozatban, a több száz ember életét követelő fehérterrorban. Az antant is egyre inkább Horthyval tárgyalt, mint a magyar államhatalom tényleges képviselőjével, ily módon pedig egyre esélyesebbnek látszott az államfői pozícióra is. 1919. november 16-án csapatai élén bevonult Budapestre, az országgyűlés pedig 1920. március 1-jén választotta Magyarország kormányzójává, ezáltal a királyt helyettesítő ideiglenes államfő és a fegyveres erők főparancsnoka lett. 1921-ben kétszer hiúsította meg IV. Károly visszatérési kísérleteit, majd megindulhatott a Bethlen István miniszterelnök nevével fémjelzett konszolidáció tízéves időszaka. Az 1929-es gazdasági világválságnak jelentős szerepe volt az ország jobbra tolódásában, közvetve ez vezetett Gömbös Gyula miniszterelnöki kinevezése is. Horthy mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali mozgalmakkal szemben állt, az 1930-as években mindenféle radikalizmust igyekezett háttérbe szorítani. Államfőként az 1930-as években aktivitás, később az ország Németország agressziós politikája melletti elköteleződése idején egyre inkább a passzivitás jellemezte, bár a revizionista törekvéseket végig élénken támogatta. 1942-től igyekezett csökkenteni az ország háborús részvételét, 1944 októberében hozzá hű, mérsékelt politikai körök közreműködésével megkísérelt kiugrani a második világháborúból, ám részben a németbarát főtisztek hadseregen belüli túlsúlyának köszönhetően ez nem sikerülhetett. Horthyt mindenképpen közvetett felelősség terheli a magyarországi holokausztért, bár 1944-ben arra még volt ereje, hogy a budapesti zsidóság deportálását leállítsa. Magyarország német megszállása után, 1944. október 16-án kényszer hatására lemondott, kényszerűen átadta a hatalmat a Szálasi Ferenc vezette németbarát nyilas kormánynak, és a németek őrizetébe került. A nürnbergi perben tanúként hallgatták

ki, részben idős korára tekintettel vádat nem emeltek ellene. 1948-tól családjával portugáliai emigrációban élt családjával, ahonnet élénk kapcsolatot tartott az emigráns magyar politika is és katonai körökkel. 1957-ben hunyt el. Terjedelmes emlékiratot hagyott hátra, melyben saját politikusi szerepét pozitívan értékeli: HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

Rudolf Kanzler (1873–1956) német nacionalista politikus, paramilitáris vezető. 1905 és 1918 között a bajor tartományi törvényhozás (Landtag) képviselője. A bajor szocialista forradalom leverésére jobboldali nacionalista milíciát szervezett (Bürgerwehr), és a korai német Freikorps-mozgalmak egyik vezetőjévé vált. Szoros kapcsolatok fűzték Georg Escherich paramilitáris vezetőhöz, akinek milíciája (ORGESCH = Organisation Escherich) mintájára végül megalakította a saját radikális jobboldali, félkatonai szervezetét (ORKA = Organisation Kanzler). Szoros kapcsolatok fűzték az osztrák Heimwehr-milíciákhoz és a hasonló, magyar radikális jobboldali szervezetekhez (Ébredő Magyarok Egyesülete, Kettőskereszt Vérszövetség). Alapvetően monarchista nézeteket vallott, ezért az 1933-as nemzetiszocialista hatalomátvétel után háttérbe szorult, egy időre be is börtönözték. 1956-ban hunyt el.

Kánya Kálmán (1869–1945) diplomata, politikus, külügyminiszter. Diplomáciai pályafutását Konstantinápolyban kezdte, mint al-konzul, 1904-ben konzullá nevezték ki, 1905-től a közös külügyminisztériumban teljesített szolgálatot. 1913-ban a Monarchia mexikói követe, meghatalmazott miniszter. 1920-tól 1925-ig a külügyminiszter állandó helyettese. 1925-ben berlini követ lett, majd 1933. február 4-től 1938. november 28-áig külügyminiszter a

Gömbös-, Darányi- és Imrédy-kormányokban. Az ő külügyminisztorsége alatt ment végbe Magyarország csatlakozása a Berlin–Róma-tengelyhez a revizionista politikai törekvések jegyében. Ezen belül az Olaszországgal való fokozott együttműködéssel igyekezett ellensúlyozni Németország egyre növekvő hegemóniáját, de megkísérelt a lehetőségekhez képest jó kapcsolatokat fenntartani a nyugati hatalmakkal, illetve a kisantant felé is tett közeledő lépéseket. 1938 augusztusában Horthy és Imrédy németországi látogatása napjaiban Bledben megegyezett a kisantant államokkal Magyarország fegyverkezési egyenjogúsága elismerésének kérdésében, amivel legalizálni kívánta a magyar háborús készülődést. 1938. szeptember 20-án Imrédy miniszterelnökkel Berchtesgadenbe repült és felkérte Hitlert a magyar területi igények támogatására. 1938 októberében vezetője volt a komáromi magyar–csehszlovák tárgyalásokon részt vevő delegációnak. Miután az 1938. november 21-ei német olasz demars miatt Kárpát-Ukrajna tervezett megrohanásától az Imrédy-kormánynak el kellett állnia, lemondott a külügyminiszterségről. 1935. október 4-én Horthy örökös felsőházi taggá nevezte ki. A II. világháború idején a Bethlen–Kállay vezette politikai csoporthoz tartozott. 1945-ben hunyt el. Pályájáról lásd bővebben: TÓTH Imre, *Egy polgári arisztokrata. Kánya Kálmán (1869–1945)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

Kárpáthy Kamilló (1876–1952) katonatiszt, tábornok, felsőházi képviselő. Kassán és Pécsen járt gimnáziumba, majd a bécsújhelyi katonai akadémiát és a bécsi hadiakadémiát végezte el. 1914-ben a 37. honvéd gyaloghadosztály vezérkari főnökeként vonult be a háborúba. 1915-ben a galíciai fronton szolgált alezredesként, majd 1917-ben ezredessé léptették, elő és kinevezték a 306. gyalogezred

parancsnokává. 1918-ban a Honvédelmi Minisztérium I. osztályának főnöke lett. Október 31-én, Budapesten a forradalom foglya lett. 1919-ben szolgálati nyugállományba vonult. 1920-ban visszahelyezték katonai tényleges állományba, 1921-ben a budapesti 1. honvéd gyalogezred parancsnoka lett. 1922-ben vitézzé avatták és tábornokká léptették elő. Egyes források szerint a Kettőskereszt Vészövetség katonai titkos társaság vezetőségi tagja volt. 1923–1926 között a Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémia parancsnoka volt. 1925. májusától altábornagyi rendfokozatban az 1. honvéd vegyesdandár parancsnoka lett. 1930-ban gyalogsági tábornokká léptették elő, és öt éven keresztül a Magyar Királyi Honvédség vezérkari főnöke. 1935-ben vonult végleg nyugállományba. Az 1938-as eucharisztikus világkongresszus egyik főbizottságának elnöke volt. 1941-től nyugállományú vezérezredes és magyar királyi titkos tanácsos, 1942–1944 között felsőházi tag volt. A háború után, 1950-ben kitelepítették Beszenszegré, itt hunyt el 1952-ben.

Klebensberg Kunó (1875–1932) gróf, miniszter, az MTA tagja. Budapesten, Berlinben, Münchenben és Párizsban végezte tanulmányait. A miniszterelnökségen fogalmazó, majd osztálytanácsos, 1910-től közigazgatási bíró, 1914-től vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár. Az I. világháború idején a Nemzeti Munkapárt egyik országos szervezője. 1917-től a Hadigondozó Hivatal elnöke, majd a miniszterelnökség politikai államtitkára és Kolozsvár országgyűlési képviselője. 1919 februárjában Bethlen István gróffal együtt megszervezte a Nemzeti Egyesülés Pártját. Az 1920-ig egyesült keresztény párti, az 1922-től egységes párti képviselő. 1921. december 3-ától 1922. június 16-áig belügyminiszter, 1922. június 16-ától 1931. augusztus 24-éig vallás-

és közoktatásügyi miniszter, időközben 1930-ban népjóléti és munkaügyi miniszter is a Bethlen-kormányban. A Magyar Történelmi Társulat és több társadalmi és tudományos egyesület elnöke volt. Minisztersége idején kiépítették a tanyasi iskolák hálózatát, megreformálták a polgári iskolát és leányközépiskolát, lerakták a szegedi egyetem alapjait és felállították a bécsi, berlini és római magyar intézeteket. Pályájáról bővebben lásd: UJVÁRY Gábor, *„Egy európai formátumú államférfi”. Klebelsberg Kuno (1875-1932)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2014.

Kozma Miklós (1884–1941), katonatiszt, politikus. A Ludovika Akadémia elvégzése után huszár hadnagyként szolgált, emellett jogot is tanult. 1919-ben Szegeden a Nemzeti Hadsereg propaganda- és védelmi osztályának vezetője volt, majd 1922-ben Horthy kinevezte a Magyar Távirati Iroda élére. 1934-től felsőházi tag lett, majd 1935. március 4-étől 1937. február 3-áig a Gömbös-, majd Darányi-kormány belügyminisztere. Ő irányította az 1935. évi választásokat. Darányi kezdetben mérsékelt, a parlamentre támaszkodó politikájával nem értett egyet, és ez vezetett lemondásához. 1937 márciusában ismét az MTI és az érdekkörébe tartozó vállalatok elnökévé választották. 1938 őszén a Kárpátalja visszafoglalására indult diverziós vállalkozás egyik vezetője, 1940–41-ben a visszafoglalt Kárpát-Ukrajna (Kárpátalja) kormányzói biztosa volt. Kormányzói biztosként fontos szerepe volt az első magyarországi zsidódeportálás elindításában, melynek értelmében mintegy 15 ezer, a zöldhatáron át Magyarországra menekült úgynevezett hontalan galíciai zsidót, aki nem rendelkezett hivatalos iratokkal, visszatoloncoltak a határon túlra, ahol azonban többségüket a megszálló német hadsereg meggyilkolta. 1941-ben hunyt el. Iratha-

gyatéka a korszak igen értékes, sokat kutatott történelmi forrása: HU-MNL-OL-K 429. Belügyminisztériumi levéltár – Kozma Miklós iratai.

Lendvai István (1888–1945) író, költő, újságíró, radikális jobboldali politikus, az Egységes Párt, majd a belőle kiváló Fajvédő Párt nemzetgyűlési képviselője.

Liszka Béla (1895–1978) katona, köztisztviselő, politikus, Kecskemét polgármestere. Középiskoláit és a jogot Kecskeméten végezte. Még a doktorátus megszerzése előtt, 1915-ben katonai szolgálatra vonult be. Előbb az orosz fronton harcolt, ahol 1916 júniusában fogságba került, de megszökött. Ezután a román fronton harcolt. A Tanácsköztársaság alatt részt vett az ellenforradalmi mozgalmakban, 1919 áprilisában élére állt a szentkirályi felkelésnek. A felkelést leverték, Liszka Béla Szegedre menekült és belépett a Nemzeti Hadseregbe. 1921. május 9-én leszerelt, május 10-én Kecskemét város szolgálatába lépett. 1922-től aljegyzőként működött, 1938-ban Kecskemét város polgármesterévé választották. 1944-ben fogadta a német megszállókat, együttműködött a Gestapóval, beleegyezésével kezdte meg működését a nyilasok kecskeméti szervezete. 1944. október 20-án az első között tett esküt a Szálasi-kormányra. A háború után nyugatra menekült, Münchenben hunyt el 1978-ban.

Erich Friedrich Wilhelm Ludendorff (1865–1937), az első világháború kiemelkedő német tábornoka, a weimari köztársaság ideje alatt radikális jobboldali politikus, a német szélsőjobb egyik vezetője, aki folyamatosan a köztársaság megbuktatásán dolgozott. Az

1920-as Kapp-puccs és az 1923. november 8-án végrehajtott müncheni sörpuccs egyik vezéralakja és értelmi szerzője. Hitler mellett a feltörekvő Nemzetiszocialista Német Munkáspárt egyik vezetője és parlamenti képviselője. 1925-ben visszavonult a politikai élettől, és egyre zavarosabb, okkult tudományokkal foglalkozott. A nemzetiszocialista pártvezetés élete végén elhatárolódott tőle. 1937-ben hunyt el.

Márffy József (1898–1971 (?)) az első világháborúban katona, majd banktisztviselő, terrorista, paramilitáris vezető, az Ébredő Magyarok Egyesülete Nemzetvédelmi Főosztálya IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának parancsnoka. Társaival 1922 tavaszán elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen bombamerényletet követnek el, és ezáltal számos, általuk hazafiatlannak, a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnek. A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónylvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt bombaper, illetve Márffy-per néven szerepel. Első fokon halálra, másodfokon 6, harmadfokon 8 év börtönbüntetésre ítélték. A börtönből való szabadulása után Kőszegen előbb, mint a kormányzó Egységes Párt, majd, mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett. Halálának pontos ideje nem ismert, valamikor 1945 után hunyt el, valószínűleg az 1970-es évek környékén.

Marinovich Jenő (1868–1942), jogász, rendőrtiszt, 1921 és 1928 között a magyar királyi államrendőrség budapesti főkapitánya.

Mészáros Gyula (1883–1957) etnográfus, turkológus, egyetemi tanár. 1904–06-ban török nyelvi tanulmányokat folytatott Konstantinápolyban. 1906-tól másfél évet töltött a Volga vidéki csuvasok és tatárok között folklórgyűjtéssel. 1909-ben Budapesten doktorált török-tatár nyelvből. 1909–15 között az Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályán dolgozott. 1916-tól az I. világháború végéig egyetemi tanár, a magyar tanszék vezetője Konstantinápolyban. 1920–21-ben részt vett a szokolhamisításban, Bécsben letartóztatták, majd óvadék elletében szabadon bocsátották. Tevékeny szerepet játszott a frankhamisítás előkészítésében is. A 20-as évek közepétől az ankarai néprajzi múzeum tudományos vezetője. 1932-ben hazatérve a Műemlékek Országos Bizottságának munkatársa. 1943–44 közt az újvidéki keleti kereskedelmi főiskola tanára. Később Törökországban, 1951-től New Yorkban élt emigrációban. Elméleti eredményeit a turkológiai kutatás nem fogadta el, csak néprajzi anyaggyűjtése, elsősorban csuvas anyaga képvisel jelentős tudományos értéket.

Josef Metzger (1870–1919) osztrák katonatiszt, tábornok, paramilitáris vezető. 1888-ban végzett a bécsi Theresianum Katonai Akadémián, majd hadnagyként a bécsújhelyi 3. gyalogezredhez került. 1904-ben őrnaggyá, 1909-ben alezredessé, 1915-ben vezérőrnaggyá, 1916-ban altábornaggyá léptették elő, majd a Császári és Királyi Hadsereg vezérkari főnökének helyettese lett. 1917-ben a Mária Terézia-rend Lovagkeresztjével tüntették ki. 1919-ben nyugállományba vonult, és a köztársasággá alakult Ausztria nacionalista, radikális jobboldali politikai erőihez csatlakozott. Egyik vezetője lett a Keresztényszocialista Párt radikális jobbszárnyához

kötődő Heimwehr paramilitáris alakulatoknak. 1921-ben hunyt el. Irathagyatéka megtalálható a bécsi Österreichisches Staatsarchiv-ban (AT-OeStA/KA NL 821 (B)).

Miklós Andor (1880–1933), született Klein Ármin, újságíró, az Est-lapok kiadója és tulajdonosa. Újságírói pályáját 1901-ben a Magyar Szónál kezdte. 1902-ben a Pesti Napló közgazdasági rovatának szerkesztésével bízták meg. 1910-ben megalapította az Az Est című politikai napilapot, melyet a 20-as, 30-as években a középrétegek népszerű és rendkívül elterjedt napilapjává fejlesztett. Főként friss, szenzációkat kereső hírszolgálatával tűnt ki, emellett igyekezett a függetlenség látszatát megőrizni anélkül, hogy valóban ellenzéki szerepre vállalkozott volna, aki lényegében a liberális nagypolgárság álláspontját képviselte a sajtóban, később vállalata érdekkörébe vonta a Pesti Napló és Magyarország c. lapokat. Sikerét annak is köszönhetette, hogy a kor íróinak nagy részét, akik anyagilag rászorultak, napilapjainál rendszeresen foglalkoztatta. Tulajdonosa és irányítója volt emellett az Athenaeum Nyomdai és Irodalmi Intézetnek, a korszak legnagyobb könyv- és lapkiadójának. Felesége Gombaszögi Frida színésznő volt.

Nádossy Imre (1872–1935). jogász, országos rendőr-főkapitány (1920–1926). Az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja, illetve 1920-ban a Wolff Károly vezetésével működő titkos társaság képviselője az Egyesült Keresztény Liga vezéri tanácsában is. Tagja lehetett a Kettőskereszt Vérszövetségnek is. Irányító szerepe volt a frankhamisításban. A Kúria 1926 októberében három és fél évre ítélte, de 1928 áprilisában kormányzói amnesztiában részesült, végül nyugdíjazták. A politikától végleg visszavonult, további állami

hivatalt nem viselt, haláláig családja helesfai birtokán élt. 1935-ben, váratlanul hunyt el Budapesten.

Nagy Pál (1864–1927) katonatiszt, tábornok. A pozsonyi hadapródiskola elvégzése után a győri 11. vadászszázalóhoz osztották be. 1890–91-ben Budapesten elvégezte a felsőbb tiszti tanfolyamot, ezt követően 1891–93-ban a bécsi vezérkari akadémiát. 1895-ben századosi rendfokozatban a budapesti Ludovika Akadémia tanára lett. 1907 és 1911 között a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium osztályvezetőjeként dolgozott, közben 1910-ben vezérkari ezredessé léptették elő. 1915-re már tábornok volt, és a 20. honvéd gyaloghadosztály élére nevezték ki. A monarchia összeomlása után Károlyi Mihály köztársasági kormánya nem tartott igényt szolgálataira. A Tanácsköztársaság bukása és az ellenforradalom kitörése után 1919-ben reaktiválták, és a miskolci katonai körzet parancsnokává nevezték ki. 1921 októberében, a második királypuccs hírére Horthy megbízható parancsnokaként ismét visszatért a tényleges katonai szolgálatba. Az október 23-ai budaörsi csatában ő irányította a Horthyhoz hű kormánycsapatokat. 1921-ben gyalogsági tábornokká léptették elő, és kinevezték a budapesti katonai körzet parancsnokává, illetve a kormányzó vitézi címet adományozott neki. Lojalitása jutalmául Horthy Miklós kormányzó 1922-ben kinevezte ki a Magyar Királyi Honvédség főparancsnokává. Egyes források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség nevű titkos katonai alakulat egyik vezetője is volt. 1925-ben vonult végleg nyugdíjba. Élete során több hadászati szakmunkát írt. 1927-ben hunyt el Budapesten.

Nagyatádi Szabó István (1863-1924) kiskazda politikus, miniszter. 1908-tól parlamenti képviselő, 1918 – 19-ben az Országos Kiskazdapárt elnöke. Az 1918. október utolsó napjaiban alakuló Hadik-kormányban vállalta a földművelésügyi tárcát. Az 1918. évi polgári demokratikus forradalom győzelme után a Berinkey-kormányban a földreform ügyeivel megbízott tárcanélküli, majd népgazdasági miniszter. A Tanácsköztársaság bukása után 1919. augusztus 15-étől augusztus 27-éig a Friedrich-kormány földművelésügyi minisztere. 1919. szeptember és november között többször kilátásba helyezte az ellenzéki Liberális Blokkhoz való csatlakozást, míg végül Horthy nyomására a Sokorópátkai Szabó-féle Kiskazdapárttal egyesült, és a Keresztény Blokk tagja lett. 1919-től kezdve lényegében folyamatosan betöltötte az agrárügyekért felelős miniszteri tisztséget a Huszár-, a Simonyi-Semadam-, a Teleki- és a Bethlen-kormányokban. Fokozatosan lemondott a párt 1909-ben, majd 1918 novemberében megfogalmazott demokratikus agrárprogramjáról. Nevéhez fűződik az 1920. XXXVI. tc., amely a földbirtok „helyesebb” megoszlását tűzte ki célul, de a reform összes fő kérdését homályban hagyta, így csupán egyfajta kerettörvény volt. 1922 elején Bethlen miniszterelnök és volt munkapárti politikusok beléptek a Kiskazdapártba, így a párt vezetése a kezükbe került, létrejött az úgynevezett Egységes Párt. 1924 októberében titkára, Eskütt Lajos révén korrupciós ügybe keveredett, ami miatt lemondásra kényszerült. Ezután szülőfalujában vonult vissza, ahol nem sokkal később hirtelen elhunyt.

Ostenburg-Moravek Gyula (1886–1944) katona- és csendőrtiszt, különítményparancsnok, radikális jobboldali politikus. A Magyarországi Tanácsköztársaság bukása után Sopron csendőrparancs-

noka volt. Különítménye gyilkolta meg – többek között – Somogyi Bélát és Bacsó Bélát, a Népszava újságíróit. 1920. március 1-jén, a kormányzóválasztáskor a csapatai biztosították a rendet a Nemzetgyűlésben. 1921. augusztus 28-án megtagadta Sopron kiürítését, ezzel lehetőséget teremtve arra, hogy a város végül Magyarország része maradhasson. Csendőrei segítségével a nyugat-magyarországi felkelés eredményeképp jött létre 1921. november 4-én a rövid életű Lajtabánság de facto állam. A második királypuccs alkalmával (1921. október 20–23.) különítményével Sopronban állomásozott, és IV. Károly királyhoz csatlakozott, aki Sopronban ezredessé léptette elő. 1921. október 21-én, a budaörsi csata után rövid ideig fogságban volt, majd 1921. október 25-én amnesztiában részesült. Végül nyugdíjazták és félreállították, különítményét feloszlatták. Ezek után ismert, de kevésbé befolyásos radikális jobboldali politikusként működött. 1932-ben Prónay Pállal közösen létrehozta a Magyar Országos Fasiszta Pártot, mely a kormánypárt szélsőjobboldali ellenzékeként működött, majd beleolvadt egyéb pártkezdeményekbe. 1944-ben hunyt el Budapesten.

Pakots József (1877–1933) jogász, újságíró, író, parlamenti képviselő. 1896-tól Budapesten jogot hallgatott, ebben az időben az egyetemi ifjúság mozgalmainak egyik vezetője és az Egyetemi Lapok szerkesztője volt. 1916 és 1920 között Petőfi Társaság titkára és a Petőfi-ház igazgatója, 1922-től nemzetgyűlési, 1926-tól országgyűlési képviselő volt demokrata párti programmal. 1932-ben megszervezte az Írók Gazdasági Egyesületét, melynek haláláig elnöke volt. Dramaturgia volt a Star filmgyárnak, illetve számos regénye és novelláskötete jelent meg. Szoros barátság fűzte

Vázsonyi Vilmoshoz, a liberális irányzat híveként az 1920-as években erélyesen felszólalt a szélsőjobboldali mozgalmak ellen.

Papp Dezső (?–?) katonatiszt, honvéd alezredes. 1917-től szolgált a honvédségben, 1926-ban a külügyi és a honvédelmi minisztérium közös alárendeltségében működő különleges titkosszolgálati csoport vezetőjének nevezték ki. A csoport felszámolása után, 1938 előtt Papp Dezső a szegedi V. hadtest 2. osztályának parancsnoka volt. Életrajza további motívumai ismeretlenek. Vö. UJSZÁSZY, i. m. 358.

Prohászka Ottokár (1858–1927) Székesfehérvár püspöke, teológus professzor, hitszónok, politikus, a parlament felsőházának tagja, a dualizmus és a Horthy-korszak elejének egyik legnagyobb köztiszteletnek örvendő egyházi személyisége. Az 1920-as években gyakran feltűnt az Ébredő Magyarok Egyesülete rendezvényein, vállalt politikai antiszemitizmusa miatt személye és munkássága a mai napig élénk viták tárgya. Pályájáról bővebben lásd: SZABÓ Ferenc SJ, *Prohászka Ottokár élete és műve (1858–1927)*, Budapest, Szent István Társulat, 2007.

Prónay Pál (1874–1946) földbirtokos, katonatiszt, radikális jobboldali politikus, különítményparancsnok, rövid ideig Lajtabánság de facto állam államfője. Az első világháborúban a Jászkun Huszárezredben szolgált, és mint százados szerelt le. A tanácsköztársaság kikiáltása után, Szegeden 1919 júniusban leszerelt tisztekből és altisztekből különítményt szervezett, amely szorosan együttműködött Horthy Nemzeti Hadseregével. A Tanácsköztársaság bukása után különítményesei számos súlyos atrocitást, önkényes

gyilkosságot követtek el. Az 1920-as években vezető szerepet töltött be az Ébredő Magyarok Egyesületében. Döntő szerepet játszott a nyugat-magyarországi felkelés kirottantásában, a felkelés során a magyar irreguláris alakulatok megakadályozták az osztrák csendőralakulatok bevonulását a Magyarország által a trianoni döntés által kiürített Sopronba és az elcsatoltnak ítélt határterületre, majd az 1921. október 4-ére összehívott nemzetgyűlésen kikiáltották a független Lajtabánságot, melynek vezetőjévé megválasztották Prónayt lajtai bán címmel. A fegyveres ellenállás kényszerítette az Antanthatalmakat a soproni népszavazás kiírására. IV. Károly király második visszatérési kísérlete idején Prónay megtagadta a legitimista katonai egységek elleni fellépést, ezért Bethlen István és Gömbös Gyula kizárta az Etelközi Szövetségből, a korszak befolyásos titkos társaságából, nyugdíjazták és félreállították, azonban a továbbiakban is részt vett a szélsőjobb-oldali megmozdulásokban. A két világháború közti időszak egyik ismert, de az 1930-as években már nem túl meghatározó radikális jobboldali politikusa. Budapest ostroma idején újabb különítmény szervezésébe fogott, amely azonban nem játszott különösebb szerepet a háborúban. A szovjet csapatok 1945. március 20-án elfogták és elhurcolták, majd a Szovjetunió Állambiztonsági Szerveinek Különleges Tanácsa 1946. június 10-én 20 év kényszerszolgálatra ítélte. Halálának pontos időpontja máig ismeretlen, feltehetően szovjet fogságban hunyt el 1946-ban vagy valamivel később. Tevékenységéről Bodó Béla írt angol nyelven kismonográfiát. Lásd: BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

Rád / Raád Árpád (1896–1950) erdélyi származású katonatiszt, különítményparancsnok. Az első világháborúban hadnagyként a Székely Hadosztály soraiban harcolt, majd Héjjas Iván különítményéhez csatlakozott, annak egyik alparancsnokaként az izsáki és az orgoványi gyilkosságok egyik felelőse. A nyugat-magyarországi felkelésben is osztagparancsnokként vett részt. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja volt. A két világháború között különböző közlekedési vállalatoknál forgalmi felügyelőként dolgozott, a csendőrségnél és a légierőnél szolgált, illetve számos szélsőjobboldali párt és egyesület alapításában játszott szerepet. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott. A fehérterrorban való részvételért, elsősorban izsáki és orgoványi gyilkosságokért a népbíróság 1949-ben halálra ítélte, 1950-ben kivégezték.

Ráday Gedeon (1872–1937) jogász, politikus, főispán, belügyminiszter. Iskoláit Bécsben és Budapesten végezte. Pályáját, mint közigazgatási gyakornok kezdte Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében. Politikusként Tisza István hívei közé tartozott, és a főrendiházban is több jelentős sikert könyvelhetett el, mint szónok. 1910-ben kinevezték Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét törvényhatósági jogú város főispánjává, de ezen tisztségeiről lemondott, amikor 1917-ben bevonult a hadseregbe. A tanácsköztársaság idején fogságba esett, de megszökött, majd Bécsbe utazott, ahol a gróf Bethlen István vezette Antibolsevista Comité alelnöke volt. Ebben a minőségében szoros összeköttetésben volt a szegedi ellenforradalmi kormánnyal. A tanácskormány bukása után Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kormánybiztos főispánja lett, ezen kívül Jász-Nagykun-Szolnok vármegye és Kecskemét kerületi

kormánybiztosa. 1921 áprilisától decemberéig belügyminiszterként működött. Ráday az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja volt (vö. ZADRAVECZ, i. m. 132–133), illetve vezető szerepet tölthetett be a Kettőskereszt Vérszövetségben is (vö. SHVOY, i. m. 91.), ily módon pedig szerepe lehetett abban is, hogy a fehérterror felelősei, így Héjjas Iván is elkerüljék a számonkérést. 1922-ben Nagykőrös város nemzetgyűlési képviselőjévé választották. 1937-ben hunyt el.

Rakovszky Iván (1885–1960) jogász, politikus. Jogi tanulmányai után pályáját Turóc vármegye szolgálatában kezdte. 1910-től 1918-ig munkapárti, 1920-tól 1935-ig egységes párti képviselő volt. 1922. június 16-a és 1926. október 15-e között belügyminiszter Bethlen István kormányában. A frankhamisítási botrány miatt lemondott, majd 1928-tól 1935-ig a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke lett. 1941. április 28-ától a Közigazgatási Bíróság elnöke és felsőházi tag volt. 1944. augusztus 29-étől október 16-áig vallás- és közoktatásügyi miniszter volt a Lakatos-kormányban. Nevéhez fűződik a rendőrség újjászervezése, a vármegyei törvényhatóságok reformja és az 1925. évi választójogi törvény.

Rassay Károly (1886– 1958), született Rasch Károly, jogász, politikus, lapszerkesztő. 1912-ben ügyvédi irodát nyitott Zentán, 1914-ben Budapesten törvényszéki jegyző, majd kúriai tanácsjegyző, 1915-től az igazságügyi minisztériumban miniszteri titkár. 1919-ben részt vett a Tanácsköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedésekben. A Huszár-kormányban (1919. nov. 25. – 1920. márc. 15.) az igazságügyi minisztérium politikai államtitkára. 1921-ben megalapította a Független Kisgazda, Földműves és Polgári

Pártot, majd Vázsonyi Vilmos halála után a Demokrata Párttal egyesülve a Független Nemzeti Demokrata Pártot. Rövid idő múltán a pártban bekövetkező szakadás miatt létrehozta a Nemzeti Szabadelvű Pártot, amely 1935-ben a Polgári Szabadságpárt nevet vette fel. Mint a polgári demokrácia híve, és mint mérsékelt, több esetben a kormányokkal szemben lojális, de a szélsőjobboldali és németbarát irányzatokkal szemben álló ellenzéki képviselő hallatta szavát a parlamentben. 1923-ban megalapította és 1944-ig szerk. az *Esti Kurir* című liberális napilapot. 1944 márciusában a németek letartóztatták és Mauthausenbe hurcolták. Visszatérése után már nem vett részt a politikai életben, 1958-ban hunyt el. Életpályájáról lásd részletesebben: L. NAGY Zsuzsa, *Egy politikus polgár portréja. Rassay Károly*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2006.

Anton Rintelen (1876–1946) osztrák jogász, egyetemi tanár, radikális jobboldali politikus. Keresztényszocialista színekben 1919 és 1926 között Stájerország tartományi miniszterelnöke, majd 1926-ban, illetve 1932–1933 között ugyanitt tartományi oktatási miniszter. Élénken támogatta a radikális jobboldali, nacionalista milíciákat, pl. a Heimwehrt, illetve kapcsolatot tartott a bajor ORKA és ORGESCH paramilitáris alakulatokkal, valamint a magyar radikális jobboldali képviselőivel, többek között a Kettőskereszt Vérszövetség katonai titkos társasággal. Végül a nemzetiszocializmus és az Anschluss gondolatának támogatója lett, de Németország és Ausztria 1938-as egyesülése után már nem vett részt a politikai életben.

Rupert Rezső (1880–1961) politikus, jogász, újságíró. Tanulmányait az egri jogakadémián és a budapesti tudományegyetemen végezte. Az ügyvédi oklevél megszerzése után 1909-ben Veszprém-

ben nyitott ügyvédi irodát, és szerkesztője lett a katolikus-konzervatív irányzatú Veszprémi Hírlapnak. A polgári demokratikus forradalom győzelmét rokonszenvvel fogadta, a Tanácsköztársasággal azonban szembefordult, le is tartóztatták. Megszököve Bécsben, majd Feldbachban csatlakozott az ellenforradalomhoz. A Tanácsköztársaság bukása után Veszprémben a Kisgazdapártot szervezte, az 1920-as választásokon ennek programjával lett képviselő. A párton belüli szabadkirályválasztó ellenzéki csoporthoz tartozott, később már a köztársaság eszméjével rokonszenvezett. Szemben állt Horthy és Gömbös csoportjával, kezdettől fogva támadta a fehérterrort. 1921 májusában kilépett a Kisgazdapártból, 1922-ben csatlakozott Rassay Károly akkor Függetlenségi, Kisgazda, Földműves és Polgári Párt nevet viselő ellenzéki csoportjához. Sikraszállt az 1918-as forradalom októberi programjáért, a politikai szabadságjogok kiterjesztéséért földreformot, általános és titkos választójogot, a rendszer demokratizálását követelte. 1924-ben elnöke lett a Kossuth Pártnak, amely a liberálisok baloldali képviselőit, a hazai októberista politikusokat tömörítette, kapcsolatot tartott a baloldali emigrációval. Írásai nagyrészt a Pester Lloydban és a Világban jelentek meg, 1926-ban a parlamentből kibuktatták. Az 1935-ös választáson Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártjával szövetségben indult és ismét mandátumhoz jutott. 1961-ben hunyt el.

Ruszkay Jenő (1887–1946), született Ranzenberger, katonatiszt, tábornok, diplomata, szélsőjobboldali politikus. A Horthy Miklós belső köréhez tartozó Ruszkay (Ranzenberger) Viktor őrnagy testvére. Az első világháborúban a fronton harcolt, később a Nemzeti Hadsereg katonája lett. 1922–1924 folyamán a törökországi

magyar követség felállításával bízták meg, 1924 februárjától októberig ankarai katonai szakelőadó (rejtett attasé) volt. Egyes források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség nevű titkos katonai alakulat egyik vezetője volt. 1924–1925 folyamán katonai szakelőadóként szolgált Szófiában, majd 1933 és 1935 között az országos légvédelem parancsnoka volt. Politikai tevékenysége miatt 1940-ben nyugállományba helyezték, 1940 szeptembere és 1942. február 23-a között a Nyilaskeresztes Párt tagja, a pártkülsőgyek vezetője volt. 1944. november 6-án nyugállományú altábornagyként visszavették a hadseregbe, 1945. február 1-jén SS-*Obergruppenführer*, a Waffen SS tábornoka lett, 1945. március 1-jétől a magyar SS-alakulatok főfelügyelője volt. 1945. május 5-én amerikai fogságba került, akik kiadták Magyarországnak, mint háborús bűnöst. 1946-ban a népbíróság háborús bűnökért halálra ítélte és kivégezték.

Salló János (1906–?) radikális jobboldali politikus, fiatalkorúként a Márffy-per egyik vádlottja. Később jogi egyetemet végzett, majd a Turul Szövetség nacionalista ifjúsági szervezet egyik vezetőjeként működött, majd a Magyar Nemzeti Front nevű magyar nemzeti-szocialista pár egyik alapítójaként tűnt fel 1936-ban, mely 1940-ben beolvadt a Szálasi Ferenc vezette Nyilaskeresztes Pártba. Halálának pontos időpontja ismeretlen. Vö. KARSAI László, *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*, Budapest, Balassi Kiadó, 2016, 502.

Shvoy Kálmán (1881–1971) katonatiszt, politikus, tábornok. 1895-ben hadapród tiszthelyettessé avatták a Ludovika Akadémián, a Hadiakadémiát 1902 és 1904 között végezte el. Az I. világháborúban annak kezdetétől végéig részt vett különböző vezérkari beosztásokban. 1918. december 13-a és 1919. március. 7-e között a

szegedi Katonatanács elnöke volt. 1919 júniusától jelentős szerepet vállalt a Nemzeti Hadsereg szervezésében, 1922. november 20-ától a vezérkari főnök szárnysegédje, majd 1923. március 1-jétől a honvédfőparancsnok vezérkari főnöke volt. 1924–25-ben a 9. gyalogezred parancsnoka, 1925 és 1930 között az V. vegyesdandár gyalogsági parancsnoka volt, 1926. május 1-jén léptették elő tábornokká. 1930-tól 1934. szeptember 1-jei nyugdíjaztatásáig az V. vegyesdandár parancsnoka volt, 1931. május 1-jétől altábornagyi rangban. Ezután bekapcsolódott a politikai életbe, Szeged országgyűlési képviselője és a kormánypárt véderőbizottságának elnöke lett. Gömbös Gyula 1936-os halála után szembefordult a kormánypárttal, a fajvédő és nyilas irányzatokkal egyaránt. A háború végén a nyilas hatóságok internálták, csak 1945 áprilisában tért vissza Szegedre, ahol haláláig visszavonultan élt. Bár a szocialista hatóságok igazolták, főtiszti rendfokozatától és nyugdíjától megfosztották. 1971-ben, 90 évesen hunyt el.

Sigray Antal (1879–1947) gróf, nagybirtokos, legitimista politikus. Tanulmányait Angliában és Budapesten végezte. 1904-től főrendiházi tag volt. 1919-ben Bécsben az Antibolsevista Comité egyik vezetője lett, a Friedrich-kormány Nyugat-Magyarország fő-kormánybiztosává nevezte ki. A második királypuccs alakalmával, 1921 októberében csatlakozott IV. Károlyhoz, a puccs összeomlása után tíz hétig vizsgálati fogságban tartották. Ezután a legitimista politikai erők egyik vezetője lett. 1920-tól 1939-ig keresztény ellenzéki programmal nemzetgyűlési, illetve. országgyűlési képviselő, 1939-től a felsőház tagja. 1943. dec. 14-én felsőházi képviselőként fellépett Magyarország háborúból való kilépése és a békekötés mellett. 1944. március 19-én, a német megszálláskor a németek

elhurcolták és a mauthauseni koncentrációs táborba zárták. A tábor felszabadulásakor már súlyos betegen emigrált Svájcba, majd onnan az Egyesült Államokba, ahol 1947-ben elhunyt.

Siménfalvy Tihamér (1878–1929) ezredes, később tábornok, radikális jobboldali katonatiszt volt a Horthy-korszakban, aki többek között a német és az osztrák szélsőjobboldali körökkel is kereste a kapcsolatot. Az első világháború vége felé a Székely Hadosztály vezérkari főnöke volt, majd az ellenforradalom idején Horthy Miklós belső körének tagja lett. A rendelkezésre álló adatok szerint ő volt az 1920-as években ő volt Kettőskereszt Vérszövetség parancsnoka. Az 1920-as évek elején vezérkari tisztként részt vett a katonai titkosszolgálat, a későbbi 2. vkf. osztály, illetve az ugyancsak titkosszolgálati feladatokat is ellátó későbbi 5. vkf. sajtó- és propagandaosztály megszervezésében is (Vö. UJSÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 355.) Befolyásos tagja volt az Etelközi Szövetségnek is, később a Vitézi Rend egyik vezetője, vitézi törzskapitány lett. 1929-ben váratlanul hunyt el.

Sombor-Schweinitzer József (1895–1953) jogász, rendőrtiszt, főkapitány-helyettes, 1919-től a magyar államrendőrség budapesti főkapitányságán különböző magas pozíciókat betöltve a Horthy-korszakban végig a magyar politikai rendőrség egyik ismert vezetője. Politikai nézeteit tekintve középutas volt, idegenkedett a szélsőségektől, keményen fellépett mind a szélsőjobboldali, mint a

szélsőbaloldali mozgalmakkal szemben. 1944. március 19-e után a Gestapo letartóztatta, és egy német koncentrációs táborba deportálták. A háború után az OSS, az amerikai katonai titkosszolgálat, a CIA elődszervezetének munkatársaként Himler Márton magyar származású amerikai ezredes segítőtársa a magyar háborús bűnösök felkutatásában. Amerikai emigrációban hunyt el 1950-ben. Történetileg értékes feljegyzést hagyott hátra a korabeli szélsőjobboldali szervezetekről, mely forráskiadvány formájában is megjelent: SOMBOR-SCHWEINITZER József, *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról, 1932-1943*, forráskiad. KOVÁCS Tamás, Budapest, Gondolat Kiadó, 2009.

Szmrecsányi György (1876–1932), legitimista politikus, Pozsony vármegye főispánja, nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik vezetője. Jogi tanulmányainak befejezése után a statisztikai hivatalban, később a kereskedelmi minisztériumban dolgozott. 1905-ben a Szabadelvű Párt programjával választották országgyűlési képviselővé, de hamarosan a Néppárthoz csatlakozott. 1917 és 1918 között Pozsony város és vármegye főispánja volt. A Tanácsköztársaság alatt, 1919-ben Bécsbe menekült, és élénken részt vett a Bethlen István által vezetett Antibolsevista Comité tevékenységében. A legitimista mozgalom egyik legaktívabb szereplőjeként, tagja volt a Tanácsköztársaság bukása utáni első és második nemzetgyűlésnek, amelynek 1920-tól 1921-ig az alelnöke is volt. IV. Károly visszatérési kísérleteit élénken támogatta, emiatt mind a politikában, mind az Ébredő Magyarok Egyesületében háttérbe szorult. 1932-ben hunyt el Budapesten.

Teleki Pál (1879–1941) politikus, miniszterelnök, földrajztudós, egyetemi tanár, az MTA tagja. Egyetemi tanulmányai után 1903-ban államtudományi doktor, majd a budapesti egyetem földrajzi tanszékén egyetemi gyakornok lett. A külföld 1909-ben figyelt fel tudományos munkásságára. Svájcban érte a Tanácsköztársaság kiáltásának híre, 1920. április 19-étől a Simonyi-Semadam-kormány külügyminisztere, július 19-étől 1921. április 13-áig Magyarország miniszterelnöke. Ratifikáltatta a trianoni békét, fellépett a különítmények garázdálkodása ellen, meghozatta a nemzetgyűléssel a zsidóellenes numerus clausus törvényt, a Nagyatádi Szabó-féle földreformot. IV. Károly első visszatérési kísérlete után lemondott. 1926-ban belépett a kormánypártba, 1927-től 1938-ig felsőházi tag, majd ismét képviselő. 1924–25-ben népszövetségi megbízásból tagja volt a moszuli olajvidék Irakhoz tartozását javasoló szakértői bizottságnak. Kiállt a Párizs környéki békék revíziója mellett, számított Németország közreműködésére az európai status quo megbontásában, de elsőik közt ismerte fel a hitleri birodalom veszélyességét is. 1938. május 14-től vallás- és közoktatásügyi miniszter Imrédy Béla kormányában. 1938-ban a komáromi cseh-magyar tárgyalásokon előkészítője az első revíziós eredménynek. 1939. február 16-ától 1941. április 3-áig másodízben miniszterelnök. Csatlakozott az antikomintern paktumhoz, végrehajtotta Magyarország kilépését a Népszövetségből. Meghozatta a második zsidótörvényt és egy mérsékelt földreform-törvényt. A II. világháború kitörésekor elhárította a német csapatok átszállítási kérést, az olasz semlegességre támaszkodva a fegyveres semlegesség álláspontján állt, a lengyel menekülteket befogadta. Jugoszláviával örökbarátsági szerződést kötött semlegesítése céljából. Az 1941. márciusi belgrádi németellenes fordulat nyomán azonban Hitler

éppen Jugoszlávia ellen kívánt katonai együttműködést, revíziós lehetőséget ajánlva fel Magyarországnak. 1941. április 3-án öngyilkosságot követett el, Horthyhoz írt búcsúlevelében elítélte a Jugoszlávia elleni magyar támadást. Pályájáról lásd bővebben: ABLONCZY Balázs, *Teleki Pál*, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

Ulain Ferenc (1881–?) ügyvéd, publicista, radikális jobboldali politikus. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte, majd ügyvédi oklevelet szerzett és Déván ügyvédi irodát nyitott. Az I. világháború után Budapestre költözött és részt vett a tanácsköztársaságot megdöntő ellenforradalomban. Összeköttetést hozott létre a magyar és a bajor szélsőjobboldali politikai erők között. Az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója és vezetőségi tagja. 1919-ben megalapította a Szózat című radikális napilapot. 1922-től 1926-ig nemzetgyűlési képviselő, 1923-ban kilépve az Egységes Pártból Gömbös Gyulával együtt a fajvédő párt egyik alapítója, 1931-től ismét parlamenti képviselő. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott, a Nyilaskeresztes Párt jogtanácsosa lett. A második világháború végén sok más nyilas politikussal együtt Németországba menekült, ahonnan feltehetően nem tért haza. Halálának helye és ideje nem ismert, valamikor 1945 utánra tehető, feltehetőleg emigrációban hunyt el.

Váry Albert (1875–1953) jogász, ügyész, ügyvéd, országgyűlési képviselő. Budapesten végezte a jogi egyetemet. Diplomája megszerzése után rövid ideig ügyvédként dolgozott, majd 1904-ben vidéki bíró lett. 1908-tól Budapesten királyi ügyész, 1914-től sajtóügyekkel foglalkozó ügyész volt, lényegében a háborúellenes sajtó cenzúrázásával foglalkozott. A tanácsköztársaság alatt nem vállalt

szolgálatot, annak bukása után újra elfoglalta hivatalát és a budapesti királyi ügyészség vezetőjévé nevezték ki. A Friedrich-kormány Váryt bízta meg azon személyek ellen felkutatásával és felelősségre vonásával, akik a tanácsköztársaság alatt politikai tevékenységet végeztek. Váry Albert nyomozati tevékenysége révén körülbelül 8-10 ezer embert tartóztattak le, azonban ennél lényegesen kevesebb került később ténylegesen börtönbe. A vallo-másokból, jelentésekből, beszámolókból, bírói ítéletekből készítette el *A vörös uralom áldozatai Magyarországon* című, először 1921-ben megjelenő könyvét, mely szerint a kommunista kormányzat tevékenysége 587 dokumentált halálos áldozatot követelt. A vörösterroret követő fehérterror idején a kormány Váry kezdeményezésére hozta meg azon rendeletét, mely szerint a katonai hatóságoknak polgári személyekkel szembeni intézkedési jogköre egyértelműen megszűnt. A kormány megbízásából a fehérterror tetteinek és áldozatainak felderítését is elkezdte, munkáját azonban Horthy Miklós kormányzó 1921. november 3-ai amnesztiarendelete szimbolikussá alacsonyította. 1923 és 1926 között az emigráns magyarok hazatérésének elősegítésén fáradozott, erre megnyerte Nagy Emil és Pesthy Pál igazságügyi minisztereket, illetve a miniszterelnököt, Bethlen Istvánt is. 1926 novemberében falusi otthona, Csengőd felkérte, vállalja el az 1926. évi novemberi-decemberi választásoknál az országgyűlési képviselőiséget. Váry, mivel egyetértett Bethlen irányelveivel, eleget tett a felkérésnek. Országgyűlési képviselőként a Nemzeti Egység Pártjának volt tagja, s a párt liberális szárnyához tartozott. Első felszólalása 1927. május 4-én hangzott el, és ebben szót emelt a politikai elítéltekkel szembeni megbocsátás érdekében. Emiatt Wolff Károly képviselő a képviselőház folyosóján *vörös főügyésznek*

nevezte. A sajtóban és a képviselőházban egyaránt küzdött a munkanélküliség ellen, szociális intézkedések bevezetését szorgalmazta. Cikkeit többek közt a Pesti Napló közölte. Váry háromszor, 1926-ban és 1931-ben és 1935-ben is megválasztották országgyűlési képviselővé. Váry nem értett egyet Gömbös Gyula fajvédő politikájával, az ország németbaráttá válásával és szélsőjobbra sodródásával pedig 1938-ban visszavonult a politikától. 1944. március elején leköltözött Balatonfüredre, majd eljárást indítottak ellene nyilasellenes nyilatkozatai és magatartása miatt. Feleségével megkíséreltek Svájcba emigrálni, sikertelenül. Ezután visszaköltöztek Budapestre, s Váry itt vészelte át az ostromot. Magyarország szovjet megszállása után a politikai rendőrség kihallgatta. 1947-ben fontos tanúvallomást tett Héjjas Iván és társai népbíróági perében. A kommunista hatalomátvétel után kitelepítették Hunyára, ám a kitelepítés feloldása után sem térhetett vissza a fővárosba, így Csengődre költözött, és itt is hunyt el 1953-ban. Pályájáról lásd részletesebben Nánási László monográfiáját: NÁNÁSI László, *A jogrend szolgálatában. Váry Albert élete és működése, 1875–1943*, Budapest, Magyarország Legfőbb Ügyészsége, 2015.

Vázsonyi Vilmos, született Weiszfeld (1868–1926) ügyvéd, miniszter, polgári liberális legitimista politikus. Budapesten végzett jogot, azután ügyvéd lett. 1894-ben megalapította a Demokratikus Kört, és még ugyanebben az évben bekerült Budapest törvényhatóságába. 1901-ben demokrata párti programmal képviselővé választották. 1904-ben a vasutassztrájk idején vezette a sztrájkolók és a kormány közötti tárgyalásokat, majd a perbe fogott vasutasok védőügyvédje volt. Mint ügyvéd sikert aratott a Polónyi-Lengyel Zoltán-féle sajtóperben, majd a Lukács-féle panamaperben is.

1917. június 15-től augusztus 18-áig az Eszterházy-, majd 1918. január 25-től május 8-áig igazságügyminiszter a második Wekerle-kormányban, közben választójogi tárcanélküli miniszter. Élesen fellépett a megélénkülő háborúellenes, forradalmi mozgalmak ellen, ellenezte a forradalmi Oroszországgal való békekötést. Választójogi törvényjavaslata védte az uralkodó körök érdekeit. Az 1918. évi polgári demokratikus forradalom napján emigrált, csak a proletárdiktatúra bukása után tért haza. Nemzeti Demokrata Polgári Párt néven újjászervezett pártjával a legitimistákat támogatta. Tevékenyen részt vett az 1924-ben alakuló, a baloldali ellenzék egy részét összefogó Demokrata Blokk létrehozásában és működésében. A frankhamisítási ügy parlamenti tárgyalásán a kisebbségi vélemény egyik szerkesztője volt, emiatt súlyos támadások érték a szélsőséges sovíniszta, nacionalista körök részéről. A parlamentben többször felszólalt az antiszemitizmus és a szélsőjobboldali mozgalmak által elkövetett atrocitások ellen. 1926-ban külföldre utazott gyógykezeltetés céljából és a frankhamisítás bírósági tárgyalása idején hirtelen meghalt.

Zadvarecz István (1884–1965) hitszónok, ferences szerzetes, tábori püspök. Tizennégy éves korában lépett be a ferences közösségbe, teológiából és filozófiából doktorált, 1907-ben szentelték pappá. Baján és Gyöngyösön tanított teológiát, majd a szegedi ferences plébánia házfőnöke lett. Az 1919-es kommunista diktatúra idején nyíltan szót emelt az embertelenséggel szemben Lőw Immánuel szegedi rabbival együtt. Az ellenforradalom idején, Szegeden alakult ki szoros barátsága Horthy Miklóssal, Magyarország későbbi kormányzójával. Horthy felkérésére Csernoch János hercegprímás Zadavaczet felterjesztette Rómánál tábori

püspöki kinevezésére, egyben felkérte őt a magyar tábori püspökség megszervezésére. Tábori püspökként aktívan részt vett a politikában, támogatta a kormányzat irredenta céljait. A királypuccsok idején legitimista álláspontra helyezkedett, ezért barátsága Horthyval meggyengült. 1925–26-ban valószínűleg részt vett a frankhamisításban is. 1927-ben lemondott a tábori püspökségről, ezután papi tevékenységet folytatott, pasztorációs úton kétszer járt Amerikában, egyszer a Szentföldön. Könyveket írt, beszédeket tartott. A nyilas uralom alatt jelentős zsidómentő tevékenységet folytatott. 1945-ben letartóztatták és két év börtönre ítélték, 1947 tavaszán szabadult. 1947 és 1950 között a máriagyűdi ferences kolostorban lakott, 1950-ben a kolostor bezárása után Budapestre, a Lotz Károly utcába költözött. A Kádár-korszakban Budapestről kitiltották, a politikai rendőrség folyamatosan megfigyelte. 1965. november 13-án hunyt el Zsámbékon.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Levéltári források

Bundesarchiv, Berlin (BArch)

BArch-R 1507/400. Organisation Escherich. Orgesch Orka.

Budapest Főváros Levéltára, Budapest (HU-BFL)

HU-BFL-IV-1407-b-XI. üo.-151/1922. A Budapesti Főkapitányság főkapitányi jelentése Budapest székesfőváros tanácsának.

HU-BFL-VI-15-c-205/1945. A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság Államrendészeti Osztálya jelentése a Kettőskereszt Vérszövetség felosztatott egyesület adatai tárgyában Budapest főváros főpolgármesteréhez, Budapest, 1945. december 03.

HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Török Károly, Illy László és társaik pere.

HU-BFL-VII-5-c-25646/1924. Márffy József és társai pere.

HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Dr. Kiss Gábor Jenő pere.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Kmetty Károly büntetőpere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/041. Apor Viktor és társai pere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

HU-BFL-VII-18-d-193/1926. Windischgrätz Lajos és társai pere.

HU-BFL-XXV-1-a-1945/778. Budaváry László pere.

HU-BFL-XXV-1-b-4587/1946. Márffy József igazolási eljárása.

HU-BFL-XXVI-2-b-8311/1947. Dr. Minich József pere.

HU-BFL-VII-5-e-1949/20630. Héjjas Iván és társai nép-bíróági pere.

Hadtörténelmi Levéltár, Budapest (HU-HL)

HU-HL-VKF. A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnöke Levéltára, 1919–1945.

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest (HU-MNL-OL)

HU-MNL-OL-K 27. Minisztertanácsai jegyzőkönyvek, 1867–1944.

HU-MNL-OL-MOL-K 64-1920-2-60. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Megállapodás az elszakadt részekben folytatandó irredenta szervezéséről, 1920.

HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Előterjesztés a külügyminiszter részére az elcsatolt területeken megvalósítandó diverziós és terrorcselekményekről, 1920.

HU-MNL-OL-K 64-1921-41-187. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Feljegyzés az elcsatolt területeken folytatandó diverziós tevékenységről, 1921.

HU-MNL-OL-K-64-1921-41-199. Schitler vezérkari alezredes feljegyzése a német és a magyar irredenta szervezetek közötti együttműködés tárgyában, 1921.

HU-MNL-OL-K-64-1921-41-221. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Jelentés a német ORKA és Orgesch irredenta szervezetekkel való tárgyalásról, 1921.

HU-MNL-OL-K 67. Külügyminisztérium – Politikai hírszolgálati osztály.

HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473. Belügyminisztérium rezervált iratai – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettőskereszt Vér-szövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

HU-MNL-OL-K 149-1924-1-2042. Belügyminisztérium rezervált iratai – Siménfalvy Tihamér vszkt. ezredes felterjesztése a Kormányzó Katonai Irodájához Károlyi Mihály szabadkai tartózkodásáról, Budapest, 1924. október 1.

HU-MNL-OL-K 429. Belügyminisztériumi levéltár – Kozma Miklós iratai.

HU-MNL-OL-P 1360. Magyar Országos Véderő Egylet.

HU-MNL-OL-P 2249-7. sorozat. Ébredő Magyarok Egyesülete.

HU-MNL-OL-P 2249-81. sorozat. Magyar Fajvédők Országos Szövetsége.

Szakirodalmi források

ABLONCZY Balázs, *Teleki Pál*, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56.

ABLONCZY Balázs, *Keletre, magyar! A magyar turanizmus története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2016.

ABLONCZY Balázs, *A miniszterelnök élete és halála. Teleki Pál (1879–1941)*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2018.

ÁDÁM T. István, *A nyugat-magyarországi felkelés története*, Külpolitika Kiadása, Budapest, 1935.

A Horthy-korszak Magyarországája jugoszláv szemmel. Délszláv levéltári források 1919–1941, forráskiad. HORNYÁK Árpád, Pécs–Bp., Kronosz Kiadó–MTA BTK Történettudományi Intézet, 2016.

ANGYAL Béla, *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből*, Fórum Intézet–Lilium Aurum Kiadó, Dunaszerdahely, 2002.

ARDAY Géza, *A Johannita Rend Magyar Tagozatának arcképei. Hálakötet 90 esztendőért*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2014.

Az Endre-Baky-Jaross-per, forráskiad KARSAI László, MOLNÁR Judit, Budapest, Cserépfalvi Kiadó, 1994.

BARTHA Ákos, *Bajcsy-Zsilinszky Endre. Életút és utóélet*, Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2020.

BARTHA Ákos, *Az utolsó csepp a pohárban. Soltra József rendőr meggyilkolása*, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok 2.*, szerk. Jámbor Orsolya Ilona, Tarján G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 28–44.

BARTHA Ákos, PÓCS Nándor, SZÉCSÉNYI András, *Egy bosszan „ébredő” túlélőművésze. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész*, Múltunk, 2019/2, 138–180.

BELLÉR Béla, *Az ellenforradalom nemzetiségi politikájának kialakulása*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975.

BEREND T. Iván, *Magyarország gazdasága az első világháború után 1919–1929*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966.

Bethlen István *titkos iratai*, forráskiad. SZINAI Miklós, SZÚCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972.

BODÓ Béla, *The White Terror in Hungary. The Social World of Paramilitary Groups*, *Austrian History Yearbook*, 2011/42, 133–163.

BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10.

BODÓ Béla, *Pál Prónay. Paramilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, *The Carl Beck Papers in Russian and East-*

European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019.

BOROS Ferenc, *Magyar-csehszlovák kapcsolatok 1918-1921-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970.

BOTLIK József, *A nyugat-magyarországi felkelés . 1921. augusztus 28.-október 4.*, Valóság, 2007/3, 24–47, illetve 2007/4, 39–58.

BÖDŐK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018.

Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez, 1919–1938, szerk. HETÉS Tibor, MORVA Tamásné, Budapest, Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, 1968.

CSELÉNYI Zsuzsanna, *Az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME) működése 1918-1920*, *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Historia* 1991/20, 51–67.

CSONKA Laura, *Nemzetközi és hazai fellépés a népbiztosok megkegyelmezése érdekében*, Archivnet, 2015/3.

https://archivnet.hu/politika/nemzetkozi_es_hazai_fellepes_a_nep_biztosok_megkegyelmezese_erdekeben.html

Dokumentumok az 1918/19-es forradalmak Duna–Tisza közti történetéhez, szerk. ROMSICS Ignác, Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár, 1976.

DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007.

ERDEÖS László, *A magyar honvédelem egy negyedszázada 1919–1944*, szerk. BABUCS Zoltán, Gödöllő, Attraktor Kiadó, 2007.

FÁBIÁN Máté, *Borbély-Maczkó Emil (1887–1945). Politikai életrajz*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történelemtudományi Doktori Iskola, 2019.

FÁBIÁN Máté, *Egy fajvédő főispán. Borbély-Maczkó Emil (1887–1945)*, Budapest, Kronosz Kiadó–Magyar Történelmi Társulat, 2020.

FIZIKER Róbert, *Habsburg kontra Hitler. Legitimisták az anchluss ellen, az önálló Ausztriáért*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2010.

FODOR Miklós Zoltán, *Az Etelközi Szövetség története*, Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156.

GARAMI Erika, *Az 1920-as évekbeli magyarországi frankhamisítás numizmatikai vonatkozásai*, Numizmatikai Közlöny, 2003–2004/CII–CIII, 65–71.

GERGELY Jenő, *Gömbös Gyula. Politikai pályakép*, Budapest, Vince Kiadó.

GELLÉRT Ádám, *Horthy Miklós és a politikai alapú büntetlenség. Gellért Ádám viszontválasza Máthé Áronnak*, Clio Intézet honlapja, 2020. 04. 13. <https://www.clioinstitute.hu/single-post/2020/04/13/Horthy-Mikl%C3%B3s-a-politikai-alap%C3%BA-b%C3%BCntetlens%C3%A9g-Gell%C3%A9rt-%C3%81d%C3%A1m-viszontv%C3%A1lasza-M%C3%A1th%C3%A9-%C3%81ronnak> Letöltés ideje: 2020. 04. 14.

Robert GERWARTH–John HORNE, *Paramilitarizmus az első világháború után*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erők Euróában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 13–32.

Robert GERWARTH, *Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erők Közép-Európa vereséget szenvedett államaiban*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erők Euróában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 71–92.

GOTTFRIED Barna, *Thuróczy István és a román király elleni merénylet*, Székelyföld, 2010/7, 79–101.

G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

G. SOÓS Katalin, *Magyar-bajor-osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920–1921*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1967/XVII, 3–43.

G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918-1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971.

GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012.

GYURGYÁK János, *Magyar fajvédők*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012.

Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017.

HATOS Pál, *Az elátkozott köztársaság. Az 1918-as összeomlás és forradalom története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2018.

HÉJJAS Iván, *Légi jog*, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Rt, 1934.

HETÉNYI IMRE, *Amikor a rend őre voltam*, Budapest, Pantheon Kiadás, 1941.

HOLLÓSI Gábor, *Országgyűlési választási rendszer a Horthy-korszak Magyarországon*, Pro Publico Bono: Magyar Közigazgatás 2015/1, 115–133.

Horthy Miklós titkos iratai, forráskiad. SZINAI Miklós, SZŰCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1965.

HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. I. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921, forráskiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. III. Az ellenforradalmi rendszer gazdasági helyzete és politikája Magyarországon 1924–1926, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. IV. Az ellenforradalmi rendszer külpolitikája 1927. január 1–1931. augusztus 24., forráskiad. KARSAI Elek, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1967.

JANKOVICH Arisztid, *A Nemzeti Hadsereg (1919)*, forráskiad. GYÖRGY Sándor, Budapest, Szülőföld Könyvkiadó–Trianon Múzeum, 2019.

Nigel H. JONES, *Hitler's Heralds. The Story of the Freikorps, 1918–1923*, Dorset, Barns and Noble, 1995.

KÁDÁR Gábor, VÁGI Zoltán, *Antiszemita atrocitások, gyilkosságok, pogromok a fehérterror időszakában*, ELTE Társadalmi Konfliktusok Kutatóintézete, 2010.

http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=138:antiszemita-atrocitasok-gyilkossagok-pogromok-a-feherterror-idszakaban-&catid=16:esetek

KÁDÁR LYNN Katalin, *Eckhardt Tibor amerikai évei, 1941–1972*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006.

KARSAI Elek, *Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek*, Budapest, Táncsics Kiadó, 1969.

KARSAI László, *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*, Budapest, Balassi Kiadó, 2016.

Janet KERÉKES, *Álarcosbál a Fehér Keresztben. A zsidó asszimiláció*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2018.

KERÉKES Lajos, *Hitler-puccs a sörházban*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1976.

KEREPESZKI Róbert, *A politikai és társadalmi élet határán. A Társadalmi Egyesületek Szövetsége a Horthy-korszakban*, in „...nem leleplezni, hanem megismerni és megérteni”. *Tanulmányok a 60 éves Romsics Ignác tiszteletére*, szerk. GEBEI Sándor – IFJ. BERTÉNYI Iván – RAINER M. János, Eger, Esterházy Károly Főiskola, 373–388.

KEREPESZKI Róbert, *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012.

KEREPESZKI Róbert, *A Vitézi Rend, 1920–1945*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2013.

KEREPESZKI Róbert, Darányi Kálmán. *Pályakép, személyiség, korrajz*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2018.

David KING, *The Trial of Adolf Hitler. The Beer Hall Putsch and the Rise of the Nazi Germany*, London–New York, W. W. Norton and Company, 2017.

KOLONTÁRY Attila, *Alekszej von Lampe, Vrangél báró katonai képviselője Magyarországon*, Pécs, PTE BTK Történettudományi Intézet – Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport, MOSZT-füzetek 1., 2015.

KOMORÓCZY Géza, *A zsidók története Magyarországon II. 1849-től a jelenkorig*, Pozsony, Kalligram, 2012.

KONOK Péter, *Az erőszak kérdései 1919–1920-ban, Vörösteror–fehérterror*, Múltunk, 2010/3, 72–91.

KÓRÓDI Máté, *Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg különítményes csoportjai és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról, 1919. augusztus 3.–1921. október 23.*, Budapest, Clio Intézet, Clio Kötetek 2., 2020.

KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendészetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 64–92, 75.

KRISTÓ NAGY István, *A nyilasok*, Budapest, Ezredvég Alapítvány, Z-füzetek 28., 1991.

John T. LAURIDSEN, *Nazism and the Radical Right in Austria, 1918–1934*, Koppenhága, The Royal Library–Museum Tusculanum Press, 2007.

L. NAGY Zsuzsa, *Szabadkőművesek*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988.

L. NAGY Zsuzsa, *Egy politikus polgár portréja. Rassay Károly*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2006.

Magyarország a második világháborúban. Lexikon A-Zs, főszerk. SIPOS Péter, Budapest, Petit Real Könyvkiadó–Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete–Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum–Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem–Magyar Hadtudományi Társaság, 1997.

Magyarországi politikai pártok lexikona, 1846–2010, főszerk. VIDA István, Budapest, Gondolat Kiadó, 2011.

Magyarország történeti kronológiája 3. 1848–1944, szerk. BENDA Kálmán, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1983.

Magyar pokol. A magyarországi fehérterror betiltott és üldözött kiadványok tükrében, szerk. MARKOVITS Györgyi, Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1964.

MÁRKUS László, *Károlyi Gyula-kormány bel- és külpolitikája*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1968.

Megfigyelés alatt. Dokumentumok a horthysta titkosrendőrség működéséről 1920–1944, forráskiad. BERÁNNÉ NEMES Éva, HOLLÓS Ervin, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1977.

Jun NAKATA, *Der Grenz- und Landesschutz in der Weimarer Republik 1918–1933. Die geheime Aufrüstung und die deutsche Gesellschaft*, Rombach Verlag, Freiburg im Breisgau, 2002.

NÁNÁSI László, *A jogrend szolgálatában. Váry Albert élete és működése, 1875–1943*, Budapest, Magyarország Legfőbb Ügyészsége, 2015.

NÁNDORI Pál, *A hirtenbergi fegyverszállítás*, Hadtörténelmi Közlemények, 1968/4, 636–657.

NÁNDORI Pál, *A Marseilles-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

NÉMETH István, *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Az 1920-as évek (1. rész)*, Valóság, 2017/6, 45–80.

NÉMETH István, *Német haditengerészeti és légügyi lépések a versailles-i békeszerződés kijátszására a weimari köztársaság (1919–1933) éveiben*, Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae, 2017/XLIV, 523–534.

OLASZ Lajos, *A kormányzóhelyettesi intézmény története, 1941–1944*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007.

ORMOS Mária, *Hitler*, Budapest, T-Twins Kiadó, 1994.

ORMOS Mária, *Mussolinótól Hitlerig*, in *Akik nyomot hagytak a 20. századon. Diktátorok – diktatúrák*, szerk. ERÉNYI Tibor, Budapest, Napvilág Kiadó, 1997, 27–47.

ORMOS Mária, *Egy magyar médiavezér. Koszma Miklós*, PolgArt Kiadó, Budapest, 2001.

PAKSA Rudolf, *Szélsőjobboldali pártok és mozgalmak a Horthy-korszakban*, Kommentár, 2007/5, 68–75.

PAKSA Rudolf, *A magyar szélsőjobboldal története*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012.

PAKSA Rudolf, *Magyar nemzetiszocialisták. Az 1930-as évek új szélsőjobboldali mozgalma. pártjai, politikusai, sajtója*, Budapest, Osiris Kiadó–MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2013.

PAKSA Rudolf, *A numerus clausus, Gróf Bethlen István és kora*, szerk. NAGY Zsejke, Budapest, Osiris Kiadó, 2014, 137–157.

PAKSA Rudolf, *A fehérterror „logikája”. Események, olvasatok, kontextusok*, in *Terror 1918-1919. Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók*, szerk. MÜLLER Rolf, TAKÁCS Tibor, TULIPÁN Éva, Budapest, Jaffa Kiadó, 2019, 217–245.

PAKSY Zoltán, *Nyilas mozgalom Magyarországon 1932–1939*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2013.

PÁSZTOR Mihály, *A fehérterror néhány jelensége. Pest megye 1919–1920*, Budapest, Pest Megyei Levéltár, 1985.

PATAKI Ferenc, *Az ellenforradalom hadserege 1919–1921*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 1973.

PELLE János, *Gázkamra a sörgyárban? Munkaszolgálatosok Kőszegen és orvosuk népbírósági pere*, Életünk, 2017/1, 1–29.

PINTÉR István, *Ki volt Horthy Miklós?*, Budapest, Zrínyi Könyvkiadó, 1968.

PÖLÖSKEI Ferenc, *Hungary After Two Revolutions 1919–1922*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980.

PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszája. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin, SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963.

PÜSKI Levente, *A Horthy-korszak szürke eminenciása. Károlyi Gyula (1871–1947)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

ROMSICS Ignác, *A Duna–Tisza közze hatalmi-politikai viszonyai 1918–19-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982.

ROMSICS Ignác, *A trianoni békeszerződés*, Budapest, Helikon Kiadó, 2015.

ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017.

ROMSICS Ignác, *A nagy háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*, Helikon Kiadó, Budapest, 2018.

ROMSICS Ignác, *Bethlen István*, Budapest, Helikon Kiadó, 2019.

Thomas L. SAKMYSTER, *Hungary's Admiral on Horseback. Miklós Horthy, 1918–1944*, Washington, Columbia University Press, 1994.

SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60.

SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945, forráskiad* Perneki Mihály Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983.

SOMBOR-SCHWEINITZER József, *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról, 1932–1943*, forráskiad. KOVÁCS Tamás, Budapest, Gondolat Kiadó, 2009.

SŐREGI Zoltán, *Adalékok a marseille-i merénylethez*, Archivnet, 2013/4.

https://archivnet.hu/hadtortenet/adalekok_a_marseillei_merenylet_hatteréhez.html

SUBA János, *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920*, Rendvédelem-történeti Füzetek 2008/18, 131–142.

SZABÓ Ferenc SJ, *Probászka Ottokár élete és műve (1858–1927)*, Budapest, Szent István Társulat, 2007.

SZAKÁLY Sándor, *Napló, naplószerű emlékirat, emlékirat?. Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945 nyomán a naplóíró felelősségéről és a forráskritika fontosságáról*, in *Emlékirat és történelem*, szerk. HORVÁTH Jenő–PRITZ Pál. Budapest, 2012. Magyar Történelmi Társulat – Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság. 82–98.

SZAKÁLY Sándor, *A 2. v.éf. osztály, Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéről, 1918–1945*, Budapest, Magyar Napló Kiadó–Veritas Történetkutató Intézet, 2015.

SZEKÉR Nóra, *A Magyar Közösség története*, PhD-értekezés, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2009.

SZEKÉR Nóra, *Titkos társaság. A Magyar Testvéri Közösség Története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2017.

SZERÉNYI Ildikó–VISZKET Zoltán, *Buzgó Mócsing, az igazi Trebitsch*, Archivnet, 2006/3.

http://www.archivnet.hu/kuriozumok/buzgo_mocsing_az_igazi_trebitsch.html

TÓTH Imre, *Egy polgári arisztokrata. Kánya Kálmán (1869–1945)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

TÓTH Tibor, *A hungarista mozgalom emigrációtörténete az „Út és cél” és a „Hungarista Tájékoztató” című sajtótermékek tükrében*, Debrecen, Debrecen University Press, 2008.

TURBUCZ Dávid, *Horthy Miklós*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2011.

UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007.

UJVÁRY Gábor, *„Egy európai formátumú államférfi”. Klebelsberg Kuno (1875–1932)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2014.

UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchenyi Könyvtár, 2012.

UNGVÁRY Krisztián, *Horthy Miklós. A kormányzó és felelőssége 1920–1945*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2020.

VÁGI Zoltán, *Endre László. Fajvédelem és antiszemitizmus a közigazgatási gyakorlatban 1919–1944*, in *Tanulmányok a Holokausztról II.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2002, 81–154.

VARGA Krisztián, *Az 1945 előtti politikai rendőrség Wayand Tibor detektívfelügyelő önvallomásaiban*, Betekintő, 2009/1.

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2009_1_varga_k.pdf

VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015.

VÁRY Albert, *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*, Vác, A Váci Királyi Országos Fegyintézet Könyomdája, 1922.

VESZPRÉMY László Bernát, „Ne hagyjátok őket elcipelni!”. *Zadravec István és a holokauszt*, Sapientiana, 2016/1, 78–91.

VONYÓ József, *Jobboldali radikálisok Magyarországon 1919–1944. Tanulmányok, dokumentumok*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2012.

VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.

VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

Robert G. L. WAITE, *Vanguard of Nazism The Free Corps Movement In Post-War Germany 1918-1923*, New York, W. W. Norton and Company, 1969.

Bernard WASSERSTEIN, *Az igazi Trebitsch. Az átváltozóművész*, ford. MOLNÁR György, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2016.

WAYAND Tibor, *Önvallatás. Wayand Tibor fogságban írt visszaemlékezései, 1945–1946*, forráskiad. VARGA Krisztián, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Kronosz Kiadó, Budapest, 2019.

Thomas WIEDER, *Genre fasciste. Dans les années 1920, Adolf Hitler était surveillé par les services français. La fiche rédigée sur le futur Führer dort dans une armoire des Archives nationales*, Le Monde, 2009. november 20.

ZADRAVECZ István, *Páter Zadravec titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967.

ZAKAR József, *Fajvédők az 1920-as évek Magyarországon*, in *Tanulmányok a Holokausztól V.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2011, 52–111.

ZEIDLER Miklós, *A revíziós gondolat*, Pozsony, Kalligram, 2009.

ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobboldali szervezetek megalakulásának körülményeihez*, Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576.

ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez*, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.

KÉPMELLÉKLET

Siménfalvy Tihamér ezredes, a Kettőskereszt Vérszövetség parancsnoka, a Horthy-korszak katonai titkosszolgálati szerveinek egyik megszervezője az Osztrák–magyar Monarchia hadseregének őrnagyaként, 1914 körül
[*Österreichische Nationalbibliothek, forrás: EUROPEANA*]

Prónay Pál őrnagy, a Kettőskereszt Vészövetség egyik vezetője,
mint a nyugat-magyarországi felkelés egyik parancsnoka,
Lajtabánság de facto államfője, 1921

[Magyar Nemzeti Múzeum, forrás: Europeana]

Ostenburg-Morawek Gyula őrnagy, különítményparancsnok,
a Kettőskereszt Vérszövetség egyik állítólagos vezetője,
mint a Monarchia hadseregének tisztje

[*Magyar Nemzeti Múzeum, forrás: Europeana*]

Héjjas Iván tartalékos honvéd főhadnagy, különítményparancsnok,
a Kettőskereszt Vércsovétség helyettes parancsnoka,
mint országgyűlési képviselő, 1930 körül

[*Magyar Nemzeti Múzeum, forrás: Europeana*]

Vitéz jákfai Gömbös Gyula állományon kívüli tábornok, miniszterelnök, az Etelközi Szövetség és a Kettőskereszt Vérszövetség egyik vezetője

[Magyar Nemzeti Múzeum, forrás: Europeana]

Titokban működő szervezeteket történetét kutatni meglehetősen nehéz és hálátlan feladat, hiszen az ilyen organizációk jellemzően kevés iratot képeznek, vagy rosszabb esetben egyáltalán nem képeznek iratot. Minél nagyobb továbbá az időbeli távolság, annál nehezebb egy szervezet tevékenységét bármilyen módon is rekonstruálni. A Horthy-korszak (1920–1944) a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő – titkos társadalmi egyesületekben, szövetségekben, társaságokban, melyek a politikai életre is befolyással rendelkeztek. E titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszervezete valamiféle, a belügyminiszter által engedélyezett és jóváhagyott alapszabállyal rendelkező társadalmi egyesület formájában, olykor teljesen informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki tevékenységüket. A Kettőskereszt Vérszövetség névre hallgató katonai titkos társaság / titokban szerveződő irreguláris katonai alakulat ezen szervezetek közül is különösen érdekes, mert bár az 1920-as évek első felében erősen jelen volt a köztudatban, és számos baljóslatú eseményt (önbíraskodást, politikai és egyszerű rablógyilkosságokat, merényleteket, puccskísérleteket, valamint a kisantant államok területén végzett szabotázs- és diverziós tevékenységet) írtak a számlájára a korabeli sajtóban és egyéb forrásokban, iratot mégsem igen keletkeztetett, így a létezésén kívül a történészek máig igen keveset tudnak róla, konkrét tevékenysége pedig részben feltételezéseken, bizonyos személyek és események csupán részben bizonyítható hozzákötésén alapul. A források tükrében azonban a semminél így is több tudható a szervezetről, mely úgy tűnik, titkos katonai alakulatként nem csupán önszerveződő titkos társaságként, hanem állami, vagy legalábbis kvázi állami szervezetként működött.

Kántás Balázs 1987-ben született Budapesten. Gérecz Attila-díjas irodalom- és művelődéstörténész, 2015-ben szerzett PhD-fokozatot összehasonlító irodalomtudományból. 2016 óta levéltárosként dolgozik a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, kutatóként a kortárs magyar irodalom mellett elsősorban a Horthy-korszak első éveinek radikális jobboldali mozgalmait és a hozzájuk köthető paramilitáris alakulatok történetével foglalkozik.